

STARÝ ZÁKON

Překlad
s výkladem

5

KNIHY SAMUELOVY
PRVNÍ PARALIPOMENON

KNIHY SAMUELOVY

PRVNÍ

PARALIPOMENON

1977

KALICH—PRAHA

ÚVODEM

KNIHY SAMUELOVY jsou označeny jménem muže, který v počátcích izraelského království zaujímal docela mimořádné postavení: pomazal na krále Benjamínce Saula a Judejce Davida. Navíc jako prorok, kněz i soudce spravoval izraelská pokolení. Vedl i Hospodinovy boje a zvítězil nad nejsilnějšími nepřáteli Izraele oné doby, nad Pelištejci (= Filistinskými, K).

Už dávná tradice izraelská (Baba batra 14b.15a) připisovala prorokům Samuelovi, Nátanovi a Gádovi autorství záznamů o vládě Davidově (1Pa 29,29n). Z toho se později vyvinula domněnka, že autorem knih Samuelových je Samuel. Ve skutečnosti — podobně jako u knihy Jozue aj. — tu nejde o autorický podpis, nýbrž o nadpis charakterizující obsah knihy. — Z jiné tradice vychází Septuaginta a pod jejím vlivem i Vulgáta. Obě spojují knihy Samuelovy a Královské ve čtyři knihy Království (řecky tón basileión, latinsky původně Regnorum, později Regum = králů či královské), protože všechny pojednávají o izraelském království. Je to však důsledek historizující tendence Septuaginty.

Obě knihy Samuelovy jsou věnovány postavě Samuelově a prvním dvěma králům. Knihy Královské pojednávají o době Šalomounově a dále o devatenácti králich severoizraelských a rovněž tolika juďských s královnou Ataljou navíc, tedy celkem o čtyřiceti panovnících. Jsou-li od těchto čtyřiceti odděleni právě první dva a je-li jim věnováno tolik místa jako všem ostatním dohromady, vyplývá z toho, že jim podání přisuzovalo zvláštní význam.

K volbě prvního krále došlo až po rozhorlených diskusích (sr 1S 8,6n) a vždycky proti této instituci zůstal v Izraeli a zvláště v Judovi živý odpor (sr Ez 43,7n). Starý Orient totiž znal krále jen jako 'božného' (Daněk). Ten zastupoval viditelným způsobem božstvo na zemi. V podstatě přitom šlo o dva typy. V Egyptě byl král přímo vtěleným bohem a osoboval si nároky na božské pocty (jako později římscí císařové). V Mezopotámii naproti tomu byl král 'jen' služebníkem velkých bohů, povoláním k tomu, aby šířil jejich panství. Mezi oběma krajními typy bylo přirozeně mnoho odstínů. Z hlediska starozákonní víry bylo zavedení království vážným porušením izraelského náboženského svérázu. Bylo-li posléze přece přijato, pak jen adaptované, formované 'královským právem' (1S 10,25 Dt 17,14—20), které krále zavazovalo, aby se vystříhal reprezentačního typu, a předpisovalo mu být pouze služebníkem Krále — Hospodina. Celý zápas je charakterizován postavami Samuela, Saula a Davida: Samuel — strážce Boží smlouvy, varovný prst proti království; Saul — typ 'neizraelské' zástupné (reprezentativní) božnosti (jako on budou vystupovat později téměř všichni severoizraelscí králové, ba i někteří judští); David — typ služebný, božnost omezující, až negující. Od něho jde linie až k zaslíbenému mesiášskému Králi.

Obě knihy Samuelovy tvořily původně v hebrejském kánonu jednotu. K rozdělení na dvě knihy došlo až r. 1448 podle královských postav obou částí, takže 1S zahrnuje vládu Saulovu, 2S vládu Davidovu.

Po zajetí babylónském vzniká nové, široce založené 'historické' dílo, tzv. knihy Letopisů (H. dibré ha-jámim), nazývané též podle svého označení v Septuagintě a ve Vulgátě knihy Paralipomenon, tj. 'knihy opominutého či vypuštěného' (totiž v Samuelových a Královských). Už Hieronymus (+ 420) pro ně navrhoval název Chronicon totius divinae historiae, jenž se vrací v mnohých moderních překladech v podobě knihy 'Kronik'. Nejde ovšem o kronikářské dílo, jak by se to chápalo

dnes, nýbrž vskutku o výběr látky, přičemž jsou dějiny severního Izraele úplně opomenuty. Naproti tomu se rodokmen Davidovců sleduje až k Adamovi a velká pozornost se věnuje jeruzalémskému chrámu a jeho bohoslužbě. I knihy Letopisů byly rozděleny na dvě části v r. 1448. První kniha tvoří protějšek a doplněk k 1,2S, druhá k 1,2Kr. Na ně pak navazují knihy Ezd a Neh, jež sledují ještě úděl navrátilců z babylónského zajetí až po obnovení chrámu a dosažení autonomie v rámci perské říše v 5. stol. př. Kr.

OBSAH

ÚVODEM	5
ZKRATKY A ZNAKY	13
PRVNÍ SAMUELOVA	
Úvod	17
I. ELÍ A SAMUEL	
1. Samuelův růst a pád Eliůvců	18
a) Samuelovo narození 1,1—28	18
b) Chanin chvalozpěv 2,1—10	24
c) Synové Eliho 2,11—36	27
d) Povolání Samuela 3,1—21	32
2. Ukořistění a návrat Hospodinovy schrány	35
a) Porážka Izraele 4,1—22	35
b) Boží schrána mezi Pelištejci 5,1—12	40
c) Vrácení Boží schrány 6,1—7,1	43
II. SAMUEL A SAUL	
1. Povolání prvního izraelského krále	47
a) Samuel jako soudce 7,2—17	47
b) Král místo soudce 8,1—22	51
c) Pomazání Saula za krále 9,1—10,16	55
d) Volba Saula za krále 10,17—27	64
2. Boje a pády prvního krále	67
a) Vítězství nad Amónci 11,1—15	67
b) Samuelova výzva k pokání 12,1—25	70
c) Pošetilá oběť 13,1—23	74
d) Vítězství nad Pelištejci 14,1—46	79
e) Saulovo kralování 14,47—52	86
f) Zavržení Saula 15,1—35	87

III. SAUL A DAVID

1. Pomazání Davida za krále 16,1—13	94
2. David u Saulova dvora	98
a) Davidův příchod k Saulovi 16,14—23	98
b) David a Goliáš 17,1—58	100
c) Saulovy nástrahy 18,1—30	111
3. David před Saulem prchá	116
a) Davidův útěk k Samuelovi 19,1—24	116
b) Davidovo loučení s Jónatanem 20,1—42	120
c) David v Nóbe 21,1—10	127
d) David u krále Akíše 21,11—16	130
e) David v Adulámu a Mispě 22,1—5	132
f) Saulova pomsta 22,6—23	134
g) David v Keře 23,1—13	138
h) David ustupuje k Judské poušti 23,14—28	140
i) David v jeskyni Ěn-gedí 24,1—23	143
j) David a Abígajil 25,1—44	146
k) David v Saulově táboře 26,1—25	152
l) David v zemi Pelištejců 27,1—12	157

IV. SAULŮV KONEC

1. Saul v Ěn-dóru 28,1—25	159
2. David pelištejským vasalem	163
a) David zapuzen z vojska Pelištejců 29,1—11	163
b) David táhne proti Amálekovi 30,1—31	166
3. Saulova smrt 31,1—13	170

DRUHÁ SAMUELOVA

Úvod	175
I. DAVID KRÁLEM	
1. Davidův žalozpěv nad Saulem 1,1—27	176
2. David v Chebrónu	181
a) David a Iš-bóšet 2,1—3,1	181
b) Davidovi synové narození v Chebrónu 3,2—5	186
c) Abnérova smrt 3,6—39	187
d) Iš-bóšetova smrt 4,1—12	192

3. David v Jeruzalémě	195
a) Dobyť Jeruzaléma 5,1—12	195
b) Davidovi synové narození v Jeruzalémě 5,13—16	199
c) Vítězství nad Pelištejci 5,17—25	200
d) Přenesení Boží schrány do Jeruzaléma 6,1—23	202
e) Dům Hospodinův a dům Davidův 7,1—29	207

II. DAVIDOVA ŘÍŠE

1. David rozšiřuje panství Hospodinovo	212
a) Vítězství nad okolními národy 8,1—14	212
b) Davidovi služebníci 8,15—18	216
c) David a Meřibóšet 9,1—13	217
d) Vítězství nad Amónovci 10,1—19	219
2. David těžce zhřeší	222
a) Davidův pád 11,1—27	222
b) Davidovo pokání 12,1—25	226
c) Pokoření Amónovců 12,26—31	230

III. DAVID A ABŠALÓM

1. Rozklad v Davidově rodině	232
a) Amnón a Tamar 13,1—22	232
b) Abšalóмова pomsta 13,23—38	235
c) Abšalóm omilostněn 13,39—14,33	238
d) Abšalómovo spiknutí 15,1—12	242
2. Davidovo kralování ohroženo	245
a) Davidův útěk z Jeruzaléma 15,13—37	245
b) Síba a Šimeí 16,1—14	248
c) Abšalóm v Jeruzalémě 16,15—23	251
d) Chúšaj a Achítotel 17,1—29	253
e) Abšalóмова smrt 18,1—32	257
3. David znovu králem	262
a) Davidův žalozpěv nad Abšalómem 19,1—9	262
b) Davidův návrat 19,10—44	264
c) Spiknutí Šebovo 20,1—22	270
d) Nový výčet Davidových služebníků 20,23—26	273

IV. DODATKY

1. Poprava sedmi Saulovců 21,1—14	274
2. Davidovi rekové 21,15—22	277
3. Davidova píseň 22,1—51	279
4. Davidova poslední slova 23,1—7	285
5. Davidovi bohatýři 23,8—39	287
6. Davidovo sčítání lidu 24,1—25	293

PRVNÍ KNIHA LETOPISŮ

zvaná též PRVNÍ PARALIPOMENON

Úvod	299
------	-----

I. RODOPISY

1. Rod Abrahamův	300
a) Od Adama k Izraelovi 1,1—34	300
b) Potomci Esauovi 1,35—54	302
2. Pokolení Judovo	304
a) Od Izraele k Davidovi 2,1—55	304
b) Rod Davidův 3,1—24	309
c) Další potomci Judovi 4,1—23	312
3. Ostatní pokolení	315
a) Pokolení Šimeónovo 4,24—43	315
b) Pokolení Rúbenovo 5,1—10	317
c) Pokolení Gádovo 5,11—22	319
d) Zajordánská polovina pokolení Manasesova 5,23 až 26	321
e) Pokolení Lévi	322
ea. Áronovci 5,27—41	322
eb. Potomci Léviho 6,1—38	324
ec. Lévijská města 6,39—66	327
f) Pokolení Isacharovo 7,1—5	330
g) Pokolení Benjamínovo (I.) 7,6—12	332
h) Pokolení Neftalího a předjordánská část Manasesa 7,13—19	333
i) Pokolení Efrajimovo 7,20—29	335
j) Pokolení Ašerovo 7,30—40	337
4. Pokolení Benjamínovo (II.)	338
a) Od Benjamína k Saulovi 8,1—28	338
b) Rod Saulův 8,29—40	340
c) Obyvatelé Jeruzaléma po návratu ze zajetí 9,1—34	343
d) Rodokmen Saulův 9,35—44	347
e) Saulův konec 10,1—14	349

II. DAVID

1. Nástup na trůn	351
a) Pomazání Davida na krále 11,1—3	351
b) Dobyť Jeruzaléma 11,4—9	352
c) Davidovi bohatýři 11,10—47	353
d) Davidovo vojsko 12,1—41	355

2. Přenesení Boží schrány	359
a) Z Kirjat-jearimu do domu Obéd-edóмова	13,1—14 359
b) Davidův rozmach	14,1—7 361
c) Vítězství nad Pelištejci	14,8—17 362
d) Přenesení schrány do Jeruzaléma	15,1—29 364
e) Davidův bohoslužebný řád	16,1—43 367
f) Dům Hospodinův a dům Davidův	17,1—27 373
3. Davidova říše	376
a) Vítězství nad sousedy	18,1—17 376
b) Vítězství nad Amónovci	19,1—19 378
c) Pokoření Amónovců	20,1—3 380
d) Davidovi rekové	20,4—8 381
e) Davidovo sčítání lidu	21,1—22,1 382
4. Chrám a bohoslužba	386
a) Přípravy ke stavbě chrámu	22,2—19 386
b) Rozdělení lévijců	23,1—32 388
c) Kněžské třídy	24,1—31 392
d) Zpěváci	25,1—31 395
e) Vrátní	26,1—19 398
f) Strážci skladů a soudci	26,20—32 399
g) Vojenská a civilní správa	27,1—34 401
h) Pokyny Šalomounovi	28,1—21 405
i) Dary na chrám	29,1—9 409
j) Davidova modlitba a smrt	29,10—30 411
LITERATURA	415

ZKRATKY A ZNAKY

1. BIBLICKÉ KNIHY

STARÝ ZÁKON

Gn	- Genesis, 1. Mojžíšova	Př	- Přísloví
Ex	- Exodus, 2. Mojžíšova	Kaz	- Kazatel
Lv	- Leviticus, 3. Mojžíšova	Pís	- Píseň Šalomounova
Nu	- Numeri, 4. Mojžíšova	Iz	- Izajáš
Dt	- Deuteronomium, 5. Mojžíšova	Jr	- Jeremjáš
Joz	- Jozue	Pl	- Pláč Jeremjášův
Sd	- Soudců	Ez	- Ezechiel
Rt	- Rút	Da	- Daniel
1 S	- 1. Samuelova	Oz	- Ozeáš
2 S	- 2. Samuelova	Jl	- Joel
1 Kr	- 1. Královská	Am	- Amos
2 Kr	- 2. Královská	Abd	- Abdijáš
1 Pa	- 1. Paralipomenon	Jon	- Jonáš
2 Pa	- 2. Paralipomenon	Mi	- Micheáš
Ezd	- Ezdráš	Na	- Nahum
Neh	- Nehemjáš	Abk	- Abakuk
Est	- Ester	Sf	- Sofonjáš
Jb	- Jób	Ag	- Ageus
Ž	- Žalmy	Za	- Zacharjáš
		Mal	- Malachiáš

NOVÝ ZÁKON

Mt	- Matouš	1 Tm	- 1. Timoteovi
Mk	- Marek	2 Tm	- 2. Timoteovi
L	- Lukáš	Tt	- Titovi
J	- Jan	Fm	- Filemonovi
Sk	- Skutky apoštolské	Žd	- Židům
Ř	- Římanům	Jk	- Jakubova
1 K	- 1. Korintským	1 Pt	- 1. Petrova
2 K	- 2. Korintským	2 Pt	- 2. Petrova
Ga	- Galatským	1 J	- 1. Janova
Ef	- Efezským	2 J	- 2. Janova
Fp	- Filipenským	3 J	- 3. Janova
Ko	- Kolosenským	Ju	- Judova
1 Te	- 1. Tessalonicenským	Zj	- Zjevení Janovo
2 Te	- 2. Tessalonicenským		

2. TEXTY A VERSE

A. STARÉ VERSE

- H. - hebrejský text podle Kittelovy Biblia hebraica, vydání 3. a násl.
 O' - řecká Septuaginta, malé vydání Rahlfsovo
 P - syrská Pešitto
 S - samaritánský Pentateuch
 T - aramejský Targúm (T^o, Tⁱ, viz Kittel, Biblia hebr.)
 V - latinská Vulgáta.

B. KRALICKÝ TEXT

- K - podle posledního vydání z roku 1613
 Kr - Karafiátem revidované vydání
 Kš - původní znění Šestidílků z roku 1579—94
 Kv - Kralické výklady k Šestidílcce, vyd. J. Kostomlatský, Tábor 1885.

C. OSTATNÍ PŘEKLADY

- Aa - Anglická Authorized Version z roku 1611
 Ar - Anglická Revised Version, 1881—85
 As - Americká Revised Standard Version, 1952
 J - La Sainte Bible, traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, Paris 1956
 KeB - E. Kautzsch, ed. A. Bertholet, Die heilige Schrift des Alten Testaments, 4. vyd., Tübingen 1922
 L - Lutherův překlad, revidovaný podle vydání z roku 1936
 Lr - Lutherův překlad podle poslední revize z r. 1965
 Z - Züricher Bibel, 1931
 NEB - The New English Bible, 1970
 TOB - Traduction oecuménique de la Bible, édition intégrale, 1975.

3. SLOVNÍKY

- GB - W. Gesenius — F. Buhl. Hebräisches u. aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, 17. vydání, Leipzig 1921. [Přetištěno Berlin—Göttingen—Heidelberg 1949.]
 KB - L. Köhler—W. Baumgartner, Lexicon in Veteris Testamenti libros, Leiden 1953, 2. vyd., 1958.
 HČ - Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu, zpracoval B. Pípal, 2. doplněné vydání 1974.

4. OBYČEJNÝM PÍSMEM

v překladu (sázeném tučně) jsou odlišeny překladatelské dodatky.

5. ČÍSLOVÁNÍ VERŠŮ

je v některých oddílech dvojí (např. 1S 21), a to základní podle hebrejského textu a v hranatých závorkách dřívější číslování kralické. Tato úprava je nyní obvyklá v moderních vydáních Písma sv., pokud se neomezují jen na číslování veršů podle původního textu.

6. RŮZNÉ ZKRATKY A ZNAKY

akk	- akkadsky, -ý	sg	- singulár, jednotné č.
eg	- egyptsky, -ý	sr	- srovnej
f	- femininum, ženský rod	sz	- starozákonní
k.	- kapitola	SZ	- Starý zákon
kt	- ketíb, souhláskový text hebrejský	v.	- verš, vv. - verše
m	- masculinum, mužský rod	vk	- výklad
n	- neutrum, střední rod	//	- paralela
n,nn	- následující (verš, verše)	=	- rovná se
nz	- novozákonní	>	- přešlo v
NZ	- Nový zákon	<	- vzniklo z
pk	- překlad	+	- přidáno
pl	- plurál, množné číslo	×	- vypuštěno
qr	- qeré, samohláskové znění hebrejské	?	- nejasno
rp	- rukopis, rpp - rukopisy	:	- srovnej, viz
		::	- jinak, protikladem k
		≈	- podobně

PRVNÍ SAMUELOVA

ÚVOD

MEZI HEBREJSKÝM KANONICKÝM TEXTEM a zněním *Septuaginty zachycujícím nejstarší překlad (od 3. stol. př. Kr.) jsou rozdílů tak nápadných, že se už dříve uvažovalo o předloze O', která se lišila od pozdějšího kanonizovaného textu. Zlomky takového odlišného hebrejského textu se vskutku našly mezi biblickými rukopisy z kumránské oblasti při Mrtvém moři. Pocházejí z 3. stol. př. Kr. a jsou tedy z nejstarších dochovaných biblických rukopisů. Přesto nelze jen ze stáří zlomků dělat unáhlený závěr, že zachovaly původnější podobu textu. Podrobný rozbor nasvědčuje spíše tomu, že už předloha Septuaginty podává uhlazený text, z něhož byly vypuštěny některé dublety nebo odstraněny rozpory, zatímco kanonizovaný text se takového uhlazování úzkostlivě vystříhal.*

Tím nás ovšem staví před nemalé problémy. Nesporně tu jsou zapracovány látky nejrozličnějšího původu. Ústní tradice zachovala některá vyprávění pocházející patrně ještě z dob Saulových a Davidových, ale je těžko odlišit je od psaných památek, které vznikly až na dvoře Šalomounově. Do třetice k nim přistoupily i doplňky po zániku judského království r. 587, když, pravděpodobně v babylónském zajetí, se zachraňovalo a sepisovalo všechno, co se zachránilo dalo.

Rozumíme tomu, že v době, kdy bylo všechno ztraceno a naděje na brzký návrat nebyla, judští zajatci se tím toužebněji upínali ke slavnějším obdobím svých dějin, a zvláště postava krále Davida se jim rozrůstala do legendárních rozměrů. Dychtivě zachycovali všechny vzpomínky a pověsti, jak mezi nimi kolovaly, a ochotně je zaznamenávali i dvojmo, když se mezi sebou lišily, jen aby neztratili nic z toho mála, co jim zbylo.

Tak nejspíše vysvětlíme výskyt tzv. dublet, tj. oddílů dochovaných ve dvojnásobném podání. Příkladem uveďme: dvakrát se vypráví o Davidově příchodu na Saulův dvůr, opětovně čteme o neúspěšných Saulových útocích na Davida, rovněž tak Jónatan vystupuje opětovně v Davidův prospěch, dvakrát se David uchyluje k Pelištejcům, dvakrát jej osočují Zífejci a dvakrát odmítne David vztáhnout ruku na Saula. V některých případech může jít o dvojnásobné podání téže události, jindy jde spíše o obdobné situace za různých okolností.

Souhrnně lze říci, že konečná redakce vytvořila z rozličných látek pozoruhodně sestavenou mozaiku zobrazující pohnuté události kolem vzniku izraelského království a že dovedla vtisknout celku jasnou teologickou linii, která přes rozpaky nad královskou institucí vůbec a přes odmítání vlády prvního krále jednoznačně směřuje ke kladnému hodnocení Davida, krále 'podle srdce Hospodinova'.

I. ĚLÍ A SAMUEL

1. SAMUELŮV RŮST A PÁD ĚLÍOVČŮ

a) Samuelovo narození

1,1—28

Bezdětná Chana dostává od Hospodina syna a přivádí ho jako zaslíbení knězi Ělímu do Šíla.

I ¹ Byl jeden muž z Ramatajím-sóřimu, z Efrajmského pohorí; jmenoval se Elkána. Byl to Efratejec ^a, syn Jeróchama ^b, syna Elíhú ^c, syna Tochú ^a, syna Súfova ^a. ² Měl dvě ženy: jedna se jmenovala Chana a druhá Penina. Penina měla děti, Chana děti neměla. ³ Ten muž putoval rok co rok ze svého města, aby se klaněl Hospodinu zástupů a obětoval mu v Šílu. Tam byli Hospodinovými kněžími ^d dva synové Ělího, Chofní a Pinchas.

⁴ Když nastal den, kdy Elkána obětoval, dával své ženě Penině a všem jejím synům a dcerám ^e díly z oběti; ⁵ Chaně pak dával dvojnásobný ^g díl, protože Chanu miloval; Hospodin však její lůno uzavřel. ⁶ ^f Její protivnice ji ustavičně urážela, protože Hospodin uzavřel její lůno, jen aby ji dráždila ^f. ⁷ Tak ^g tomu bývalo ^g každého roku. Pokaždé, když putovala ^h do Hospodinova domu, tak ⁱ ji urážela ⁱ, že Chana pro pláč ani nejedla. ⁸ Její muž Elkána ji uklidňoval: „Chano, proč pláčeš? Proč nejíš? Proč jsi tak ztrápená? Což já pro tebe neznamenám víc než deset synů?“

⁹ Jednou, když bylo v Šílu po jídle a pití ⁱ, Chana vstala ^k, zatímco kněz Ělí seděl na stolci u veřejí Hospodinova chrámu, ¹⁰ a v hořkosti duše se modlila k Hospodinu a usedavě plakala. ¹¹ Složila slib. Řekla: „¹ Hospodine zástupů ¹, jestliže opravdu shlédneš na ponížení své otrokyně a rozpomeněš se na mne, jestliže na svou otrokyni nezapomeneš, ale daruješ své otrokyni mužského potomka, daruji jej tobě, Hospodine, na celý život; ^m břitva se jeho hlavy nedotkne.“ ¹² Když se před Hospodinem tolik modlila, Ělí ⁿ dával pozor na její ústa. ¹³ Chana hovořila jen v srdci a pouze její rty se pohybovaly, ale její hlas nebylo slyšet, takže ji Ělí pokládal za opilou. ¹⁴ Řekl jí proto ^o: „Jak dlouho budeš opilá? Zanech už vína ^p!“ ¹⁵ Ale Chana odpověděla: „Nikoli, můj pane; jsem žena ^q hluboce zarmoucená ^q. Nepila jsem víno ani jiný opojný nápoj, jen jsem svou duši před Hospodinem vylévala. ¹⁶ Nepokládaj svou otrokyni za ničemnici! Vždyť až dosud jsem mluvila ze své velké beznaděje a žalosti.“ ¹⁷ Ělí odpověděl: „Jdi v pokoji. Bůh Izraele ti dá, zač jsi ho tak naléhavě prosila.“ ¹⁸ Ona na to řekla: „Kéž tvá služebnice najde u tebe milost.“ Potom ta žena šla svou cestou ^r, pojedla ^s a její tvář už ^s nebyla smutná ^s. ¹⁹ Ráno si přivstali, poklonili se před Hospodinem a vrátili se. Když přišli ^s do svého domu do Rámy, Elkána poznal svou ženu Chanu a Hospodin se na ni rozpomenul. ²⁰ Chana otěhotněla, a než uplynul rok, porodila syna a pojmenovala ho Samuel. Řekla: „Vyprosila jsem si ho od Hospodina ^t.“

²¹ Ten muž Elkána putoval opět s celým svým domem, aby Hospodinu obětoval výroční obět a splnil svůj slib ^u. ²² Ale

Chana s ním neputovala. Řekla svému muži: „Až bude chlapec odstaven, přivedu ho, aby se ukázal před Hospodinem a zůstal tam navždy.“²³ Nato jí její muž Elkána odpověděl: „Učiň, co pokládáš za dobré. Zůstaň, dokud ho neodstavíš. Kéž Hospodin utvrdí své slovo.“ Zůstávala tedy žena doma a kojila svého synka, dokud ho neodstavila.²⁴ Když ho odstavila, vzala ho s sebou, a s ním tři býčky^w, jednu éfu bílé mouky a měch vína, a uvedla ho do Hospodinova domu v Šílu. Chlapec byl ještě malý.²⁵ Porazili býčka^x a uvedli^y chlapce k Élímu.²⁶ Chana řekla: „Dovol, můj pane, při tvém životě, můj pane, já jsem ta žena, která tu stála u tebe a modlila se k Hospodinu.“²⁷ Za tohoto chlapce jsem se modlila a Hospodin mi dal, zač jsem ho tak naléhavě prosila.²⁸ Vyprosila jsem si ho přece od Hospodina, aby byl jeho po všechny dny, co bude živ. Je vyprošený pro Hospodina.“^z I poklonil se tam Hospodinu^z.

a-a-a :: v efrajimském Nasíbu, O' (< binčib 'efrajim místo ben čuf 'efrá-tí, H.). — b Jerachmeela, O'. — c Eliábova, Eliélova, 1Pa 6,12.19 (= 6,27.34 K). — d + Élí a, O' — e × O'. — e' appajim, H.; × O'; > jenom jeden, As; smuten, Lr; se starostlivým pohledem, Buber; výborný, K. — f-i O' jinak: Neboť Hospodin jí nedal dítě, ač se trápila, ač se trápila v úzkostech..., O'. — g-s dosl. (to) dělal. — h pu-tovali, V. — i-i se trápila (t. Chana), O'. — i × O'. — k + a postavila se před Hospodina, O'. — l-l Panovníku Hospodine, Bože zástupů, O'. — m + nebude pít víno ani opojný nápoj a, O'. — n + kněz, O'. — o tak V; + Élí, H.; + služebník Élího, O'. — p + a odejdi od tváře Hospodinovy, O'. — q-q těžký den jsem měla, O'. — r + a vešla do svého příbytku, O'. — ř + a popila se svým mužem, O'. — s-s ne-opadla, O'. — š přišel, O'. — t + Boha zástupů, O'. — u + v Šílu a (přinesl) všechny desátky své země, O'. — v tvé, P ~ O'. — w-w tří-letého býčka + a chleby, O'. — x-x Přivedli ho před Hospodina a jeho otec zabil Hospodinu obět, kterou přinášel rok co rok Hospodinu; předvedl chlapce a porazil býčka, O'. — y Chana, matka, přivedla, O'. — z-z × O'.

[1] // 1Pa 6,11n.19n (= 26n.34n K); 1S 15,34; : Sd 12,5 1Kr 11,26
[2] : Gn 29,31 Sd 13,2 L 1,7 [3] Joz 18,1 Sd 21,21 [4] Dt
16,11.14 [11] : Gn 28,20 Sd 11,30; : Gn 8,1 19,29; : Sd 13,5
Am 2,11 [15] : Ž 42,4 62,8 [19] : Gn 30,22 [20] : Gn 21,2
[24] Nu 15,3.8—11 [27] v.17 [28] v.11

1-3 Vyprávěním napohled idylickým se uvádí událost — narození Samuela, která bude znamenat jeden z nejvýznamněj-

ších mezníků v životě Izraele. Nejprve poznáváme jeho rodinu. Otec Elkána, jehož jméno se dá přeložit 'Bůh vytvořil' nebo 'Bůh (si) získal' (např. jako otroka), pocházel z Efrajimského pohorí. Jeho rodokmen se uvádí až k prapradědovi. Nelze jednoznačně rozhodnout, zda důvodem toho je vážnost, již se rod těšil (tak Hertzberg), nebo spíše snaha prokázat, že původně neizraelský rod se časem stal způsobilý zapojit se do obecnosti lidu Božího (sr vk 9,1 Sf 1,1).

Jména Elkánových předků se nám dochovala v několika tradičních vrstvách odlišně:

1S 1,1	Elkána — Jeróchám — Elihú — Tochú — Suf
1Pa 6,11n	Elkána — Jeróchám — Eliab — Nachat — Sófaj
1Pa 6,19n	Elkána — Jeróchám — Eliel — Tóach — Sif/Suf

Navíc čte O'B Jerachmeel místo Jeróchám a spojuje Suf a Efratejec v místní údaj v efrajimském Nasíbu, zaměňuje tedy navíc výraz 'efráti' za 'efrajim'. Ve skutečnosti Efrát nebo Efrátá nebylo označením místním, nýbrž spíše hodnocením náboženským. Příbuzností s kořenem p-r-j (= plodno) odkazuje do okruhů kultů plodnosti (sr vk Gn 35,16—20 exkurs a Mi 5,1 [= 2 K]). Doznívá tu patrně někdejší náležitost rodu k určitému bohoslužebnému prostředí. Proto pozdější tradice (1Pa 6) uvádí lévijský původ Elkána rodu, ačkoli podle 1S pocházel z Efrajimského pohorí (sr však zprávy o lévijských usazených v Efrajimském pohorí, Sd 17,7n 19,1). Nejednotnost tradice svědčí o zápasu prokázat legitimní právo Samuelovo na kněžství.

Jméno Elkánaova prapraděda Sufa se nápadně vyjímá vedle místního určení z Ramatajim-sóřimu, tj. z 'Medových výšin', (viz níže a 9,5). Septuaginta je vůbec nechápe jako osobní jméno a v 9,5 se s ním setkáváme jako s jménem místním. H. čuf = plástev medu. — Jeho syn dostává jméno Tochú, tradicí všelijak obměňované. Z akkadštiny se nabízí překlad 'Dítě' (Noth, Personennamen), tzn. Božské dítě, oživilé božstvo, které se s novým rokem vrací k novému životu spolu s celou přírodou. Může tu doznívát kenaanská minulost rodu. Jestliže místo Tochú uvádí pozdější podání jméno Nachat (1Pa 6,11 [= 26 K]), toto podezření jenom posiluje (slovní kořen n-ch-t označuje mj. i sestup do podsvětí, Jb 21,13). — Další jméno Elihú značí radikální odklon od této pohanské minulosti vyznáním 'On je Bůh' nebo 'Bůh je to', El, nikoli Baal. Totéž vypovídají i obě druhé podoby tohoto jména: 'Bůh je Otcem' (H. 'áb) a 'Bůh (= 'él) je Bohem'. S pojmenováním Boha slovem El setkáváme se i ve jménu Izrael. Jsme svědky toho, jak skupiny domorodců vrůstají do svazku Izraele, aby 've třetím až čtvrtém pokolení' se už ujímali i duchovního vedení tohoto společenství. — Jméno Jerochám (od kořene r-ch-m) dosvědčuje, že jeho nositel došel

slitování, což Septuaginta volně opisuje jménem Jerachmeel = 'Bůh se slitoval' nebo 'Kéž se slituje Bůh'. A *Elkánu* si týž Bůh 'vytvořil' nebo 'získal' (H. *q-n-h*) jako svého vyznavače a služebníka, který smí plnoprávně vcházet do shromáždění Božího lidu (sr Dt 23,9 [= 8 K]).

Sídlem rodiny je Ramatajim, zvané jinde Ráma (= Výšina, v.19 aj.). Ramatajim značí Dvojitou výšinu a doznívá v novozákonní Arimathii (Mt 27,57 sr 1Mak 11,34). Snad se tím měla tato Výšina odlišit od jiných, jichž je známo více.

Vyvýšeninu *Ráma* hledají jedni v dnešním Er-rám (vzdáleném asi dvě hodiny cesty severozápadně od Jeruzaléma na silnici do Bét-elu v Efrajimově území), jiní v Rámatáhu (ležícím asi čtyři hodiny cesty severně od Jeruzaléma) nebo v Nebí Samvílu severozápadně od svatého města; ve jménu tohoto místa se ozývá přímo jméno Samuelovo). Bývá také ztotožňována s dnešním Rentis nebo Bét-rimá, vzdáleným asi pět hodin cesty od Lyddy (Leimbach).

Podobně jako Jákob měl i Elkána *dvě ženy*, jež jsou obě uvedeny jménem. Penina, jejíž jméno souvisí v hebrejštině s označením pro korále (H. *p^eníním*, Př 8,11 31,10), neustále trápí nešťastnou Chanu. Na její osočování má Chana (jejíž jméno souvisí s kořenem *ch-n-n* = smilování, asi ve smyslu Smiloval se, totiž Bůh) jen pláč. Je zarmoucená právě ve chvílích, kdy by se měla radovat z obecenství s Bohem a jeho lidem. Neutěšuje ji ani přízeň muže, ani jeho ujišťování, že on pro ni znamená víc než deset synů (v.8; sr Jákob a Ráchel, Gn 30,1nn). Což není proti ní sám Hospodin?

Šílo, kde byla Hospodinova schrána smlouvy, leželo mezi Bét-elem a Šekemem; proslavilo se jako jedna z *nejdůležitějších svatyní* před přenesením Hospodinovy schrány do jeruzalémského chrámu (sr Joz 18,1). Hospodin je zde nazýván Bohem zástupů, ať již izraelských nebo hvězdných či andělských (sr Bič, Palestina I., 322).

⁴⁻⁸ Vlastní děj začíná při jedné z *každoročních poutí*, kdy se i ženy směly účastnit obětních hodů a společné radosti, jak uvádí i Dt 12,11n. Obětní hod připraví hlava rodiny. Muž představoval v předkrálovské době modlitebníka i obětníka své rodiny. Kněz byl ve svatyni přítomen především k zjišťování Boží vůle a k udílení orákulí.

Charakteristika Chany jako *ženy neplodné* naznačuje, že právě ona podobně jako Sára, Rebeka i Ráchel a matka Samsonova zaujme v Hospodinově díle mimořádné postavení. V době hodů, kdy Elkána dával svým ženám i dětem Penininým díly z obětí, prožívá Chana krutá muka, neboť právě tehdy na ni vždy znovu doléhala tíha její bezdětnosti jako kletba, kterou nedovedla přemoci ani mužova láska.

⁹⁻²⁰ Hned po obětní hostině opouští Chana společnost a vylévá celou hořkost svého srdce Hospodinu (sr Ž 42,5 62,9). *Modlí se* způsobem tehdy neobvyklým, tiše, v srdci. Přitom *skládá slib*; její muž slibu neodporuje, takže slib je platný (Nu 30,7—9). Prosí o syna a zavazuje se odevzdat ho Bohu jako zasvěcence, nazírá od narození; podobně tomu bylo i se Samsonem (Sd 13,5). Boží zasvěcenec je postaven cele do služby Hospodinu; na znamení svého nazírání si nebude stříhat vlasy a bude se odříkat opojných nápojů (sr vk Nu 6). Chanina dlouhá modlitba budí *pozornost Ělího*, střežícího vchod do svatyně. Pokládá ji za opilou; opilství se totiž vyskytovalo i při obětních hostinách (sr Iz 28,7n). Chana se brání nařčení, nechce být pokládána za 'ničemnici' (H. *bat b^elijja'al*), která se oddává nějakým baalským orgiím. Její odpověď je tak přesvědčivá, že ji Ělí propouští s ujištěním, že její modlitba bude vyslyšena. Možná, že jeho slovům předcházela nějaká věštba, jejíž výsledek nyní sděluje Chaně. Jeho žehnající slovo ji naplňuje důvěrou a nadějí.

Bůh nezapomněl. Chana otěhotněla. Její *proba byla vyslyšena*. Narozený syn je přijat jako vyprošený od Hospodina a dostává jméno Samuel. Plný život spočívá v tom, že člověk na modlitbách zápasí o účast na zaslíbeném vyvolení. Chaně se Samuel stává znamením Boží záchrany pro ni i pro Boží lid.

Odvodit jméno *Samuel* (H. *Šemú'él*) od slovesa 'vyprositi' (H. *š-'l*) není filologicky možné. Je tu jen podobnost názvuková, jako i v jiných případech (sr Gn 29n). Výklady jména *Šemú'él* jsou různé, např. 'ten, jenž je od Boha' (*šq-mé-'él*) nebo 'ten, nad nímž je zvyváno jméno Boží' (*šém + 'él*) nebo 'vyslyšel Bůh' (*š-m-' + 'l*); může to být i jméno neizraelského původu ('Šém, tj. Ešmún je bohem' apod.). Důležitější však než nějaká filologická definice je výklad, který jménu Samuel dává sama bible. Ten odpovídá tomu, co víme i o jménu jeho rodičů (sr též vk 3,7).

^{21–28} Příští pouti do Šíla se Chana nezúčastní. Nemůže ještě odevzdat dítě Bohu, jak slíbila. Přivede synka do svatyně až po odstavení, tedy asi po třech letech (sr 2Mak 7,27). Zato slyšíme, že *Elkána* spěchá *splnit svůj slib*. Dříve o něm nebyla zmínka. Patrně se tímto způsobem připojuje ke slibu, který učinila Chana. O Penině už vyprávění mlčí. Když je hoch konečně přiveden do šíloské svatyně, přinesou jeho rodiče za něho i oběť. Jsou to tři býčci (podle Septuaginty tříletý býček), éfa mouky (asi 36 l) a měch s vínem (sr 2,18n).

Oběť vykonali patrně kněží svatyně; pak přivádějí Samuela, jenž byl při oběti přítomen, k Elímu. *Chana* mu připomíná svou modlitbu pronesenou před lety ve svatyni. Z její řeči zaznívá radost z překvapujícího divu, jímž ji Hospodin vyslyšel. Nyní plní svůj slib a *odevzdává svého synka Bohu*. Malý Samuel se poklonil Hospodinu. Jde asi o způsob, jímž se hoch uvázal ve službu svému Pánu.

b) Chanin chvalozpěv

2,1—10

Chana oslavuje Hospodina, jeho obživující i ničivou moc.

2

¹ Chana se takto modlila:

„Mé srdce ^a jásotem oslavuje ^a Hospodina,
můj roh zvedá se díky Hospodinu ^b.

Má ústa se otevřela ^c proti nepřátelům,
raduji se ze tvé spásy.

² Nikdo není svatý mimo Hospodina,
^d není nikoho krom tebe ^d,
nikdo není skalou ^e jako Bůh náš.

³ Nechte už těch povýšených řečí,
urážka ať z úst vám neunikne!
Vždyť Hospodin je Bůh vševědoucí,
^f jedná nevyzpytatelně ^f.

⁴ Zděšení jsou bohatýři s lukem,
ale ti, kdo klesali, jsou opásáni statečností.

⁵ Sytí dávají se najmout za chléb,
hladoví ^g přestali lačnět ^g.

Neplodná posedmé rodí,
syny obdařená chřadne.

⁶ Hospodin vydává na smrt i daruje život,
do podsvětí přivádí a vyvádí též odtud.

⁷ Hospodin chudobným i bohatým činí,
ponižuje a též povyšuje.

⁸ Slabého pozvedá z prachu,
z kalu vytahuje ubožáka;
posadí je v kruhu knížat
a za dědictví jim dá trůn slávy.

^h Vždyť pilíře země patří Hospodinu,
on sám založil svět na nich ^h.

⁹ⁱ On stráží nohy ⁱ svých zbožných ⁱ,
ale svévolníci budou umlčeni ve tmách ⁱ,
svou silou se nikdo neprosadí.

^{10k} Ti, kdo s Hospodinem vedou spor, se zděsí,
až on z nebe zaburácí na ně.

Hospodin povede při i s končínami země.
Udělí moc svému králi,
roh pomazaného svého zvedne ^k.“

a-a upevnilo se, O'. — b v mém Bohu, O' V. — c dosl. jsou široká (doširoka rozevřená). — d-d × O'. — e spravedlivý, O'. — f-f Bůh připravuje (sám) svoje činy, O'. — g-g opustili zemi, O'. — h-h × O'. — i-i Vyslychá modlitbu modlícího se a požehnává léta spravedlivého, O'. — i-i tak qr, V (pl) :: kt, O' (sg). — k-k Hospodin učiní slabým svého protivníka, Hospodin (je) svatý. Nechlub se rozumný svou rozumností, nechlub se mocný svou mocí, nechlub se bohatý svým bohatstvím. Ale tím ať se chlubí, kdo se chlubí, že chápe a zná Hospodina a činí soud a spravedlnost uprostřed země. Hospodin vstoupil na nebesa a hřměl. Sám bude soudit končiny země a dá sílu našim králům a povýší roh svého pomazaného, O' (sr Jr 9,22n [= 23n K]).

{1nn} > L 1,46—55; : Ž 89,18 {2} Dt 4,35 Iz 44,6; Dt 32,31 Ž 18,32 28,1 {4} Ž 37,15 {5} Ž 113,9 Iz 54,1; Jr 15,9 {6} Dt 32,39 Oz 6,2 {7} Ž 75,8 {8} Ž 113,7n; Ž 104,5 {9} Ž 121,3; Ž 91,12; Ž 33,16 {10} Ž 96,13 98,9

¹⁻³ Do Samuelova příběhu je zařazen *Chanin chvalo zpěv*. Je to žalm, který by mohl být stejně dobře v žaltáři. Na něj navazuje chvalo zpěv Mariin (L 1,46—55), zvaný podle katolické liturgie Magnificat. Oslavuje Hospodina, jenž vysvobodil z poroby a pohanění. Je vyznáním víry, odpovědí na Boží vysvoboditelský čin, již vykonaný i ještě budoucí.

Svědčí o životnosti izraelských bohoslužeb, že se na nich činně podíleli nejen kněží, nýbrž i ostatní členové pospolitosti. Chana plesá, jásá, raduje se v Hospodinu. On sám ji naplnil radostí a pozvedl její hlavu, dosl. 'roh', znak síly (Ž 89,18 132,17 148,14), a dal jí možnost obhájit se proti nepřátelům, kteří jí přáli prokletí. Hospodin je *Bůh jedinečný*. Nikdo z bohů, natož z lidí, nemůže být k němu přirovnáván. Je svatý, jiný než všechno tvorstvo. Všechno závisí na něm, jen on je skála představující spolehlivost a jistotu. Vypínavé řeči a sebejisté úsudky nepřátel jsou prázdné a směšné.

⁴⁻⁹ Na *Božím rozhodnutí* závisí život člověka. Bůh umí obrátit v opak to, co je, aby se nikdo nemohl chlubit a aby měl naději i každý ubožák, nemající nic a nikoho než Boha. Zkušeni válečníci jsou nečekaně naplněni děsem, a v klopýtajícím slabochovi se probudí zmužilost. Nasyceného boháče vidíme pojednou jako žebráka, zatímco hladoví chudáci mají všeho dost. Podobný obrát může nastat i u neplodné ženy nebo u matky mnoha dětí (sr zaslíbení pro neplodnou a opuštěnou dceru sijónskou, Iz 54,1—6).

Boží svrchovanost se nezastavuje ani před oblastmi, kde lidská moc docela selhává, před smrtí. Slovy, že Bůh uvrhuje do podsvětí, do místa mrtvých, a vyvádí z něho, vyjadřuje starozákonní člověk víru, že smrt nemusí být a není u Boha posledním slovem: v Boží moci je i vzkříšení (sr 1K 15,14). Rovněž za tím, co se obecně pozoruje v soukromém i společenském životě, za zchudnutím a zbohatnutím, za pády a vzestupy, za ponížením a povýšením stojí moc a vůle Boží. Bůh srazí naráz mocnáře dolů, i když jimi třeba načas potrápí mnohé; on má svůj čas, rozměřený jinak než časy této země. Podle starověkých názorů stála země na podpěrných sloupech. Ze slov, že Hospodin na nich upevnil zemi, lze čerpat útěchu

i v ponížení; neboť země se vším všudy je a zůstane v rukou Božích.

¹⁰ Hospodin není slepý suverén, ale milující Bůh. *Ochrání své vyznavače* před pádem. Starší tradiční vrstva zachycená souhláskovým textem (bez samohlásek, které se začaly zavádět až od 5. stol. po Kr.) mluví o 'zbožném' v jednotném čísle, snad tedy původně přímo o Samuelovi a teprve druhotně o 'zbožných' vůbec. Bezbožní svévolníci se ničím nemohou zajistit. Síla je jedině v Hospodinu, který ji dává i odnímá. Septuaginta vkládá do v.10 výpověď z Jr 9,22n (= 23n K) o marnosti každé lidské síly a moudrosti. Hospodin občas povoluje uzdu mocnostem a silám, ale nakonec stačí jeho povel, aby vše ztichlo. Tato slova mají v sobě již náznak eschatologického soudu, kdy Bůh dá sílu svému Králi, totožnému s Pomazaným, to je s Mesiášem, Kristem, aby on byl poslední soudce a vykonavatel soudu (Mt 25,31nn 1K 15,25 Zj 19,11nn).

c) Synové Élího

2,11—36

Samuel nejde cestou bezbožných synů kněze Élího, kterému Boží muž ohlašuje zánik rodu a povolání pravého kněze.

¹¹ **Elkána odešel do svého domu¹ do Rámy. A chlapec konal službu Hospodinu pod dohledem kněze Élího.** ¹² **Synové Élího byli ničemníci^m, neznali se k Hospodinu.** ¹³ **Uplatňovali vůči lidu tento kněžský řádⁿ: Kdykoli někdo připravil obětní hod, přicházel kněžský mládenec s trojzubou vidlicí, právě když se maso vařilo.** ¹⁴ **Vrazil ji do kotle nebo do hrnce, do kotlíku nebo do pekáče, a co vidlice zachytila, to si bral kněz pro sebe. Tak to dělávali všem z Izraele, kteří tam do Šíla přicházeli.** ¹⁵ **Dokonce dříve než obrátili tuk v obětní dým, přicházel kněžský mládenec a říkal obětujícímu muži: „Dej knězi maso na pečení. Nepřijme od tebe maso vařené, ale syrové.“** ¹⁶ **Když mu ten člověk řekl: „Napřed se musí obrátit tuk v obět-**

ni dým, pak si vezmi, po čem toužíš“, odpovídal: „Nikoli p. Dej to hned. Nedáš-li, vezmu si to násilím.“¹⁷ Hřích těch mládenců byl před Hospodinem nesmírně veliký, protože Hospodinovy obětní dary přicházely u lidí q v neváznost.¹⁸ Ale Samuel ko- nal službu před Hospodinem, mládeneček přepásaný lněným efódem.¹⁹ Jeho matka mu dělávala malou pláštěnku a rok co rok mu ji přinášela, když putovala se svým mužem, aby obětovali výroční obět.²⁰ Ělí žehnal Elkánovi a jeho manželce. Říkal: „Nechť Hospodin tě zahrne potomstvem z této ženy místo vyprošeného, který byl vyprošen pro Hospodina.“ Pak odcházeli domů r. ²¹ Hospodin navštívil Chanu a ta otěhotněla a porodila tři syny a dvě dcery. Mládeneček Samuel však vy- růstal při Hospodinu.

²² Ělí byl již velmi starý. Slyšel o všem, čeho se dopouštěli jeho synové na celém Izraeli, s i o tom, že obcovali se ženami konajícími službu u vchodu do stanu setkávání s. ²³ Říkal jim: „Proč děláte takové věci? Ode všeho lidu s slyším t o vás samé zlé věci t. ²⁴ To nejde, moji synové! Není to dobrá zpráva, kte- rou slyším; svádíte u Hospodinův lid k přestoupením u. ²⁵ Jestli- že hřeší člověk proti člověku, u je rozhodčím nad ním Bůh u. Zhřeší-li však člověk proti Hospodinu, kdo se za něho přimlu- ví?“ Ale oni svého otce neposlouchali. Hospodin tedy rozhodl, že propadnou smrti. ²⁶ Mládeneček Samuel však prospíval a byl oblíben u Hospodina i u lidí.

²⁷ Tu přišel k Ělímu muž Boží a řekl mu: „Toto praví Hospodin: Což jsem se nezjevil právě tvému rodu, když byli v Egyptě v područí v domu faraónova? ²⁸ Vyvolil jsem si jej ze všech izraelských kmenů za kněze, aby na mém oltáři při- nášel zápalné oběti, aby páčil kadidlo a nosil přede mnou efód. Tvému rodu jsem dal všechny ohnivé oběti Izraelců w. ²⁹ Proč pošlapáváte x můj obětní hod a dar, které jsem přikázal x pro tento příbytek x? Ctil jsi své syny více než mne. Ztloustli jste z prvotin všech obětních darů mého izraelského lidu. ³⁰ Proto slyš výrok Hospodina, Boha Izraele. Prohlásil jsem sice, že tvůj dům a tvůj rod budou přede mnou v konat svůj úřad v věčně. Ale nyní je toto Hospodinův výrok: Jsem toho dalek! Ty, kdo mě ctí, poctím, ale ti, kdo mnou pohrdají, budou zleh-

čení. ³¹ Hle, přicházejí dny, kdy odetnu rámě z tobě i tvému rodu, z takže tvůj dům zůstane bez starce. ³² Spatříš soužení, jež dolehne na příbytek při všem dobrém, co potká Izraele z. Už nikdy nebude v tvém domě stařec; ³³ jen jediného z tvých od svého oltáře nevyhladím. Tvé aa oči vyhasnou a tvá duše se naplní steskem; všichni, kdo rozmnoží tvůj dům, zemřou bb v mužném věku bb. ³⁴ Co přijde na oba tvé syny, Chofniho a Pinchase, bude pro tebe znamením: oba zemřou v týž den. ³⁵ Sobě však ustanovím věrného kněze, který bude konat, co mám na srdci a v mysli. Vybuduji mu trvalý dům, kde bude vykonávat v po všechny dny v svůj úřad v před mým pomaza- ným. ³⁶ Každý pak, kdo zbude v tvém domě, přijde se mu poklonit kvůli kousku stříbra a cc bochníku chleba cc a řekne: Připoj mě, prosím, k některé skupině kněží, abych s nimi mohl jíst sousto chleba.“

l-1 a zanechala ho tam před Hospodinem a odešla, O'. — m dosl. sy- nové Belíjaalovi, = V. — n-n Nárok kněží vůči lidu (byl), O'. — o + aby obětovali Hospodinu, O'. — p tak q a O' :: jemu, kt a V (< ló místo lo'). — q tak i V > K (H. hā'anāšim = muži); ×; O' (s Lr). — r dosl. ke svému místu. — s-s × O'. — š + Hospodinova, O'. — t-t × O'. — u+u tak V; že neslouží (lid Bohu), O'; (kterou) rozšiřuje, As ~ Lr. — ū-ū pak ať se za něho modlí k Hospodinu, O'; může ho smířit Bůh, V; souditi ho bude soudce, K. — v ~ O'. — w + za pokrm, O'. — x+x-x jsi hleděl nestydatým okem na, O'. — y-y dosl. chodit (v.30~35). — z :: símě, O' (< zera' místo zera'a, H.). — ž-ž × O'B. — aa :: jeho, O'. — bb-bb mečem mužů, O'. — cc-cc × O'.

(11) : 1S 1,19 (13—16) Lv 7,28—34 (17) : Mal 2,8 (18) Ex 28,4 1S 22,18 2S 6,14 (20) : Nu 6,23 (21) : L 1,80 (22) : Ex 38,8 (25) Ex 22,7n (= 8n K); Jb 9,32n 16,20n; : Ex 4,21 Joz 11,20 2Pa 10,15 Jz 6,9n (26) : L 2,52 (27) : 1Kr 13,1 (28) Ex 28,1nn; Lv 10,12nn Nu 18,8—19 Dt 18,1 (29) : Dt 32,15 (30) : Jr 18,9nn (31) > 1Kr 2,27 (32) :: Za 8,4 (33) 1S 22,18 (34) 4,11 (35) 1Kr 2,35 Ez 40,46 44,15 > Žd 7,26 (36) : 2Kr 23,8n

¹¹⁻¹⁷ V temné situaci, charakterizované bezbožností na místech nejvyšších, mezi kněžími, začíná Hospodin konat svět- lé dílo záchrany, prozatím zcela nenápadně skrze malého Sa- muela. Zanechán od rodičů v Šílu, je vyučován knězem Ělím jako Hospodinův sluha. Chrám v starém Orientě měly své školy k výchově budoucího kněžstva i státních úředníků. Ší-

loská svatyně si nemohla dovolit velkou školu; patrně kněz Ělí sám učil své syny a tu a tam přibral chovance zasvěcené Bohu.

Synové Ělího neuznávají nároky Hospodinovy a přestupují meze svých vlastních práv: 1. Nečekají, až se uvaří maso, z kterého se část měla jíst při hostině, ani nerespektují řád, podle něhož jim patří jen určitá část z oběti (Lv 10,14n). V jejich počínání spatřují někteří vykladači nějaký druh věštění podle zachycených kusů masa. 2. Nečekají, až bude maso zabitého zvířete řádně obětováno a tuk spálen (Lv 3,3nn), ale vyžadují pro sebe maso syrové, patrně i s tukem, na pečení. Prostý lid věděl lépe než kněží, co se sluší, ale byl nucen ustupovat jejich nátlak. To mělo za následek nevážnost k obětem.

^{18–21} Zcela jinak to vypadá se *Samuelem*. Ač chlapec, je již přepásán efódem z jemné lněné látky, jak bylo zvykem také u kněží egyptských a babylónských. Výraz efód, výjimečně označující sochu nebo obraz (Sd 8,27), označuje zde část kněžského obleku, pláštík přehozený přes ramena (Ex 28,6nn); podle některých vykladačů šlo snad původně o oděv božstva, který bral na sebe kněz, aby získal jeho moc (Procksch, 109). Samuelova příslušnost ke kněžstvu je vyznačena i pláštěnkou (Ex 28,4) sahající ke kotníkům, kterou nosil i později (1S 15,27 28,14). Připravovala mu ji matka, pamatující stále na svého výjimečného syna; každého roku se s ním shledala při pouti do svatyně. Pečuje o něj nejen z mateřské hrlosti, ale i z vděčnosti Hospodinu. Samuel zůstává jejím potěšením a nadějí i nadále, třebaže rodičům se narodí ještě tři synové a dvě dcery.

^{22–26} *Starý Ělí* je bezmocný vůči tomu, co páchají jeho synové. Nejenže znevažují oběti (v.12—17), oni též zneužívají přítomnosti žen sloužících při svatyni (sr Ex 38,8), a tak zavádějí do Izraele kultickou prostituci, běžnou mezi Kenaanci i v babylónských chrámech aj. Ělí však to nezjišťuje sám, jak by se slušelo na správce svatyně, nýbrž dostává zprávy od lidu. Již z toho je zřejmé, že neplní své kněžské ani otcovské poslání. Své syny sice napomíná a varuje, že Bůh velmi přísně soudí urážky svého majestátu, ale nic to nepomáhá. Ztratil autoritu.

Nepřimlouvá se v modlitbách za syny, jako třeba Mojžíš za vzpurný lid, ani neposlušné syny netrestá, jak by zasluhovali. Proto zasahuje spravedlivý a svatý Hospodin: zavrhne nehodné Ělíovce. Na tomto temném pozadí tím jasněji září prospěch a růst mladého Samuela.

^{27–36} *Boží muž* ohlašuje soud nad rodinou Ělího (sr 1Kr 13,1n); vystupuje bezejmenně a objevuje se neočekávaně. Nejprve Ělímu připomíná, že si Hospodin svobodně vyvolil jeho rod, totiž Lévioce (1Pa 24,3), ke kněžskému úřadu. Jen kněží z tohoto rodu budou nosit efód (1S 23,6 30,7) a zjišťovat Boží vůli. Budou mít pochopitelně i svá práva. Ělíovci však znehodnotili kněžskou důstojnost a z práva udělali libovůli. Sám Ělí tyl z darů uchvácených násilím nebo pohrůzkami, trpně snášel nepravosti synů, a tak znevažoval Hospodina. Proto Hospodin pozměňuje výrok o trvalém kněžství: nadále k němu budou připuštěni jen ti, kdo budou ctít Hospodina.

Ělíovci budou potrestáni tím, že v jejich pokolení nebude starců. Vysoký věk byl dokladem Božího pozhelnání. Z Ělíova rodu zůstane nakonec jen *jeden muž*, Ebjátar, který unikl, když Saul vydal rozkaz k vyvraždění kněží z Nóbe (22,18n). Ělí sám se dožije dne, kdy padnou oba jeho synové. To má být pro něho znamením, že se řeč Božího muže splní. Posléze je však kněžský úřad odňat Ělíovcům docela, zapuzen je i poslední potomek Ělíova rodu, Ebjátar (1Kr 2,27). Hospodin si vybral jiného *věrného kněze*. V dané souvislosti při zmínce o věrném knězi lze sice myslet na Samuela, avšak slova z 1Kr 2,27 předpokládají, že tímto knězem je Sádok (sr 2S 8,17); Samuelův rod ostatně také nebyl spolehlivý (1S 8,3). Budoucí kněz bude věrný a opravdový, bude se ve všem řídit Boží vůlí a bude také spjat s Hospodinovým pomazaným (sr 1S 2,10). Ale nakonec i Sádok bude jen ukazatelem cesty k onomu jedinečnému knězi, v němž bude áronovské kněžství naplněno i překonáno (sr Žd 7,26n); on bude současně knězem i pomazaným.

d) Povolání Samuela

3,1—21

Hospodin zjevuje Samuelovi soud nad Ělívci a činí si z něho svého proroka.

3 ¹ Mládenec Samuel konal službu Hospodinovu pod dohledem Ělího. V těch dnech bylo Hospodinovo slovo vzácné, prorocké vidění nebylo časté ^a.

² Jednoho ^a dne ležel Ělí na svém místě. Oči mu začaly pohasínat, takže neviděl. ³ Boží kahan ještě nezhasl a Samuel ležel v Hospodinově ^b chrámě, kde byla Boží schrána.

⁴ Hospodin zavolal ^c na Samuela. On odpověděl: „Tu jsem.“

⁵ Běžel k Ělímu ^a a řekl: „Tu jsem, volal jsi mě.“ On však řekl: „Nevolal jsem, lehni si zase.“ Šel si tedy lehnout.

⁶ Ale Hospodin zavolal Samuela ^d znovu. Samuel ^d vstal ^e, šel k Ělímu ^f a řekl: „Tu jsem, volal jsi mě.“ On však řekl: „Nevolal jsem, můj synu, lehni si zase.“ ⁷ Samuel ještě Hospodina neznal a Hospodinovo slovo mu ještě nebylo zjeveno. ⁸ A znovu, potřetí, zavolal Hospodin Samuela. On vstal, šel k Ělímu a řekl: „Tu jsem, volal jsi mě.“ Tu Ělí pochopil, že mládence volá Hospodin.

⁹ I řekl Ělí Samuelovi: „Jdi si lehnout, jestliže tě zavolá, řekneš: Mluv, Hospodine, tvůj služebník slyší.“ Samuel si tedy šel lehnout na své místo.

¹⁰ A Hospodin přišel, stanul a zavolal ^g jako předtím: „^h Samueli, Samueli ^h!“ Samuel odpověděl: „Mluv, tvůj služebník slyší.“ ¹¹ Hospodin řekl Samuelovi: „Hle, já učiním v Izraeli něco takového, že bude znít v obou uších každému, kdo o tom uslyší. ¹² Onoho dne uvedu na Ělího všechno, co jsem ohlásil jeho domu, od začátku až do konce. ¹³ Oznámil jsem mu, že jeho dům odsuzují navěky pro nepravost, o které věděl: jeho synové ⁱ přivolávají na sebe zlořečení ⁱ, on však proti nim nezakročil. ¹⁴ Proto jsem o Ělího domu přísahal: Dům Ělího nebude nikdy zbaven viny ani obětním hodem ^j ani obětním darem.“

¹⁵ Samuel ležel až do jitra. ^k Pak otevřel dveře Hospodina domu. Ale Samuel se bál oznámit Ělímu to vidění. ¹⁶ Ělí si však Samuela zavolal a pravil: „Samueli, můj synu!“ On

odpověděl: „Tu jsem.“ ¹⁷ Otázal se: „Co to bylo, o čem s tebou mluvil? Prosím, nic přede mnou nezatajuj! Ať tě Bůh ztrestá, jestliže přede mnou zatajíš něco z toho všeho, o čem s tebou mluvil!“ ¹⁸ Samuel mu tedy oznámil všechno a nic před ním nezatajil. A on řekl: „On je Hospodin. Ať učiní, co uzná za dobré.“

¹⁹ Tak Samuel vyrůstal a Hospodin byl s ním. Nedopustil, aby některé z jeho slov padlo na zem. ²⁰ Celý Izrael od Danu až k Beer-šebě poznal, že Samuel má ^l od Hospodina prorocké pověření ^l.

²¹ Hospodin dával vidění i nadále v Šílu; Hospodin se totiž v Šílu zjevoval Samuelovi ^m svým slovem ^m.

^a zjevné, K < O' V. — ^a dosl. onoho (v.2 sr 12). — ^b × O'B. — ^{c-c} Samueli, Samueli, O'. — ^{d,d} Samueli, Samueli, O'. — ^e × O'B. — ^f + podobné, O'. — ^g + ho, O'B. — ^{h-h} × O'B. — ⁱ⁻ⁱ tak i V; :: zlořečí Bohu, O' > As; tak původně i H. (^lelóhím upraveno na ^lahem; ^{tiqún sóferim}, oprava písmařů). — ^j obětním dýmem, O'. — ^k + I přivstal si ráno, O'. — ^{l,l} je věrný (Hosp. prorok), O' V. — ^{m-m} dosl. Hospodinovým slovem; + A Samuel byl uznáván jako prorok Hospodinův v celém Izraeli, od jednoho konce země po druhý. Ělí velmi zestárl a jeho synové si žili po svém, jejich cesta byla zlá před Hospodinem, O'.

{1} : Ž 74,9 Am 8,11 {2} 1S 4,15 {3} Ex 27,20n Lv 24,2n {3n} : Nu 7,89 {11} : 2Kr 21,12 Jr 19,3 {12} 1S 2,27—36 {13} : Ez 7,3,8 {14} : Iz 22,14 {17} : 1S 20,13 {18} : Jb 1,21 {19} : Gn 39,2,21 Joz 6,27; : Joz 23,14 2Kr 10,10 {20} 2S 3,10 {21} Joz 18,1

¹⁻³ Ělí uvádí Samuela do *kněžských povinností*, aby uměl ohlašovat Boží právo, hlídat schránu smlouvy a pečovat o Boží svícen (sr Ex 27,20n 30,7n). Stává se z něho kněžský mládenec. Toto slovo znamená i učně, učedníka, žáka.

V době, kdy se Bůh svému lidu uzavírá především pro hříchy kněží, jsou *Boží výroky vzácné* a Boží vidění je neobvyklé. Bůh mlčí. Zjevuje nanejvýš jenom hrozby. A přece právě v takové temné době už připravuje něco nového, jak svědčí tento příběh.

Ělí spí někde v okrsku svatyně 'na svém místě', kdežto Samuel leží v chrámě při Boží schráně; asi držel v blízkosti schrány stráž (jako Jozue, Ex 33,11). Pohaslé oči Ělího (po-

dobně jako Izákovy, Gn 27,1) nejsou zmíněny jenom jako příznak stáří; ukazují především na neschopnost přijímat a chápat Boží zjevení. Zmínka o kahanu, jenž ve svatyni ještě nezhasl, jednak naznačuje, že děj se odehrává před rozedněním, jednak symbolizuje, že *Izrael není bez naděje*.

⁴⁻¹⁴ Hospodin se zjevuje tím, že promluví. *Samuel slyší řeč*, ale neví, odkud přichází, neboť Hospodin zůstává i nadále skryt. Vždyť dokonce ještě ani Hospodina neznal, ačkoli působil v jeho svatyni. Samuel proto není schopen pochopit Boží volání a třikrát je pokládá za volání Ělího. Ani Ělí zprvu nechápe, že mluví Hospodin. Teprve po třetím zavolání poznává, že se hlásí Hospodin. Radí Samuelovi, jak odpovědět. Počtvrté Hospodin přichází a postaví se, jako by byl člověkem (sr Gn 32,25 [= 24 K]). Výrazem 'stanul' (hebr. *n-š-b*; od téhož kořene je odvozen výraz *maššēbā* = posvátný sloup), o Hospodinu užitým jen výjimečně (sr Gn 28,13), se naznačuje konkrétnost zjevení. Bůh osloví Samuela dvakrát (sr Gn 22,11 46,2 Ex 3,4), neboť jde o poselství velmi naléhavé.

První Boží řeč k Samuelovi není radostnou zvěstí, nýbrž hrozbou, která drtí. Opakuje *soudní výrok*, který Ělímu již oznámil Boží muž (2,27—36). Poněvadž si Ělí neuvědomil náležitě svou odpovědnost a nadále přehlížel zvrácenosti synů, nebude mu již nyní dána možnost odčinit nějakou obětí vinu těch, kteří měli být strážci Zákona i obětních řádů.

Septuaginta mluví ve v.13 o tom, že synové zlořečili Bohu; zachovala tím stopu původního znění textu. Hebrejský text, v němž podle rabínských záznamů nejprve stálo slovo '*elohim* čili 'Bůh', byl později písmáři (*tiqqún sóferim*) opraven na *lāhem* neboli 'na sebe'; rabínům připadala představa zlořečení Bohu příliš hrozná, zvláště asi ve spojitosti s kněžskými, takže se odvážili zasáhnout do svatého textu a upravit jej. V hebrejštině, kde se nepsaly samohlásky, je to nepatrný zásah: vypustí se jen první písmeno, tedy (*'lhm*).

¹⁵⁻²¹ Samuel nedostal přímý rozkaz *oznámit Ělímu* Boží řeč, ale jistě si ji nesmí nechat pro sebe. Nejen přirozený ostych a ohleduplnost, ale především nepochopitelnost Božího rozhodnutí skoncovat s kněžským rodem, zárukou existence všeho lidu, mu brání vyslovit hrozbu a rozsudek. Při ranní služ-

bě, kdy měl Samuel otvírat dveře svatyně, se však Ělí sám dotazuje na Boží výrok. Pohrůzkou donutí Samuela, aby promluvil a nic nezatajil. V reakci starého kněze na slovo soudu lze vidět projev pokory. Podřizuje se Božímu rozhodnutí. Nebo se tu spíše projevuje naprostá netečnost? Pro Samuela tato událost znamená začátek jeho prorockého úřadu. Vyrůstá v mládence a v muže, s nímž je Hospodin jako byl kdysi s Josefem. Bůh má své plány s ním i s lidem, pro který si jej vyvolil. Nedopustí, aby jeho poselství přišlo nazmar (sr Iz 55,11). Působnost tohoto proroka však nezůstane omezena na jednu svatyni, nýbrž zasáhne celou zemi, od Danu až po Beer-šebu. Šílo, od Jozuových dob sídlo Hospodinovy schrány, se stává za Samuela místem Božího zjevení.

2. UKOŘISTĚNÍ A NÁVRAT HOSPODINOVY SCHRÁNY

a) Porážka Izraele

4,1—22

Izraelcům nepomáhá víra v magickou moc schrány smlouvy. Při zprávě o ztrátě schrány a smrti obou synů umírá kněz Ělí i jeho snacha.

4 ¹ **Samuelovo slovo se týkalo celého Izraele** ^a. **Izrael vytáhl do boje proti Pelištejcům. Utábořili se u Eben-ezeru** (to je u Kamene pomoci); **Pelištejci se utábořili v Afeku.** ² **Pelištejci se seřadili proti Izraeli. Rozpoutal se boj a Izrael byl před Pelištejci poražen; ti pobili z bitevních řad na poli asi čtyři tisíce mužů.** ³ **Když se lid sešel v táboře, řekli izraelští starší: „Proč nás Hospodin dnes porazil před Pelištejci? Vezměme si ze Šíla schránu** ^b **Hospodinovy smlouvy** ^b, **ať přijde mezi nás a zachrání nás z moci našich nepřátel.“** ⁴ **Lid tedy poslal do Šíla a přinesli odtud schránu smlouvy** ^c **Hospodina zástupů** ^c, **trůnícího na cherubech. Se schránou** ^d **Boží smlouvy tam** ^d **byli oba synové Ělího, Chofní a Pinchas.** ⁵ **Když schrána**

^e Hospodinovy smlouvy^e přicházela do tábora, spustil všechny Izrael mohutný válečný ryk, až země duněla. ⁶ Pelištejci uslyšeli válečný ryk a ptali se: „Co znamená tento mohutný válečný ryk v táboře Hebrejů?“ Pak zjistili, že Hospodinova schrána přišla do tábora. ⁷ Tu se Pelištejci začali bát. Řekli: „Bůh^f přišel do jejich tábora.“ A naříkali: „Běda nám!^g Dosud se nikdy nic takového nestalo. ⁸ Běda nám! Kdo nás vysvobodí z rukou těch vznešených bohů? To jsou přece ti bohové, kteří pobili Egypt všelijakými ranami na poušti. ⁹ Vzchopte se! Vzmoužte se, Pelištejci, ať neotročíte Hebrejům, jako oni otročili vám. Vzmoužte se a dejte se do boje!“ ¹⁰ Pelištejci tedy bojovali a Izrael byl poražen; každý utíkal ke svému stanu. Byla to velmi veliká rána. Z Izraele padlo třicet tisíc pěších^h. ¹¹ I Boží schrána byla vzata a oba synové Ělího, Chofní a Pinchas, zahynuli.

¹² Onoho dne nějaký Benjamínek vyběhl z bitevní řady a běžel do Síla; šat měl roztržený a hlínu na hlavě. ¹³ Když přiběhl, Ělí právě seděl na stolciⁱ a dával pozor na cestuⁱ, neboť se v srdci třásl o Boží schránu. Muž přiběhl, aby v městě oznámil porážku. Celé město se dalo do úpěnlivého křiku. ¹⁴ Ělí slyšel ten úpěnlivý křik a ptal se: „Co je to za hrozný hluk?“ Muž přispěchal a oznámil to Ělímu. ¹⁵ Ělímu bylo devadesát osmⁱ let, oči měl zakalené a neviděl^k. ¹⁶ Muž řekl Ělímu: „Přicházím z bitevní řady. Ano, utekl jsem dnes z bitevní řady.“ Ělí se zeptal: „Co se stalo, můj synu?“ ¹⁷ Tu posel odpověděl: „Izrael utekl před Pelištejci. Lid utrpěl zdrcující porážku. I oba tvoji synové, ¹ Chofní^l a Pinchas^l, jsou mrtvi. Boží schrána byla vzata.“

¹⁸ Jakmile se zmínil o Boží schráně, spadl Ělí nazad se stolce k pilíři brány, zlomil si vaz a zemřel; byl to muž starý a těžký. Soudil Izraele čtyřicet^m let.

¹⁹ Sotva jeho snacha, manželka Pinchasova, která byla ve vysokém stupni těhotenství, uslyšela zprávu, že Boží schrána byla vzata a že umřel její tchán i muž, zhroutila se a porodila, protože ji přepadly křeče. ²⁰ Ve chvíli, kdy umírala, řekly jí ženy stojící u ní: „Neboj se, porodila jsi syna.“ Ona však neodpověděla, byla bez zájmu. ²¹ Hocha nazvala Í-kábódⁿ a řek-

la: „Sláva se odstěhovala z Izraele.“ To kvůli Boží schráně, že byla vzata, a kvůli svému tchánu a muži. ²² Řekla: „Sláva se odstěhovala z Izraele, vždyť Boží schrána je vzata.“

^{a-a} I stalo se v oněch dnech, že se shromáždili Pelištejci k boji proti Izraeli, O' ~ V. — ^{b-b} našeho Boha, O'B. — ^{c-c} × O'B. — ^{d-d} × O'B. — ^{e-e} Hospodinova, O'B. — ^f nebo: bohové (H. obojí = 'elohim); O' pl, V > K sg v.7 (sloveso v sg), pl v.8. — ^g + vytrhni nás, Hospodine, dnes, O'. — ^h oddílů, O'. — ⁱ⁻ⁱ při bráně hledě na cestu, O'. — ⁱ⁻ⁱ devadesát, O'. — ^k + Tu pravil Ělí mužům stojícím okolo: „Co je to za zvuk?“, O'. — ^{l-l} × O'. — ^m dvacet, O'. — ⁿ Uaibarchabóth, O' (zkomolený přepis z hebrejštiny: Běda, prchla sláva).

(1) 1S 7,12; Joz 15,53 (3) Ex 25,10 Joz 3,6,11 1S 14,18 (4) Ex 25,22 2S 6,2 Ž 80,2 99,1 (5) :Joz 6,5,20 (8) :Ex 15,14 (9) Sd 13,1 (10) Ž 78,59—64 (11) 1S 2,34 (12) :2S 1,2 (13) :1S 1,9 (15) 3,2 (20) :Gn 35,17 (21) 1S 14,3 :Ž 78,61 Ez 11,23 (22) :Oz 10,5

¹ⁿ Zmínka o Samuelově slovu, jež platilo pro celý Izrael, je v Septuagintě nahrazena zprávou o shromažďování 'cizozemců' k boji. Tímto výrazem jsou v ní soustavně označovány Pelištejci zřejmě proto, aby tím jasněji vynikl nárok Izraele na zaslíbenou zemi. Pelištejci byli jedním z tzv. 'námořních národů'; ty přišly kolem r. 1200 př. Kr. z egejské oblasti, z Kaftóru nebo přes Kaftór — Krétu (sr Am 9,7) po moři i po souši a usadili se v jižní části palestinského přímoří v pěti městských státech. Přibližně v téže době se v Palestině usazoval Izrael a nejednou pelištejským sousedům podléhal (sr Sd 13,1).

Afek a Eben-ezer (= Kámen pomoci), místa, kde se obě vojska utábořila, ležela na rozhraní pobřežní nížiny a efrajimské pahorkatiny. Izrael byl v bitvě na hlavu poražen. Ohlášený soud Boží se začíná naplňovat.

³⁻¹¹ Izraelští starší, předáci jednotlivých rodů a kmenů, se snaží odčinit porážku tím, že dají dopravit do tábora schránu Hospodinovy smlouvy. Schrána, v níž byly desky smlouvy (Dt 10,2 1Kr 8,21), měla v Izraeli velmi důležité poslání jako znamení Hospodinovy přítomnosti. O tom svědčí i různé názvy schrány uvedené v této kapitole: schrána Hospodinovy smlouvy, schrána Boží smlouvy, schrána smlouvy Hospodina zástupů, trůnícího na cherubech, Boží schrána, Hospodinova schrána.

Zdá se, že zpravidla byla přinášena do boje (sr 1S 14,18). Tomu nasvědčuje i zmínka, že schránu nevezali. To nyní chtějí napravit. Čekají záchranu od pouhé přítomnosti schrány, jako by Hospodin byl totožný s předmětem zhotoveným lidskýma rukama, domnívají se, že mohou Hospodinem disponovat pomocí kultu. U okolních národů byly takové představy naprosto běžné; pohané věřili, že si vlastněním posvátných předmětů zajistí přítomnost i pomoc svých bohů. Hospodin se však nedá ničím a k ničemu donucovat. Není vázán ani na jedno místo, tím méně na jeden předmět. Schrána platila sice za Hospodinu trůn nebo za jeho podnož, ale nemohla omezit jeho volnost a svrchovanost. Ovšem v dobách duchovního úpadku stavěl lid Hospodina na úroveň pohanských božstev a schránu chápal magicky jako posvátný předmět zachycující a vyzařující jeho moc. Oba Ělího synové jsou smutnou ukázkou této pověry.

Válečný ryk Izraelců, jímž vítali schránu, vyvolal mezi Pelištejci hrůzu. Což se schránou nepřišel do tábora Bůh, o němž bylo známo, co způsobil Egyptu? Kupodivu je však strach tentokráte neochromí, nýbrž podnítl k většímu odhodlání. Přitom se Pelištejci neobracejí ani na své bohy, nýbrž vybízejí se ke zmužilosti. Svou *převahu nad Izraelem* už prokázali za jiných okolností; jsou přesvědčeni, že svými silami postačí i na jejich Boha. Nelze ovšem vyloučit možnost, že obrat v jejich postoji byl způsoben příznivou věštbou, bez níž se ve starověku do bitvy nechodilo. Izrael padá i se svými oporami a nadějemi, se schránou i kněžími.

Jestliže Pelištejci mluví o Izraeli jako o *Hebrejích*, je v tom nutno vidět pohrdlivé znevážení. Pokládají sebe za pány země a Izraelci jsou pro ně bezprávnými cizinci. Tak se setkáváme s Abramem jako s Hebrejem, když jako cizinec zasahuje do místních událostí (sr vk Gn 14,13), podobně je Josef v Egyptě jen 'ten hebrejský otrok' (Gn 39,17) a nyní klesá i celý Izrael v očích svých nepřátel na pouhé 'Hebreje'.

¹²⁻¹⁸ Zprávy o výsledku bitvy přinášeli ve starověku rychlí poslové, běžci. Tento úkol dostal nyní nějaký Benjamítec, který ještě v témž dni musel uběhnout vzdálenost měřící vzdušnou linií 20 (Budde) až 30 km (Hertzberg). Běží s roztrženým ša-

tem, který naznačuje zhroucení Izraele i jeho osoby, a s hlinou na hlavě, která ho má označit jako mrtvého a pohřbeného (Nowack). Ělí zatím seděl podle svého zvyku (sr 1,9) na stolci u svatyně a netrpělivě čekal na zprávu, pln obav o Boží schránu. Sám v ní patrně neviděl samozřejmou záruku vítězství. Posel už cestou vykřikoval svou zvěst ve městě, takže Ělí ještě před jeho příchodem slyšel křik obyvatel. A pak se dozví celou pravdu: Izrael utekl z bitvy, kněží jsou pobiti, schrána vzata. Co slovo, to rána, a ta poslední je smrtelná. Vzetí Boží schrány je horší než smrt nehodných synů. Je to zřejmý důkaz Božího hněvu. Ělí se mrtev kácí k zemi. Čtyřicet let (podle Septuaginty 20 let) soudil Izraele a byl knězem. Byla to doba krizí a zkoušek.

¹⁹⁻²² Hrůzu *tragédie*, do níž však přece probleskne *paprsek naděje*, dokresluje narození Pinchasova syna. Umírající matka by měla být narozením syna potěšena, podobně jako Ráchel (Gn 35,17n), ale žena už radost nevnímá. Dává synu jméno Í-kábód, to je 'Kde-je-sláva' nebo 'Není-sláva'. Se schránou se odstěhovala z Izraele i sláva. Hospodin se od svého lidu odvrátil. Dokonce pětkrát se tu opakuje zmínka, že Boží schrána je vzata (sr 5,1), jakoby podle počtu pelištejských knížectví (sr 6,4).

Je pravděpodobné, že po tomto vítězství zničili Pelištejci i Šílo. Vykopávky ze Seilunu (= Šílo) dokládají, že v polovině jedenáctého století př. Kr. bylo město zničeno a opuštěno (sr Jr 7,12nn). O zkáze svatyně není v našem oddílu zmínka asi proto, že ztráta schrány byla pro Izraele horší pohromou. Ztrátou schrány ztrácí svatyně svůj význam.

K 'tisícům' pobitých sr vk Joz 4,10—13 a 7,2—5 (exkursy). Výraz 'elaj neznámá totiž jen 'tisíc', nýbrž i 'rod'. Představa číslovky se prosadila hlavně vlivem Septuaginty, ale hebrejský text připouští i překlad, že šlo o pobití představitelů tolika a tolika rodů, což mnohem spíše odpovídá tehdejšímu možnostem válčení.

b) Boží schrána mezi Pelištejci

5,1—12

Hospodinova schrána způsobuje pohromy v pelištejských městech, takže se Pelištejci rozhodují poslat ji zpět do Izraele.

5 ¹ Pelištejci vzali Boží schránu a zanesli ji z Eben-ezeru do Ašdódu. ² Pelištejci tedy Boží ^a schránu vzali, přenesli ji do domu Dágonova a vystavili ji vedle Dágonu. ³ Když Ašdóďané druhého dne vstali ^b, hle, Dágon ležel tváří k zemi před Hospodinovou schránou. I vzali Dágonu a dali ho zpět na jeho místo ^c. ⁴ Druhého dne ráno vstali a hle, Dágon zase ležel tváří k zemi před Hospodinovou schránou; Dágonova hlava a obě jeho ruce ležely uraženy na prahu. Z Dágonu zůstal jen trup. ⁵ Proto až dodnes nešlapou v Ašdódu Dágonovi kněží a nikdo, kdo vstupuje do Dágonova domu, na Dágonův práh ^d.

⁶ Hospodinova ruka těžce dolehla na Ašdóďany a způsobila mezi nimi spoušť. ⁷ Ranila je nádory ^e, Ašdód i jeho území ^e. ⁸ Když ašdódští muži viděli, jak se věci mají, rozhodli: „Schrána Boha Izraele nemůže u nás zůstat. Jeho ruka tvrdě dopadla na nás i na našeho boha Dágonu.“ ⁹ Obeslali všechna pelištejská knížata, shromáždili je k sobě a tázali se: „Co uděláme se schránou Boha Izraele?“ Oni ^f odvětili: „Ať je schrána Boha Izraele dopravena do Gátu ^g.“ I dopravili tam ^h schránu Boha Izraele.

⁹ Avšak sotva ji tam dopravili, způsobila Hospodinova ruka ve městě nesmírnou hrůzu a ranila muže města, malé i velké; ^{ch} vyrazily se jim nádory ^{e ch}. ¹⁰ Proto odeslali Boží schránu do Ekrónu ⁱ. Sotva však přišla Boží schrána do Ekrónu ⁱ, dali se Ekrónané ^j do úpěnlivého křiku: „Dopravili k nám ^k schránu Boha Izraele, aby umořili nás ^k i náš ^k lid!“ ¹¹ Obeslali všechna pelištejská knížata, shromáždili je a rozhodli: „Odešlete schránu Boha Izraele zpět na její místo, ať nás ^k a náš ^k lid neumoří.“ Celé město zachvátila smrtelná hrůza. Boží ruka tam dolehla velmi těžce. ¹² Muži, kteří nezemřeli, byli raněni nádory ^{e l}. Volání města o pomoc stoupalo k nebesům.

^a Hospodinovu, O'. — ^b + a vstoupili do domu Dágonova, viděli, O'. — ^c + Hospodinova ruka těžce dolehla na Azófony a sužovala je a ranila je na jejich zadcích, Azót i jeho území, O'. — ^d + ale překračují [jej], O'. — ^e míněny jsou nádory nebo boule na konečnicku [H. 'ájlím kt :: techórim qr; v.6.9.12 též 6,4n]. — ^{e-e} Postihla je na jejich lodích a myši se vyrojily uprostřed jejich území a nastalo hrozné umírání v městě, O'. — ^f Gaťané, O'. — ^g k nám, O'. — ^h do Gátu, O'. — ^{ch-ch} ranil je na jejich zadcích + a Gaťané si zhotovili [podobu] svých zadků, O'. — ^{i i} do Aškalónu, O'. — ^j Aškalónané, O'. — ^k tak O' V; H. sg (v.10n 5×). — ^l na svých zadcích, O' (v.9.12 [v.6 jinak]; V čte: v tajných místech zadků, v.6.12 [v.9 jinak]).

[1] 1S 4,1 7,12; Joz 15,46n : 2Pa 26,6 Iz 20,1 Sk 8,40 [2] Sd 16,23 [5] : Sf 1,9 [6] Ž 78,66 : Dt 28,6.17 [8] Joz 11,22 : 1S 17,4 [10] Joz 15,45

¹⁻¹² Pelištejci dopravili *Boží schránu do Ašdódu*, do jednoho ze svých pěti měst v přímořské nížině [Joz 13,3]. Postavili ji do chrámu svého boha Dágonu [Sd 16,23] jako kořist i jako dar vděčnosti vedle Dágonovy sochy. Dágon nebyl původně bohem pelištejským, nýbrž emorejským; jeho jméno jej označuje jako boha obilí (H. *dāgān*) spíše než rybu (H. *dāg*). Byl tedy bohem zemědělským. Jeho kult byl rozšířen od pradávna na středním Eufratu v Mari, v Asýrii, Sumeru a Ugaritu. Pelištejci jej převzali jako mocného boha země, do níž přišli.

Když Ašdóďané druhého dne ráno vstupovali do chrámu k bohoslužbě, vidí *Dágonu na zemi* jako poníženého služebníka před Hospodinovou schránou. Opět jej postaví na jeho místo, avšak dalšího rána z něho zůstává jen trup bez hlavy a rukou, beztvary a bezmocný špalek. Biblické podání tím poukazuje na nesmírnou velikost Boha Izraele: není odkázán na pomoc svých vyznavačů a není ani podřízen pohanům a jejich božstvům. I mocná božstva padají před jeho majestátem [Iz 46,1n]. Hospodin sice může na nějaký čas nechat svou slávu vláčet prachem, ale pak domnělé vítěze nečekaně srazí. To ovšem neznamená, že lidé potom uznají Boha za svého Pána. Ašdóďané viděli žalostný pád svého boha, ale chovají se k němu i nadále velmi uctivě, dokonce mají v úctě i práh, na nějž dopadly hlava i ruce modly. Práh zaujímal vůbec zvláštní místo v kultech starověku [sr vk Sf 1,9]. Biblické podání ironicky ukazuje na původ takové pověry: na prahu ležely bezvládné

údy bezmocného božstva. To je izraelské znění pověsti vysvětlující, proč byl práh Dágonovy svatyně v tak mimořádné úctě. Teprve v době makabejské byl Dágonův chrám rozbořen (1Mak 10n).

Avšak i lidé, nejen božstvo, musí okusit Boží hněv. Jsou postiženi *nádory*, podle Septuaginty na 'zadcích' (tajných místech, V), a navíc i 'pohromou myší' (O'). Ze septuagintního upřesnění místa se soudí, že šlo o hemoroidy, což v hebrejském textu podporuje samohláskové znění (*t'echórím*), zatímco souhláskový text (*'áfdlím*) ukazuje spíše na nějaké boule, snad dokonce morové, kdy se na těle tvoří tzv. dýměje, boule v podpaží a krajině tříselné. Morové epidemii často předcházela nadměrná záplava myší, z nichž se tato nemoc přenášela na lidi. Septuaginta mluví o myší pohromě více než hebrejský text, ale zdá se, že ani ona na morovou ránu nemyslí. Slova o 'zadcích' naznačují, že výrazem 'myší' se zřejmě míní mužský pohlavní úd (sr 6,4n). To znamená, že pohromou jsou postiženy nejspíše pohlavní orgány; jde o nebezpečí neplodnosti, která zasáhne lidi a z nich se přenese dál. Ašdóďané jsou nuceni zbavit se příčiny své pohromy, nechť jí-li vyhnout. Boží schrána se stala vážnou záležitostí nejen jich samých, nýbrž celého pelištejského společenství. Ač se zdálo, že Hospodin je poražen, zůstává neřešitelným problémem právě pro ty, kdo nad ním zdánlivě triumfovali. S obyvateli Gátu to dopadá právě tak jako s Ašdóďany, ne-li ještě hůře: postižení jsou všichni, velcí i malí. Proto bez jakékoli předchozí porady zástupců všech pelištejských měst odesílají Boží schránu do Ekrónu. Ale v Ekrónu je Boží schrána přijímána jako smrtelné ohrožení, proto onen křik o pomoc. Pelištejci poznali, že Bohu Izraele se nelze posmívat. Rozhodují se zbavit schrány a navrátit ji do izraelské země.

c) Vrácení Boží schrány

6,1—7,1

S Boží schránou posílají Pelištejci také dary na usmířenou. Z Bét-še-meše je schrána dopravena do Kirjat-jearímu.

6 ¹ Po sedm měsíců byla Hospodinova schrána na poli Pelištejců ^a. ² Pelištejci svolali kněze a věstce ^b a ptali se: „Co máme s Hospodinovou schránou udělat? Sdělte nám, jakým způsobem ji odeslat na její místo.“ ³ Ti jim odpověděli: „Jestliže budete posílat schránu Boha Izraele, nesmíte ji poslat s prázdnou. Musíte jí přinést oběť za provinění. Teprve pak budete uzdraveni, a bude vám zřejmé, proč se jeho ruka od vás neodvracela.“ ⁴ Dále se tázali: „Jakou oběť za provinění jí máme přinést?“ A oni řekli: „Pět zlatých nádorů ^c a pět zlatých myší ^d, podle počtu pelištejských knížat, neboť stejná pohroma postihla všechny, i vaše knížata. ⁵ Uděláte napodobeniny svých nádorů ^{ce} a ^e napodobeniny svých myší, které přinášejí zemi zkázu, a odevzdáte je jako počtu Bohu Izraele. Snad nadlehčí svou ruku, která dolehla na vás, na vaše bohy a na vaši zemi. ⁶ Proč byste byli neoblomní, jako byli neoblomní Egypťané a farao? Když se jich však Bůh ujal, zdali pak je nepustili, aby si šli? ⁷ Nyní tedy udělejte nový vůz a přiveďte ^f dvě krávy po otelení, na které ještě nebylo vloženo jho, zapřáhněte krávy do vozu, ale jejich telata odvedte od nich zpět domů. ⁸ Pak vezmete Hospodinovu schránu a dáte ji na vůz; zlaté předměty, které jí přinesete jako oběť za provinění, vložte do vaku ^g po jejím boku a pustíte ji, ať si jede, ⁹ a uvidíte: Jestliže bude směřovat ke svému území do Bét-še-meše, pak nám způsobil toto veliké zlo on; jestliže nikoli, tedy poznáme, že nás neranila jeho ruka, ale stalo se nám to náhodou.“

¹⁰ Mužové tak učinili: vzali dvě krávy po otelení, zapřáhli je do vozu a jejich telata zadrželi doma; ¹¹ na vůz vložili Hospodinovu schránu, vak ^h a do něho zlaté myši ⁱ a napodobeniny svých hlíz ^{ji}. ¹² Krávy zamířily přímou cestou na Bét-še-meš, šly stále po těžce silnici a bučely, neuchýlily se napravo ani nalevo. Pelištejská knížata šla za nimi až k území Bét-še-

meše. ¹³ Bétšemešané právě sklízeli v dolině pšenici. Tu se rozhlédli a spatřili schránu a zaradovali se, ^k že ji vidí^k. ¹⁴ Vůz dojel na pole Jósuy Bétšemešského a tam se zastavil. Byl tam veliký kámen. I rozštípali dříví vozu a obětovali krávy Hospodinu v zápalnou obět.

¹⁵ Lévijsi složili Hospodinovu schránu a vak^h, který byl při ní a v němž byly zlaté předměty, a položili je na ten veliký kámen. Onoho dne přinesli bétšemešští muži zápalné oběti a připravili obětní hody Hospodinu. ¹⁶ Pět pelištejských knížat to vidělo a vrátilo se onoho dne do Ekrónu^l.

¹⁷ Toto jsou zlaté hlízy^l, které odvedli Pelištejci Hospodinu v obět za provinění: jedna za Ašdód, jedna za Gázu, jedna za Aškalón, jedna za Gát a jedna za Ekrón.

¹⁸ Zlaté myši odpovídaly počtu všech pelištejských měst s pěti knížaty, od opevněného města až po venkovskou obec, až po ^m kámen Velikého truchlení^m, na který uložili Hospodinovu schránu; ten je na poli Jósuy Bétšemešského dodnes. ¹⁹ Hospodin však ranil ^o bétšemešské muže^o za to, že se dívali do Hospodinovy schrány. Sedmdesát mužů ^o z lidu^o ranil, a bylo tu padesát tisíc mužů. Proto lid truchlil, že Hospodin postihl lid zdrcující ranou. ²⁰ Muži z Bétšemeše se ptali: „Kdo může obstát před Hospodinem, tímto svatým Bohem. A ke komu poputuje^p od nás?“

²¹ I poslali posly k obyvatelům Kirjat-jearímu se vzkazem: „Pelištejci vrátili Hospodinovu schránu. Přijďte a odnesete si ji.“

7 ¹ Muži kirjatjearímští přišli a Hospodinovu schránu odnesli. Dopravili ji do Abínádabova domu na pahorek^q a jeho syna Eleazara posvětili, aby u Hospodinovy schrány držel stráž.

a + a jejich země se hemžila myšmi, O'. — b + a své zařikávače, O'. — c zadků, O' V (v.4[n], sr 5,12). — d-d × O'B. — e-e × O'. — é + zlaté myši, O'. — f dosl. vezměte (sr v.10). — g + argoz, O'A (přepis) :: bersechthan, O'B. — h + ergab (některé rpp argoz apod.; v.11.15), O'. — i-i × O'B. — j H. techórim (v.11.17), některé rpp 'ájálím (v.11); sr 5,6 — k-k jí vstříc, O' (< liqrátó místo lir'ót, H.). — l do Aškalónu, O'. — m-m veliký kámen, O' T (< 'eḡen [= kámen] místo 'ēbel, H. [= truchlení]); Abelmagnum, V (pr). — n + ale synové Jechoniovi se netěšili s muži bétšemešskými, že vidí Hospodinovu schránu, O'. — o-o-o z nich, O'. — p + Hospodinova schrána, O'. — q v Gibeji, V (pr).

(2) : Joz 13,22 Iz 44,25 Za 10,2; 1S 5,8 (3) : Lv 5,15n (4) Joz 13,3 (5) 1S 5,6 (6) Ex 8,11.28 (= 15.32 K); Ex 12,31 (7) : 2S 6,3 (9) Joz 15,10 21,16 (16) Joz 15,11 (17) Joz 13,3 (19) : Ex 19,21 Nu 4,20 2S 6,6n (20) : Joz 24,19 2S 6,9 (21) Joz 9,17 18,14 1Pa 13,6 (7,1) 2S 6,3 : Ž 132,3—6

¹⁻⁹ Pelištejské pole, jímž je míněn nejen kraj, nýbrž především oblast Dágonova kultu, trpí po sedm měsíců pod hroznou přítomností Hospodinovy schrány. Z vyprávění je možno přímo vycítit radost vypravěče z *převahy Boha Izraele* nad pelištejským bůžkem. Pelištejci se v bezradnosti obracejí na své kněze a věstce, kteří jediní jsou schopni zjišťovat vůli bohů a usmířovat jejich hněv. Ti radí odeslat schránu zpátky mezi Izraelce, což je vlastně kapitulace před Hospodinem. Boží schráně je ovšem nutno dát patřičné *odškodnění* v podobě oběti, již zároveň uznají své provinění. Obětí měly být zlaté napodobeniny 'nadorů' a 'myší' (sr vk k. 5): božstvo bylo upozorňováno na tu část postiženého těla, jejíž uzdravení si lidé vyprošovali, a na tu pohromu, které se chtěli zbavit (obdobu možno vidět např. ve voskových napodobeninách nemocných údů a jiných částí těla v některých poutních kostelích). Počet pěti napodobenin odpovídá pěti pelištejským městským státům, takže vlastně celé pelištejské společenství je donuceno vzdát poctu Hospodinu a uznat jeho nadřazenost nad svými bohy; toto doznání je však pro ně mírněno skutečností, že tento Bůh zvítězil i nad bohorovným Egyptem.

Pelištejci mají dále vyrobít *vůz k odvozu schrány*; musí to být vůz nový, ještě neposkrvněný jiným použitím. Ten má odvézt Boží schránu a s ní i vak s věnovanými předměty. Nesmí být řízen lidmi. Krávy po otelení mají zvláštní význam: jsou zkouškou, zda jde skutečně o zásah Hospodinův. Jejich přirozený pud by je přece nutil rozběhnout se za opuštěnými telaty. Jen Hospodin je může vést za svým cílem. Nejbližší izraelské místo bylo Bétšemeš na území judském. Schrána se tedy nevrátila na území josefských kmenů, odkud byla ukořistěna.

^{10-7,1} Pelištejci se zařídili přesně podle rady svých věstců. Krávy jdou sice nedobrovolně, jak prozrazuje jejich bučení, ale jsou vedeny vyšší silou přímo *do Bétšemeše*.

Označení *s'ránim*, jehož se pro pelištejská knížata užívá, je příbuzné s řeckým pojmem *tyrannoi* (odkud v češtině 'tyraní'). Vedle archeologických dokladů (zvláště keramiky) je toto i filologický doklad pro někdejší vztahy Pelištejců k egejské oblasti.

Bétšemešští obyvatelé jsou právě zaměstnání *sklizní pšeniče*. Jde tedy o dobu na přelomu května a června. Žně bývaly dobou radosti. Podle pohanských názorů dávala úrodu božstva, podle víry Izraele sám Hospodin (Ž 65,10—14). Proto obyvatelé Bétšemeše mají právě v těchto dnech takovou radost z návratu Hospodinovy schrány (sr Abk 3,17n).

Hospodin způsobil, že krávy došly až k *jakémusi Jóšuvovi*. Bétšemeš se uvádí mezi lévijskými městy (Joz 21,16). Proto jsou tam na místě hned lévijci určeni k nošení schrány (Nu 4). Složili Boží schránu i s pelištejským vakem z vozu. Blízký kámen posloužil jako oltář; jsou obětovány krávy určené k této zvláštní službě. Pelištejská knížata se pochopitelně neúčastní ničeho, jenom přihlížejí; nakonec se přesvědčují, že rozhodnutí jejich kněží bylo správné.

Hospodinova schrána zpřítomňovala svatého Boha Izraele. Pod trestem smrti bylo zakázáno do ní hledět (sr Nu 4,20). V Bétšemeši se přesto někteří opovážili do schrány nahlédnout, což mělo za následek *smrt sedmdesáti mužů*. Vedle nich je zmíněno ještě dalších padesát tisíc; tento počet však daleko převyšuje počet obyvatel města. Je zřejmé, že se do textu dostala nedopatřením nějaká poznámka psaná snad původně na okraji textu. Ostatně i dodek Septuaginty před v.19 o 'Jechoniových synech' dokládá, že v textu došlo k nějakým změnám.

Tak schrána, nesoucí jindy pomoc, přináší tentokrát smutek těm, kdo nedbali Božích řádů. Schrána se pak dostane *do Kirjat-jearímu*. Nevysvětluje se, proč právě tam; Izrael však po zničení Šíla žádnou ústřední svatyni neměl, a je otázka, zda by Pelištejci dovolili, aby se schráně dostalo nějakého významnějšího uplatnění. Pahorek v Kirjat-jearímu byl bezpochyby místem posvátným v soukromém majetku rodu Abínádabova. Jeho rodina se v osobě Eleazarově ujme stráže u schrány. Bude dbát, aby k Boží schráně nepřistupoval nikdo nepovolaný. Toto místo schrána opustí až za kralování Davidova (2S 6,2nn).

Dokud Hospodinova schrána nezískala trvalé místo v jeruzalémském chrámu (1Kr 8,4nn sr 2S 6,12) a předtím přechodně v Šílu (sr 1S 3,3), *putovala z místa na místo*.

Ve způsobu, jímž Pelištejci schránu odeslali, je snad zachycen způsob, jak se i v Izraeli stěhovala. Po určité době, snad po sedmi letech, byla naložena na vůz tažený kravami; nikdo nesměl řídit a určovat cestu toho vozu. Podrobnosti nejsou zmíněny. Dochovala se jen zpráva o tvrdém trestu za svévolný zásah (2S 6,6n).

II. SAMUEL A SAUL

1. POVOLÁNÍ PRVNÍHO IZRAELSKÉHO KRÁLE

a) Samuel jako soudce

7,2—17

Samuel svolává do Mispy kající shromáždění, modlí se za Izraele, jenž bojuje proti Pelištejcům, a vykonává svůj soudcovský úřad.

² Ode dne, kdy schrána spočinula v Kirjat-jearímu, uplynulo mnoho dní, celkem dvacet let. Tu celý izraelský dům zatoužil po Hospodinu.

³ Samuel vyzval celý izraelský dům: „Jestliže se chcete celým srdcem obrátit k Hospodinu, odstraňte ze svého středu cizí bohy^a i aštarty^b, upněte srdce k Hospodinu a služte jenom jemu. On vás vysvobodí z moci Pelištejců.“⁴ Izraelci tedy odstranili baaly a aštarty^c a sloužili jenom Hospodinu.

⁵ Samuel vyhlásil: „Shromážděte celý Izrael do Mispy a já se budu za vás modlit k Hospodinu.“⁶ Shromáždili se tedy do Mispy, čerpali vodu a vylévali ji před Hospodinem^d; také se onoho dne postili a říkali tam: „Zhřešili jsme proti Hospodinu.“ A Samuel se stal v Mispě soudcem Izraelců.

⁷ Když se Pelištejci doslechli, že se Izraelci shromáždili do Mispy, vytáhla pelištejská knížata proti Izraeli. Izraelci to uslyšeli a báli se Pelištejců.⁸ Naléhali na Samuela: „Nepřestaň za nás úpěnlivě volat k Hospodinu, našemu Bohu, ať nás zachrání z moci Pelištejců.“⁹ Samuel vzal jedno neodstavené

jehňátko a obětoval je Hospodinu v zápalnou oběť, celopal^e, a úpěnlivě volal^f k Hospodinu za Izraele. A Hospodin mu odpovéděl. ¹⁰ Když Samuel obětoval zápalnou oběť, Pelištejci vyrazili k bitvě s Izraelci. Ale Hospodin onoho dne zahřměl mocným hlasem proti Pelištejcům a tak je ochromil, že byli před Izraelem poraženi. ¹¹ Izraelští mužové vytáhli z Misy, pronásledovali Pelištejce a pobíjeli je až pod Bét-kar. ¹² I vzal Samuel jeden kámen a položil jej mezi Mispu a Sén^g. Dal mu jméno Eben-ezer (^h to je Kámen pomoci^h) a prohlásil: „Až potud nám pomáhal Hospodin.“ ¹³ Pelištejci byli pokořeniⁱ a nadále už nepronikali na izraelské území. Hospodinova ruka na Pelištejce doléhala po všechny dny Samuelovy. ¹⁴ Města, která Pelištejci Izraeli odňali, i od Ekrónu až po Gátⁱ, připadla zas Izraeli, a Izrael vysvobodil z moci Pelištejců i jejich pomezí. Mezi Izraelem a Emorejci zavládl pokoj. ¹⁵ Samuel byl soudcem Izraele po celý svůj život. ¹⁶ Rok co rok se vydával na obchůzku do Bét-elu, do Gilgálu a do Misy, a na všech těchto místech^k soudil Izraele. ¹⁷ Pak se vracel do Rámy, neboť tam byl jeho dům, a tam soudil Izraele; tam také vybudoval Hospodinu oltář.

a + Baaly, V. — b háje, O' (< 'ašérót místo 'aštárót, H.). — c háje Aštart, O'. — d + na zem, O'. — e + se vším lidem, O'. — f + Samuel, H. — g :: staré (město?), O' P (< ha-ješáná místo ha-šén, H.). — h-h pk uvádějí O' i V. — i-i Hospodin pokořil Pelištejce, O'. — j-j od Aškalónu po Azob, O'B. — k posvátných (místech), O'.

(2) 1S 6,21; : 1Pa 13,6 (3) Gn 35,2 Joz 24,23; Sd 2,13; : Mt 4,10 L 4,8 (4) Sd 10,16 (5) v.16 10,17 Joz 18,26 Sd 20,1 (6) : 2S 23,16; : Sd 10,10.15 (8) 1S 12,23 Jr 15,1 : Gn 20,27 1Kr 13,6 Jr 37,3 Jb 42,8 :: Jr 7,16 (10) : 1S 2,10 2S 22,14 Ž 18,14; : Gn 35,5 Ex 14,24 23,27 Joz 10,10 Sd 4,15 (12) : Gn 28,18.22 Joz 24,26n; 1S 4,1 (13) :: 1S 13,5 (14) Joz 15,11; :: 1S 17,4; : Gn 15,16 (15) : Sd 10,1—5 12,7—14 (16) Joz 16,2; Joz 5,9; Joz 18,26 (17) 1S 1,19; : Gn 12,7 1S 14,35

²⁻⁴ Schematický údaj o dvaceti letech, jež uplynula, než se lid znovu naučil poznávat Boží vůli, má především vyzdvihnout bídu, v níž se Izrael ocitl po porážce u Afeku (4,10). Navíc asi naznačuje polovinu Samuelovy působnosti, než se plně ujal svého vysvoboditelského poslání.

Samuel představuje v životě Izraele nový úsek. Nevíme nic o tom, kde byl a co dělal po smrti Élího a po zničení svatyně v Šílu. Zůstává však oddaným služebníkem Hospodinovým a vyzývá lid, aby se obrátil cele k Hospodinu. V Izraeli se takové obrácení nemůže uskutečnit jinak než naprostým odvratem od cizích bohů. Izrael byl tehdy silně zasažen baalismem, kultem plodnosti. Ten vycházel z víry v obrozující a obnovující síly přírodní, zosobněné mužskými i ženskými božstvy, baaly a ašartami. Jak baalů, tak i jejich ženských protějšků, ašart, bylo mnoho. Každá svatyně, ba každé posvátné místo měly své božské patrony. Nelze vyloučit, že výraz ašarta je míněn jako náhrada za slovo 'bohyně', které biblická hebrejščina neměla.

⁵⁻⁶ Mispa, ležící nedaleko Jeruzaléma v benjamínském území, se stala významným náboženským střediskem (Sd 20,1 1S 10,17). O Šílu již není ani zmínky (1S 7,16n). Samuel vystupuje jako *ústřední postava* Izraele (Jr 15,1; jako Abraham nebo Mojžíš, Gn 19 Ex 17), jako přímluvce a soudce (v.8.15). Svolává společné shromáždění do Misy. Po dlouhé době úpadku se má lid znovu rozhodnout pro novou cestu vyznačenou věrností Hospodinu a vyznat své hříchy (sr Sd 10,10.15).

Čerpání a *vylévání vody* před Hospodinem snad naznačuje 'vylévání srdce' (1S 1,15 Ž 2,15 42,5 Pl 2,19, Budde). Známe ovšem tento úkon jako úkon doprovodní při prosbě o požehnání do nového roku sesláním hojné vláhy (Jl 2,23; sr Bič, Palestina II., 162). Celkově je možno říci, že jde o druh úlitby: je-li voda znamením života, pak jejím vylitím člověk naznačuje, že nesešle-li Hospodin dostatek vláhy — tedy svého požehnání —, je ohrožen celý život. Svým počínáním člověk Bohu naznačuje, čeho je mu zapotřebí na poli, v rodině i v soukromém životě. Tento akt se spojuje s postem. Žízeň a hlad provázejí vyznání hříchů na znamení hlubokého pokání.

⁷⁻¹⁴ Ve shromáždění Izraelců, svolaném kvůli duchovní obrodě, viděli *Pelištejci* vojenskou akci, a proto hned vytáhli do boje proti Izraeli. Bezradným a ustrašeným Izraelcům nezbyvalo nic jiného, než volat k Hospodinu. A tu zasahuje Samuel podobně jako dřívější soudcové (sr Sd 2,16.18 3,9.15

aj.). Činí tak přímlyvnými modlitbami. Lid potřebuje prostředníka. To je trvalý rys izraelské víry, od Abrahama přes Mojžíše, soudce, krále a kněze, rys, jenž vyúsťuje v Ježíši Nazarétském.

Soudce Samuel se projeví v dané tísní i jako kněz a vojevůdce. Obětuje velmi mladé jehně (H. *tálé*; tento výraz se vyskytuje ještě jen v Iz 40,11 a 65,25). A Bůh vyslyšel a odpověděl: Pelištejci začali boj ještě při obětování a hned také jsou poraženi Hospodinovým zásahem, jehož důsledkem je panika (sr Sd 7,20nn). Ať historicky vypadala bitva tak či onak, pro biblické podání je rozhodující pohled víry. Sám *Bůh zasahuje* do běhu událostí, zmate nepřítel a připraví jej o rozum i o moc. Izraeli zbývá již jen pronásledovat protivníka zbaveného sil. Toto vítězství nad Pelištejci přineslo Izraeli na určitou dobu klid i od ostatních nepřátel. Název Emorejci je souhrnným označením okolních pohanských kmenů.

Místo Bét-kar je zcela neznámé, stejně tak i Šén (= Zub, Skalní útes?). Kámen, postavený tam Samuelem, je asi masěba, kamenný posvátný sloup. Má být pro současné i budoucí pokolení svědkem a znamením pomoci, kterou Hospodin poskytl Izraeli (sr Gn 28,18.22 Joz 24,26n). Jméno *Eben-ezer* (= Kámen pomoci) žije i v povědomí církve jako ujištění, že Hospodin, který dovedl pomoci tehdy, pomůže i teď a zítra. Pomáhá však, kdy sám chce. Vyskytuje-li se toto jméno též ve 4,1 a 5,1, kde jde o porážku Izraele, je užito pozdějšího pojmenování místa, posvěceného Božím záchranným činem; tak víra poznává, že i předcházející porážka byla součástí výchovných cest Božích a byla Boží pomocí, aby lid nezanikl splynutím s pohany.

Města *'od Ekrónu až po Gát'* představují severovýchodní část pelištejského území. Malé pokolení Danovců, sídlících původně v jeho sousedství, bylo nuceno ustoupit pelištejskému tlaku a vyhledat si jiná sídliště (Sd 13nn 18). Judovci se tam udrželi, ale v pelištejském područí (sr Sd 15,9nn). Ještě za Saula byli Pelištejci nejnebezpečnějším protivníkem Izraele (z Gátu pocházel Goliáš! 1S 17,4). Je proto nepravděpodobné, že by už za Samuela bylo toto území, byť i jen přechodně, izraelským. Teprve za Davida byla moc Pelištejců zlomena.

¹⁵⁻¹⁷ Samuel měl v Izraeli vůdčí postavení až do dne své smrti přesto, že Izrael měl pak i krále (1S 15,1nn 16,1nn). Při své soudcovské činnosti (podobně jako Mojžíš, Ex 18, 13—20) vyhlašoval Boží vůli. Šlo tedy zároveň i o činnost učitelskou, kazatelskou a prorockou. Konal ji na místech, kde byly svatyně. Zmíněny jsou *tři svatyně* ve střední Palestině. Označení Gilgál znamená posvátný kruh; takových míst bylo v Izraeli více. Je možné, že Gilgál a Mispa čili Stráž byly pobočkami ústřední svatyně bételské. Čtvrtým místem je Ráma, stálé Samuelovo bydliště, kde vybudoval oltář.

b) Král místo soudce

8,1—22

Izrael touží mít krále jako pohanské národy. Marně jej Samuel varuje poukazem na nebezpečí takového zřízení.

8 ¹ Když Samuel zestárl, ustanovil Izraeli za soudce své syny. ² Jméno jeho prvorozeného syna bylo Jóel a jméno druhého Abijáš; byli soudci v Beer-šebě. ³ Jeho synové však nešli ^a jeho cestou, ale propadli lakotě, brali úplatky a převraceli právo.

^{4b} Všichni izraelští starší ^b se tedy shromáždili a přišli k Samuelovi do Rámy. ⁵ Řekli mu: „Ty jsi už starý a tvoji synové nejdou ^c tvou cestou. Dosad' nyní nad námi krále, aby nás soudil, jako je tomu u všech národů.“ ⁶ Ale Samuelovi se nelíbilo, že řekli: „Dej nám krále, aby nás soudil.“ I modlil se Samuel k Hospodinu. ⁷ A Hospodin Samuelovi odpověděl: „Uposlechni lid ve všem, co od tebe žádají. Vždyť nezavrhlí tebe, ale zavrhlí mne, abych nad nimi nekraloval.“ ⁸ Všim, co dělali ode dne, kdy jsem je vyvedl z Egypta, až dodnes, dokazují, že mě opustili a že slouží jiným bohům; tak jednají i vůči tobě. ⁹ Teď však je uposlechni, ale důrazně je varuj a oznam jim právo krále, který nad nimi bude kralovat.“

¹⁰ Samuel pověděl všechna Hospodinova slova lidu, těm, kteří od něho žádali krále. ¹¹ Privil: „Toto bude právo krále, který nad vámi bude kralovat: Vezme vám syny a zařadí je ke svému vozatajstvu a jezdecktvu, aby běhali před jeho vozem. ¹² Ustanoví si velitele nad pluky a setninami^d, a další, aby pro něho obstarávali orbu a sklizeň, a další, aby pro něho zhotovovali válečnou výzbroj a výstroj jeho vozů. ¹³ Také dcery vám vezme za mastičkářky, kuchářky a pekařky. ¹⁴ Vezme vám nejlepší pole, vinice a olivové háje a dá je svým služebníkům. ¹⁵ Z vašich výmlatů a vinic bude vybírat desátky a bude je dávat svým dvořanům^e a služebníkům. ¹⁶ Vezme vám otroky a otrokyně a nejlepší jinochy^f i osly, aby pro něho pracovali. ¹⁷ Bude vybírat desátky z vašich stád, a stanete se jeho otroky. ¹⁸ A přijde den^g, kdy budete úpět kvůli svému králi, kterého jste si vyvolili, ale Hospodin vám onoho dne neodpoví.“

¹⁹ Lid však odmítl Samuela uposlechnout. Prohlásili: „Nikoli. Ať je nad námi král! ²⁰ I my chceme být jako všechny národy^h. Náš král nás bude soudit a bude před námi vycházet a povede naše boje.“ ²¹ Samuel všechna slova lidu vyslechl a přednesl jeⁱ Hospodinu. ²² Hospodin Samuelovi pravil: „Uposlechni je a ustanov jim krále.“ Samuel pak izraelským mužům řekl: „Jděte každý do svého města.“

a-a tak kt, O' :: jeho cestami, qr, V. — b-b izraelští muži, O'. — c-c tak O' :: pl, H. — d-dosl. padesátníky; 1000 — 100 — 50 — 10, P. — e-e dosl. kleštěncům. — f-f dobytek, O' [< *b^eqarķem* místo *bachúrēķem*, H.]. — g-dosl. onoho dne. — h-dosl. pronárody (H. *sójim*). — i + v uši, H.

(1) : Dt 16,18 (2) :: 1Pa 6,13 (= 28 K); Am 5,5 8,14 (3) :: Dt 16,19 (4) 1S 1,19 7,17 (5) : Dt 17,14nn > Sk 13,21 (7) : Ex 16,8 Nu 11,20; :: Sd 8,23 Ex 15,18 Nu 23,21 Ž 24,7—10 Iz 6,5 : Dt 33,5 (11) : 1S 14,52 (14) : 1Kr 21,2 :: Ez 46,18 (18) : 1Kr 12,4; Mí 3,4 Př 1,28 (20) : Nu 27,17 (22) v.7,9; Oz 13,11

¹⁻³ [Jména Samuelových synů jsou jednoznačně vyznačská: Jóel = Hospodin je Bohem, Abijáš = Otcem je Hospodin. Je to dobré svědectví pro ryzost duchovní linie jejich otce. Přesto jako by měli za vzor nehodné syny Élíovy, takže kromě stručné zmínky zde a v 12,2 se jimi biblické podání dále už

nezabývá. Na pozadí spravedlnosti a zbožnosti otcovy vystupuje tím zřetelněji jejich zvrácenost. Samuel ustanovil své syny za soudce, aniž co slyšíme o nějakém Božím příkazu k takovému kroku. Chtěl snad vlastními silami zajistit pokračování díla, k němuž sám byl oddělen slibem své matky (1,11)? Synové se mu však zvrhli a svým počínáním mařili jeho vysvoboditelské dílo.

Jmenování obou Samuelovců soudci v *Beer-šebě* by bylo nepochopitelné, kdyby mělo jít o svatyni v Negebu na samém jihu země. Jenže s tímto zdánlivě zeměpisným pojmem se setkáváme i u Am 5,5 8,14, nikoli však v paralelních textech Am 4,4 5,5b a Oz 4,15 (zde se vyskytuje sloveso š-b-‘ = přísahati místo Beer-šeba). Jde tu o tajenku, jakých je ve SZ mnoho, naznačující, že působnost synů Samuelových se týkala okruhu bétejské svatyně (sr vk Am 5,5).

⁴⁻⁹ Podle 1S 12,12 bylo podnětem k *žádosti o krále* nebezpečí amónské (v době soudců Izrael čelil tomuto ohrožení i bez krále, Sd 11). Je ovšem možné spojit onen důvod s odůvodněním zde podaným, že starý Samuel a zvláště jeho nehodní synové již nebyli zárukou dobrého řádu a bezpečí Izraele. Nehodnost synů byla jistě těžkým pohoršením, přesto však neměla vést k přejímání pohanských způsobů správy lidu. Vždyť zvláštností a předností Izraele jako Božího lidu byla zásadní odlišenost od okolních národů (Ex 19,5 Dt 4,7n). Samuelovi, který v žádosti lidu viděl zlo, zbývala jen modlitba (sr 1S 7,5). Údobí, kdy Boží lid stál věrně při Hospodinu, bývala velmi krátká; Izrael odpadá od svého Pána znovu a znovu.

Hospodin Samuelovi zjevuje, že žádost Izraele posuzuje nejen jako *vzpouru* proti osobě Samuelově, ale přímo proti sobě samému. Králem Izraele byl a má být jen Hospodin (Ex 15,18 Iz 6,5). Právě tím se liší Boží lid od pohanských národů, které pokládaly své krále buď přímo za vtělení (Egypt) anebo aspoň za zpřítomnění a služebnou reprezentaci božstva (Babylón). Naproti tomu soudcové v Izraeli byli jen vyvolenými svědky, kteří ukazovali k Hospodinu a byli nástroji jeho vysvoboditelského díla. Byli osobnostmi povolanými ponějvíce pro jediný aktuální úkol: vést Hospodinovy boje v době tísně.

Odvěké pokušení mít viditelnou záruku a přímo hmata-

telnou *reprezentaci božstva* bylo velice silné i pro Izraele. A přece Hospodin vychází vstříc jejich pochybné žádosti: ať mají, co chtějí. Avšak Samuel je musí předem varovat před pravomocí, kterou si osobuje každý král. Zavedení království v Izraeli se tedy jeví jako úpadek. Jenže Hospodin dovede i následky lidské vzpoury a nevěry podřídit svým cílům. Po smutných zkušenostech s prvním králem se situace obrací — ovšem jen dočasně — k lepšímu za vlády zbožného krále Davida, který při vši své lidské zatíženosti hříchem zřetelně ukazuje ke králi králů Ježíši Kristu. Celé dějiny izraelského království jsou zápasem o to, aby král nebyl ani vtělením ani reprezentací Hospodina, nýbrž jeho pokorným služebníkem.

^{10–22} Samuel tedy *varuje lid*: Král, pokládající se za absolutního pána svých poddaných i jejich majetku, bude vyžadovat kočí, štolby a bězce před vozem, povolávající, že se blíží král (sr Gn 41,43), tělesnou stráž, vojáky, oráče, žence a šafáře pro královské statky, řemeslníky pro válečné a dvorní účely, ženy pro kosmetiku a královskou kuchyni, dále zemědělskou půdu, aby mohl odměňovat zasloužilé služebníky, ministry a dvorské úředníky, daně na úhradu výdajů královského dvora, velký počet služebnictva a zvířectva. Svobodný lid, poddaný do té doby jen Hospodinu, bude zotročen.

Samuelova výstraha je zakončena připomínkou, že Hospodin nebude vyslyšet úpění lidu, až bude volat o pomoc pro králův útlak. Budou mít, co sami chtěli.

Lid však Samuelovu *výstrahu odmítá*. Chce krále jako záruku právního řádu (aby soudil), jako reprezentanta (aby vycházel před lidem) a jako vojevůdce (aby vedl boje, případně zaručoval vítězství). Před těmito 'přednostmi' mizí stíny a nevýhody královského zřízení. Veliká vážnost celé záležitosti přivádí Samuela znovu k Hospodinu. Je však odkázán na dřívější rozhodnutí. Proto propouští Izraelce do jejich měst a ponechává záležitost otevřenou do dalšího shromáždění, na němž má být označen budoucí král (1S 10,17nn).

Většina vykladačů se shoduje v rozpoznání, že ve SZ nejsou zcela vyladěny *dva různé pohledy* na vznik království. Proti pojetí 1S 8 10,17nn

12 a 15 stojí 1S 9 10,1—16 a 11,13n, kde se království nepovažuje za zlo a dopuštění, ale za Boží zřízení a dar. Ještě po staletích však prorok odmítá instituci královskou jako něco, co se nesrovnává se svatostí Boží (Ez 43,7n). Boží lid má mít dosti na svém jediném Králi — Hospodinu.

c) Pomazání Saula za krále

9,1—10,16

Při hledání ztracených oslic se Saul dostává k Samuelovi, který ho z rozkazu Hospodinova pomazává za vévodu nad Izraelem. Při návratu se Saul octne mezi proroky.

9 ¹ Byl muž z Benjámínova pokolení jménem Kíš, ^a syn Abíela, syna Seróra, syna Bekórata, syna Afiacha, syna jednoho jemínce ^a, statečný bohatýr. ² Ten měl syna jménem Saul, hezkého mladíka. Mezi Izraelci nebylo hezcího muže nad něj; od ramen vzhůru převyšoval všechny lid ^b. ³ Saulovu otcí Kíšovi se ztratily oslice. Kíš proto řekl svému synu Saulovi: „Vezmi s sebou některého z mládenců a vydej se ty oslice hledat.“ ⁴ Prošel ^c tedy Efrajimské pohoří, prošel ^c zemi Šališa, ale nenašli nic. Prošel ^d též zemi Šaalím, a nikde nic. Prošel ^e i zemi Jemíní, a nenašli nic. ⁵ Když přišli do země Suf, řekl Saul svému mládenci, který byl s ním: „Pojď, vraťme se, aby můj otec místo o oslice neměl obavy o nás.“ ⁶ On mu řekl: „Tady v tom městě je muž Boží. A ten muž je vážený. Všechno, co řekne, skutečně se stane. Nuže, pojďme tam, snad nám oznámí, kterou cestou se máme dát.“ ⁷ Saul svému mládenci odvětil: „Tak pojďme! Ale co tomu muži přineseme? Vždyť chléb nám v brašně došel. Nemáme dárek ^e, který bychom Božímu muži přinesli. Co máme u sebe?“ ⁸ Nato mládenec Saulovi odpověděl: „Mám u sebe stříbrný čtvrtšekel. Dám ^f jej muži Božímu, a on nám oznámí cestu.“

⁹ Když se dříve někdo v Izraeli šel dotazovat Boha, říkal: „Pojďte, jdeme k vidoucímu.“ Dnešní prorok se dříve nazýval vidoucí.

¹⁰ Saul svému mládenci řekl: „Dobře jsi promluvil. Pojď, jdeme.“ A šli do města, kde byl muž Boží. ¹¹ Když stoupali do

svahu k městu, zastihli dívky, které šly čerpat vodu. Otázali se jich: „Je zde vidoucí?“¹² „Ano, je,“ odpověděly, „máš^g ho před sebou. ^h Pospěš si!^h Právě dnes přišel do města, protože lid má dnes na ⁱ posvátném návršíⁱ obětní hod. ¹³ Až vejдете do města, zastihnete ho, ještě než vystoupí na ⁱ posvátné návršíⁱ, kde se bude jíst. Lid totiž nebude jíst, dokud on nepřijde. Teprve až on požehná obětnímu hodu, budou pozvaní jíst. Tak jen jděte nahoru, právě dnes ho zastihnete.“¹⁴ Stoupali tedy k městu. Když přicházeli do středu města, zrovna proti nim vycházel Samuel, aby vystoupil na ⁱ posvátné návršíⁱ.

¹⁵ Den před Saulovým příchodem odhalilⁱ Hospodin Samuelovu uchu toto: ¹⁶ „Zítřa touto dobou pošlu k tobě muže z benjamínské země. Pomažeš ho za vévodu nad mým izraelským lidem; on můj lid vysvobodí z moci Pelištejců. Popatřil jsem na svůj lid^k, jehož úpěnlivé volání ke mně proniklo.“

¹⁷ Když Samuel uviděl Saula, Hospodin ho upozornil: „To je ten muž, o němž jsem ti řekl, že bude spravovat můj lid.“

¹⁸ Vtom Saul přistoupil uprostřed brány k Samuelovi a řekl: „Pověz mi, prosím, kde je tu dům vidoucího.“¹⁹ Samuel Saulovi odpověděl: „Já jsem vidoucí. Vystup přede mnou na ⁱ posvátné návršíⁱ, dnes budete jíst se mnou. Ráno tě propustím a odpovím ti na vše, co máš na srdci. ²⁰ Pokud jde o oslice, které se ti před třemi dny ztratily, ¹ neměj o ně starost^l, neboť se našly. ^m Koho si však tolik žádá^m Izrael? Zdalipak ne tebe a celý dům tvého otce?“

²¹ Saul odpověděl: „Což nejsem Benjamínek? Z těch nejmenších izraelských kmenů? A má čeleď je ze všech čeledí Benjamínova kmene nejnepatrnější! Jak mi můžeš říkat něco takového?“

²² Ale Samuel vzal Saula i jeho mládence, uvedl je do hodovní síně a dal jim místo v čele pozvaných. Těch bylo na třicetⁿ mužů. ²³ Kuchařovi Samuel řekl: „Podej tu část, kterou jsem ti dal a o níž jsem ti řekl: Ulož ji u sebe.“²⁴ Kuchař pozdvihl kýtu^o i to, co bylo na ní^o, a položil vše před Saula. Samuel^p řekl: „Hle, polož před sebe, co zůstalo, a jez. Bylo to uchováno pro tebe^q na tento slavnostní okamžik^q.“^r A dodal: „Proto jsem svolal lid^r.“ Tak jedl onoho dne Saul se Sa-

muelem. ²⁵ Potom sestoupili z ⁱ posvátného návršíⁱ do města a Samuel mluvil se Saulem na střeše. ²⁶ ^s Vstali časně^s; když vycházela jitřenka, zavolal Samuel na Saula na střeše: „Vstaň, propustím tě.“ Saul tedy vstal a oba — on i Samuel — vyšli ven. ²⁷ Sestupovali k okraji města. Tu řekl Samuel Saulovi: „Řekni mládenci, ať jde před námi.“ Předešel je. „A ty se na chvíli zastav! Ohlásím ti Boží slovo.“

10 ¹ Samuel vzal nádobku s olejem, vylil mu jej na hlavu, políbil ho a řekl: „Sám Hospodin tě pomazává na vévodu^a nad svým dědictvím^{a b}. ² Až půjdeš dnes ode mne, zastihneš u Ráchelina hrobu v benjamínském pomezí v Selsachu^c dva muže; oni ti řeknou: Oslice, které jsi šel hledat, se našly. Tvůj otec již nedbá o to, co je s oslicemi, ale má obavu o vás. Říká: Co mám udělat pro svého syna? ³ Odtud budeš postupovat dál, až přijdeš k božíšti^d Tábor; tam tě zastihnou tři muži putující k Bohu do Bét-elu. Jeden ponese tři kůzla, druhý ponese tři bochníky chleba a třetí ponese měch s vínem. ⁴ Popřejí ti pokoj a dají ti dva chleby^e a ty je od nich přijmeš. ⁵ Potom vstoupíš na Boží pahorek, na kterém jsou pelištejská^f výsostná znamení^f. Až tam vejdeš do města, narazíš na hlouček proroků sestupujících z ^g posvátného návrší^g; před nimi harfa, buben, píšťala a citara, a oni budou v prorockém vytržení. ⁶ Vtom se tě zmocní Hospodinův duch a upadneš do prorockého vytržení s nimi a změníš se v jiného muže. ⁷ Až se u tebe tato znamení dostaví, proved', co^h se ti naskytne^h, neboť Bůh bude s tebou. ⁸ Potom sestoupíš přede mnou do Gilgálu a já sestoupím k tobě, abych obětoval zápalý a připravil pokojné obětní hody. Sedm dní budeš čekat, než k tobě přijdu. Pak ti oznámím, co máš udělat.“

⁹ Sotva se Saul obrátil, aby od Samuela odešel, změnil mu Bůh srdce v jiné. Onoho dne se dostavila všechna tato znamení.

¹⁰ Když přišli na onen pahorek, přicházel mu vstříc hlouček proroků. Tu se ho zmocnil duch Boží a on upadl uprostřed nich do prorockého vytržení. ¹¹ Všichni z lidu, kdo ho znali z dřívějšíka, vidouce, že prorokuje spolu s proroky, říkali jeden druhému: „Co se to stalo synu Kíšovu? Což také Saul je mezi

proroky?“ ¹² A někdo odtamtudⁱ řekl: „Kdo je jejich otec?“ Proto se stalo příslovím: „Což také Saul je mezi proroky?“

¹³ Když prorocké vytržení pominulo, vstoupil naⁱ posvátné návrší. ¹⁴ I zeptal se Saulův strýc jeho a mládence: „Kde jste chodili?“ On odpověděl: „Hledali jsme oslice. Když jsme viděli, že nikde nejsou, šli jsme k Samuelovi.“ ¹⁵ Saulův strýc řekl: „Oznam mi, prosím, co vám Samuel pověděl.“ ¹⁶ Saul svému strýci odpověděl: „Oznámil nám s jistotou, že se oslice našly.“ Ale^k co Samuel říkal^k ohledně království, strýci^l neoznámil.

a-a 1Pa 8n uvádí zcela odlišný rodokmen, sr vk. — b zemi, O'. — c:: pl, O' (3× a odlišná 'místní' jména) ∼ V. — d:: pl, H. — e: V. — f Dáš, O'. — g:: pl, O'. — h-h × O'. — i-i Bamá, O' [v.12—14.19.25; pr]. — j dosl. odkryl (ucho). — k na ponížení mého lidu, O'. — l-l dosl. nepřikládej k nim srdce. — m-m dosl. na koho (se upíná) všechna žádost [H. *čəmdā*] :: či budou žádostivé (plody; rovněž = *čəmdā*, H.), O' ∼ V. — n:: 70, O'. — o-o × O' V; tučný ocas, T (< *hā-'aljā* místo *hə-'alēhā*, H.) > Lr aj. — p tak O' a V; × H. — q-q na svědectví, O'; úmyslně, V. — r-r před druhými; uřízní si, O'. — s-s a lehl si (< *va-jiškab* místo *va-jaškimū*, H.), O' (v.25).

Kap. 10. a-a nad svým lidem, nad Izraelem, O'. — b + ty budeš vládnout v Hospodinově lidu a zachrániš jej z rukou jeho nepřátel kolem a toto ti bude znamením, že tě pomazal Hospodin nad svým dědictvím za vládce, O' ∼ V. — c poskakující velmi, O' (< *gol'echim?* místo *bə'gel'cach*, H.); na jihu, V. — d dubu, O' V; rovině, K. — e prvotiny chlebu, O'. — f-i Nasib, O' [pr]; stráž, V > K. — g-g Bamá, O' [pr]. — h-h dosl. najde tvá ruka. — i z nich, O'; jeden druhému, V. — j-j pahorek, O'. — k-k × O'. — l dosl. mu.

[9,1] 1S 14,51 1Pa 8,33 9,39 [2] : 2S 14,25; 1S 10,23 [4] : 2Kr 4,42 [5] 1S 10,2 [7] : 1Kr 14,3 [9] : Nu 24,3n 2S 15,27 Iz 30,10 [12] : 1Kr 3,2 [16] 1S 10,1 : 15,1 > Sk 13,21 [17] : 1S 16,12 [19] 1Pa 9,22 [21] 1S 15,17 : Sd 6,15 [24] Ex 29,22.27 Lv 7,32n [25] : Sk 10,9

[10,1] 1S 9,16 15,1 : 16,13 2S 2,4 1Kr 1,39 2Kr 9,3; Dt 32,9 [2] Gn 35,19 [3] : Gn 13,18 [5] 1S 13,3n : 2S 8,6 [6] : Nu 11,25 Sd 13,25 [7] : Sd 9,33 [8] 1S 11,14n; 13,8 [10n] : 19,23n

¹ⁿ Začíná nový úsek v dějinách Izraele. Je charakterizován jménem *prvního krále* Saula. Toto jméno česky znamená 'Vyprošený', obsahuje však i názvuky, které objasní teprve další vyprávění [*šā'ul* : *š'ól* = podsvětí]. Zpočátku na tomto jménu nelpí žádná příhana. Saulův rod, podobně jako Samue-

lův [1,1], je uveden celou řadou předků. Rodokmen zde uváděný se liší od 1Pa 8,33 a 9,36.39, kde otec Kíšův se jmenuje Nér, nikoli Abiel; též jména ostatních předků jsou odlišná; 1Pa je uvádí v souvislosti s chytráky gibeónskými (sr Joz 9). Otec Kíš je označen za 'statečného bohatýra' (H. *gibbór chajil*). Bylo to původně asi označení té vrstvy obyvatel, která byla povinna vojenskou službou při ochraně svatých.

Jako u rodokmenu Samuelova [1,1], tak i v případě Saulově (9,1n) vyvolává pochybnost *výčet předků do třetího i čtvrtého pokolení*. Vždyt tradice není jednomyslná, naopak ve své mladší vrstvě (1Pa) docela jasně usměřňuje starší údaje. U Samuela zdůrazní jeho lévijský původ (1Pa 6,7—13.18—22 [= 22—28.33—37 K]) a tím se zasadí o jeho kladné hodnocení, u Saula si dovolí zmínku o Gibeónu (1Pa 8,29 = 9,35) a rázem postaví celý rod do nepříznivého světla (sr Joz 9). Že tu jde o záměrné hodnocení, vyplývá už z toho, že Saulův rod nepocházel z Gibeónu, nýbrž z Gibeje, blíže označované přívlastkem Saulova či Benjamínova [1S 11,4 13,2].

Ze Saulových předků je v obou tradičních vrstvách dochováno shodně jen jméno jeho otce — Kíš. Smíme-li k jeho vysvětlení použít akkadských obdob, znamenalo by Dar (Noth, Personennamen), nejspíše ve smyslu daru pro svatyni (sr Samuelovo zasvěcení službě Hospodinu, 1,11.27n). Tomu by nasvědčovalo i nábožensky kladné jméno jeho otce, *Abiel* (= Otec je Bohem, 1S) či Nér (zkráceno nejspíše z Abnér = Otec je svící, 1Pa). Jména ostatních předků neobsahují nic nábožensky kladného, jako by se mělo naznačit, že celý rod do obecenství Izraele teprve časem vrostl. To chce zdůraznit 1Pa odvozením rodu z chytráckého *Gibeónu* (Joz 9), přičemž jméno zakladatele rodu Jeiel (1Pa 9,35) vzbuzuje podezření, že jde o člověka křivého (H. '-v-h) či podlého (H. '-v-l) charakteru. Jeho žena Maaka svým jménem naznačuje mimoizraelský původ; arabština napovídá něco o její pošetlosti (Noth). Podobně končí rodokmen podle starší tradice (1S) u Affacha, jehož jméno ukazuje na nějakého zaklánače (H. *p-v-ch* hif > slovní kouzlo, sr Ž 10,5 12,6).

³⁻⁹ Bez jakéhokoli přechodu přináší vyprávění zprávu o *ztrátě oslic*. V hebrejštině jsou uvedeny se členem jako známé, ačkoli se o nich dříve nemluvilo. Saul si má vzít jednoho mládence a oba putují po místech, která se zeměpisně nedají určit. Celé vyprávění dostane smysl, teprve když připustíme, že šlo původně o podrobnosti z popisu nějaké prastaré slavnosti (sr ještě i vjezd mesiášského krále, Za 9,9 > Mt 21,5). Zde jsou zachyceny jednotlivé zastávky při slavnostním procesí, spojené patrně s různými obětními a věšteckými obřady.

Saul se svým služebníkem nikde nic nenašli. Tři slůvka v popisu hrají mimořádnou úlohu: hledat, procházet, nenajít. Do takové situace žene Saula *Boží řízení*. Překvapí zmínka o náhlé otcově obavě o syna i o synově nespolehlivosti, že chce zanechat svěřený úkol. Zřejmě tu něco nevyšlo. Ale ve chvíli, kdy se Saul po neúspěšném hledání chce už vrátit domů, ujme se iniciativy jeho mládenec. Nic netušícímu bezradnému Saulovi připraví cestu k Samuelovi. Je ochoten dát Božimu muži darem i čtvrtšekel. Za prokázanou službu měli proroci nárok na odměnu, i když zřejmě každý dával podle své možnosti. Zmínka o tom, že už nemají chleba, připomíná jednání Gibeónanů za Jozua (1S 9,7 sr Joz 9,12); patrně tu Saul nemyslel ani tak na odměnu, jako na *podklad pro věštbu*. Teprve, když se ukázalo, že takový podklad chybí, začali oba uvažovat o odměně za mimořádný úkon.

Dosud se mluvilo o *'Božím muži'*, nyní se hovoří o *'vidoucím'*. Přitom se dozvídáme, že časem tento výraz ustoupil označení *'prorok'*. Výraz *'vidoucí'* původně označoval spíše školetného věštce, kdežto prorokem byl člověk povoláný a uchvácený Bohem, často i proti své vůli. Doba velkých izraelských proroků teprve začínala. Prorokem se stane ten, kdo vidí, co jiní nevidí, protože mu to odhalí Bůh, a rozumí tomu, čemu druzí nerozumějí, neboť mu to Bůh osvětlí (sr Jr 1,11nn Za 1,8nn aj.).

¹⁰⁻¹⁴ Scéna s dívkami nebo děvečkami, které jdou *čerpát vodu*, připomíná příběhy z Gn 24,13nn Ex 2,15nn J 4,6n (sr Soušek, 86n). Dívky jsou dobře obeznámeny s poměry ve městě. I tam se připravovala výroční slavnost obdobná té, pro kterou šel Saul hledat ztracené oslice. Posvátné návrší (H. *bāmā*) byla přirozená nebo umělá vyvýšenina (sr *'posvátná návrší'* v branách, 2Kr 23,8; nebo v údolí, Jr 7,31, a zde uprostřed města; sr Bič, Palestina II., 17n). V době, kdy ještě nebylo chrámu, bývala posvátná návrší i pro Izraele legitimními bohoslužebnými středisky (sr 1Kr 3,4). Později však byla odmítána jako místa, kde byl lid naopak sváděn ke kenaanské modloslužbě (sr Dt 12,2n). Bezejmenné město, do kterého zavítal *'vidoucí'*, zprvu rovněž bezejmenný, patřilo zřejmě k těm

městům, která Samuel obcházel (1S 7,16). Tentokrát se připravuje něco mimořádného, protože čteme o *'pozvaných'*; což jsou v prvé řadě svědkové uzavírané smlouvy. Obětní hod je určen právě jim. Začne, až se dostaví *'vidoucí'*.

¹⁵⁻²¹ Hospodin odhalí Samuelovi svůj záměr předem, do slovně: *'odkryje mu ucho'*. Benjamínek Saul, který asi zastával čelnou úlohu představitele při slavnostech, se má stát *'vévodou'* (H. *nāgíd*). Ačkoli není užito slova *'král'* (H. *mēlek*), bude *'vévodův'* úkol královský: vysvobodit Izraele z moci Pelištejců. Také pozdější zmínka o pomazání (10,1) naznačuje, že jde o královské pomazání. Jím je pověřen k poslání a službě podobně jako kněží (Ex 29,7).

Pozvání Saula ke společnému jídlu je pro něj nečekaným vyznamenáním. A Samuel se projeví i jako *'vidoucí'*: podává zprávu o oslicích. Ty však ztrácejí smysl, neboť se do popředí dostává Saul jako *'předmět žádosti'* všech Izraelců. Není náhodou, že tato žádost došla uspokojení právě v pokolení, které pro svou nezřízenou žádostivost málem strhlo do záhuby celého Izraele a jen divem ušlo vlastní zkáze (Sd 19—21).

²²⁻²⁷ Obětní hostina byla připravena pro třicet — podle Septuaginty pro sedmdesát — mužů, zastupujících celé město. Do čela je posazen Saul se svým mládcem. To nelze chápat jen jako poctu, která se prokazovala kdejakému hostu. Vždyť Samuel očekával podle Božího pokynu *'zvláštního hosta'*. Proto dal zvláštní příkaz porážecí dobytka (obětní zvíře nemohl porazit kdokoli), který tu vystupuje i jako kuchař připravující obětní hod, aby pro Saula uchoval zvlášť cennou část obětního zvířete, kýtu. Podle mladších předpisů Zákona byla kýta kněžským podílem z pokojných obětí Izraele (Ex 29,27 Lv 7,32—34 10,14n Nu 6,20 18,18); v některých případech se obětovala Hospodinu jako ohnivá oběť (Ex 29,22 Lv 8,25n 9,21). K těmto obětem patřily i chleby, olej aj. (Ex 29,23). To je patrně míněno ve v. 24 zmínkou o tom, *'co bylo na kýtě'*. Saul jako vyhlédnutý král a tedy pozemský zástupce Boha dostává to, co se jindy oddělovalo pro Boha a později dávalo kněžím jako Božím služebníkům. Přítomní svědkové jednou vydají o všem svědectví, budou-li dotázáni. Zatím se jim nic nevysvětluje.

Na noc odvádí Samuel Saula do města; Saul spí podle orientálního obyčeje na střeše (sr 2Kr 4,10). Ráno, hned při východu jitřenky, ho Samuel zavolá; vycházející jitřenka označovala vhodnou chvíli pro zpytování Boží vůle. Tak začíná pro Saula nový úsek života. Hlavní věc však bude teprve vykonána. Proto Samuel doprovází Saula na okraj města, kde zůstanou sami, beze svědků, neboť osoba krále nemá být ještě oznámena lidu.

^{10,1-9} *Pomazání olejem* je vlastním cílem Samuelova jednání; nádobku s olejem si nesl s sebou. Olejem byl pomazán stan setkávání i, jeho inventář (Ex 30,23nn) a pomazávali se jím kněží (Ex 29,7) i nastávající král. Pomazáním je věc nebo osoba zasvěcena Hospodinu. Král má být nástrojem Boží vysvoboditelské moci a milosti. Polibek byl znamením holdu (sr Gn 41,40).

Podle Samuelova výroku se dostane Saulovi *tři znamení*, která mu potvrdí, že vše se událo z Boží vůle. První znamení u hrobu pramatky rodu (Gn 35,20) v neznámém *Selsachu* (= Stín smrtícího žáru?), ho má ujistit, že je konec s jeho dosavadní cestou i s marným hledáním. Druhé znamení u božiště *Tábor* (= Přezkoušení?) poblíž Bét-elu, kde se Hospodin kdysi zjevil praotci Jákobovi (Gn 28), ukazuje na zbytečnost otcových obav. Nápadné je, že poutníci o Saulově cestě vědí a že v druhém případě dokonce neváhají darovat mu část obětin určených původně pro svatyni. Chléb, kozlík a víno jsou přece i dary pro krále (1S 16,20). Saul jimi tedy dostává ujištění o svém královském poslání.

Třetí znamení se dostává na *Božím pahorku* (H. *gib'at 'lohim*). Jde o obecný název posvátného místa; připomíná Gibeu, rodiště Saulovo. Na něm jsou výsostné znaky pelištejské nadvlády (nikoli stráže, hlídky, jak se někdy podle Vulgáty uvádí) přímo na izraelském území. Tam se Saul setká se zástupem proroků. Proroci starších dob vystupovali jako hloučky extatiků, zpravidla ve svatyních. Za doprovodu hudby poskakovali a vyráželi nesrozumitelné skřeky, takže připomínali ztřeštěné šilence (sr Oz 9,7). Byli známi už v předizraelské Palestině a v jiných oblastech starého Předního Orientu. Měl je

i starý Izrael (sr 1S 19,20—24); zde pozorujeme, jak si Hospodin poněnáhu z nich vychovává svoje služebníky, kteří k jeho lidu budou promlouvat řečí velmi naléhavou a jasnou.

Boží duch zjeví svou moc i na Saulovi, který se také stane prorokem, avšak jen pro danou chvíli. Promění se v jiného muže, neodolá Božímu duchu. Je mu *dána příležitost*, aby v extazi, osvobozen sám od sebe, začal své vysvoboditelské poslání a uvedl se jako vévoda lidu. Ani Davidovi nebudou dána taková znamení jako Saulovi, jemuž ještě bylo výslovně přislíbeno: Bůh bude s tebou. V čem? Na to text neodpovídá přímo. Není však náhodou, že se vše odehrává v blízkosti pelištejských výsostných znaků. Neměl tady začít své vysvoboditelské dílo jejich zničením? Bylo by to vedlo k válce, ale směl vědět, že v ní nebude opuštěn. Nepromarnil Saul dar Božího ducha?

¹⁰⁻¹² Toto třetí předpověděné znamení vzbudí mimořádný *podiv obyvatel* místa, kteří Saula zřejmě již předtím znali. Příslowí o 'Saulovi mezi proroky' vyjadřuje ironii a pohoršení i úžas, že Božím zásahem se může uskutečnit i nečekané. Nejasný zůstává dotaz Saulových krajanů po otci proroků; vyjadřuje nejspíše opovržení k extatikům, jejichž vážnost byla závislá na autoritě jejich 'otce', tj. vůdce. U zmíněného hloučku se o žádném nemluví; odtud i údiv nad Saulovým počínáním.

¹³⁻¹⁶ Náhle vystupuje na scénu nejmenovaný Saulův '*strýc*', ale nedozví se nic o hlavním obsahu jednání u Samuela. Saul to neoznámí (H. *n-g-d* zřejmě slovní hříčkou k titulu *nāgīd* = vévoda).

Výraz '*strýc*' (H. *dōd*) se píše stejnými souhláskami jako jméno David (obojí *d-v-d*). Nelze přehlédnout, že se ještě jednou bude mluvit o 'Saulovi mezi proroky' (19,24), a to v situaci, kdy bude mít co dělat s Davidem. Z toho se vyvozuje závěr, že zmínka o strýci v k. 10 má svůj hlubší smysl a připravuje čtenáře již na ono další setkání královo s Dódem — Davidem. Poprvé Saul o království mlčí, podruhé o ně přijde (sr Daněk, 92).

d) Volba Saula za krále

10,17—27

Saul je v Mispě svatým losem označen a shromážděným lidem prohlášen za krále.

¹⁷ Samuel svolal lid k Hospodinu do Mispy. ¹⁸ Řekl Izraelcům: „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Já jsem přivedl Izraele z Egypta; vysvobodil jsem vás z moci Egypta^m i z moci všech královstvíⁿ, která vás utlačovala. ¹⁹ Vy však dnes zavrhuje svého Boha, který vás zachraňoval ze všech vašich strastí a úzkostí. Říkáte mu^o: Ustanov nad námi krále. Tak se teď postavte před Hospodina podle svých kmenů a rodů^p.“

²⁰ Samuel dal předvést všechny izraelské kmeny. Losem byl označen kmen Benjamín. ²¹ Dal tedy předvést kmen Benjamín po čeledích. Byla označena čeleď Matrí^q, v ní byl označen Saul, syn Kíšu. Hledali ho tedy, ale nebyl k nalezení. ²² Tázali^r se Hospodina dále: „Přijde sem ještě ten muž?“ A Hospodin řekl: „Hle, skrývá se mezi zbrojí^s.“ ²³ Běželi ho přivést. Když se postavil doprostřed lidu, převyšoval od ramen vzhůru všechen lid. ²⁴ Samuel řekl všemu lidu: „Hledte, koho vyvolil Hospodin, není mu rovného ve všem lidu!“ A všechen lid spustil pokřik: „Ať žije král!“

²⁵ Samuel potom promluvil k lidu o právu královském, zapsal je do knihy a uložil před Hospodinem. Nato propustil všechen lid, ^t každého do jeho domu^t. ²⁶ Také Saul šel domů do Gibeje; a s ním šla družina bojovníků, jejichž srdcí se dotkl Bůh^u. ²⁷ Ničemové však říkali: „Tenhleten že nás zachrání?“ A pohrdali jím, ani dar mu nepřinesli. ^v On však jako by neslyšel^v.

^m faraóna, krále egyptského, O'; Pelištejců, P. — ⁿ králů, V. — ^o Ne, O' P V [*< lo' místo ló, H.*]. — ^p tak i O' a V; jiní: tisíců, pluků (vše = 'elep, H.). — ^q + předvedl kmen Matrí po mužích, O'. — ^r :: sg + Samuel, O'. — ^s nikoli: mezi nádobím, K; v domě, V. — ^t a každý odešel k svému místu, O'. — ^u Hospodin, O'. — ^{v-v} A stalo se asi po měsíci (11,1), O' [*< ch-d-š — chódeš = novměsíc místo ch-r-š, H. = neslyšet, být hluchý a němý*].

[17] 1S 7,5n Joz 18,26 Sd 20,1 [19] 1S 8,7; 12,12 [20] :Joz

7,16nn [22] : 1S 23,2,4,9nn 28,6 [23] : 9,2 [24] : 1Kr 1,25 [25] Dt 17,14—20; : Joz 24,26 [26] 1S 11,4 [27] : Dt 13,14 (= 13 K); 1S 11,12n

¹⁷⁻²⁷ Lid žádal o krále (k. 8), Hospodin tedy lidu krále povoluje jako trest i jako milost a sám jim ho vybírá. Když je král vyhlédnut a pomazán, svolává Samuel všechny lid, aby volba krále byla veřejně potvrzena. Děj je uspořádán logicky i teologicky promyšleně, i když zřejmě má původ v různých tradičních okruzích.

Lid se shromažďuje ke svatyni v Mispě (7,5 sr Sd 20,1). Životně důležité rozhodování se musí dít 'před Hospodinem'. Na straně lidu je hřích, jak připomíná Samuel, kdežto na Boží straně je milost. Jejím dokladem je obdivuhodná záchrana z egyptského otroctví a vysvobození z nadvlády jiných království. Proto je tím nepochopitelnější, že lid si žádá krále jiného než Hospodina.

Samuel přistupuje k rozhodování losem o tom, kdo se má stát králem. Ačkoli byl Saul již pomazán, má být nyní losováním manifestačně projeveno Hospodinovo rozhodnutí. Losy postupně zmenšují okruh těch, kdo přicházejí v úvahu jako uchazeči o královský trůn, a to od celého Izraele přes pokolení Benjamínovo a jeho čeledí až k Saulovi (sr Joz 7,16nn). Způsob losování není popsán. Takto se Boží lid obracel se svými dotazy na Hospodina častěji.

Zmínka o Saulově ukrytí mezi zbrojí vyvolává jisté rozpaky. Už nejstarší překlady jsou neurčitě. Hebrejský výraz *k'elí* je totiž velmi široký, znamená nádoby a náradí všeho druhu, a to v obecném i kultickém, vojenském, řemeslnickém i kuchyňském užívání. Nejpravděpodobněji je míněna zbroj; při svatyních bývaly zbrojnice (sr 21,9n [= 8n K] 1Kr 10,16n). To, že Saul se skrývá a lid jej musí hledat a přivést, vrhá stín nejen na Saula, nýbrž i na královské zřízení. Dotázáním Hospodina se zjistí, kde se Saul ukrývá. Když se pak dostaví, objeví se přede všemi ve velikosti až nadlidské. Všichni na něj hledí se zálibou i s potěšením a Samuel na Saula ukazuje jako na Hospodinova vyvoleného. Lid ho bouřlivě vítá jako svého krále.

Při ovacích si lid ani neuvědomuje, co na sebe uvaluje. Ze Samuelových úst znovu slyší o *královském právu* (sr 8,11nn). Podle Dt 17,14—20 má být ovšem i král podřízen Božímu zákonu. Samuel pořizuje o volbě zápis podobně jako Jozue o uzavřené smlouvě (Joz 24,26).

Při odchodu do Gibeje provází Saula *družina bojovníků*, kteří pod vlivem Božího ducha poznali, že jde o Boží vůli. Blíže jsou nám neznámí. Na druhé straně nescházejí ani protivníci, kteří Saulem pohrdají. Jsou označeni jako *'ničemníci'*, tedy ti, kdo se protíví Hospodinu; nepochopili, že se Hospodinovým rozhodnutím situace změnila. A Saul 'jako by neslyšel'.

Septuaginta přenáší poslední větu do začátku kap. 11; překládá: „A stalo se asi po měsíci.“ Děj popisovaný v k. 11 by se pak udál za měsíc po ustanovení Saula králem. Hebrejský text tu žádný časový údaj nemá.

Začátky království v Izraeli (kolem r. 1000 př. Kr.) spadají do období těžkých krizí. V Samuelově době uplatňovali nároky na celé západojordané území *Pelištejci*. To svádělo i jiné kmeny k tomu, že napadaly Izraele, jako např. Amónci (k. 11). Právě tato situace nutila hledat východisko. Izrael je viděl v králi, který měl sjednotit kmeny ve válce proti nepřátelům a být zárukou vítězství; to bylo běžné antické nazírání.

Bylo tu však ještě i *další nebezpečí, duchovní*. Izrael, žijící mezi různými domorodými obyvateli země, silně podléhal jejich pohanským představám i mravům. Nevzdal se Hospodina, uctíval ho jako svého svrchovaného Boha a obracel se na něho v dobách válečné tísně. Ve svých všedních starostech však hledal pomoc u lokálních bůžků, baalů. Oni byli zárukou nové úrody, oni žehnali rolím, chlévům i rodinám. Jestliže Hospodin připouští volbu krále, pak jedině jako svého zástupce na zemi, který by chránil lid před baaly a ustavičně ukazoval k tomu jedinému, v němž je neselhávající pomoc, k Hospodinu samému.

2. BOJE A PÁDY PRVNÍHO KRÁLE

a) Vítězství nad Amónci

11,1—15

Saul osvobozuje Jábeš v Gileádu a dosahuje v Gilgálu plného uznání pro své království.

11 ¹Tu přitáhl Náchaš Amónský a utábořil se proti Jábeši v Gileádu. Všichni jábešští muži Náchašovi řekli: „Uzavři s námi smlouvu a budeme tvými otroky.“ ²Náchaš Amónský jim odpověděl: „Uzavřu ji s vámi tím způsobem, že každému z vás vyloupnu pravé oko. Tak uvedu pohanu na celý Izrael.“ ³Jábešští starší mu řekli: „Poskytni nám sedm dní. Rozešleme posly do celého izraelského území. Nebude-li nikoho, kdo by nás zachránil, vyjdeme k tobě.“ ⁴I přišli poslové do Gibeje Saulovy ^a a vyřídili lidu ^b ta slova. Všechnen lid se dal do hlasitého pláče. ⁵Saul šel právě za dobyt看em ^c z pole. Tázal se: „Co je lidu, že pláče?“ A oni mu sdělili slova jábešských mužů. ⁶Jakmile Saul ta slova uslyšel, zmocnil se ho duch Boží ^d. Vzplanul nesmírným hněvem. ⁷Vzal spřežení dobytka, rozsekal je na kusy a rozeslal po poslech do celého izraelského území se vzkazem: „Tohle se stane s dobyt看em každému, kdo nevytáhne za Saulem a Samuelem.“ Na lid padl strach před Hospodinem, i vytáhli ^e jako jeden muž. ⁸^fSaul je dal nastoupit v Bezeku ⁱ: Izraelců bylo ^g tři sta tisíc ^g a judských mužů ^h třicet tisíc ^h. ⁹Příšlým poslům řekli ⁱ: „Vyřídte mužům v Jábeši Gileádským toto: Zítra za slunečního žáru vám přijde vysvobozením.“ I přišli poslové ⁱ a oznámili to jábešským mužům a ti se zaradovali. ¹⁰Náchašovi ^k jábešští mužové vzkázali: „Zítra vyjdeme k vám. Pak s námi udělejte, co uznáte za dobré.“

¹¹Nazítrí Saul rozestavil lid do tří oddílů a za jitrní hlídky vtrhli doprostřed ležení a pobíjeli Amóna až do denního žáru; ti, kteří zůstali, se rozprchli, ani dva z nich nezůstali pospolu. ¹²Tu lid řekl Samuelovi: „Kdo říkal: To Saul má ^l nad námi kralovat? Vydejte ty muže, ať je usmrtíme!“ ¹³Ale

Saul^m řekl: „Dnešního dne nebude nikdo usmrčen, neboť dnes Hospodin připravil Izraeli vysvobození.“

¹⁴ A Samuel vyběhl lid: „Nuže, pojďme do Gilgálu, obnovíme tam království.“ ¹⁵ Všechen lid šel tedy do Gilgálu a před Hospodinem tam v Gilgálu nastoliliⁿ Saula za krále. Slavili tam před Hospodinem pokojný obětní hod a Saul^o se tam se všemi izraelskými muži převelice radoval.

^a k Saulovi, O'. — ^b dosl. v uši lidu. — ^c: zrána, O' (< *boqer* místo *bāqār*, H.). — ^d Hospodinův, O' P V. — ^e vzkřikl, O'. — ^f Abiezek... v Bamá (apod.), O'. — ^{g-g} 600.000, O'. — ^{h-h} 70.000, O'. — ⁱ: sg, O'. — ^j + do města, O'. — ^k tak O', + Amónskému. — ^l nebude, O' P T. — ^m Samuel, O'^B. — ⁿ Samuel pomazal, O'. — ^o Samuel, O'.

[1] 1S 12,12 : Sd 11,4; 1S 31,11 : Sd 21,8 [2] : Nu 16,14 Jr 39,7
[4] : Sd 2,4 [6] 1S 10,10 19,23 : Sd 13,25 [7] : Sd 19,29 [8]
Sd 1,4 [11] : Sd 7,16; : Ex 14,24 [12] 1S 10,27 [13] : 1S 14,45
2S 19,23 [= 22 K]; : Ex 14,13 [14n] 1S 10,8 13,7n

¹⁻¹¹ Amónci byli sice blízcí příbuzní Izraele (Gn 19,38), ale přitom byli zavilými nepřáteli Božího lidu (Sd 10nn 2S 10 aj.), takže jim Zákon zakazoval přístup do Hospodinových shromáždění (Dt 23,4 [= 3 K]). Jejich král Náchaš už svým jménem, jež znamená Had, naháněl hrůzu (sr. Gn 3,1). Usiluje Izraele zničit. Zajordánské město Jábeš v Gileádu, kdysi ztrestané za nesolidárnost s Izraelem (Sd 21,8nn), netroufá si ani vzdorovat. Jábešané pokládají za výhodné získat od Amónců aspoň smluvně zajištěné vasalské postavení. Nepřítel však o tom nechce ani slyšet. Dopřává-li Náchaš Izraelcům sedm dní na rozmyšlenou, je to zvláštní, avšak lze v tom vidět projev sebejisté domýšlivosti. Domnívá se, že zubožený Izrael se k žádné protiakci nevzchopí.

Poslové přišli do benjamínské Gibeje, sídla Saulova. Možná, že přicházejí k Saulovi jako k nově zvolenému králi, možná, že hledají pomoc u Benjamínců jako svých příbuzných (sr Sd 21,12—14). Saul je už sice za krále ustanoven, ale dosud se mu nenaskytla příležitost ke královským činům. Sotva vyslechne zprávu poslů, zmocňuje se ho Boží duch a Saul tentokrát pochopí, že má být vysvoboditelem. Jeho hněv plane proti

slabošství lidu i proti vyzývatosti nepřítele. Rozsekání dobytka a rozeslání dílů po Izraeli je obdobou výzvy ze Sd 19,29n. Saul své spřežení nezabíjí jako oběť, spíše naopak je činí naprosto nezpůsobilým k oběti (není zde oltář, dobytčata nebyla poražena rituálně atd.). Jestliže by se měla uskutečnit Saulova výzva provázená kletbou, pak by to znamenalo ohrožení samotné existence Izraele, který především prostřednictvím obětí udržoval styk se svým Bohem. Bez oběti si nedovedli představit bohoslužby, ani milost a odpuštění. Proto padá na Izraele 'Hospodinův strach' (tak doslovně; sr Strach Izákův, Gn 31,42) a lid výzvy k boji pohotově uposlechne.

Seřadištěm vojska je Bezek ležící západně od Jordánu na proti Jábeši. Číslo 330.000 mužů je příliš vysoké, než aby mohlo být pokládáno za skutečné; Septuaginta uvádí počet ještě vyšší, 670.000. Bude třeba vycházet z poznatků získaných už v jiných souvislostech, že 'tisíce' původně označovaly 'rody' (H. obojí 'elēp; sr vk Joz 4,13 exkurs; Septuaginta chápe tento výraz jako číslovku).

Prohlášení Jábešanů zatajuje Amóncům pravý stav věcí a spíše dělá dojem, že se jim město chce vydat na milost a nemilost. Tato *válečná lest* má krýt Saulův záměr. Saul rozděluje vojsko do tří oddílů (sr Sd 7,16 9,43 1S 13,17n 2S 18,1n) a v době ranní hlídky vpadne do amónského tábora. Amónce skutečně překvapil a bil je až do plného dne, kdy již obvykle v umrtvujícím vedru každá činnost ustává. Slova, že ani dva nezůstali pohromadě, svědčí o úplné porážce. Vděčnost Jábešanů vůči osvoboditeli Saulovi šla až za hrob (1S 31,11—13).

¹²⁻¹⁵ Poslední verše kapitoly ospravedlňují zvolení Saula za krále. Odpůrcům jde nyní o život. *Saul je velkomyslný*, odpouští svým protivníkům nejinak než David (2S 16,5). Jenže pohana se netýká jen osoby královny, nýbrž Božího rozhodnutí. David proto odčinění podobné pohany aspoň odkazuje Šalomounovi (1Kr 2,8), Saul nepodnikne nic.

Po vítězství vyzývá Samuel lid, aby obnovil království. Saul byl sice tajně pomazán za krále už v onom bezejmenném městě (10,1), lidu pak představen v Mispě (10,24), ale teprve nyní, jak se zdá, vstupuje volba v platnost. V Gilgálu, kde se

Samuel zdržoval (7,16), má všechen lid potvrdit a přijmout Hospodinovu volbu a Saula znovu prohlásit za krále. Kruh celého dění kolem uvedení Saula do královského úřadu se uzavírá a je stvrzen pokojným obětním hodem na doklad obnovené smlouvy Boha s lidem. Ve všem se projevuje mocné řízení Boží. I Saula (: : Samuela, O') zaplavuje nesmírná radost.

b) Samuelova výzva k pokání

12,1—25

Samuel připomíná Izraeli jeho hříchy i Boží milost a varuje krále i lid před odpadnutím od Hospodina.

12 ¹Samuel pak řekl celému Izraeli: „Hle, uposlechl jsem vás ve všem, oč jste mě žádali, a ustanovil jsem nad vámi krále. ²Nyní tedy hle, ^asvůj úřad koná ^apřed vámi král. Já jsem zestárl a zešedivěl, i moji synové jsou tu s vámi. ^aSvůj úřad jsem před vámi konal ^aod svého mládí až dodnes. ³Tu jsem. Vypovídejte proti mně před Hospodinem i před jeho pomazaným, zdali jsem vzal něčího býka či něčího osla, zdali jsem někoho vydíral a někomu křivdil, zdali jsem od někoho vzal úplatek ^ba nad něčím přivřel oči ^b, a já vám to nahradím.“ ⁴Odvětili: „Nevydíral jsi nás a nekřivdil jsi nám ^ca nic jsi nikomu nevzal.“ ⁵Řekl jim: „Hospodin je svědkem proti vám, i jeho pomazaný je dnešního dne svědkem, že jste na mně nic neshledali.“ Lid odpověděl ^d: „Je svědkem.“

⁶Samuel pak řekl lidu: „Ano, Hospodin, který učinil Mojžíše a Árona a který přivedl vaše otce z egyptské země. ⁷Nyní předstupte! Povedu s vámi před Hospodinem soud ^eo všech Hospodinových spravedlivých činech, které konal pro vás a pro vaše otce. ⁸Když Jákob ^fpřišel do Egypta ^ga vaši otcové úpěnlivě volali k Hospodinu, Hospodin poslal Mojžíše a Árona, a ti vyvedli vaše otce z Egypta a usadili ^hje na tomto místě. ⁹Oni však na Hospodina, svého Boha, zapomněli. Proto je vydal napospas Síserovi, veliteli chasórského vojska ⁱ, i Pelištejcům a moábskému králi; ti bojovali proti nim. ¹⁰Tu volali úpěnlivě

k Hospodinu a říkali: Zhřešili jsme, neboť jsme opustili Hospodina a sloužili jsme baalům a aštartám ^l, ale nyní nás vysvobod z moci našich nepřátel a budeme sloužit tobě. ¹¹Hospodin tedy poslal Jerubaala, Bedána ^k, Jiftácha a Samuela ^l a vysvobodil vás z moci vašich okolních nepřátel, takže jste sídlili v bezpečí. ¹²Když jste viděli, že na vás táhne Náchaš, král Amónovců, řekli jste mi: Nikoli, ať nad námi kraluje král, ačkoli vašim králem je Hospodin, váš Bůh. ¹³Nuže, tady je král, kterého jste si zvolili a vyprosili ^m. Ano, Hospodin vám dal krále. ¹⁴Jestliže se budete Hospodina bát, jemu sloužit a poslouchat ho, nebudete-li se vzpírat Hospodinovým rozkazům, obstojíte vy i král, který nad vámi kraluje; půjdete-li ovšem za Hospodinem, svým Bohem. ¹⁵Jestliže však nebudete Hospodina poslouchat a budete se Hospodinovým rozkazům vzpírat, dolehne Hospodinova ruka na vás ⁿi na vaše otce ⁿ. ¹⁶Nyní předstupte! Hleďte na tuto velikou věc, kterou Hospodin učiní před vašima očima. ¹⁷Není právě pšeničná žatva? Budu volat k Hospodinu a on způsobí hromobití a déšť. Tak očividně poznáte, jak velmi zlé je v Hospodinových očích to, čeho jste se dopustili tím, že jste si vyprosili krále.“

¹⁸A tak Samuel volal k Hospodinu a Hospodin onoho dne způsobil hromobití a déšť. A všechen lid se velice bál Hospodina i Samuela. ¹⁹I řekl všechen lid Samuelovi: „Modli se k Hospodinu, svému Bohu, za své služebníky, abychom nezemřeli za to, že jsme ke všem svým hříchům přidali ještě to zlé, že jsme si vyprosili krále.“

²⁰Nato řekl Samuel lidu: „Nebojte se. Ano, dopustili jste se všeho toho zla, avšak neuchylujte se od Hospodina a služte Hospodinu celým srdcem. ²¹Neuchylujte se k nicotám, které neprospějí a nevysvobodí; vždyť jsou jen nicotou. ²²Hospodin pro své veliké jméno svůj lid neodvrhne, vždyť z vás hodlá učinit svůj lid. ²³Jsem dalek toho, abych proti Hospodinu hřešil a přestal se za vás modlit. I nadále ^ovás budu vyučovat dobré a přímé cestě. ²⁴Jen se bojte Hospodina a věrně mu služte celým srdcem. Hleďte, co velikého s vámi učinil. ²⁵Jestliže však budete kupit zlo na zlo, budete smeteni jak vy, tak váš král.“

a-a dosl. chodí (≈ 2b, sr 2,30.35). — b-b či opánky, vypovězte proti mně, O' (< vna'alim 'anu bi místo ve'a'lim 'enaj bō, H.). — c + a ne-utiskoval jsi nás, O'. — d:: pl, O' P V T. — e + a oznámím vám, O'. — f + a jeho synové, O'. — g + a Egypt je ponižoval, O'. — h:: sg, O' P V T. — i + krále Jabína, O'. — i hájům, O' (sr 7,3n). — k Baráka, O' P. — l Samsona, P. — m × O'. — n-ni na vašeho krále, O'. — o + budu sloužit Hospodinu a, O'.

[1] 1S 8,7,22; 11,15 [2] 1S 8,1n [3] :Nu 16,15; :Dt 16,19 [8] Gn 46,6; Ex 2,23 (=22 K) 3,7 [9] Sd 4,2; Sd 3,31 10,7 13,1; Sd 3,12 [10] 1S 7,6 Sd 10,10; Sd 2,13 3,7 [11] Sd 6,32 7,1; Sd 11,1; 1S 7,3 [12] 1S 11,1n; 8,5,19 :Sd 8,22n [13] > Sk 13,21 [15] :Sd 2,15 [17] :Ex 9,23 19,16 Př 26,1 [19] :Ex 9,28 10,17 [21] :Dt 32,37n Iz 41,29 [22] Ž 94,14; Joz 7,9 Ž 106,8; Ex 19,5 [23] v.19 7,8n :Gn 18,23—32 Ex 32,11—13; :1Kr 8,36 [24] Dt 6,12—15 2Kr 17,39

¹⁻⁵ Instituce království byla, jak už řečeno, od samého začátku problematická. Proto se biblické podání k této otázce vrací znovu. Tato kapitola je zároveň novým potvrzením toho, že bibli nejde o suchou historii, ale o *teologické hodnocení* událostí, o hledisko a normu, z nichž nutno vše posuzovat.

Do radostného plesání (11,15) zazní vážné slovo Samuelpo. Podle k.8 byl lid varován před králem, dříve než si jej zvolí, v k. 12 jsou *varováni král i lid* před další neposlušností. Zvolený král dosáhl nad nepřítelem skvělého vítězství. Lid má, co chtěl. Starý prorok uvolňuje místo mladému králi.

Lid znal Samuela od jeho mládí. Mezi nimi zešedivěl. Samuel nezamlčuje ani to, že tu jsou i jeho synové (sr 8,1—5). Jeho *sebeospravedlňování* před lidem připomíná postoj Mojžíšův (Nu 16,15) i Pavlův (Sk 20,26). Po celý život se snažil konat vše, co pod Božím vedením bylo možno vykonat; nikoho nepohoršoval, vydával věrohodné svědectví o Bohu, nejednal ve svůj prospěch. Samuel bere Hospodina a jeho pomazaného krále za svědka, že si počínal ve shodě se Zákonem (Ex 23,8nn).

⁶⁻¹⁵ *Ustanovení krále* je podle Samuela v rozporu se vším, co z Izraele vytvářelo Boží lid. Na to poukazuje stručným přehledem Hospodinových skutků. Takové přehledy, v bibli obvyklé (sr Dt 26,5—9 Joz 24 Ž 78 aj. až do NZ, např. Sk 7), zdůrazňují jedinečnost Hospodinovy milosti. Lid stojí před tímto svědectvím jako na soudu před Bohem.

Žaloba na lid, který na Boží dobrodiní ustavičně zapomíná, táhne se celým Starým zákonem. Výrazy 'baalové a aštarty' označují mužská a ženská božstva Kenaanu, modly, jež svůdně lákají, ale současně ničí. V životě Izraele se stále opakuje odpadání od Hospodina, trest, souzení, žalostný křik, Boží slitování a pomoc (sr vk Sd 2).

Z uvedených *soudců* je zcela neznámý Bedán, místo něhož Septuaginta a Pešitto uvádějí Baráka. Samuela, kterým doba soudců končí, zaměňuje syrská Pešitto za Samsona. Vpád Náchaše Amónského podněcuje lid k tomu, že žádá o ustanovení krále. Pravděpodobně je zde stopa jiné tradice, v předchozích kapitolách nezmíněné; podle ní bylo zřízení krále podmíněno teprve *krizí*, vyvolanou Náchašovým vpádem. O pelištejském nebezpečí se v této souvislosti nemluví. Historicky je tedy vznik království v Izraeli zahalen do neurčitosti. Spolurozhodovaly různé motivy, ale Starý zákon výstižně, i když zjednodušeně, ukazuje na vlastní kořen věci: na nedůvěru vůči Hospodinu.

Není náhodou, že se král, kterého si lid vyprosí (H. š-'-l), jmenuje právě Saul (H. šá'úl = Vyprošený, Vyžádaný, od slovního kořene š-'-l). Bude svým jménem připomínat přítomnému pokolení i budoucímu, že si ho Izrael *na svém Bohu vynutil*. Jako výstraha jsou znovu králi, lidu i světu předloženy dvě cesty (sr Dt 30,19): buď s Bohem anebo proti Bohu, buď život anebo smrt (Mt 25,32n).

¹⁶⁻¹⁹ Důkazem, že se Izrael dopustil zlého, když žádal o krále, má být ještě *znamení Božího soudu* přivolané Samuelpo modlitbou. Jeho obdobu lze najít u Mojžíše (Ex 9,23 sr 19,16) a Elijáše (1Kr 18,36nn), také u Gedeóna (Sd 6,36—40) a jinde. Hrom a déšť v létě ve žních jsou v Palestině jevem neslýchaným. Jsou tedy chápány jako znamení Božího hněvu. Lid je zděšen a bojí se Hospodina i Samuela. K tomu se obrací s prosbou o přímluvnou modlitbu. Slova: „Modli se k Hospodinu, svému Bohu“, naznačují, že Izrael vidí Samuela spíše na straně Boží než své. Mezi Samuelem a Hospodinem je zvláštní vztah. Hospodin je jeho Bohem v plnějším smyslu slova, než jak je tomu u lidu.

^{20–25} Samuelovo utěšování není chlácholením, ale poukazem na Hospodinovu věrnost (Dt 7,7—10). Tomuto Bohu je třeba odpovědět *věrností a poslušností*. Hospodin není nicotná modla jako božstva pohanů, není prázdnotou bez života a řádu, od níž se nedá nic čekat.

V Izraeli není z Božího soudu vyňat ani král. Nad lidem jako celkem i nad člověkem jako jedincem je vyšší pravda, v níž tkví život. Zneuznání této pravdy přivodí pád a smrt. Samuelovo poslední *varování* předjímá prorocké výtky a hrozby adresované lidu i králům.

c) Pošetilá oběť

13,1—23

Pelištejci znovu ohrožují Izraele. Saul neoprávněně obětuje. Izraelci jsou ve všem závislí na Pelištejcích.

13 ^{1a} Uplynul rok Saulova kralování. Když kraloval nad Izraelem druhý ^b rok, ² vybral si z Izraele tři tisíce mužů ^c; dva tisíce jich bylo se Saulem v Mikmásu v Bételském pohoří, tisíc jich bylo s Jónatanem v Gibeji Benjamínově; zbytek lidu rozpustil, každého k jeho stanům. ³ Jónatan porazil ^d výsostné znamení ^d pelištejské v Gebě ^e. Pelištejci o tom uslyšeli, proto dal Saul troubit na polnici po celé zemi. Řekl: „ⁱ Ať to Hebrejové slyší!“ ⁴ Tak uslyšel celý Izrael: „Saul porazil ^d výsostné znamení ^d pelištejské.“ Tím se Izrael Pelištejcům zošklivil. Proto byl svolán lid k Saulovi do Gilgálu.

⁵ Pelištejci se shromáždili, aby bojovali s Izraelem. Měli ^g třicet tisíc ^g vozů, šest tisíc jezdců a lidu takové množství jako písku na mořském břehu. Přitáhli, utábořili se v Mikmásu, ^h na východ od Bét-ávenu ^h. ⁶ Izraelští muži viděli, že se dostali do tísně a že lid je sklíčen. Lid se ukrýval v jeskyních, rozsedlinách, skalních stržích, slujích a jamách. ⁷ Hebrejové ⁱ přešli Jordán do země Gád a Gileád, zatímco Saul byl ještě

v Gilgálu; všechen lid, který šel za ním, se třásl. ⁸ Čekal sedm dní do chvíle, kterou určil Samuel, ale Samuel do Gilgálu nepřicházel a lid se od Saula rozprchával. ⁹ Saul tedy řekl: „Přineste mi oběť zápalnou a pokojnou.“ A obětoval zápalnou oběť. ¹⁰ Sotva skončil obětování zápalné oběti, přišel Samuel. Saul mu vyšel vstříc a pozdravil ho. ¹¹ Samuel se ho otázal: „Cos to udělal?“ Saul odpověděl: „Když jsem viděl, že se lid ode mne rozprchává, neboť tys k určenému dni nepřicházel, a že se Pelištejci shromáždili v Mikmásu, ¹² řekl jsem si: Pelištejci teď sejdou proti mně do Gilgálu a já jsem si nenaklonil Hospodina. A tak mi nezbývalo, než abych zápalnou oběť obětoval sám.“

¹³ Samuel nato Saulovi řekl: „Počínal sis pošetile. Nedbals příkazu, který ti dal Hospodin, tvůj Bůh. Tak by byl Hospodin upevnil tvé království nad Izraelem navěky. ¹⁴ Teď však tvé království neobstojí. Hospodin si našel muže podle svého srdce. Jemu Hospodin přikáže, aby byl vévodou nad jeho lidem, protože ty jsi nedbal toho, co ti Hospodin přikázal.“

¹⁵ A Samuel hned vystoupil z Gilgálu ⁱ do Gibeje Benjamínovy. Saul pak dal nastoupit lid, který při něm setrval; bylo jich kolem šesti set mužů. ¹⁶ Saul, jeho syn Jónatan i lid, který s nimi setrval, se usadili v Gibeji Benjamínově ^{k1}; Pelištejci se utábořili v Mikmásu. ¹⁷ Z pelištejského ležení ^m vyšly tři oddíly záškodníků; jeden oddíl se ubíral směrem k Ofře, k zemi Šúal, ¹⁸ druhý oddíl se ubíral směrem k Bét-chorónu a třetí oddíl se ubíral směrem k území ⁿ vybíhajícímu nad Seboímským údolím k poušti ^o.

¹⁹ V celé izraelské zemi nebylo možno najít kováře. Pelištejci totiž říkali: „Jen ať Hebrejové nevyrobí meče ani kopí.“ ²⁰ Když si kdokoli z Izraele chtěl dát naostřit rádlu, motyku, širočinu či radlici ^p, musel chodit dolů k Pelištejcům ^q. ²¹ ^{r s} Naostření rádlu, motyky, trojzubce a širočiny a zakalení ostnu stálo jeden pím ^r. ²² V čas boje ^t tomu bylo tak, že lid, který byl se Saulem a Jónatanem, neměl po ruce meč ani kopí; měl je pouze Saul a jeho syn Jónatan.

²³ ^u Postavení Pelištejců se posunulo k průsmyku u Mikmásu ^u.

a v.1 × O' (obsažen jen v recenzi Origenově a Lukianově). — b dosl. dva :: 40 (Sk 13,21). — c tak O' P. — d-d Nasib, O' (přepis); stráž, V > K (v.3n). — e na pahorku, O'; v Gabaa (= v Gibeji), V (obojí = *gib'á*, H.) — f-i Povstali otroci, O'. — g-g 3000, P. — h-h na jih (O') od Baithórónu, O'B. — i Přečázející, O' (< 'oberím místo 'ibrím, H.). — j + a šel svou cestou; a zbytek lidu vystoupil za Saulem (jemu?) vstříc, za válečným lidem; když přišli z Gilgálu, O'. — k H. Gebě (sr v.3) ∞ O' :: Gabaa, V (= Gibeá). — l + a plakali, O'. — m z pole O'. — n do Geby, O' (< *geba'* místo *geb'ál*, H.). — o × O'. — p srp, O' (< *cherměš* místo *macharěšá*, H.). — q do země Pelištejců, O'. — r-r pk nejistý. — s + A byl blízko čas vinobraní, O'. — t + (u) Mikmásu, O'. — u-u I vyšel (oddíl?) ze základny pelištejské, jež byla za Mikmásem, O'.

(1) :: Sk 13,21 (2) 1S 14,31 (3) 14,49; 10,5; : Sd 3,27 (5) 1S 14,23 Joz 7,2 Oz 4,15 (6) : Sd 6,2 (8) 1S 10,8 (13) : 2S 24,10 2Pa 16,9; 1S 15,11 (14) 15,28; > Sk 13,22 (15) 1S 14,2 (17) 14,15 (19) : Sd 5,8 2Kr 24,14 (23) 1S 14,1.4.6.11.15; 14,5

¹⁻² Časový údaj ve v.1 vede k různým otázkám. Někteří badatelé se domnívají, že jde o udání králova věku, přičemž prý číslovka vypadla. Zpravidla se tu však vidí zpráva o *době jeho vlády* (sr 2S 2,10 5,4); zmíněné dva roky prý naznačují Saulovo krátké vladaření. Podle pozdější tradice panoval 40 let (Sk 13,21). To je ovšem číslo symbolické. Septuaginta verš vynechává.

Saul, vědom si vojenského nebezpečí ze strany Pelištejců, *shromáždí vojsko*. Vždyť jeho předním posláním bylo vysvobozovat lid. Poprvé tu vystupuje i Saulův syn Jónatan, schopný a odvážný válečník. Předcházející oddíl předpokládá, že Saul byl v době svého pomazání ještě mladík (9,2). Biblické podání se však takovými nesrovnalostmi nezabývá (sr vk Gn 21,14—21). Staví nás doprostřed dění. Lid už je shromážděn, ale před bitvou je část lidu poslána domů ('ke svým stanům'). Snad pro nezpůsobnost k vojenské službě (Dt 20,1—8 Sd 7, 3—8).

^{3a} Jónatan, jehož jméno je výrazně vyznavačské, tj. 'Hospodin dal', poráží pelištejský *výsostný znak* (sr 10,5). Dává tím najevo, že Izrael odmítá uznat pelištejskou nadvládu. Modlářský sloup či socha totiž vyznačoval suverenitu pelištejských bohů nad krajem. Podobné sloupy a hraniční kameny s podobami nebo jen symboly bohů známe též z oblasti asyrsko-baby-

lónské. Pro Izraele znamená Jónatanův čin akutní ohrožení ze strany Pelištejců. Proto Saul svolává lid (sr Sd 3,27 6,34). Zmínka o *Hebrejích*, jak se zdá, nasvědčuje tomu, že mnozí Izraelci nežili v izraelském společenství, nýbrž v pelištejském područí. O Izraelcích jako o Hebrejích se mluví právě v cizím prostředí, např. v Egyptě (Ex 3,18 sr vk Gn 14,13n, též 1S 4,6.9 aj.); Izraelci se mezi sebou tak nenazývají. Dobrovolníci následují Saula do Gilgálu, posvátného místa (1S 11,14n), odkud se mělo vytáhnout do boje.

⁵⁻⁸ Sílu *pelištejského náporu* udávají i čísla o nesmírném množství vozů, jezdců a vojáků. Padl jim do moci Mikmás, předtím obsazený Izraelci. Bét-áven (= Dům kouzel) je zpravidla hanlivou přezdívkou Bét-elu (sr vk Oz 4,15 aj.). Úzkost Izraelců velmi konkrétně vyjadřuje zpráva o různých úkrytech, jež vyhledali (sr Sd 6,2; Ž 57,1 142,1). Nezbyvá jim než volat o pomoc k Hospodinu. Nespolehliví Hebrejové unikají před nebezpečím za Jordán.

Před bojem bývalo zvykem dotázat se Hospodina a vyžádat si od něho znamení (sr 2S 5,19.23n). Proto čeká *Saul v Gilgálu* sedm dní na Samuelův příchod (sr 1S 10,8). Samuel přislíbil své přímluvné modlitby a oběti. Nepochybně však sám ještě čekal na Hospodinovo slovo a nemohl se dostavit ve stanovené lhůtě. Saul nedokáže čekat déle; situace se stávala stále povážlivější. Ustrašený lid ztrácel odvahu a opouštěl bojové seskupení.

⁹⁻¹⁴ Samuelovo zpoždění se blíže nevysvětluje. Rozhodně není chápáno jako provinění, nýbrž spíše jako zkouška pro Saula: bude si i v nebezpečí vědom toho, že musí trpělivě čekat na Boží pokyn? Že si nesmí svévolně osobovat práva, která mu nebyla svěřena, byť i byl králem? Hned první *Samuelovo slovo* ohlašuje něco neblahého. Saulovo vysvětlení zní přijatelně, avšak v očích Samuelových byl jeho čin pošetilostí hraničící s bezbožností (Iz 44,25). Pošetilé jednání není bláhové počínání, nýbrž vzpoura a svévole (sr 2S 24,10). V Izraeli byl i král podřízen Božímu zákonu. Saul tedy nemohl zastoupit a nahradit Samuela, obejít se bez něho. Není řečeno, že by vůbec nesměl obětovat; i David obětoval zápalné a pokojné oběti

(2S 6,17). Saul měl v Gilgálu čekat na Samuela, až přijde obětovat (10,8) a ukáže mu, co má dále dělat. Saula pohnul k obětování strach z Pelištejců, který ostatně provázal jeho králování až do konce života. Lid se rozchází, Pelištejci hrozí útokem, Saul je netrpělivý. Chce přinutit Boha k jednání, jako by Hospodin byl nějaká modla. Proto ztroskotává. Samuel mu oznamuje, že Hospodin si vyhlédl jiného krále.

^{15–18} Po vyhlášení konečného výroku nemá už Samuel v Gilgálu co dělat. Odchází do Gibeje Benjamínovy. Tam se uchyluje i Saul se zbytkem lidu, zatímco Pelištejci táboří v Mikmásu. Pelištejští záškodníci vnášejí *do Izraele zkázu*: jako tříhlavá saň třemi oddíly ohrožují i přepadají Boží lid. Směr výpadů charakterizují názvy míst, jež napovídají, co po takových útocích zbylo. Ofra souvisí s představou prachu, Šúal znamená lišku nebo šakala a ukazuje na egyptské božstvo říše mrtvých, Bét-chorón ukazuje na dům (božstva?) výhně a žáru; Seboím patrně souvisí s výrazem pro hyeny.

^{19–23} I v obstarávání a při opravách nástrojů byli Izraelci úplně *závislí na Pelištejcích*. Tento oddíl se pokládá za zprávu důležitou i historicky. Vysvítá z ní totiž, že Pelištejci znali tajemství výroby železa, zatímco Izraelci tehdy ještě žili v době bronzové (sr výzbroj Goliášovu a Saulovu, k.17).

V.21 je velmi nejasný. Jisté světlo sem vnáší novější vysvětlení výrazu *pím* (vyskytuje se jen zde). Při archeologických vykopávkách se našla četná malá závaží (asi o váze dvou třetin šekelu, tj. přibližně 10 g), označená právě slovem *pím*; z toho se usuzuje, že v tomto verši je vlastně řeč o odměně za broušení a zakalování (Wright).

Jenom král Saul a jeho syn Jónatan *měli meč a kopí*; lid byl ozbrojen holemi, kyji a všelijakým hospodářským nářadím.

V závěru čteme, že Pelištejci v oblasti Mikmásu v pahrbkovitém terénu postoupili. Jde o předsunutou hlídku, o níž bude řeč v k.14.

d) Vítězství nad Pelištejci

14,1—46

Jónatan ničí postavení Pelištejců a vnáší paniku do jejich ležení; bezděky přestupuje Saulův příkaz o postu.

14 ¹ Jednoho dne vyzval Jónatan, syn Saulův, mládence, svého zbrojnoše ^a: „Pojď, pronikneme k postavení ^b Pelištejců tamhle naproti.“ Svému otci to však neoznámil. ² Saul se usadil na úpatí pahorku ^c pod granátovníkem v Migrónu ^d. Lidu s ním bylo na šest set mužů. ³ Achijáš, syn Achítuba, bratra Ikábóda ^e, syna Pinchasa, syna Éliho, Hospodinova kněze v Šílu, nosil efód. Lid ovšem nevěděl, že Jónatan odešel. ⁴ V průsmyku ^f, kterým se Jónatan snažil proniknout nad postavení ^g Pelištejců, byl skalní útes z jedné strany i skalní útes z druhé strany; jeden se jmenoval Bóses a druhý Sené. ^{5h} Jeden útes byl jako pilíř ^h na severu naproti Mikmásu, druhý ⁱ na jihu naproti Gebě.

⁶ Jónatan tedy vyzval mládence, svého zbrojnoše: „Pojď, pronikneme k postavení ^b těch neobřezanců. Snad pro nás Hospodin něco udělá. Vždyť Hospodinu nemůže nic zabránit, aby zachránil ať skrze mnoho nebo skrze málo.“ ⁷ Zbrojnoš mu odpověděl: „Udělej všechno, co máš na mysli. Jen vpřed! Já budu s tebou podle tvé vůle.“

⁸ Jónatan rozhodl: „Pronikneme k těm mužům a znenadání se před nimi objevíme. ⁹ Jestliže nás vyzvou: Nehýbejte se, dokud k vám nedorazíme! — zůstaneme na místě a nepůjdeme k nim nahoru. ¹⁰ Jestliže však řeknou: Pojdte k nám nahoru! — půjdeme vzhůru, neboť Hospodin nám je vydal do rukou. To pro nás bude znamením.“

¹¹ Když se oba objevili před postavením ^b Pelištejců, Pelištejci řekli: „Hle, Hebrejové vylézají z děr, kam se ukryli.“ ¹² Muži z toho postavení ^b vyzvali Jónatana a jeho zbrojnoše: „Pojďte k nám nahoru, něco vám povíme!“ Tu řekl Jónatan svému zbrojnoši: „Vzhůru za mnou! Hospodin je vydal Izraeli do rukou!“ ¹³ Jónatan lezl po čtyřech ^l nahoru a za ním jeho zbrojnoš. I ^m padali před Jónatanem ^m a zbrojnoš je za ním do-

bíjel. ¹⁴ To byl první úder, kdy Jónatan se svým zbrojnošem pobíli kolem dvaceti mužů, na polovičním ^a honu pole ^a. ¹⁵ V nepřátelském táboře, na poli i ve všem lidu nastalo zděšení; také muži z onoho postavení ^b i záškodníci byli zděšeni ^o a země se chvěla. To zděšení způsobil Bůh ^p. ¹⁶ I Saulova hlídka v Gibeji Benjamínově viděla, jak hlučící dav zmateně pobíhá sem a tam.

¹⁷ Saul rozkázal lidu, který byl s ním: „Dejte nastoupit! Zjistěte, kdo od nás odešel.“ Nastoupili a zjistilo se, že tu není Jónatan a jeho zbrojnoš. ¹⁸ Saul poručil Achijášovi: „Přines Boží ^q schránku!“ ^r Boží schrána byla ^ř totiž toho ^ř času mezi Izraelci ^{r q}. ¹⁹ Zatímco Saul ještě mluvil s knězem, hluk v táboře Pelištejců se dále vzdímal. Proto Saul poručil knězi: „Stáhni ruku zpět!“ ²⁰ Saul a všechen lid, který byl s ním, ^s se svolali pokřikem ^s a přišli až k té bitvě. A hle, tam řádil meč jednoho proti druhému, nesmírná hrůza. ²¹ Také Hebrejové ^s z okolí ^t, kteří předtím byli s Pelištejci a s nimi přitáhli do tábora, přidali se k Izraeli, který byl se Saulem a Jónatanem. ²² Rovněž všichni izraelští muži, kteří se skrývali v pohorí Efrajim, jakmile uslyšeli, že se Pelištejci dali na útěk, pustili se v té bitvě za nimi. ²³ Tak Hospodin zachránil v onen den Izraele. Bitva se přehnala přes ^u Bét-áven ^ú. ²⁴ v Když se izraelští muži onoho dne zase sešli ^v, Saul zaklínal lid slovy: „Buď proklet muž, který by do večera, dokud se nepomstím svým nepřátelům, pojedl nějaký pokrm.“ Proto nikdo z lidu neokusil pokrmu.

²⁵ Celá země ^w chodívala hledat plástve; med býval ^w na povrchu pole. ²⁶ Když lid přišel na plástve, ^x přetékalý medem ^x. Nikdo však nepozdvihl ruku k ústům. Lid se bál té přísahy ^y. ²⁷ Ale Jónatan neslyšel, že jeho otec zavázal lid přísahou. Napřáhl hůl, kterou měl v ruce, ponořil její konec do plástve medu a rukou si ji podal k ústům. Hned se mu rozjasnily ^z oči. ²⁸ Někjaký muž z lidu se ozval a řekl: „Tvůj otec zavázal lid těžkou přísahou: Buď proklet muž, který by dnes pojedl nějaký pokrm. Proto je lid zemdlen.“ ²⁹ Jónatan odpověděl: „Můj otec přivede do zkázy celou zemi. Jen pohleďte, jak se mi rozjasnily oči, sotva jsem ochutnal trochu toho medu. ³⁰ Což teprve, když se dnes mohl lid pořádně najíst z kořisti

svých nepřátel, kterou nalezl! Proto teď není možný další úder proti Pelištejcům.“ ³¹ Onoho dne pobíjeli Pelištejce ^ž od Mikmásu až k Ajalónu ^ž a lid byl velmi zemdlen. ³² Lid se tedy vrhl na kořist, brali brav i skot i býčky a poráželi je na zemi. Lid jedl maso s ^{aa} krví. ³³ Saulovi oznámili: „Hle, lid hřeší proti Hospodinu, když jí s ^{aa} krví.“ On vzkřikl: ^{bb} Jednali jste věrolomně! ^{bb} Okamžitě ke mně přivalte veliký kámen.“ ³⁴ Dále Saul rozkázal: „Rozejděte se mezi lid s výzvou, ať každý ke mně přivede svého býka nebo svou ovci. Tady je porazíte a sníte, abyste nehřešili proti Hospodinu tím, že byste jedli maso s ^{aa} krví.“ Všichni z lidu, každý přivedl té noci ^{cc} svého býka a poráželi je tam. ³⁵ A Saul vybudoval Hospodinu oltář. Byl to první oltář, který Hospodinu vybudoval.

³⁶ Saul rozhodl: „V noci vyrazíme za Pelištejci. Až do jitřního úsvitu budeme moci mezi nimi loupit. Ani jednoho z nich neušetříme.“ Odvětili: „Udělej vše, co pokládáš za správné.“ Ale kněz podotkl: „Přistupme sem k Bohu.“ ³⁷ Saul se dotazoval Boha: „Mám vyrazit dolů za Pelištejci? Vydáš je Izraeli do rukou?“ Ale on mu onoho dne neodpověděl. ³⁸ Proto Saul poručil: „Přistupte sem, všichni vůdcové lidu ^{dd}! Vyzvěďte a zjistěte, jaký hřích byl dnes spáchán. ³⁹ Jakože je živ Hospodin, zachránce Izraele, i kdyby šlo o mého syna Jónatana, určitě zemře!“ Ale ze všeho lidu mu nikdo neodpověděl. ⁴⁰ Poručil tedy celému Izraeli: „Vy budete na ^{ee} jedné straně ^{ee} a já se svým synem Jónatanem ^{ee} na straně druhé ^{ee}.“ Lid Saulovi odpověděl: „Udělej, co pokládáš za správné.“

⁴¹ Saul řekl ^{ff} Hospodinu: „Bože Izraele, ukaž, kdo není bezúhonný ^{ff}.“ Losem byl postizen Jónatan a Saul, kdežto lid z toho vyvázl. ⁴² Saul znovu poručil: „Vrhněte los mezi mnou a mým synem Jónatanem.“ ^{gg} Tu byl označen Jónatan. ⁴³ Saul vyzval Jónatana: „Přiznej se mi, co jsi spáchal!“ Jónatan mu to pověděl a doznal: „Koncem hole, kterou jsem měl v ruce, jsem ochutnal trochu medu. Jsem připraven zemřít.“ ⁴⁴ Saul řekl: „Ať mě Bůh zasáhne, Jónatane, ty musíš zemřít ^{hh}!“ ⁴⁵ Avšak lid se proti Saulovi ozval: „ⁱⁱ Jónatan že by měl zemřít? Vždyť ⁱⁱ připravil Izraeli takové veliké vysvobození! ⁱⁱ Buď toho dalek ⁱⁱ! Jakože je živ Hospodin, ani vlasek z hlavy mu nesmí spadnout

na zem. S pomocí Boží jednal dnešního dne.“ Tak lid Jónatana vykoupil, že nezemřel.

⁴⁶ Saul odtáhl od Pelištejců a Pelištejci odešli do své krajiny^{kk}.

^a dosl. mládence nosícího jeho zbroj (tak i v dalších verších). —
^b H. *maççáb*; *messab*, O' (přepis); stráž, V > K (= *n^eçib* jako 13,3). (v.1.6.11n.15). — ^c ∞ O' > K; na okraji Gibeje, V. — ^d v Magdónu, O'. — ^e Jókabeda, O'. — ^f tak O'; :: pl, H. > V. — ^g základnu, O'; stráž, V > K. — ^h h jedna cesta, O'. — ⁱ druhá cesta, O'. — ^j dosl. tvého srdce. — ^k *maççábá*, H. — ^l dosl. po rukou a po nohou. — ^m m pohlédli na Jónatana a on je bil, O'. — ⁿ n ∞ V; O' jinak. — ^o + a nechtěli nic dělat, O'. — ^p Hospodin, O'. — ^q efód. On totiž nosil efód v onom čase před Izraelem, O'. — ^r r × O' mimo O'A. — ^s s dosl. onoho dne. — ^t s vystoupili, O'. — ^š otroci, O' (< *'abádím* místo H. *'ibrím*). — ^u se otočil, O' P. — ^v u a k, V T. — ^ú + a všechen lid byl se Saulem, asi deset tisíc mužů. Bitva zasáhla každé město na pohoří Efrajim, O'. — ^v v nebo: Izraelští muži byli onoho dne sklíčení hladem, textus receptus (< *n-g-š* místo *n-g-š*, BH); Saul se toho dne dopustil velké nerozvážnosti, O'. — ^w w jedla a les jaar oplýval včelami, O'. — ^x x mluvili dál, O'. — ^y y + Hospodinovy, O'. — ^z tak qr a P V T (< *va-tá'ornā*) :: kt (< *va-tir'ēnā* = prohlédly). — ^ž ž v Mikmásu, O'. — ^{aa} tak O' V; H. dosl. nad ('al, v. 32n; 'el, v.34). — ^{bb} bb z Geththemu, O'. — ^{cc} c × O'. — ^{dd} Izraele, O'. — ^{ee} ee ve službě, O' (2×). — ^{ff} ff Hospodine, Bože Izraele, proč jsi neodpověděl svému služebníku? Jestliže je na mně nebo na mém synu Jónatanovi nepravost, Hospodine, Bože Izraele, dej, ať padne (los) urim. Jestliže bys pak řekl: Je na tvém izraelském lidu, dej, ať padne (los) tumim, O' V. — ^{gg} + Na koho Hospodin losem ukáže, ten zemře. Ale lid řekl Saulovi: To se nesmí stát. Avšak Saul zvítězil nad lidem a oni vrhli (losy) mezi ním a jeho synem Jónatanem, O'. — ^{hh} h + dnes, O'. — ⁱⁱ ii Dnes by měl zemřít, kdo...? O'. — ^{jj} j × O'. — ^{kk} dosl. na své místo.

(2) : 1S 13,15 (3) 22,9.11.20; 4,21; : 2,28 (4) : 13,23 (6) : Sd 7,4.7 2Pa 14,10 (= 11 K) (10) : Gn 24,14 Sd 7,11 (13) : Lv 26,7n (15) : Ex 23,27 Gn 35,5; 1S 13,17 (20) : Sd 7,22 (23) : Ex 14,30 Oz 1,7 (24) : Joz 6,26 (32) Lv 3,17 7,26 17,10 Dt 12,16.23n (37) 1S 28,6 (39) : 2S 12,5 (43) : Joz 7,19 (44) : Rt 1,17 1Kr 2,23 19,2 (45) : 2S 14,11 1Kr 1,52

¹⁻¹⁶ Podrobné popsání místa vtiskuje Jónatanově výpravě znak mimořádnosti. Ale přesto se nedá místo této události blíže určit. Platí i zde ještě údaj z 13,16? Taková nápadná skaliska, často opředena pověstmi, budila děs i úctu.

O mimořádnosti Jónatanova činu svědčí i to, že nikdo

o jeho výpravě nevěděl. Saul s vojskem kolem 600 mužů a s knězem nosícím efód asi čeká 'na pahorku u Migrónu' na Boží pokyn; bylo to zřejmě místo příhodné pro takové čekání. Šlo však vskutku o nějaký bezejmenný, byť i posvátný, pahorek? Tak to sice chápala i Septuaginta, ale Vulgáta mluví o Gibeji (obojí v H. = *gib'á*), což jistě lépe odpovídá údajem z 13,16. Snad vznikly rozpaky dalším 'místním' údajem Migrón. Od téhož slovního kořene *g-r-n* je i výraz *gorēn* = humno (sr Rt 3,3). Přes Migrón i přes Mikmás se má jednou přehnat Boží soud (Iz 10,28).

Jónatanova výprava nebyla dobrodružstvím, nýbrž bojem Hospodinovým. Při takovém zápasu padají především modly a kulty, nejen jejich ctitelé. Ani zde nejde o pouhé pobití vojenské hlídky. Výraz pro 'postavení' (H. *maççáb*) je odvozen z kořene *n-ç-b* čili 'postaviti'; od téhož kořene pochází slovo ve Starém zákoně velice časté, totiž 'posvátný sloup' (H. *maççébbā*; sr Gn 28,18.22 35,20 Oz 3,4 Dt 7,5 12,3 aj.), popř. také 'obelisk', třeba v egyptských svatyních (Iz 19,19 Jr 43,13). Souvisí s ním také označení pro 'výsostné znamení' (*n^eçib*, 1S 10,5 13,3n). Nešlo vůbec o 'stráž' takového znaku? Pak by Jónatanův úder směřoval především proti kultickému objektu (13,3n). To ovšem nevylučuje šarvátku, případně i pobití strážných.

Celý zápas se odehrál 'na polovičním honu pole'. Je zvláštní, že se strážní ani nepokusili o obranu. Bezpochyby je zachvátila panika, takže byli úplně ochromeni. Pelištejci, *zbavení posvátné opory*, se dali na útěk. Zděšení, jež mezi nimi zavládlo, je vyvrcholením Jónatanovy výpravy. Propadá mu obvykle jak země, tak lid (Ex 19,16.18), neboť jde o Boží zjevení při soudu (Iz 19,16 41,5). Bývá průvodním zjevem doby bojů, modloslužby a falešných nadějí; v blažené budoucnosti nebude tohoto děsu (Mi 4,4). Jónatan svým zásahem chtěl Pelištejcům vzít jejich klamnou naději. Ukazují na to slova, jimiž nabádal svého zbrojnoše: 'zjevime se před nimi', nenadále, jako úkaz z jiného světa. Nepřátelé jsou podle Jónatana pouzí neobřezanci, jimž země nepatří. Boj proti nim je bojem svatým.

Jónatanův počín nebyl tedy jen přepadem předsunuté

hlídky, nýbrž zničením posvátného místa. Proto propadl tábor Pelištejců takovému zmatku a Jónatanovi spolubojovníci mohli označit jeho čin jako 'veliké vysvobození' (v.45). *Hospodin zvítězil* nad pelištejskými modlami. Boží pomoc („Snad pro nás Hospodin něco udělá“), na kterou Jónatan spoléhal, nezklamala (sr Sd 7,7). Jednal sice bez otcova vědomí, nepočínal si však svéhlavě ani zbrkle, nýbrž vyčkával na Boží znamení (na rozdíl od Saulovy nedočkavosti). Znamení Božího souhlasu byla slova samých Pelištejců. Proto také lid, když později hájí ohroženého Jónatana proti Saulovi, poukazuje na skutečnost, že tento čin vykonal 's pomocí Boží', a že tedy Hospodin jeho jednání schválil (v.45).

^{1/-24} Hlídky hlásí Saulovi, že v nepřátelském táboře je neobvyklý ruch a zmatek. Král dává rozkaz, aby všichni nastoupili a aby se zjistilo, *kdo chybí*. Zřejmě pochopil či tušil, že se událo něco mimořádného. Předpokládá, že paniku mezi Pelištejci vyvolal někdo z jeho lidu.

Další Saulův rozkaz, aby přinesli *Boží schránu*, svědčí o přípravách k bitvě; Septuaginta mluví o přinešení efódu, bez něhož kněz nemohl udílet věštby. Není výslovně řečeno, jak se Hospodinova schrána dostala do Saulova vojska. Byla v té době uložena asi v Kirjat-jearímu (1S 6,21) a teprve za Davida přišla znovu ke cti. Chaos v nepřátelském táboře však dostupuje takového stupně, že Saul rozkáže přerušit doptávání na Boží vůli (kněz má 'stáhnout ruku zpět') a vytrhnout hned do boje. Netrpělivost je typickým rysem Saulovým; vede ho k činům, k nimž nedal pokyn Bůh.

K Saulovým bojovníkům se připojují i ti, kdo se ukryli v efrajimském pohoří, ba dokonce i *Hebrejové*, o nichž čteme, že předtím byli s Pelištejci (sr 13,3).

Slova, že 'Hospodin zachránil Izraele', ukazují na to, že Jónatanův čin byl chápán jako boj Hospodinův, a proto i vítězství jako vítězství Hospodinovo, které bylo Božímu lidu darováno. Odtud rozumíme Saulovu rozkazu, že *nikdo nesmí okusit pokrmu* až do večera, tedy do okamžiku, kdy budou nepřátelé zcela poraženi, aby tak nic, ani nejnütnější posilnění, nezdržovalo lid od uskutečnění Božích záměrů, jak si je on sám vy-

kládal. Septuaginta hodnotí jeho jednání z hlediska Jónatanova úspěchu jako nemoudrost. Naprostý půst byl něčím mimořádným (sr Jon 3,7nn); byl vyhlašován především v dobách ohrožení. Saulovo jednání se málem stává osudnou chybou; lid neměl sílu k dalšímu boji.

²⁵⁻⁴⁶ Zmínka o 'rozjasněných očích' Jónatanových, sotvaže *okusil trochu medu*, silně kontrastuje s ochablostí lidu, který není schopen Pelištejce pronásledovat. Text je ovšem velmi záhadný. Většina překladů mluví zde o lese místo o plástvi medu (H. *ja'ar* = les i plástev medu). Med platil za pokrm bohů proto země 'oplyvající mlékem a medem' byla rájem na zemi, místem blaženého obecenství věřících s Bohem. Jónatan tu nabral nové síly; lidu v tom zabránil Saul. Jónatan, zpočátku nevědomky a později vědomě, se staví proti otcovu zaklínání, ba dokonce je pokládá za zkázonosné.

Vyhladovělý lid se nakonec vrhne na kořist, zabíjí dobytek hned na místě a hltá *maso i s krví* (dosl. nad krví), tedy proti nejpřísnějším zákazům Zákona (Lv 17,10 aj.). Je ovšem také možné, že nešlo o jedení s krví, nýbrž nad místem, kam vsákla krev; podobným způsobem se krev obětovala pohanickým božstvům (17,5—7). Zpráva o tomto počínání se donese Saulovi, který se tomu snaží čelit tím, že rychle postaví oltář; k němu mají bojovníci přicházet se svými dobytčaty (sr 1S 6,14).

Při pokusu o další tažení vznesl kněz námitku. Nelze přece táhnout dál bez Božího pokynu. Ale *Bůh neodpovídá*. Saul se domýšlí, že mlčí pro hřích spojený s kletbou. Pomocí losů se má zjistit viník. A los padá na Jónatana, který porušil otcův zákaz tím, že jedl med. Je hoden smrti, a také tedy je připraven zemřít. (Septuaginta vše rozvádí mnohem dramatičtěji.) Stane se však neobvyklá věc: za Jónatana se postaví lid, který předtím vždy poslušně svému králi odpovídal: „Udělej, co pokládáš za správné.“ Teď však myslí jinak než vladař a také to vyjadřuje: Jónatanovi nesmí spadnout z hlavy ani vlásek! Připisují mu veliké vítězství. Dokonce čteme, že *lid Jónatana vysvobodil*, dosl. 'vykoupil', a tak ho zachránil od jisté smrti.

Saul, ač svým způsobem zbožný, není králem podle Boží vůle. I když byl Bohem schválen a není tedy samozvancem jako např. Abímelek (Sd 9), nesplnil, co jako Boží vyvolený splnit měl. Od krále se očekávala záchrana. Saul však toto očekávání nesplnil. Co začalo tak slibně (k.11), skončí velmi ne-slavně (k.31). Už teď svědčí všechno proti Saulovi, zvláště když z pronásledování nepřátel udělal honbu za kořisti a když místo toho, aby uznal vlastní chybu, chtěl obětovat Jónatana.

e) Saulovo kralování

14,47—52

Výčet Saulových bojů i jeho rodiny.

⁴⁷ Když se Saul ¹¹ chopil kralování ¹¹ nad Izraelem, bojoval proti všem svým okolním nepřátelům, proti Moábovi, Amónovcům a Edómu ^{mm}, proti králům Sóby ⁿⁿ a proti Pelištejcům. Všude, kam se obrátil, ^{oo} dopouštěl se svévolností ^{oo}. ⁴⁸ Statečnost však prokázal, když pobil Amáleka a vysvobodil Izraele z moci těch, kteří ho plenili.

⁴⁹ Saulovi synové byli Jónatan, Jišví a Malkišúa. A jména jeho dvou dcer: prvorozená se jmenovala Mérab, mladší pak Míkal. ⁵⁰ Saulova žena se jmenovala Achínoam, dcera Achímasova. Jméno velitele jeho vojska bylo Abínér ^{pp}, syn Néra, strýce Saulova. ⁵¹ Kíš, Saulův otec, a Nér, otec Abnérův, byli syny Abielových.

⁵² Po všechny dny Saulovy se vedl tuhý boj proti Pelištejcům. Když Saul spatřil nějakého bohatýra a statečného muže, přibral ho k sobě.

¹¹⁻¹¹ losem byl určen k dílu, O'. — ^{mm} + a proti Baithóoru, O'. — ⁿⁿ sg, O'. — ^{oo-oo} byl zachráněn, O' (< j-š- místo r-š-, H.) — ^{pp} jinde psáno Abnér.

{47} 1S 11,11; 2S 10,6 {48} : 1S 15,3,7 {49} 31,2 1Pa 8,33 9,39
{50} 1S 17,55 {51} 1Pa 9,36 {52} : 1S 8,11

⁴⁷⁻⁵² Saulova vláda je poznamenána *stálými válkami*: proti Moábcům a Amóncům, Edómcům a králům ze Sóby, proti Amálekovi a Pelištejcům; jde o stejné protivníky jako později v době Davidově (2S 8 + 10).

Saulovo jednání je shrnuto do slov: *'dopouštěl se svévolnosti'*. Některé překlady, například Septuaginta, text upravují: 'byl zachraňován', nic se mu nestalo na jeho výpravách. Tento překlad však přehlíží zásadně negativní hodnocení Saula. Teprve slova dalšího verše o prokázané statečnosti poněkud zmírňují tuto kritiku, ačkoli v boji proti Amálekovi také zklamal (k.15).

Záznam o *Saulově rodině* je zároveň vypsáním osob velkého dramatu, na jehož počátku čtenář stojí. V seznamu chybí Abínádab (31,2 1Pa 8,33 9,39) a Íšbaal (1Pa 8,33 9,39; = Íšbóšet, 2S 2,8); je možné, že Jišví tu představuje Íšbaala. Saul má tedy tři (podle 1Pa 8n čtyři) syny a dvě dcery. Zvláště Saulova dcera Míkal, pozdější žena Davidova, a velitel vojska Abnér budou hrát v dalších příbězích důležitou úlohu.

V závěru se znovu připomíná, že v Saulově době byly vedeny tvrdé boje s *Pelištejci*. Saulovi však nebylo dopřáno nad nimi zvítězit a uskutečnit dílo záchrany.

f) Zavržení Saula

15,1—35

Saul sice poráží Amáleka, ale ušetří krále Agaga a zachová nejlepší část kořisti. Samuel mu ohlašuje, že Hospodin jej zavrhl.

15 ¹ Samuel řekl Saulovi: „Hospodin mě poslal, abych tě pomazal za krále nad jeho lidem, nad Izraelem. Nyní tedy poslechni Hospodinova slova ^a.

² Toto praví Hospodin zástupů: ^b Mám v patrnosti ^b, co učinil Amálek Izraeli; položil se mu do cesty, když vystupoval z Egypta. ³ Nyní jdi a pobij Amáleka; ^c jako klaté zničíte ^c vše, co mu patří ^c. Nebudeš ho šetřit, ale usmrtíš muže i ženu,

pachole i kojence, býka i ovci, velblouda i osla!“

⁴ Saul vyzval lid k boji a dal je nastoupit v Telaímu ^d, ^e dvě stě tisíc ^e pěších a ^e deset tisíc ^e judských mužů. ⁵ Pak Saul přitáhl až k Amálekovu městu ^f a v úvalu ^g umístil zálohu ^g. ⁶ Kénijcům Saul vzkázal: „Odejděte od Amáleka a sestupte dolů, abych vás nesmetl spolu s ním. Vy jste přece prokázali milosrdenství všem Izraelcům, když vystupovali z Egypta.“ Kénijci tedy od Amáleka odešli. ⁷ A Saul Amáleka pobíjel od Chavíly směrem na Súr, které je naproti Egyptu. ⁸ Agaga, krále Amálekova, chytil živého, ale ostřím meče vyhubil všechny lid ^h jako klatý ^h. ⁹ Saul a jeho lid ušetřil Agaga a nejlepší kusy z bravu a skotu, z druhého ⁱ vrhu, a ze skopců ⁱ a vůbec ze všeho pěkného, a nechtěli je vyhubit jako klaté. Jako klaté zničili jen to, co bylo podřadné a bezcenné.

¹⁰ I stalo se Hospodinovo slovo k Samuelovi: ¹¹ „Lituji, že jsem ustanovil Saula králem, neboť se ode mne odvrátil a mými slovy se neřídil.“ Tu vzplanul Samuel hněvem a po celou noc úpěnlivě volal k Hospodinu. ¹² Ráno si Samuel přivstal, aby šel vstříc Saulovi ^k. Tu oznámili ^l Samuelovi: „Saul ^l přitáhl na Karmel a postavil si tam znamení své moci ^m. Pak se obrátil ⁿ, táhl dál a sestoupil do Gilgálu ^o.“ ¹³ Když Samuel přišel k Saulovi, ten ho pozdravil: „Buď požehnan od Hospodina. Řídil jsem se Hospodinovým slovem.“ ¹⁴ Samuel se však tázal: „A co to bečení ovcí, jež doléhá k mým uším, a to bučení dobytka, které slyším?“ ¹⁵ Saul vysvětloval: „Přivedli je od Amáleka. Lid ušetřil nejlepší kusy z bravu a skotu, aby je obětoval Hospodinu, tvému Bohu. Ale zbytek jsme vyhubili jako klatý.“

¹⁶ Samuel Saula přerušil: „Přestaň! Musím ti oznámit, co ke mně této noci promluvil Hospodin.“ Řekl mu: „Mluv.“ ¹⁷ Samuel pravil ^p: „Cožpak nejsi vůdcem ^q izraelských kmenů, ačkoliv sis dříve připadal nepatrný? Hospodin tě pomazal za krále nad Izraelem. ¹⁸ Hospodin tě také poslal na cestu s rozkazem: Jdi a jako klaté vyhubíš ty amálecké hříšníky ^r. Budeš proti nim bojovat, dokud je úplně nezničíš. ¹⁹ Proč jsi Hospodina neuposlechl, ale vrhl se na kořist a dopustil se toho, co je v Hospodinových očích zlé?“

²⁰ Saul vysvětloval Samuelovi: „^s Vždyť jsem Hospodina uposlechl ^s. Šel jsem cestou, na kterou mě Hospodin poslal. Přivedl jsem Agaga, krále Amálekova, a Amáleka jsem zničil jako klatého. ²¹ Ale lid si vzal z kořisti, z bravu a skotu, to nejlepší z klatého, aby měl co obětovat v Gilgálu Hospodinu, tvému Bohu.“ ²² Tu řekl Samuel:

„Líbí se Hospodinu zápalné oběti a obětní hody víc než poslouchat Hospodina?

Hle, poslouchat je lepší než obětní hod, pozorně rozvažovat je víc než tuk beranů.

²³ Vzdor je jako hříšné věštění a svéhlavost jako kouzla a ctění domácích bůžků. Protože jsi zavrhl Hospodinovo slovo, i on ^t zavrhl tebe jako krále ^u.“

²⁴ Saul doznal Samuelovi: „Zhřešil jsem, neboť jsem přestoupil Hospodinův rozkaz i tvá slova. Bál jsem se lidu, proto jsem je uposlechl. ²⁵ Nyní však, prosím, sejmi ze mne můj hřích a vrať se se mnou; chci se poklonit Hospodinu ^v.“ ²⁶ Samuel však Saula odmítl: „Nevrátím se s tebou. Zavrhl jsi Hospodinovo slovo, proto Hospodin zavrhl tebe, abys nebyl králem nad Izraelem.“ ²⁷ Když se Samuel obrátil k odchodu, uchopil Saul cíp jeho pláště a ten se odtrhl. ²⁸ Samuel mu řekl: „Dnes od tebe Hospodin odtrhl izraelské království a dal je tvému bližnímu, lepšímu než jsi ty. ²⁹ ^w Věčný ^x Izraelův neklame ^w ani nebude litovat; není přece člověkem, aby litoval.“ ³⁰ Saul se dožadoval: „Zhřešil jsem. Nyní mi však, prosím, prokaž poctu před staršími mého lidu i před Izraelem a vrať se se mnou. Chci se poklonit Hospodinu, tvému Bohu.“ ³¹ Samuel se tedy vrátil a šel za Saulem. A Saul se poklonil Hospodinu.

³² Pak Samuel poručil: „Přiveďte ke mně amáleckého krále Agaga!“ Agag šel k němu sebevědomě ^y, neboť si řekl: „^z Jistě je odvrácena hořkost smrti ^z.“ ³³ Samuel řekl:

„Jako tvůj meč zbavoval ženy děti, tak at' je tvá matka bezdětná nad jiné ženy.“

A Samuel rozsekal Agaga na kusy před Hospodinem v Gilgálu.

³⁴ Potom Samuel odešel do Rámy, zatímco Saul vystoupil ke svému domu, do Gibeje Saulovy. ³⁵ A Samuel už nikdy až do dne své smrti Saula nespátril, avšak truchlil pro Saula a Hospodin litoval, že Saula ustanovil králem nad Izraelem.

a Hospodinův hlas, O' V. — ^{b-b} Nyní odplatím, O'. — ^{c-c} a Jerim, O' (nepochopením za *ch-r-m*, H.; sr v.8). — ^č + takže mu nic nezůstane, tak ho vyhladíš..., O'. — ^d v Gilgálu, O'; jako ovce, V. — ^{e-e} 400.000, O' [10.000, O'^A]. — ^{ě-ě} 30.000, O' [O'^A = H.]. — ^f :: pl, O'. — ^{g-g} tak už O' a V; bojoval, K (< *r-j-b*, H.). — ^{h-h} a Jerim, O' (sr v.3). — ⁱ tučné, T; pokrmy, O'; roucha, V. — ^j z vinic, O' (< *kerámim* místo *kárim*, H.). — ^k Izraelovi, O'. — ^{l-l} O' zaměňuje jména. — ^m jda, H. — ⁿ obrátil vůz [o Samuelovi], O'. — ^o + k Saulovi, a hle, on právě obětoval v zápalnou obět přední věci z kořisti, kterou přivedl od Amáleka, O'. — ^p + k Saulovi, O'. — ^q dosl. hlavou. — ^r + proti mně, O'. — ^{s-s} protože jsem uposlechl hlas lidu, O'. — ^t Hospodin, O' V. — ^u + nad Izraelem, O'. — ^v + tvému Bohu, O' (sr v.30). — ^{w-w} a Izrael bude rozdělen ve dvě, O'. — ^x vítěz, V > K. — ^y pk nejistý; třesa se, O' ∼ V (< *m'-d*, H.); nádherně, K (< *d-n*, H.). — ^{z-z} Což je smrt tak hořká? O' ∼ V.

[1] 1S 9,16 10,1 [2] Ex 17,8 Dt 25,17 [3] Ex 7,14 Nu 24,20 Dt 25,19; : Joz 6,17,21 [6] Sd 1,16 4,11 [7] 1S 14,48; Gn 2,11 25,18; Gn 16,7 [11] : Gn 6,6 2S 24,16; : Joz 22,16 [12] 1S 25,2 Joz 15,55 [13] : Gn 14,19 Sd 17,2 Rt 3,10 [17] 1S 9,21 [22] Iz 1,11 Jr 7,22n Mí 6,6—8 Žd 10,6—9; Kaz 4,17 [= 5,1 K] Oz 6,6 > Mt 9,13 12,7 [23] 1S 16,1 [24] : 2S 12,13; : Ex 23,2 Iz 51,12n [26] :: 2S 7,15 [27] : 1Kr 11,30 [28] 1S 28,17 [29] Nu 23,19 Ez 24,14 [33] : Ex 17,11 Nu 14,45

¹⁻⁹ Pomazaný král a vůdce lidu dostává od 'Hospodina zástupu' mimořádný úkol: bez slitování *vyhladit Amáleka* (sr Dt 25,19), nepřítele záhadnějšího a záludnějšího, než jakým byl například Edóm, Moáb a Amón (Gn 14,7 Sd 6,3,33 7,12 aj.). Amálek, kočovný kmen z jižních stepí, je hodnocen přímo jako protivník Hospodinův (Ex 17,16); jen v Boží síle mohl nad ním Izrael zvítězit (Ex 17,8nn). Když Izrael táhl z Egypta, postavil se mu Amálek do cesty, aby zmařil záměry samého Boha. Dosud však Boží lid neměl dost sil svěst s ním rozhodující bitvu.

Nástrojem ztrestání Amáleka až do jeho úplného vyhlazení má být právě Saul. Svěřený úkol se pro něj stává významným i zkouškou. Jako Hospodinův pomazaný má *provést*

Boží klatbu: zničit vše, co patří Amálekovi, vybit vše živé, nešetřit ani žen a dětí. Srdce se zachvívá nad přísností Hospodinových trestů a bezděky se vynořuje otázka, podnícená soucitem: Je to opravdu nutné? Na stránkách Starého zákona se často narazí na podobný příběh, například vyhlazení Jericha (sr vk Joz 6). Klaté je odděleno a propadá naprosté zkáze. Na to má právo jenom svrchovaný soudce Hospodin. Boj tu není veden proti člověku, nýbrž proti hříchu a zlu. Představa klatby ještě doznívá v obrazech posledního soudu (Zj 20,14n).

Saulovým posláním bylo tedy vykonat *Boží rozsudek*. Hospodin chce svůj lid zbavit úhlavního nepřítele, nebezpečného a nenapravitelného, který nezměnil svůj vztah k Izraeli a nadále představoval jeho smrtelné ohrožení (sr 1S 14,48). Jakékoli smlouvání by znamenalo paktování se zlem a přizpůsobování modloslužbě. Klatba tu stojí ve spojitosti se základním Hospodinovým nárokem na Boží lid a na zaslíbenou zemi.

Saul svolává dobrovolníky, jichž se dostaví neobyčejné množství: dvě stě tisíc mužů, pěšáků (o třetinu méně než v 11,8), přitom jen deset tisíc z kmene Judova. Tento počet má vybavit *velikost úkolu i hrozby*, kterou Amálek dosud představuje. Bojovníci se shromáždili v Telaímu, ležícím na jihu v Judově pokolení (snad je totožné s městem Telem, Joz 15,24).

Saul přitáhl k *Amálekovu městu*; u kočovného kmene ovšem nejde o město v dnešním smyslu slova, nýbrž spíše o jeho svatyni. Před rozhodným úderem Saul rozestavuje zálohy (tak se zpravidla textu rozumí; sr Joz 8,4nn Sd 9,32nn) a vyzývá *Kénijce*, žijící spolu s Amálekem, aby se oddělili od pronárodu propadlého klatbě. Z Kénijců pocházela např. i Jael, která zabila vojevůdce kenaanské koalice Síseru (Sd 4,11,17). Svůj původ odvozovali Kénijci od Mojžíšova tchána Chóbaba (Sd 1,16 4,11; sr též vk Nu 24,21).

Jmény *Chavíla* (sr též Gn 2,11 25,18) a *Šúr* (Ex 15,22) se vymezuje oblast, v níž byla klatba vykonána. Jde o území na jih od Negebu směrem k Egyptu.

Starozákonní svědci obvykle nepopisují průběh bitvy, ale zaznamenávají jen její výsledek: *krále Agaga* chytily živého, lid vyhubili spolu se vším, co bylo poďadné a bezcenné. O Aga-

govi není jinak nic známo. Není vyloučeno, že nejde ani o vlastní jméno, nýbrž o titul amáleckých 'králů' (sr Nu 24,7; také Haman je označován jako agagský, sr vk Est 3,1; částí septuagintní tradice tu je ztotožňován s Gógem, Ez 38,2n 39, 1.11.15). Polapením vůdce je o bitvě rozhodnuto.

Kromě Agaga ušetřil Saul s lidem *statné kusy dobytka*, což ostatně bylo ve válkách běžné, ale v daném případě znamenalo svatokrádež, neboť šlo o kusy propadlé klatbě. A Boží klatba zněla naprosto jednoznačně: vyhubit všechno. Ve svatém boji se nezápásí o kořist. I lidské city ustupují tam, kde má být manifestována Boží svatost a přísnost.

^{10–23} Samuel přichází oznámit Saulovi *Hospodinův rozsudek* (sr Boží soud nad Élím, k.3). Dozvídá se, že Saul už je na Karmelu, poblíž Chebrónu na území Judově (Joz 15,55; nejde o horu Karmel, ležící v pokolení Ašerově u Středozemního moře, Joz 19,26 Na 1,4 aj., na níž dojde k Elijášovu zápasu s Baalovými proroky, 1Kr 18,19n). Saul tam vztyčuje vítězné znamení, doslova 'ruku'; podobný sloup vztyčuje také Abšalóm (2S 18,18).

Se Saulem se Samuel setkává v *Gilgálu*, jakémsi posvátném kruhu, jakých bylo tehdy v zemi porůznu dosti. Posvátné okrsky bývaly vymezovány sloupy nebo balvany sestavenými do kruhu nebo polokruhu; někdy při nich vznikala časem i města, která se podle kamenného okruhu jmenovala Gilgál.

Saul hlásí Samuelovi, že splnil daný úkol; na otázku, co to je za bučení a mečení stád, vysvětluje, že lid chtěl přinést oběť Hospodinu. *Saul se provinil* vůči Hospodinu právě tím, že převedl kořist z oblasti klatby do sféry obětní (Hertzberg). Chce se zavděčit Hospodinu, ale svým vlastním způsobem.

Samuel Saula přerušuje a ohlašuje mu Boží rozhodnutí: jako Hospodinův pomazaný je za vše plně zodpovědný. Hospodin staví *poslušnost nad zápaly*. Tento výrok připomíná zápas proroka Ozeáše, který v době vysokého hospodářského rozkvětu severního království (za Járobeáma II.), kdy se lid klaněl Hospodinu i Baalovi, odsuzoval falešnou zbožnost spoléhající na množství prolité krve obětních zvířat (Oz 6,6). Tato slova jsou citována ještě v evangeliích (Mt 9,13 12,7).

Podle Samuela souvisí Saulova neposlušnost s *magií* (sr 1S 28,7). Samuel dělá rovnítko mezi věštěním a vzpourou, odsuzuje Saulovu svévolnost jako 'kouzla a ctění domácích bůžků' (sr Sd 17,4n), které se pohané snažili všelijak donutit k tomu, aby jim byli po vůli.

^{24–31} Závěrem Samuel opakuje, že *Hospodin Saula zavrhl*, protože Saul pro strach z lidu zavrhl Boží slovo. Tím nad sebou izraelský král vyslovil soud. Nepomůže ani vyznání hříchu (jinak 2S 12,13), ač vyznívá jako projev lítosti; není to pravé pokání, Saul se nepodřizuje Božím rozhodnutím, ale i nadále si chce zachovat a udržet královskou svrchovanost. Uvědomuje si ovšem, že je silně otrěsena. Proto prosí Samuela, aby ho doprovodil. Prorokova přítomnost má posílit královu autoritu v očích lidu.

Samuel odmítá společenství se zavrženým králem. Obrací se k odchodu. Když Saul ve snaze jej zadržet odtrhne cíp jeho pláště, vykládá Boží muž tento čin jako *prorocké znamení*, že Hospodin odtrhl od Saula izraelské království.

V.29 přináší neobvyklé označení Hospodina: 'Věčný Izraelův' (H. *né-gach jisrá'el*); vychází z jistoty Hospodinovy spolehlivosti a vítězství.

Neúprosný soud zasahuje nejen Amáleka, ale dolehne i na Saula. Do Gibeje se sice ještě vrátí jako vladař, ale Bůh s ním již nepočítá; odstoupil od něho. Král, který nestojí za Hospodinovou věcí celým srdcem, neobstojí.

^{32–35} Samuel dokončuje sám, co Saul nevykonal: *rozsekal Agaga* na kusy. Jen zde čteme tento výraz (H. *š-s-p*), ale nevíme nic bližšího o tomto způsobu poprav. Teprve likvidací Agaga, představitele modloslužby, původně možná nějaké modly, je amáleckovské nebezpečí zažehnáno.

Závěrečná slova svědčí o *konečném rozchodu* Samuela a Saula: každý jde do svého domova. Truchlící Samuel už nikdy prvního izraelského krále nespatriil. Zmínka, že nad Saulem truchlil, ukazuje nejen na Samuelovu bolest, nýbrž i na Saulův konec; tak se totiž truchlilo při pohřebních slavnostech nad mrtvým (sr Gn 50,10 aj.). I slova, že Hospodin litoval, že

ustanovil Saula králem, ukazují stejným směrem. Připomínají popis situace před potopou: Hospodin litoval, že učinil člověka [Gn 6,6] — a pak nastala potopa.

Král, třebaže Hospodinem potvrzený a pomazaný, *není neodvolatelný*. Boží rozhodnutí není neměnitelný osud. Právě o tom svědčí tento příběh.

III. SAUL A DAVID

1. POMAZÁNÍ DAVIDA ZA KRÁLE

16,1—13

Na Hospodinův rozkaz pomazává Samuel nejmladšího Jišajova syna, aby kraloval místo zavrženého Saula.

16 ¹ Hospodin řekl Samuelovi: „Jak dlouho ještě budeš truchlit nad Saulem? Já jsem ho zavrhl, aby nad Izraelem nekraloval. Naplň svůj roh olejem a jdi, posílám tě k Jišajovi Bětlechemskému. Mezi jeho syny jsem si vyhlédl krále.“ ² Samuel se zdráhal: „Jak mohu jít? Saul o tom uslyší a zabije mě.“ Hospodin řekl: „Vezmeš s sebou jalovici a řekneš: Přicházím obětovat Hospodinu.“ ³ Na obětní hod pozveš Jišaje a já ti dám vědět, co máš dělat. Pomazeš mi toho, o němž ti povím.“ ⁴ Samuel vykonal, co řekl Hospodin. Když přišel do Bětlechemu, vyděšení starší města mu spěchali vstříc s otázkou: „Přinášíš pokoj^a?“ ⁵ Odvětil: „Pokoj. Přišel jsem obětovat Hospodinu. Posvěťte se a ^b půjdete se mnou k obětnímu hodu.“ ⁶ Pak posvětil Jišaje a jeho syny a pozval je k obětnímu hodu. ⁷ Když se dostavili a on spatřil Eliaba, řekl si: „Jistě tu stojí před Hospodinem jeho pomazaný.“ ⁸ Hospodin však Samuelovi řekl: „Nehleď na jeho vzhled ani na jeho vysokou postavu, neboť já jsem ho odmítl. ^c Nejde o to, nač se dívá člověk.“

Člověk se dívá na ^d to, co má před očima ^d, Hospodin však hledí na srdce.“ ⁸ Jišaj pak zavolal Abinádaba a předvedl ^e ho před Samuela. On však řekl: „Hospodin nevyvolil ani toho.“ ⁹ Jišaj tedy předvedl Šamu ^f. Řekl: „Hospodin nevyvolil ani toho.“ ¹⁰ Tak předvedl Jišaj před Samuela svých sedm synů, ale Samuel řekl: „Žádného z nich Hospodin nevyvolil.“ ¹¹ A Samuel se Jišaje otázal: „To jsou všichni mládenci?“ Jišaj odvětil: „Ještě zbývá nejmladší, ten však pase stádo.“ Samuel Jišajovi poručil: „^g Pošli pro něj ^g! Nebudeme stolat, dokud sem nepřijde.“ ¹² Poslal tedy pro něj a dal ho přivést. Byl ryšavý, s krásnýma očima a pěkného vzhledu ^h. Tu řekl Hospodin ⁱ: „Nuže, pomaz ho ⁱ! ^k To je on ^k.“ ¹³ Samuel tedy vzal roh s olejem a pomazal ho uprostřed jeho bratrů. A Hospodinův duch se Davida zmocňoval od onoho dne i nadále. Samuel pak hned nato odešel do Rámy.

^a + ^ó vidoucí, O'. — ^{b-b} budete se dnes radovat se mnou, O'. — ^{c-c} Bůh se nedívá tak, jako se dívá člověk, O'. — ^{d-d} tvář, O'. — ^e on přišel, O'. — ^f Sama = Šimea, 2S 13,3 aj. — ^{g-g} dosl. pošli a vezmi ho. — ^h + (před) Hospodinem, O'. — ⁱ + ^k Samuelovi, O'. — ⁱ Davida, O'. — ^{k-k} ten je dobrý, O'.

(1) 1S 15,23; Ž 78,70 Sk 13,22 (4) :1Kr 2,13 2Kr 9,22 (5) : Ex 19,10,14 (6) 1S 17,13 1Pa 2,13 (7) : Iz 55,8; :2K 10,7; :1Kr 8,39 Jr 17,10 Zj 2,23 (8n) 1S 17,13 (11) 17,14 (12) 17,42 (13) :2S 2,4 5,3 Ž 89,21 Sk 13,22

¹⁻¹³ Hospodin nenechá Samuela zbytečně truchlit nad Saulem. Pověří ho úkolem pomazat za krále nad Izraelem *syna Jišaje Bětlechemského*. Město Bětlechem leželo v pokolení Judově; jeho jméno se odvozuje od starého pohanského kultu a znamenalo původně 'Dům bohyně Lachmu'; Izraelci si však toto jméno etymologicky přehodnotili na 'Dům chleba' (H. *lechem* = chléb). S Bětlechemem později spojovali mesiášská očekávání (sr vk Rt 1,1n Mi 5,1 [= 2K]). V tomto městě žil Jišajův rod. Svůj původ odvozoval přes moábskou Rút (Rt 4,17) až k Peresovi, synu Támary a Judy (Gn 38,29).

Pomazáním jednoho ze synů Jišajových za krále má Samuel viditelně potvrdit Boží úradek: Hospodin si vyhlédl jiného krále; můžeme také přeložit 'opatřil' si krále (sr Gn 22,8).

Samuel se však obává Saulovy moci. Cesta z Rámy do Bét-lechemu vedla přes Gibeu Saulovu.

Samuelovy obavy a rozpaky řeší Hospodin příkazem, aby s sebou vzal jalovici jako *oběť pro Hospodina*. Samuelovou povinností i právem bylo přinášet oběti na různých místech. V daném případě měl přivést také obětní zvíře sám a k obětní hostině pozvat celý Jišajův rod a snad i ostatní zástupce lidu. O oběti jalovice čteme jenom zde. Na jiných místech má zabít jalovice spíše symbolický, smluvní nebo očištný význam (sr Gn 15,9 Dt 21,4,6). K oddělení nového krále má dojít podobně jako v případě Saulově při obětní hostině (1S 9,19nn) jen před pozvanými svědky, dokud nenastane okamžik, kdy se ujme veřejně vlády.

Když Samuel přišel do Bét-lechemu, starší se vydělili, protože se nejspíše domnívali, že přichází ohlásit soud. Ptají se, zda *přináší klid a pokoj* městu. Samuel je uklidňuje a vyzývá, aby se připravili k slavnosti. K řádné oběti patřilo posvěcení, to znamená především očištění. Posvěcení bývalo případně spojováno i s pomazáním (sr např. Lv 8,10n.15.30); oddělovalo lidi i předměty natrvalo nebo jen dočasně pro Boha (22,2n 27,14—19 2Pa 29,19 aj.). Jišaje a jeho rod připravuje sám Samuel k mimořádné obětní slavnosti: jsou oddělení od všeho nesvatého, a co se s nimi bude nyní dít, bude jednání Boží.

Samuel spatřil nejstaršího Jišajova syna a okamžitě byl hotov vidět v něm budoucího krále (sr 1S 10,23n). Hospodin ho však vyvádí z omylu a dává mu důležité poučení: Boží názor bývá často jiný než náhled člověka, byť by byl prorokem, a to proto, že *Bůh hledí na srdce*, zatímco člověk vidí jenom povrch. Prvorozený Jišajův syn byl bezpochyby pěkného vzhledu a Samuel se zřejmě řídil předešlým měřítkem: Saul o hlavu převyšoval ostatní lid (9,2 10,23). O vhodnosti či nevhodnosti člověka pro královský úřad však rozhodují jiná měřítka. Záleží na srdci, na celém člověkově nitru. Na rozdíl od vnějšího zjevu člověka vyznačuje srdce jeho skrytou podstatu, která určuje lidské jednání. K tomuto jádru Davidovy bytosti přihlíží Zpytatel srdcí (Sk 15,8n), když si vyvoluje muže 'podle

svého srdce' (1S 13,14). Bůh tedy volí podle svého vlastního myšlení, jež je lidem neznámé (Iz 55,8).

Ani jeden ze sedmi Jišajových synů neodpovídá Božímu měřítku. Samuel ani Jišaj nejsou schopni rozpoznat, v kom Hospodin našel zalíbení. Když předstupují jednotliví synové, opakuje se jednotvárně: 'Ani toho Hospodin nevyvolil'. Při prvním čteme dokonce ještě, že jej Hospodin odmítl, doslovně zavrhl (H. *m-'-s*), stejně jako u Saula (15,23 16,1).

Jišaj konečně přivádí *nejmladšího*. Nikoho nenapadlo, že by se tento pasáček měl podílet na slavnosti (sr 17,28). Připadal všem příliš bezvýznamný. Při popisu nejmladšího Jišajova syna se však užívá některých obrazů známých z praotec-kých příběhů: pase stádo jako Josef (Gn 37,2), má pěkný vzhled jako Ráchel (29,17). Připomíná tedy někoho důvěrně známého, blízkého Božímu srdci i lidu, i když svým zjevem neoslňuje jako Saul.

Už jeho *jméno David* je zcela zvláštní. Ve tvaru Dód, jak se též dá vyslovit, znamená Milý, Miláček. Někteří badatelé se domnívají, že to není jeho rodné jméno (podle 2S 21,19 Goliáše zabil Elchánan, a to prý bylo původní jméno Davidovo), nýbrž titul, jak prý dokládají také archeologické nálezy textů z Mari: *dauidum* = hejtman, vůdce (Jirku, 28; Noth, 165). Jiní pokládají tento výklad za nepravděpodobný (Hertzberg). Podle dalšího výkladu vzniklo 'jméno' David spojením souhlásek od běžného jména Dód (*d-v-d*) a samohlásek ze slova *máši'ach* čili pomazaný (Daněk, 122).

Na Boží rozkaz *pomaže Samuel Davida*, v němž našel Hospodin zalíbení (1S 13,14 Sk 13,22). Tentokrát půjde o krále, který bude mít ústřední místo v životě Izraele a který se stane předobrazem očekávaného mesiáše (Mt 1,1).

Celé jednání je však *zahaleno tajemstvím* jako v případě Saulově (1S 9); jen Samuel zná smysl všeho. Slůvko král tu nepadne. Starší města se budou až mnohem později podílet na pomazání Davida za krále (2S 2,4).

Při pomazání se Davida zmocnil *Hospodinův duch*; tento obrat čteme např. v příbězích o Samsonovi (Sd 13,25 14,6 15,14), kterého Duch zmocňuje k vysvoboditelským činům.

I u Davida jde o vybavení nebo o událost, která se znovu a znovu opakovala, jak ukazuje závěr: od onoho dne i nadále. O žádném z dalších izraelských a judských králů nečteme, že by byl natrvalo vybaven Božím duchem. Celý obrat by se dal opsat slovy: Hospodinův duch dával všemu zdar, při něm i kolem něho, podobně jako kdysi Josefovi (Gn 39,23).

2. DAVID U SAULOVA DVORA

a) Davidův příchod k Saulovi

16,14—23

Saula přepadává zlý duch. Davidova hra na citaru mu přináší úlevu.

¹⁴ Hospodinův duch odstoupil od Saula a začal ho přepadat zlý duch od Hospodina. ¹⁵ Proto Saulovi jeho služebníci navrhli: „Hle, přepadá tě zlý duch od Boha¹. ¹⁶ Ať ^m náš pán poručí svým služebníkům, kteří jsou před ním, aby vyhledali ^m někoho, kdo umí hrát na citaru. Bude na ni hrát, kdykoli na tebe dolehne zlý duch od Bohaⁿ, a bude ti dobře^o.“

¹⁷ Saul tedy poručil svým služebníkům: „Vyhleďte mi někoho, kdo dobře hraje, a přiveďte ho ke mně!“ ¹⁸ Jeden z družiny nato řekl: „Viděl jsem syna Jišaje Bétlechemského, ten umí hrát. Přitom je to statečný bohatýr, bojovník i muž hbitý v řeči a pohledný — a je s ním Hospodin.“ ¹⁹ Saul poslal posly k Jišajovi a poručil: „Pošli ke mně svého syna Davida, který je u stáda!“ ²⁰ Jišaj vzal ^p osla, chléb^p a měch s vínem i jednoho kozlíka a poslal to Saulovi po svém synu Davidovi. ²¹ David přišel k Saulovi, stával před ním a on si ho velice zamíloval; stal se jeho zbrojnošem. ²² Jišajovi poslal Saul vzkaz: „Ať David zůstane u mne, neboť získal mou přízeň.“ ²³ Kdykoli na Saula doléhal duch od Boha^r, bral David citaru a hrál na ni. Saulovi to přinášelo úlevu a bylo mu dobře, zlý duch od něho odstupoval.

¹ dosl. Boží; Hospodinův, O'. — ^{m-m} promluví tvoji služebníci před tebou a vyhledají našemu pánu, O'. — ⁿ H. = v.15; × O'. — ^o + a uklidni tě, O'. — ^{p-p} oměr chleba, O' {?, = 3,6 l; < 'oměr místo ch^mór, H.}. — ^r H. = v.15; zlý, O' V; +; Hospodinův, V.

[14] : Sd 16,20; 1S 18,10 : 28,15 (18) 17,32.34n; 18,12.14 (20) 10,27 Gn 43,11 PŘ 18,16 (21) : PŘ 22,29 (23) v.14.16

¹⁴⁻²³ Hospodinův duch od Saula odstoupil a přepadal ho 'zlý duch od Boha'. Spojení slov: zlý a Boží nebo od Boha sice zní paradoxně, ale vystihuje záměr biblického svědectví. Hospodin je Bůh tak jedinečný a svrchovaný, že ani zlo nemá samostatnou existenci nezávislou na něm. Ba pozdní prorok neváhá dokonce prohlásit, že on tvoří dobré i zlé (Iz 45,7). Starý zákon nezná a neuznává neutrální oblast. Proto jakmile Saula opouští Hospodinův duch, zmocňuje se ho démon, což ovšem neznamená, že by se tím král vymkl z Hospodinovy moci. Král zbavený milosti se ocitá ve vleku zloducha, a to z Boží vůle či z Božího dopuštění. Saul se stává nebezpečným i pro království. Není už schopen plnit Boží pověření. Byl zmocněn k vysvobození Izraele z rukou nepřátel, teď však myslí a jedná zcela jinak, takže i navenek je patrné, že ho vede jiný duch (sr vk Sd 9,23).

Toto nebezpečí si jasně uvědomují 'Saulovi služebníci' čili královský dvůr. Dvorní způsob mluvy svědčí, že jeho království je dosud pevné. Navrhují Saulovi, svému pánu, že pro něho vyhledají vhodného člověka, aby hrou na citaru z něho vyháněl zlého ducha. Odedávna byl znám *vliv hudby* na člověka. Hrou se například vyháněli a krotili démoni. Hudba totiž byla ve starověku spjata s magií, odkud je jen krůček k léčení, vymítání zloduchů a přemáhání zla. Magickou moc přikládali hudbě i Saulovi rádci. Jistě neměli na mysli jen uklidnění, dobrou pohodu, tím méně umělecký prožitek. Slova 'bude ti dobře' stojí v protikladu k zlému duchu. 'Být na tom dobře' znamená nepodléhat moci temných sil.

Nikdo ze zúčastněných však netuší, jak znamenitým režisérem je Hospodin. Připravuje všechno tak, aby se na královském dvoře mohl objevit *David*. Saul s návrhem souhlasí, vydává rozkaz, aby našli vhodného muže, a jeden ze služebníků

si vzpomíná — jako kdysi v Egyptě nejvyšší číšník na Josefa (Gn 41,9nn) — na Jišajova syna. Popisuje ho nejen jako hudebníka a výřečného muže, ale také jako bohatýra a bojovníka, jako muže, s nímž je Hospodin. Zmínka o Davidovi jako muži 'hbitém v řeči' nasvědčuje tomu, že Saulovým rádcům šlo asi také o někoho, kdo při hře bude připomínat svými písněmi Boží činy; nešlo nakonec ani tak o tóny a melodii jako spíše o obsah písní. Charakteristika bojovníka a pěvce je vzápětí doplněna zmínkou, že Jišajův syn je u stáda. Naproti tomu Saul byl oráč (sr 1S 11,5). Vybavuje se tu srovnání obou s Kainem a Ábelem (Gn 4).

Jišaj posílá po svém synu králi dar, poctu, jak bývalo zvykem. Přitom neřadí ani zmínka o předchozím pomazání Davida za krále. Saul je dosud uznávaný král.

David se stává *Saulovým zbrojnošem* (:: 17,55nn, kde Saul Davida nezná!). Dál čteme o velké lásce Saulově k Davidovi i o jeho přání, aby u něho mládenec zůstal natrvalo. A David se ujímá své funkce: hraje a zlý duch od krále odstupuje. Tak biblický svědek představuje Davida jako toho, kdo má moc i nad temnou mocností zotročující krále i království. Bezděky myslíme na 'Syna Davidova', který podle svědectví evangelistů vymítal zlé duchy (Mk 1,23nn.34.39 aj.).

Davidovo 'hudební umění' se stalo podkladem tradice o Davidově autorství Žalmů i pro tvrzení, že David zavedl liturgii do bohoslužeb (1Pa 23nn) budoucího chrámu, který vybudoval teprve jeho syn Šalomoun (1Kr 6).

b) David a Goliáš

17,1—58

David ve jménu Hospodina zástupů poráží zpupného Pelištejce a vysvobozuje Izraele z moci nepřátel.

17 ¹ Pelištejci shromáždili své šiky k bitvě. Shromáždili se do Sóka, které patří Judovi, a utábořili se mezi Sókem a Aze-kou v Efes-damímu ^a. ² Také Saul a izraelští muži se shromáždili, utábořili se v dolině Ěla ^b a seřadili se k bitvě proti Pe-

lištejcům. ³ Na hoře z jedné strany stáli Pelištejci, na hoře z druhé strany stál Izrael a mezi nimi bylo údolí. ⁴ I vycházel z pelištejských šiků 'soubojový zápasník' jménem Goliáš z Gátu, vysoký šest ^d loket a jednu píd'. ⁵ Na hlavě měl bronzovou ^e přilbu a byl oděn do šupinatého pancíře; váha pancíře byla pět tisíc šekelů bronzu ^f. ⁶ Na nohou měl bronzové hole-nice a na ramenou bronzový oštěp. ⁷ Násada jeho kopí byla jako tkalcovské vratidlo a hrot jeho kopí vážil šest set šekelů železa. Před ním chodíval štítonoš. ⁸ Goliáš stával a volal na izraelské řady. Říkal jim: „Proč vycházíte a radíte se k bitvě? Což nejsem já Pelištejec a vy služebníci ^g Saulovi? Vyberte si někoho, ať ke mně sestoupí. ⁹ Když mě v boji přemůže a zabije mě, budeme vašimi otroky. Avšak jestliže já přemohu jeho a zabiju ho, budete vy našimi otroky a budete nám sloužit.“ ¹⁰ A Pelištejec dodával: „Dneska jsem potupil izraelské řady. Vydejte mi někoho a budeme spolu bojovat.“ ¹¹ Kdykoli Saul a celý Izrael slyšel tato Pelištejceva slova, děsili se a velice se báli.

^{12h} David byl synem Efratejce, toho z Bét-lechemu Judova, jenž se jmenoval Jišaj a měl osm synů. Za dnů Saulových byl ten muž příliš starý, ⁱ aby mohl jít mezi vojáky ⁱ, ¹³ ale šli tři nejstarší Jišajovi synové; odešli se Saulem do války. Jména jeho tři synů, kteří odešli do války, jsou: prvorozený Eliab, druhý po něm Abinádab a třetí Šama. ¹⁴ David, ten byl nejmladší. Se Saulem odešli tři nejstarší.

¹⁵ David odešel od Saula a vrátil se, aby pásł stádo svého otce v Bét-lechemu. ¹⁶ A Pelištejec se předváděl zrána i navečer a stavěl se na odiv po čtyřicet dní.

¹⁷ Jišaj vybídl svého syna Davida: „Vezmi pro své bratry éfu ^j praženého zrní a těchto deset chlebů a běž do tábora za svými bratry. ¹⁸ Těchto deset homolek sýra doneseš veliteli pluku. Zjistíš, jak se daří tvým bratrům, a převezmeš, co dostali přídělem. ¹⁹ Bojují se Saulem a všemi izraelskými muži proti Pelištejcům v dolině Ěla ^b.“ ²⁰ David si tedy ráno přivstal, přenechal stádo hlídači, naložil si všechno a šel, jak mu Jišaj přikázal. Když přicházel k ležení ^k, vojsko vycházelo, řadilo se a vydávalo válečný pokřik. ²¹ Izrael i Pelištejci se seřadili,

řada proti řadě. ²² David složil své zásoby u strážného nad zásobami a běžel k bojové řadě. Přišel a ptal se svých bratrů, jak se jim daří. ²³ Ještě s nimi mluvil, když tu z řad Pelištejců vystoupil ^c soubojový zápasník ^c jménem Goliáš, Pelištejec z Gátu, a mluvil táž slova jako dříve. David je slyšel. ²⁴ Všichni izraelští muži, sotvaže toho muže uviděli, dali se před ním na útěk a velmi se báli. ²⁵ A nějaký Izraelec řekl: „Viděli jste toho muže, co vystoupil? Vystupuje, aby tupil Izraele. Avšak toho, kdo ho zabije, zahrne král velikým bohatstvím, dá mu svou dceru a jeho rod učiní v Izraeli svobodným.“

²⁶ David se tázal mužů, kteří u něho stáli: „Co že dostane muž, který zabije tohoto Pelištejce a sejme z Izraele potupu? Vždyť kdo je ten neobřezaný Pelištejec, že tupí řady živého Boha?“ ²⁷ Lid mu odpověděl stejně: „To a to dostane muž, který ho zabije.“ ²⁸ Jeho nejstarší bratr Eliáb však slyšel, jak mluvil s muži. Eliáb vzplanul proti Davidovi hněvem a okřikl ho: „Proč jsi sem přišel? Komu jsi nechal ten houfeček ovcí ve stepi? Však znám tvou drzost i tvé zlé srdce! Přišel jsi sem dolů, aby ses mohl dívat na bitvu.“ ²⁹ David se otázel: „Copak jsem udělal? Nejde o královo slovo?“ ³⁰ Obrátil se od něho na jiného a tázal se stejně. A lid mu odpověděl stejně jako poprvé. ³¹ Slova, která David promluvil, se roznesla, hlásili je Saulovi a on ho přijal. ³² David Saulovi řekl: „Člověk ¹ nesmí klesat na mysl. Tvůj služebník půjde s tím Pelištejcem bojovat.“ ³³ Saul Davidovi odvětil: „Nemůžeš jít proti tomu Pelištejci a bojovat s ním. Jsi přece mladíček, kdežto on je bojovník od mládí.“

³⁴ David řekl Saulovi: „Tvůj služebník byl pastýřem ovcí svého otce. Když přišel lev anebo medvěd, aby odnesl ze stáda ovcí, ³⁵ hnal jsem se za ním a bil jsem ho a vyrval mu ji z tlamy. Když se proti mně postavil, chytil jsem ho za dolní čelist ^m a bil jsem ho, až jsem ho usmrtil. ³⁶ Tvůj služebník ubil jak lva, tak medvěda. A tomu neobřezanému Pelištejci se povede jako jednomu z nich ⁿ, protože potupil řady živého Boha.“

³⁷ ^o A David dodal: „Hospodin, který mě vytrhl ze spárů lva a medvěda, ten mě vytrhne i ze spárů tohoto ^p Pelištejce.“ Saul tedy Davidovi řekl: „Jdi; Hospodin buď s tebou!“ ³⁸ Poté

Saul oblékl Davida do svého odění, na hlavu mu dal bronzovou prilbu ^o a oblékl ho do pancíře ^o. ³⁹ Na jeho odění ^a si David připásal ^q jeho meč a pokusil se chodit, ^r ale nebyl na to zvyklý ^r. David tedy Saulovi řekl: „Nemohu v tom chodit, nejsem zvyklý.“ A svlékl to ze sebe. ⁴⁰ Vzal si do ruky hůl, z potoka vybral pět oblázků, vložil je do své pastýřské torby, do brašny, a s prakem v ruce postupoval proti Pelištejci. ⁴¹ ^o Pelištejec se k Davidovi pomalu přibližoval a před ním jeho štítonoš ^o. ⁴² Pelištejec ^o se podíval ^o, spatřil Davida a pohrdl jím, protože to byl mladíček, ryšavý, ^r krásného vzhledu ^r. ⁴³ Pelištejec na Davida pokřikoval: „Copak jsem pes, že na mě jdeš s holí ^s?“ A Pelištejec zlořečil Davidovi skrze své bohy. ⁴⁴ Pokřikoval na Davida: „Pojď ke mně, ať vydám tvé tělo nebeskému ptactvu a polnímu zvířectvu.“

⁴⁵ Ale David Pelištejci odpověděl: „Ty jdeš proti mně s mečem, kopím a oštěpem, já však jdu proti tobě ve jménu Hospodina zástupů, Boha izraelských řad, kterého jsi potupil ^s. ⁴⁶ Ještě dnes mi tě Hospodin vydá do rukou. Zabiju tě a srazím ti hlavu. Ještě dnes vydám mrtvoly ^t z pelištejského tábora nebeskému ptactvu a zemské zvěři. Celý svět pozná, že při ^u Izraeli stojí Bůh. ⁴⁷ A celé toto shromáždění pozná, že Hospodin nezachraňuje mečem a kopím. Vždyť boj je Hospodinův. On vás vydá do našich rukou.“

⁴⁸ Když Pelištejec vykročil a přibližoval se k Davidovi, ^o David rychle vybhl z řady proti Pelištejci ^o. ⁴⁹ David sáhl rukou do mošny, vzal odtud kámen ^v, vymrštil jej z praku a zasáhl Pelištejce do čela. Kámen mu prorazil ^w čelo a on se skácel tváří k zemi. ⁵⁰ ^o Tak zdolal David Pelištejce prakem a kamenem, zasáhl Pelištejce a usmrtil ho, aniž měl v ruce meč ^o. ⁵¹ David přiběhl a stanul u Pelištejce. Popadl jeho meč, ^o vytrhl jej z pochvy ^o a usmrtil ho; usekl mu jím hlavu. Když Pelištejci viděli, že jejich hrdina je mrtev, dali se na útěk. ⁵² Izraelští a judští muži vyskočili, spustili válečný pokřik a pronásledovali Pelištejce až tam, kudy se vstupuje do údolí ^x, a až k branám Ekrónu ^v; i padali ranění Pelištejci cestou ^z od Šaarajimu ^z až ke Gátu a až k Ekrónu. ⁵³ Pak Izraelci přestali Pelištejce stíhat a vyplenili jejich tábory. ⁵⁴ David vzal Pelištej-

covu hlavu, přinesl ji do Jeruzaléma a jeho zbroj uložil ve svém stanu.

⁵⁵ **Ž** Když Saul viděl Davida, jak jde proti Pelištejci, otázel se vojevůdce Abnéra: „Čí syn je ten mládenec, Abnére?“ Abnéř mu odvětil: „Jakože jsi živ, králi, nevím.“ ⁵⁶ Král mu poručil: „Zeptej se, čí syn je ten mladík.“

⁵⁷ Když se David po vítězství nad Pelištejcem vrátil, uvedl ho Abnéř před Saula; Pelištejcovu hlavu měl David v ruce.

⁵⁸ Saul se ho otázel: „Čí syn jsi, mládenče?“ David odvětil: „Syn tvého služebníka Jišaje Bétlehemského.“

^a v Efermemu, O'; na pomezí Dommimu, V > K. — ^b × O'; terebin-
tové, V > Lr (v.2 ≈ v.19). — ^{c-c} 'iš ha-bénajim, H.; zdatný muž, O';
bastard, V (v.4 ≈ v.23). — ^d čtyři, O'B. — ^e × O'. — ^f + mědi a že-
leza, O'. — ^g Hebrejové, O' (< 'ibrim místo 'abádīm, H.). — ^h v.12—31,
× O' (doplněny Origenem). — ⁱ⁻ⁱ dosl. ...mezi muže; pokročilého
věku mezi muži, V ≈ K. — ^j = 36 l. — ^{k-k} Magale, V; k šancům,
K. — ^l můj pán, O' (< 'adóni místo 'ādām, H.). — ^m dosl. za bradu,
vousy; za chřtán, O'. — ⁿ + což nepůjdu a neubiju ho a neodejmu
dnes pohanu z Izraele? Vždyť kdo je ten neobřezanec? O'. — ^{o-o} × O'
(v.37.38.41.42.48.50.51). — ^p + neobřezaného, O'. — ^{q-q} přepásal Da-
vida, O'. — ^{r-r} jednou a podruhé, O'. — ^{r-r} s krásnýma očima, O'. —
^s + a kameny?“ A David řekl: „Nikoli, ale horší než pes.“ O'. —
^š + dnes, O'. — ^t: sg, H.; tvou mrtvolu a mrtvolu, O'. — ^{u-v}, O'
P V T > K. — ^v + jeden, O'. — ^w + skrz přílbu, O'. — ^x Gátu, O'. —
^y Aškalónu, O'. — ^{z-z} branami O' {š'ar = brána}. — ^ž v.55—18,5, × O'
(doplněny Origenem).

[1] Joz 15,35 [4] :2S 21,19; :Joz 11,22 [7] :1Pa 11,23 [9]
::1S 11,1 [10] :2S 21,21 2Kr 19,16 Ž 74,18 Sf 2,8 [12] :Gn
35,19 1S 16,1 Rt 4,22 [13] 1S 16,6.8.9 1Pa 2,13 [15] 1S 16,11.19
[18] :Gn 37,14. [23] v.8 [25] :Joz 15,16 [28] 1S 16,6; :Gn
37,8.11 [31] v.26 [32] :Dt 20,1.3 [33] :Dt 9,2 [37] :Ž 18,17
2K 1,10 2Ti 4,18 [42] :Ž 123,3n; 1S 16,12 [43] :2S 3,8 [44]
:Dt 28,26 Jr 7,33 Ez 29,5 [45] :2S 22,33.35 Ž 124,8 125,1 Žd
11,33n [46] :Joz 4,24 1Kr 8,43 2Kr 19,19 [47] :Ž 20,8. 44,6n
Oz 1,7 Za 4,6; :2Pa 20,15 [50] :Sd 3,31 15,15 2S 23,21 [51]
:Žd 11,34 [52] Joz 15,36 [55] ::1S 16,21n [57] v.54 [58]
v.12

¹⁻¹¹ *Vyvrcholením izraelského zápasu se sousedními Pelištejci a také předznamenáním konečného vítězství je přemožení Goliáše. Podle 2S 21,19 byl vítězem nad Goliášem Elchánan. Záhada se nerozřeší ani tím, že spolu s Kralickými budeme onu zprávu vztahovat na Goliášova bratra, ani tím, že*

v Elchánanovi budeme vidět původní jméno Davidovo (sr vk 16,13). Zřejmě máme co činit s dvojí tradicí a záměnou jmen.

Pelištejci opět vtrhli na izraelské území, tentokrát do západní části judské pahorkatiny, a připravovali se k bitvě. Vyvolené místo bylo strategicky velmi výhodné: v blízkosti Sóka vedlo několik údolí a cest do Chebrónu, Bét-lechemu a až na sever do Danu přes pohoří Efrajim. I když vyprávění vykazuje částečně *prvky původem mýtické*, např. zápas pastýře Davida a obra Goliáše, nasvědčují místní údaje, že jde o jednu z četných událostí *historických*, jejichž vzpomínku podání dochovalo především pro oslavu budoucího krále Davida. Za dochovanými údaji je patrné *kultické* pozadí. Je např. nesporné, že nástupišť Izraele patřilo do okruhu božišť (Daněk, Stromy, §11) vyznačujících se posvátnými stromy (sr ještě Vulgátu k v.2 a 19). Saul totiž shromáždil bojovníky do doliny Éla, to je vlastně do Doubravy (od téhož pojmu 'élá se odvozuje i označení pro božiště, sr Gn 12,6).

Izraelští vojáci se znovu a znovu řadili, připraveni k bitvě, a pak se zase stahovali zpět do ležení. K rozhodnému střetnutí nedocházelo, neboť den co den se mezi vojsky ležícími na úbočích po obou stranách údolí objevoval Pelištejec vysoké postavy, *Goliáš*. Připomínal pradávne obyvatele Kenaanu, syny Anákovy (Nu 13,33 [= 34 K]). Podle Joz 11,21n sídlily zbytky Anákovců právě v pelištejském městě Gátu. Udivuje jak jeho výška (6 loket = asi 300 cm), tak i výzbroj a rouhavá slova, jimiž zlehčuje Boží lid, a tím i samého Hospodina. Je převážně označován jen 'Pelištejec' (v ústech Davidových též pohrdlivě 'neobřezaný Pelištejec'). Dvakrát je nazván 'soubojník', soubojový zápasník (tuto charakteristiku najdeme jenom zde); míní se předbojovník, muž mezi liniemi, v mezipolí, který vystupoval z řady. Zápas dvou mužů čili souboj patřil spíše do řecké oblasti (např. boj Parida a Menelaa, Hektora a Ajaxe). Jméno Goliáš (H. *gáljāt*) je cizího původu, snad řeckého (Alyattes podle Hertzberga); v překladu prý znamená mj. i 'kouzelník, věštec' (Schumacher).

Výzbroj Goliášova a Pelištejců vůbec naháněla Izraelcům hrůzu. Na rozdíl od obyvatelů Palestiny — včetně Izraele —

dovedli už *obrábět i železo*. To napomáhalo k jejich politické i kulturní nadvládě (sr 13,19nn). Goliáš má bronzovou přilbu, šupinatý pancíř, těžký prý asi 40 kg, bronzové holenice, těžký oštěp a kopí s železným hrotem o váze téměř 5 kg. Kromě toho má štítonoše, takže je chráněn i proti případným střelám. Celý popis chce naznačit, že v Goliášovi stojí proti Izraeli nepřítel nadlidský, přímo ďábelský. Je proto pochopitelná hrůza v celém izraelském táboře. Do Goliášových rouhavých slov jsou vtěleny urážky a pohany všech dob, jež protivníci metali na Boží lid. Lid se děsí (:: neboj se a neděs, Joz 1). Propadal strachu pokaždé, když si nebyl jist Boží přítomností, ochromovala ho síla, moc a výzbroj nepřítele. Strach podlamuje srdce i kolena. Žádný se nepostavil proti Goliášovi, ani Saul, třebaže to bylo jeho úkolem jako pomazaného krále.

¹²⁻¹⁹ Zpráva o Goliášovi je náhle přerušena příběhem o Davidovi. Proti Pelištejci z bronzu a železa, ztělesňujícímu brutální sílu neznající mezí, stane *nenápadný pastýř David*. Goliáš se každého dne stavěl vyzývavě proti Izraeli; víc než člověka připomínal válečný stroj (viz jeho výzbroj) nebo kamenný sloup (H. *maḡḡebā* od téhož kořene jako 'stavěl se'). Ztělesňoval obojí, jak pelištejské náboženství plodnosti, symbolizované různými kůly, tak zbožštěnou moc a násilí. Na druhé straně tu je pastýř David, Hospodinův služebník, pokorný a poslušný, vracející klid a dávající naději.

Starý Jišaj, Efratejec (sr Rt 1,2 Mi 5,1 [= 2 K]), sám už nemohl jít do války a proto poslal své tři nejstarší syny. David zůstal doma u stáda; vrátil se patrně od královského dvora, když Saul vytáhl do války. *Jišaj* zasahuje do situace a plní tím Boží plán, aniž co tuší. Posílá svého nejmladšího syna do Saulova vojska za bratry (sr příběh o Josefovi, kterého otec Jákob posílá rovněž za bratry, Gn 37,13n). Zásobování vojska měly nejspíše na starosti jednotlivé rody, které vyslaly své dobrovolníky. Pravidelná armáda ještě nebyla. David má bratrům donést chléb a pražené zrní (sr Rt 2,14). Otec Jišaj pama-tuje i na velitele.

²⁰⁻²⁵ David přichází do vojska právě ve chvíli, kdy se Izrael seřazuje k bitvě, k níž ovšem zase nedošlo. Ani bojový

pokřik (sr 4,5) nezahání strach, který jako by se v Saulově vojsku zahníždil natrvalo.

David se dostává až do linie, kde jsou jeho bratři. Před sebou vidí pelištejský tábor. Zájem o to, co se tu děje, zatlačí všechno ostatní do pozadí — i vyřízení otcova příkazu: co přinesl, nechává u strážného. David se tak stává *přímým svědkem* Goliášova zpupného vystoupení i bezhlavého úprku Saulových vojáků. Zároveň se dozví z náhodné poznámky kohosi nejménovaného, že Izraelský král slíbil vítězi nad Pelištejcem bohatství, královskou dceru (sr Joz 15,16) i svobodu pro celý jeho rod, pravděpodobně osvobození od poplatků a daní (sr 1S 8,12nn). Tím však vychází najevo jasná pravda: Saul je nadobro bezradný, ba všichni bojovníci se dostali do bezvýchodné situace, nemají a neznají žádnou možnost, jak se zbavit strašlivého nepřítele. A ten zatím hanobí Boží lid.

²⁶⁻³³ Do neřešitelné situace zasahuje David, aniž tuší, že ho právě proto Hospodin sem poslal. Nevystupuje jako hrdina, ba neubráníme se dojmu, že zbytečně chodí a vykládá a vyptává se, takže není divu, když ho nejstarší bratr napomíná; i tento motiv — *setkání s bratry*, kteří ho nemají v lásce — navazuje zčásti na vztah bratrů k Josefovi (Gn 37). Eliab, který svým zjevem udělal tak veliký dojem na Samuela (1S 16,6), mu vytýká zkaženost a opovážlivost, drzost a zvědavost.

První *setkání Saula s Davidem* se uskuteční v důsledku onoho zdánlivě zbytečného Davidova pobíhání a mluvení. Je přijat králem a dostává se mu blahosklonného doporučení, aby upustil od svého záměru jít proti Goliášovi: takový mladík se přece nemůže postavit proti zkušenému válečníkovi. Také Saul podlehl bludu, jímž se opájeli Pelištejci, že jen mocí a násilím lze vítězit a přemáhat. Král, do něhož lid vkládal naději, ve své tísní nevěděl nic o té moci, jež vítězí i v bezmoci, a o té pravdě, která — třeba i porážena — vysvobozuje.

³⁴⁻³⁹ Davidovi se podaří *Saula přesvědčit*, že není žádným slabochem, ačkoli je jen pastýř: zabil nejednou lva i medvěda. Pastýř byl svému pánu (tedy i syn otcí) zodpovědný za každý kus ze stáda. Uloupené a rozsápané dobytče musel nahrazovat nebo přinést zpátky zbytky (sr Am 3,12; též vk Gn 31,39).

Smyslem Davidových slov je ukázat, že Goliáš je podobným nepřitelem jako lev, nepřitelem Božího stáda. Zároveň podává Saulovi svědectví, že tu zasahuje ještě jiná síla: „Hospodin, který mě vytrhl ze spárů lva a medvěda, ten mě vytrhne i ze spárů tohoto Pelištejce.“

Zkušenému králi by nezkušený mladík asi marně vysvětloval, co vítězí nad násilím. Slova: 'Člověk nesmí klesat na myslí', jimiž David začal rozhovor se Saulem (v.32), úspěch nepřinesla. Snad právě proto mluví o 'hrdinství', aby mu člověk Saulova typu porozuměl. Goliášovi později připomene mnohem zřetelněji, kdo tu bojuje a zač bojuje. Davidovi je jasné, že *nemůže mlčet*, když Pelištejec haní Boží lid, 'řady živého Boha'. V tom se odlišuje od Saula, který zase zklamává tam, kde se má bezvýhradně zasadit o Boží věc. Saul nepočítá s Bohem, spoléhá se na zbroj. Proto chce, aby se David oblékl do vojenského brnění a bojoval s Pelištejcem jako rovný s rovným. Přitom jakoby zapomněl na Goliášova slova, že v případě jeho vítězství bude Izrael sloužit Pelištejcům, tzn. též jejich bohům. Je to vůbec div, že se Saul dává Davidem přesvědčit. Jediné vysvětlení je v tom, že ho k tomu přiměla Davidova víra v Boží moc a pomoc. Dává Davidovi své požehnání a vzývá Hospodina, aby byl s ním.

David si zkusí zbroj, kterou mu Saul nabízí, na ni však není zvyklý. Možná, že i pro Davida v tom byla rozhodná zkouška víry a postoje. Spolehne na Saulovo brnění a na jeho meč, anebo se opře o jméno Hospodinovo? *Odmítnutím Saulovy výzbroje* bezděky zavrhl i způsob Saulova boje, jenž se v celku shodoval s pojetím Pelištejců. A Saul tím, že nakonec souhlasil s Davidem a dovolil mu jít neozbrojenému k boji, doznal, že sám není tím vyvoleným bojovníkem pro střetnutí s Goliášem.

⁴⁰⁻⁴⁴ David, mládeneček, pastýř, jehož vzhled je charakterizován slovy, hodícími se spíše na dívku než na bojovníka, jde proti Pelištejci, zkušenému válečníkovi a obávanému protivníku. Goliáš je uražen, že se s ním má utkat takový nepatrný sok, který na něho jde *s holí jako na psa*. Zlořečí Davidovi. Zlořečit znamená zlehčovat, znevažovat, a tím učinit

neschopným, zbavit odvahy a ochromit, nejen hanobit. Dosud se Goliášovi jeho hrozby dařily: Izraelci se ho děsili. Teď však narazil na člověka, na kterého jeho slova nepůsobila — jako by byla zbavena síly.

⁴⁵⁻⁴⁷ David odpovídá na Goliášovy kletby klidem. To odzbrojuje a násobí slepý vztek nepřítele. Davidova slova se stala přímo vyznáním Izraele v dobách, kdy hynul v porobě a učil se *spoléhat na nenadálou Boží pomoc*, anebo tehdy, kdy nečekaně a nezaslouženě přijímal velká vítězství. Z toho plynula Božimu lidu jistota, že vede Boží zápas, i když musí snášet porážky. Proti sobě zde tedy nestojí jenom dva protivníci, David a Goliáš, ale přímo dva názory, dvě 'víry', dvě 'vyznání'. Na jedné straně kult meče a hrubé síly, na straně druhé víra v Hospodinovo jméno, které není pouhým zvukem, nýbrž zpřítomněním Boží pravdy a vítězství jeho spravedlnosti, pokoje a lásky. Jméno Hospodinovo (sr Ex 3,14n), na něž jako by Saul zapomněl, připomíná porážku faraóna a pyšného Egypta a vítězství nad pohanskými králi Síchonem a Ógem (Nu 21,21nn), budí děs u nepřátel, zatímco věrným vybavuje vzpomínky na slavnou minulost, kdy Boží lid vtáhl do zaslíbené země a nepřátelé propadli panice při pouhé zmínce tohoto jména (Joz 2,9).

Nebyl by to Starý zákon, kdyby hned vzápětí znovu neukázal na moc tohoto jména, projevující se zásahy do života Izraele: Goliáš padne velmi neslavně, zabit vlastním mečem. *Zahyne tím, več doufal*. Hospodin se zastane svého lidu. To pozná celý svět a zvláště Izrael může okusit, co to je Hospodinův svatý boj.

⁴⁸⁻⁵⁴ Prak byl velmi účinnou zbraní. Skládal se z kusu kůže, upevněné z obou stran provazy; do koženého pouzdra se vkládal kámen (až o průměru 7 cm), pak se prak roztočil nad hlavou a jeden z provazů se pustil, takže kámen prudce vyletěl. Kámen mrštěný Davidem rozrazil Goliášovi lebku a omráčil ho (podle Septuaginty pronikl skrze přílbu do čela).

David přiběhl *k padlému nepříteli*, popadl Pelištejcův meč a stál mu hlavu. Když ostatní nepřátelé viděli, že jejich přední bojovník je mrtev, dali se na útěk. Věřili, že v něm se soustřeďují ve zvláštní míře božské síly a jeho pádem se tato moc

ztrácí, takže není naděje na vítězství. Nenadále změny situace využívají Saulovi bojovníci k pronásledování. Tím je vítězství dovršeno.

Zmínka, že David si Goliášovu zbroj vzal do svého stanu, zaráží. Vždyť v této bitvě žádný stan neměl. Jde o *pozdější rozšíření* vzpomínky na jeho vítězství, podobně jako při údaji o přenesení Goliášovy hlavy do Jeruzaléma. Vždyť tehdy Jeruzalém nebyl ještě izraelský (sr 2S 5,6nn). Podle 1S 21,10 (= 9 K) se dá soudit, že Goliášova zbroj byla původně uložena v Hospodinově svatyni v Nóbe. Zbraně a posvátné předměty poražených, pokud se neznížily, se ukládaly jako symboly dosaženého vítězství v chrámech.

55—58 V závěru kapitoly se biblické podání opět vrací k Saulovi, který projevuje zájem o Davida. Vyprávění vyvolává dojem, že předtím k žádnému setkání těchto dvou pomazaných nedošlo. Pravděpodobně kolovalo o Davidovi příběhů několik. Později, když se jednotlivá svědectví dávala dohromady, neobešlo se to beze švů a stop po úpravách.

Je ovšem možné i jiné vysvětlení. Davidovo vítězství bylo tak neuvěřitelné a nepochopitelné, že si je nebylo možno vysvětlit bez Božího zásahu. Ale kdo je ten Boží vyvolenec? Kdo je onen prostý pastýř, který uměl hrát na citaru? Netají se za jeho nenápadným zjevem někdo docela jiný? Motiv, že Davida nikdo nezná, má nesporně své teologické pozadí: Hospodin dává pomoc svému lidu skrze neznámého mladíka, tedy cestou neobvyklou. Proto ani Saul, který ho přece znal (16,21nn), ho najednou nepoznává.

Vítěz nad Pelištejcem se představuje pokorně jako syn Saulova poddaného z Bét-lechemu. Zpráva o rozhovoru s králem strhává vyprávění do prosté skutečnosti a vymaňuje je z bájného rámce, zkrátka brání vzniku mytologie. A dokládá, že mužem povoláním k osvobození Izraele je David — mesiášský král.

c) Saulovy nástrahy 18,1—30

Saul začíná Davida nenávidět, ale David získává lásku Jónatana, přízeň lidu i Saulovu dceru Míkal.

18 ^{1a} Rozhovor se Saulem skončil. Jónatan přilnul celou duší k Davidovi, zamiloval si ho jako sebe sama. ² Saul ho totiž vzal onoho dne k sobě a nedovolil mu vrátit se do otcovského domu. ³ A Jónatan uzavřel s Davidem smlouvu, neboť ho miloval jako sám sebe. ⁴ Jónatan svlékl plášť, který měl na sobě, a dal jej Davidovi, též své odění i s mečem, lukem a opaskem. ⁵ A David podnikal výpravy a kamkoli ho Saul poslal, měl úspěch. Proto ho Saul ustanovil velitelem nad bojovníky. To se líbilo všemu lidu i Saulovým služebníkům.

^{6b} Tenkrát, když přicházeli, když se David vracel od vítězství nad Pelištejcem^b, vyšly ze všech izraelských měst zpívající a tančící ženy vstříc^c králi Saulovi^c s radostí, s bubínky a loutnami. ⁷ A křepčící^d ženy prozpěvovaly:

„Saul pobil své tisíce^e,

ale David své desetitisíce.“

⁸ Saul^f se strašně rozzlobilⁱ; taková slova se mu nelíbila. Řekl: „Davidovi přiřkli desetitisíce, a mně jen tisíce. ⁸ Už mu chybí jen to království^g“. ⁹ Od onoho dne hleděl Saul na Davida stále s nedůvěrou.

^{10h} Druhého dne se Saula zmocnil zlý duch od Boha^{ch} a on uvnitř paláceⁱ běsnil jako posedlýⁱ. David hrál na citaru jako každý den. Saul měl v ruce kopí. ¹¹ Náhle Saul kopím, mrštil. Řekl si: „Přibodnu Davida ke stěně.“ Ale David před ním dvakrát uhnul. ¹² Tu se Saul začal Davida bát, ⁱ neboť s ním byl Hospodin, kdežto od Saula odstoupilⁱ. ¹³ Proto ho Saul odstranil ze své blízkosti a ustanovil ho velitelem pluku. A on vycházel a vcházel v čele lidu.

¹⁴ Na všech výpravách si David vedl úspěšně; Hospodin byl s ním. ¹⁵ Když Saul viděl, jak velké má úspěchy, třásl se před ním strachem. ¹⁶ Celý Izrael a Juda však Davida miloval, protože on vycházel a vcházel v jejich čele.

^{17k} Jednou řekl Saul Davidovi: „Tu je má starší dcera Mé-

rab. Dám ti ji za ženu, budeš-li statečně vést Hospodinovy boje.“ Saul si říkal: „Ať to není moje ruka, která ho zasáhne, nýbrž ruka Pelištejců.“

¹⁸ David Saulovi odvětil: „Kdo jsem já a co je můj život a má otcovská čeleď v Izraeli, že mám být zetěm královým?“

¹⁹ Avšak v době, kdy Saulova dcera Mérab měla být dána Davidovi, byla dána za ženu Adrielovi Mechólatskému. ²⁰ Davida si však zamilovala Saulova dcera Míkal¹. Oznámili to Saulovi a jemu se to zamlouvalo. ²¹ Saul totiž řekl: „Dám mu ji, aby mu byla léčkou. ^m A zasáhne ho ^m ruka Pelištejců.“ ⁿ Davidovi však Saul řekl: „Můžeš se dnes stát mým zetěm ^o prostřednictvím druhé ^o.“ ⁿ ²² A Saul svým služebníkům přikázal: „Namluvte nenápadně Davidovi: Hle, král si tě oblíbil a všichni jeho služebníci tě milují. Nyní se můžeš stát královým zetěm.“

²³ Saulovi služebníci tedy o tom s Davidem důvěrně promluvili. David namítl: „Myslíte si, že je lehké být zetěm krále? Já jsem člověk chudý a nepatrný.“ ²⁴ Služebníci pak Saulovi oznámili: „David mluvil tak a tak.“

²⁵ Saul poručil: „Řekněte Davidovi toto: Král nemá zájem o věno, leč o sto pelištejských předkožek. Ať se vykoná pomsta nad královými nepřáteli.“ Saul si myslel, že David padne Pelištejcům do rukou. ²⁶ Jeho služebníci oznámili tato slova Davidovi a Davidovi se zamlouvalo stát se královým zetěm. ^p Ještě neuplynuly stanovené dny ^p, ²⁷ když se David se svými muži vypravil ^r a pobil mezi Pelištejci ^s dvě stě ^s mužů. Jejich předkožky David přinesl; předali ^t je v plném počtu králi. Tak se stal královým zetěm; Saul mu dal svou dceru Míkal za ženu.

²⁸ Saul viděl a poznal, že Hospodin je s Davidem, a ^u jeho dcera Míkal ^u ho milovala. ²⁹ I bál se Saul Davida ještě víc ^v a byl po všechny dny Davidovým nepřitelem.

³⁰ A pelištejští velitelé táhli opět do pole. Ale kdykoli vytáhli, byl David úspěšnější než všichni Saulovi služebníci, takže jeho jméno bylo lidu velmi drahé.

^a v.1—5, × O'. — ^{b-b} × O'. — ^{c-c} Davidovi, O'. — ^d × O'. — ^e tak qr :: tisíc, kt — ^{f-f} × O'. — ^{g-g} × O'. — ^h v.10n, × O'. — ^{ch} dosl. Boží. — ⁱ⁻ⁱ nebo: dostal se do prorockého vytržení. — ^{j-j} × O'. — ^k v.17—19, × O'. — ^l Melchol, O'. — ^{m-m} (Právě) byla proti Saulovi, O'. —

ⁿ⁻ⁿ × O'. — ^{o-o} ~ K; po (splnění) dvou věcí, V; (ode dneška) za dva roky, Lr (< *bišndatjim* místo *bištajim*, H.); podruhé (t. řekl), As ~ J. — ^{p-p} × O'. — ^r dosl. vstal a šel. — ^{s-s} 100, O' (sr 2S 3,14). — ^t :: sg, V; × O'. — ^{u-u} celý Izrael, O'. — ^v v.29b—30, × O'.

(1) : Gn 44,30 1S 19,1 20,17 2S 1,26 (2) : 1S 16,22 17,15 (3) 20,8,16 23,18 2S 21,7 (6) : Ex 15,20 Sd 11,34 (7) 1S 21,12 (= 11 K) 29,5 (10) 16,14,23 (11) 19,10 : 20,33 (13) 2S 5,2 : Nu 27,17 (14) v. 5; : Gn 39,2 Joz 6,27 (18) : 2S 7,18 (19) : 2S 21,8 (22) 1S 22,14 (25) : Gn 34,15 Ex 4,25 (27) :: 2S 3,14 (29) v.12

¹⁻⁵ Král Saul už Davidovi *nedovoliuje vrátit se do Bét-lechemu*. Začíná tušit, že s tímto mládcem je Hospodin — později se o tom mnohokrát přesvědčí —, a proto ho chce připoutat ke svému domu a ke své vládě. Lze v tom vidět obdobu snahy Lábanovy svázat požehnaného Jákoba natrvalo se svým rodem (Gn 30,27nn).

Na pozadí temného Saulova vztahu k Davidovi září tím jasněji *krásný příběh o přátelství* a nezištné lásce Saulova syna Jónatana. Jónatan uzavírá s Davidem smlouvu. Na důkaz lásky a jako potvrzení smlouvy mu dává své oděnění a svou výzbroj, což mělo symbolicky vyjadřovat, že jeden druhému je oddán na život a na smrt. Oděv představuje 'kus osobnosti' (Hertzberg); beduini dávají svým přátelům šaty a zbraně (Leimbach). Obrat 'přilnul k němu celou svou duší' najdeme už v Judových slovech o Jákovově vztahu k Benjamínovi po ztrátě Josefa (Gn 44,30).

David získává *oblibu také u lidu* i u Saulových rádců. Jako velitel si počínal velmi prozíravě a opatrně, a proto i úspěšně. Tím se zřetelně projevovalo, že s ním je Hospodin (sr 16,18), což poznává i Saulův dvůr. Boží blízkost se viditelně zjevuje i vnějšímu světu, který ji spatřuje ve zdaru Božích vyvolených (též u Jákoba a Josefa).

⁶⁻⁹ Do této harmonie rušivě zaznívá zpráva o *Saulově hněvu*. Vyprávění se vrací k návratu Izraele po vítězství nad Goliášem. Saula rozlítl popěvek tanečnic. Septuaginta dokonce čte, že ženy přišly vstříc Davidovi, nikoli Saulovi. Slova o křepčících ženách vyjadřují nejen radostnou náladu, ale dávají tušit až nevázané projevy radosti z vítězství (sr vk Sd 16,27),

což ostatně tehdy k oslavě vítězství patřilo. Poražení byli se-směšňováni slovy i skutky.

Plné *vítězství* se připisuje Davidovi. Zmínka o deseti tisíci pobitých je obrazem nadměrného množství a prokázané síly i předznamenáním budoucích vítězství krále Davida (sr Gn 24,60). Od této chvíle začíná Saul Davidovi závidět jeho úspěchy. I o své království se bojí; tuší, že mu už vlastně nepatří.

¹⁰⁻¹⁶ Další zpráva navazuje na příběh, že David působil na Saulově dvoře jako *hudebník* a hrou zapuzoval od krále zlého ducha (16,23). V Davidově ruce je citara, v Saulově kopí, symbol vladařské moci; tato představa se pak v textu dále rozvíjí a dokresluje rozdíl mezi dvěma směry a postoji, jimiž se oba Boží pomazání mezi sebou liší: jeden hraje a zpívá, druhý se obírá železem a zbraněmi (sr vk Gn 4,20—24).

U Saula se opět projevuje '*posedlost*'; v hebrejštině je to výraz stejný jako pro prorocké vytržení, které jej '*posedlo*' krátce po pomazání za krále (10,10); jenže tentokrát jde o *posedlost* nikoli Božím duchem, ale zlým.

Saul *mrštil po Davidovi kopím*; chtěl se zbavit domnělého soka. *Posedlý* strachem bude svůj pokus i v budoucnu opakovat (19,10n). Saulův nezdar mění situaci. V Davidově vyvážnutí vidí Saul zásah Hospodinův. Poznává z toho, že Hospodin je proti němu, a proto se léká. Aby neměl Davida na očích, ustanovuje ho velitelem. A David vychází do pole a přichází zpět, před lidem, v čele bojovníků (sr Nu 27,17).

Davidovy úspěchy budí v Saulovi hrůzu, která jej zbavuje schopnosti strážlivě uvažovat. Naproti tomu Juda i Izrael spatřují v Davidovi milovaného, zkušeného a osvědčeného vůdce. Saul se nezadržitelně vzdaluje Božím plánům i lásce Božího lidu.

¹⁷⁻²⁷ I když král už dobře ví, že s Davidem je Hospodin, přece jen mu neustále strojí *nástrahy*; chce ho vydat do rukou Pelištejců. Nástrojem jeho plánu má být jeho starší dcera Mé-rab (sr 14,49). Přislubuje ji Davidovi za statečnost v Hospodinových bojích. David se po orientálním způsobu zdvořile zdráhá a poukazuje na svůj nepatrný původ (sr Sd 6,15 1S 9,21). Avšak král daný slib nesplnil, dal svou dceru jakémusi Adrie-

lovi, o němž jinak nic nevíme (sr ještě 2S 21,8). Obdobu lze vidět v příběhu o pozeňnaném Jákobovi, jenž byl podveden proradným Lábanem (Gn 29n).

David potom dostane *mladší dceru Saulovu* s jedinou podmínkou: přinést za ni sto pelištejských předkožek; také uříznuté nosy, ruce, palce, uši či jiné části těla se přinášely jako důkaz vítězství. Tehdy bývalo zvykem, že si muž ženu koupil a zaplatil za ni móhar čili věno (sr vk Gn 34,12). David pro svou chudobu si královu dceru koupit nemůže, místo věna nebo jako věno může předložit doklad o splnění určitého úko-lu (věno se dalo nahradit prací, sr Gn 29n).

Za *královou nabídkou* se skrývá opět lest. David má padnout Pelištejcům do rukou. David však Saula nepodezírá; léčky překonává podivuhodnou bezelstností. Biblické podání zřejmě úmyslně proti sobě staví prohnáného válečníka a přímého bojovníka, a tak dosvědčuje, kde se projevuje žehnající moc Boží a kde řádí temná moc zlého ducha. David tedy nedostává krá-lovu dceru za přemožení Goliáše, jak to Saul slíbil (17,25), nýbrž si ji musí teprve vydobýt; i tím jako by se stavěl po bok Jákoba sloužícího za Ráchel (Gn 29,18nn). David proto podniká tažení proti Pelištejcům a přináší dokonce dvakrát tolik trofeje, než o kolik byl požádán (v.27 :: 2S 3,14).

²⁸⁻³⁰ Saulova závist stupňuje jeho strach a posléze přechází ve vyslovené nepřátelství. Vidí Davidovy úspěchy, přízeň u Boha i u lidí a marnost všech nástrah. Závěrem čteme, že se Davidovo jméno stalo drahým, ctěným a proslulým.

3. DAVID PŘED SAULEM PRCHÁ

a) Davidův útěk k Samuelovi

19,1—24

Jónatan se za Davida marně přimlouvá; Saul mu znovu usiluje o život. Míkal mu dopomáhá k útěku.

19 ¹ Saul promluvil se svým synem Jónatanem i se všemi svými služebníky o tom, že by měl být David usmrčen. Saulův syn Jónatan si však Davida velice oblíbil. ² Proto Jónatan Davida varoval: „^a Můj otec ^a Saul usiluje o to, aby tě usmrtil. Tak se měj, prosím, ráno na pozoru. Schovej se a zůstaň v úkrytu! ³ Já vyjdu a postavím se vedle svého otce na poli, kde budeš ty, a promluví o tobě se svým otcem. Když něco zjistím, povím ti to.“

⁴ A Jónatan se za Davida u svého otce Saula přimlouval. Řekl mu: „Ať se král nedopustí vůči svému služebníku Davidovi hříchu! Vždyť on se proti tobě neprohřešil a jeho činy jsou tobě k užitku. ⁵ Vlastní život nasadil a zabil Pelištejce. Hospodin tak připravil veliké vysvobození ^b celému Izraeli. Viděl jsi to a radoval ses ^b. Proč by ses měl prohřešit proti nevinné krvi a Davida bezdůvodně usmrtit?“ ⁶ Saul Jónatana uposlechl. A Saul se zapřisáhl: „Jakože živ je Hospodin, nebude usmrčen.“ ⁷ Jónatan tedy zavolal Davida a pověděl mu všechna tato slova. Nato Jónatan přivedl Davida k Saulovi, aby stál ^c před Saulem jako dříve.

⁸ Ale vypukla opět válka ^d. David vytáhl do boje proti Pelištejcům a připravil jim zdrcující porážku, že se před ním dali na útěk. ⁹ Jenže zlý duch od Hospodina ^e zase napadl Saula, když seděl ve svém domě. Měl kopí v ruce a David hrál ^f na citaru. ¹⁰ Saul chtěl Davida přibodnout kopím ke stěně. Ten však před Saulem uskočil, takže Saul kopí zabodl do stěny. David utekl a vyvázl té noci.

¹¹ ^g Saul vyslal k Davidovu domu posly, aby jej střežili a Davida ráno usmrtili. Ale Davidova žena Míkal mu to oznámila. Řekla: „Jestliže se ti nepodaří v noci vyvážnout, budeš zítra mrtev.“ ¹² Míkal spustila Davida oknem a on prchl pryč

a vyvázl. ¹³ Pak vzala Míkal ^h domáciho bůžka ^h, položila na lože, do hlav položila ⁱ chumáč kozí srsti ⁱ a přikryla pokrývkou. ¹⁴ Když Saul vyslal posly, aby Davida jali, řekla: „Je nemocen.“ ¹⁵ Saul vyslal posly znovu, ⁱ aby se na Davida podívali ⁱ. Řekl: „Přineste ho na loži ke mně, abych ho usmrtil.“ ¹⁶ Poslové přišli, a hle, na loži ^h domáci bůžek ^h a ⁱ chumáč kozí srsti ⁱ v hlavách. ¹⁷ Saul se na Míkal osopil: „Proč jsi mě takto obelstila? Pustilas mého nepřítele, aby vyvázl.“ Míkal Saulovi odpověděla: „On mi vyhrožoval: Pusť mě, jinak tě usmrťím.“

¹⁸ David uprchl a vyvázl. Přišel do Rámy k Samuelovi a oznámil mu všechno, co mu Saul provedl. Pak šel se Samuelem a usadili se v ^k prorockém domě ^k. ¹⁹ Tu bylo Saulovi oznámeno: „Hle, David je v ^k prorockém domě ^k v Rámě.“ ²⁰ Saul vyslal posly, aby Davida jali. Ti spatřili ^l sbor proroků v prorockém vytržení a Samuela stojícího jako jejich představeného ^m nad nimi. Vtom spočinul Boží duch na Saulových poslech a také oni upadli do prorockého vytržení.

²¹ Oznámili to Saulovi a on poslal další posly, ale také ti upadli do prorockého vytržení. Poslal posly ještě potřetí, ale i ti upadli do prorockého vytržení. ²² ⁿ Šel tedy do Rámy sám. Když přišel k té ^o veliké cisterně v Sekú ^o, otázal se: „Kde je tu Samuel a David?“ A dostal odpověď: „V ^k prorockém domě ^k v Rámě.“ ²³ Šel tam ^p, do ^k prorockého domu ^k v Rámě, ale i na něm spočinul Boží duch, takže dál šel v prorockém vytržení, až přišel do ^k prorockého domu ^k v Rámě. ²⁴ Také on se vysvlékl ze svých šatů a také on upadl před Samuelem ^r do prorockého vytržení. Celý den a celou noc ležel nahý. Proto se říká: „Což také Saul je mezi proroky?“

a-a × O'. — b-b a celý Izrael to viděl a radovali se, O'. — ^c dosl. byl. — d + proti Saulovi, O'. — ^e dosl. Hospodinův; Boží, O'. — f + rukou, H.; + svou rukou, V; + svými rukama, O'. — g + i stalo se té noci, O'. — h-h H. *terápim* (v.13.16). — i-i kozí játra, O' (v.13.16); chlupatou kozí kůži, V (v.13 ~ 16). — j-j k Davidovi, O'. — k-k smysl nejasný (H. *benájót*, qr : *benávejat*, kt; v. 18nn); + v Rámě, O' (v.18 sr v.19nn). — l tak O' V :: sg, H. — m ~ K As; × P V. — n + Saul vzplanul hněvem, O'. — o-o k studni na mlatu v Sefi, O'. — p odtud, O'. — r před nimi, O'.

[1] 1S 18,13 [4] : Gn 42,22 Jr 18,20 [5] : Sd 9,17 12,3; 1S 17,50; : 11,13 [6] : 14,45 [7] 16,21 (9n) 18,10n [11] Ž 59,1

(12) : Joz 2,15 Sk 9,24n (13) : Gn 31,19 Sd 17,5 (20) J 7,32;
: 1S 10,10; : Nu 11,25 (24) : Iz 20,2 Mi 1,8; 1S 10,11

¹⁻⁸ *Strach z Davida* rozkládá královu soudnost. David se v jeho očích stal hrozbou pro něho i pro království. Zbavit se ho pokládá zřejmě za svou státnickou povinnost. Proto o svém záměru mluví zcela veřejně před Jónatanem a svými rádci.

Jónatanova láska k Davidovi se osvědčuje jako láska čínorodá a obětavá. Přichází k otci s prosbou za přítele. Nepokrytě popisuje Davidovy přednosti i jeho užitečnost pro království. Varuje před prolitím nevinné krve. A skutečně se zdá, že vše bude zas jako dřív. David se vrací do králových služeb a znovu bojuje s Pelištejci.

⁹⁻¹⁷ Saula zase přemáhá *zlý duch* a David ho hrou utiňuje. Také tato scéna jako by nasvědčovala, že je vše jako za starých časů. Ale nová zmínka, že Saul drží v ruce kopí a David hraje na strunný nástroj, dává tušit, že tam, kde se lidí zmocňují démoni, pohoda nemá dlouhého trvání. Zloduch přichází přímo 'od Hospodina' (sr Jb 1,6 2,1). Saul už dohrál svou královskou úlohu. Co se teď stane a bude ještě dít, je jen tragický dovětek začátku kdysi tak nadějného.

Kopí vržené po Davidovi narazí na stěnu a *David unikne*. Král však posílá posly, aby Davida přivedli k popravě. A zase přichází záchrana, k tomu ze Saulova rodu. Králova dcera vyzrazuje otcův úmysl, spouští Davida oknem jako kdysi Rachab Jozuovy zvědy (Joz 2,15) a na jeho místo do lůžka klade domácího bůžka. Opět se tu objevuje motiv z doby praotců: Ráchel ukradla domácí bůžky a dopomohla svému muži k útěku (sr vk Gn 31,19nn). *Mikal* měla bůžky zřejmě ve své domácnosti. Její víra v Hospodina byla asi prosáklá různými pověrami (sr 2S 6,16). Nyní však předstírá, že David leží nemocen na loži, a pomocí bůžků mu podle své víry zajišťuje šťastný útěk. Chumáč kozí srstí, o němž nedovedeme říci, k jakému účelu jindy sloužil, nemá patrně jen napodobit hlavu s vlasy; Septuaginta místo 'srstí' čte 'játra'.

Poslové, kteří se vrátili ke králi s nepořízenou, dostali rozkaz přinést Davida i s lůžkem. Ale ani to se nepodaří. Na-

konec Saul zjišťuje, že byl vlastní dcerou podveden podobně jako Lában svou mladší dcerou (Gn 31,19).

¹⁸⁻²⁴ David se podruhé setkává se *Samuelem* a sděluje mu, co se děje se Saulem a s královstvím. Oba se usadí v 'prorockém domě' (H. *nájót*). Míněna je zřejmě část svatyně v Rámě, nikoli samostatná lokalita. Zde nalézá David útočiště (sr Gn 28,11nn; též 2Kr 6,1nn). Sotva se král dozví o Davidově pobytu, hned pro něho posílá posly. Ti však upadají do prorockého vytržení, ba dokonce i sám král, když se osobně dostaví, aby se Davida zmocnil, upadá do extáze jako už jednou (10,10n).

Saulova *cesta za Davidem* je velmi podivná a temná. Ať jde o cisternu nebo studnu, u humna (O') nebo jinde, jisté je, že to je místo spjaté s kultem, už proto, že se tam zdržovali proroci. Označení Sekú (či Sefi, O') najdeme jenom zde (Kraličtí je ztotožňují s jménem Sóko, 1S 17,1 Joz 15,35).

Příběh o *Saulovi v prorockém domě* nemá v dějinách Izraele obdoby. Vítězí Samuel, který tu stojí nad extatiky jako představený duchovního kolegia. Tak Davida zachraňuje. Celé vyprávění má nakonec znovu zdůvodnit úsloví: „Což také Saul je mezi proroky?“ (sr vk 1S 10,11).

Saulova nahota při prorocké extázi může být sice zesměšněním krále, není to však docela jednoznačné. Spíše je tím naznačeno, že Saul propadá způsobům známým z pohanských kultů. Ze sumersko-akkadské oblasti známe několik vyobrazení, na nichž je zobrazován nahý vládce před sochou boha (např. lagašský Gudea). Sumerští kněží vykonávali kultické služby nazí. Snad tím měla být vyjádřena naprostá odevzdanost do vůle a moci bohů, před nimiž nemá prosebník naprosto nic.

Celá kapitola se skládá z několika příběhů spojených jedním tematem: Saul usiluje zabít Davida. Některé pojmy se zde několikrát opakují, takže je možné pokládat je za hesla příběhů: usmrtit (7×), vyváznout (5×).

V příbězích o Saulovi a Davidovi lze najít výrazy a motivy, které navozují *atmosféru příběhů Jákobových* a Josefových. I vyprávěčský sloh je velmi blízký. Společným prvkem je také skutečnost, že lidé jednájí jakoby na svou pěst. Přitom však i zde je při díle Hospodin, zasahuje, jedná, aniž se o tom

mluví. Stačí uvést postupné, ale nezadržitelné upadání Saulovo. Marně se brání Božímu neodvolatelnému výroku o zavržení. A David? Za jeho zachránce je skryt jednající a mocný Bůh.

Příběh o Saulově úsilí zabít Davida není ve skutečnosti tak jasný, jak se zdá při čtení. Upozorníme na několik záhadných pojmů a motivů. David má být usmrčen ráno (v.2.11). Proč ne v noci? *Ráno se věštilo*, konaly se bohoslužby spojené s různými obřady; sám výraz pro ráno, jitro (H. *bōqer*) napovídá, že šlo o dobu, kdy se konalo mj. haruspicium (H. *b-q-r* = věštění; Bič, Studie 9nn). Je možné, že tímto směrem ukazuje i obrat 'do stěny' (H. *ba-qir*) i údaj Septuaginty, že Míkal dala do Davidova lůžka 'kozí játra'; z jater se totiž věštilo. Patří sem i pojem 'pole' (sr vk Gn 27,1nn), kde se také konaly různé úkony (sr Lv 17,5,7). Jinak by bylo těžko pochopitelné, že Jónatan ví, kde bude otec a že on sám tu bude po ruce, asi při nějakém kultickém úkonu. Na základě těchto poznámek by se dal rekonstruovat dramaticko-kultický příběh takto: Saul s Jónatanem jdou na 'pole', aby tam pátrali po Boží vůli. Čtou v Boží vůli, že David nemá být zabit. Jónatan pak rozvádí Boží výrok; král by asi sotva dal jen na synovu přímluvu. Ale Saul — podobně jako farao, jenž už chtěl propustit Izraele — se později zase dostává do vleku jiných sil, pro Davida nepřátelských, a zase se přiklání ke starému rozhodnutí, že David musí být zabit. Znovu však je upozorněn svou dcerou, že Boží vůle zní jinak; žena neměla právo zúčastnit se kultického jednání, a proto její jednání je tak temné. Ale Saul dále lpí na starém rozhodnutí, až konečně přijde k nejvyšší instanci, k Samuelovi, a k svému zahanbení zjistí, že Boží výrok zní jednoznačně příznivě pro Davida. Z kultické oblasti se celá scéna přenesla do profánní historie, nabyla etického rázu, ale přitom nebyly potlačeny všechny staré motivy. Oč tu neustále jde, je otázka: Kdo je Boží vyvolený? Je Saul zavržen? Je David vyvolen? Na tyto otázky vskutku může dát odpověď jenom Boží výrok.

b) Davidovo loučení s Jónatanem

20,1—42

Jónatan po marném vyjednávání prozrazuje Saulovy vražedné úmysly, obnovuje s Davidem smlouvu a propouští ho ze svých služeb.

20¹ David uprchl z ^a prorockého domu ^a v Rámě a přišel si Jónatanovi postěžovat: „Co jsem provedl? Jaký je můj zločin? Jaký je můj hřích vůči tvému otci, že mi ukládá o život?“

² On mu odpověděl: „Toho buď dalek! Nezemřeš. Vždyť můj otec ^c neudělá ^b ani to nejmenší ^c, aniž se mi svěří ^c. Proč by tohle můj otec přede mnou skrýval? Není tomu tak.“ ³ David se ještě zapřisáhl ^d a odporoval: „Tvůj otec určitě ví, že jsem získal tvou přízeň. Řekl: Ať o tom neví Jónatan, aby se netrápil. Nicméně ^e, jakože živ je Hospodin a jakože jsi živ ty ^f, od smrti mě dělí jen krůček.“

⁴ Jónatan se tedy Davida tázal: „Co chceš ^g, abych pro tebe udělal?“ ⁵ David Jónatanovi řekl: „Hle, zítra je novoluní a já mám ^h sedět s králem u jídla. Propuť mě a já se budu až do ⁱ třetího dne navečer ⁱ skrývat v poli. ⁶ Bude-li mě tvůj otec pohřešovat, řekneš: David mě naléhavě prosil, aby si směl odběhnout do svého města Bét-lechemu; koná se tam výroční obětní hod pro celou čeleď. ⁷ Jestliže řekne: ‚Dobře‘, může být tvůj služebník klidný, jestliže však ho popadne vztek, věz, že se odhodlal k nejhoršímu. ⁸ Prokaž proto milosrdenství svému služebníkovi, neboť jsi vstoupil se svým služebníkem ve smlouvu před Hospodinem. Jestliže jsem ⁱ spáchal nějaký zločin, usmrť mě ty sám. Proč bys mě teď vodil ke svému otci?“ ⁹ Ale Jónatan odpověděl: „Toho buď dalek! Dozvím-li se bezpečně, že se můj otec vůči tobě odhodlal k nejhoršímu ^k, neoznámím ti to snad?“ ¹⁰ David se Jónatana otázel: „Kdo mi oznámí, když ti tvůj otec odpoví tvrdě?“

¹¹ Jónatan Davida vybídl: „Pojď, vyjdeme na pole.“ Oba vyšli na pole. ¹² Tu řekl Jónatan Davidovi: „Při Hospodinu, Bohu Izraele! Když ^l zítra či pozítří ^l v příhodnou dobu od svého otce vyzvím, že je to s Davidem dobré, tedy k tobě nikoho nepošlu ^{m n} a nebudu ti nic vzkazovat ^{o p}. ¹³ Ať Hospodin ^o ztrestá Jónatana, když ti nevzkáží ^q, jestliže se můj otec vůči tobě rozhodne pro to nejhorší. Propuťm tě a půjdeš v pokoji. Hospodin buď s tebou, jako byl s mým otcem. ¹⁴ Avšak i ty mi prokazuj Hospodinovo milosrdenství, nejen tehdy, pokud budu živ, abych neumřel, ¹⁵ ale nezprětrhej svazky svého milosrdenství vůči mé rodině nikdy, ani tenkrát, až Hospodin vyhladí Davidovy nepřátele s povrchu země do posledního muže.“ ^{16 p} I uzavřel Jónatan s Davidovým domem smlouvu ^p: Ať Hospodin volá ^q Davidovy nepřátele k odpovědnosti ^q. ¹⁷ Nadto

zavázal Jónatan Davida přísahou při své lásce k němu, neboť ho z duše miloval.

¹⁸ Jónatan mu řekl: „Zítra bude novoluní, a až si všimnou tvého sedadla, budeš pohřešován. ¹⁹ Třetího dne rychle sestup a přijď k místu, kde ses skrýval v den jednání a zůstaň u ^r kamene Ezel^r. ²⁰ Já vystřelím vedle něj tři šípy, jako bych je vypustil na nějaký terč. ²¹ Hned nato pošlu chlapce: »Jdi najít šípy.« Jestliže chlapci výslovně řeknu: »Hle, šípy jsou zde za tebou, seber je«, pak přijď, neboť to pro tebe bude znamenat pokoj, nic se ti nestane, jakože živ je Hospodin. ²² Jestliže však řeknu mladíkovi: »Hle, šípy jsou dál před tebou«, pak odejdi, neboť tě posílá Hospodin. ²³ Ale slovo, které jsme si dali, já a ty, platí. Hospodin je navěky svědkem mezi mnou a tebou!“

²⁴ David se tedy skryl v poli. Když nastalo novoluní, král zasedl k hodů a jedl. ²⁵ Král se posadil tak jako jindy na sedadlo u stěny, ^r ale Jónatan stál ^r; po Saulově boku se posadil Abnér. Povšimli si Davidova místa. ²⁶ Onoho dne o tom Saul nepromluvil, neboť si řekl: „Přihodilo se mu něco ^s, co jej znečistilo, není čistý.“ ²⁷ Když však druhého dne po novoluní si opět všimli Davidova místa, otázal se Saul svého syna Jónatana: „Proč Jišajův syn včera ani dnes nepřišel k hodů?“ ²⁸ Jónatan Saulovi odpověděl: „David mě naléhavě prosil, aby směl do Bét-lechemu. ²⁹ Řekl: Propusť mě, naše čeled' má ve městě obětní hod. [§] Můj bratr mi přikázal přijít [§]. Jestliže jsem tedy získal tvou přízeň, rád bych se uvolnil a podíval se na své bratry. Proto se nedostavil ke královu stolu.“

³⁰ Saul vzplanul proti Jónatanovi hněvem a křičel na něj: „Ty synu poběhlice! Což jsem to nevěděl, že si ^u Jišajova syna vyvoluješ ^u ke své hanbě i k hanbě klínu své matky? ³¹ Po všechny dny života Jišajova syna na zemi neobstojíš ty ani tvé království. Hned pro něho pošli a dej ho přivést ke mně, protože je synem smrti.“ ³² Jónatan svému otci Saulovi odpověděl a otázal se ho: „Proč má zemřít? Co provedl?“ ³³ Avšak Saul po něm mrštil kopím, aby ho proklál ^v. I poznal Jónatan, že jeho otec je odhodlán Davida usmrtit.

³⁴ Jónatan, rozpálen hněvem, vstal od stolu a toho druhého

ho dne po novoluní při hodů nejedl, protože se trápil pro Davida, že ho jeho otec potupil. ³⁵ Za jitra vyšel Jónatan na pole ^w podle dohody ^w s Davidem a byl s ním malý chlapec. ³⁶ Poručil svému chlapci: „Běž najít šípy, které vystřelím.“ Zatímco chlapec běžel, on přes něho vystřelil šíp. ³⁷ Když chlapec přišel k místu, kam Jónatan šíp vystřelil, volal Jónatan za chlapcem: „Není šíp tam dál před tebou?“ ³⁸ A Jónatan volal za chlapcem: „Rychle, spěchej, nezastavuj se!“ Jónatanův chlapec posbíral šípy ^x a přišel ^y ke svému pánu. ³⁹ Chlapec nic netušil. Jen Jónatan a David věděli, oč jde. ⁴⁰ Jónatan pak dal svou zbroj chlapci, kterého měl s sebou, a poručil mu: „Jdi, zanes to do města.“ ⁴¹ A chlapec šel. Tu povstal David od jižní strany ^z, padl tváří k zemi a třikrát se poklonil. Políbili se a plakali jeden pro druhého, ^z až se David vzchopil ^z. ⁴² Jónatan řekl Davidovi: „Jdi v pokoji. Co jsme si my dva v Hospodinově jménu přísahali, toho ať je Hospodin navěky svědkem mezi mnou a tebou i mezi mým a tvým potomstvem.“

a-a sr 19,18. — ^b podle qr :: kěz by udělal, kt. — ^{c-c} dosl. neudělá nic velikého ani malého. — ^č dosl. neodkryl mé ucho (v.2 ~ 12n). — ^d odpověděl + Jónatanovi, O'. — ^e × O'. — ^f dosl. tvá duše. — ^g dosl. co říká tvá duše; po čem touží tvá duše, O' T. — ^h ne(chci), O'. — ⁱ večera, O'. — ⁱ tvůj služebník, O'. — ^k + i když to nebude proti tvým městům, O'. — ^{l-l} po třikrát, O'. — ^m + na pole, O'. — ⁿ⁻ⁿ × O'. — ^o Bůh, O'. — ^{p-p} ať (není) Jónatanův dům vyhlazen od Davidova domu, O'. — ^{q+q} dosl. vyhledává z ruky. — ^{r-r} *'eḇen ḥá-ḏzeḷ*, H.; tamního ergabu (!?), O'; kamene pocestných, K. — ^{r-r} předešel Jónatana, O'. — ^s ve smyslu: měl výtok. — ^{š-š} moji bratři mi to přikázali, O'. — ^{t-t} synu zrádných děvek, O'. — ^{u+u} jsi spolčenec, O'. — ^v usmrtil, O'. — ^{w-w} čas uložený, K. — ^x tak qr :: sg, kt. — ^y přinesl, O' P V (< b-v-^v hif místo q, H.). — ^z ~ V; od ergabu, O' [sr v.19]. — ^{ž-ž} pk nejistý (~ As); až do velikého dokonání, O' [= dlouhou dobu?]; David ovšem silněji, V ~ Lr; až *Jonata* Davida pozdvihl, K.

(5) 1S 19,2 (8) :Joz 2,14; 1S 18,3 (13) :Rt 1,17; :Joz 1,5 (15) :2S 9,1 (16) :1S 25,22 (17) 18,1 19,1 (19) 19,2 (21) :2Kr 13,15—19 Ez 21,26 (= 21 K) (26) :Lv 15,2.16 Dt 23,11 (= 10 K) (33) 1S 18,11

¹⁻¹⁷ David uprchne z Rámy, snad po příchodu Saulově, a přichází zpátky do Gibeje, aby se setkal s Jónatanem. Je přesvědčen, že ho Saul chce připravit o život.

Blíží se radostná *slavnost novoluní*, kdy se přinášely oběti a pořádaly hostiny (sr Am 8,5 Oz 2,13 [= 11 K] 2Kr 4,23). David se těchto slavností účastnil spolu se členy královského dvora. Jeho přítomnost byla téměř povinností. Tentokrát se však David Saulovy hostiny nezúčastnil. Podle králova jednání se má zjistit, jaké nebezpečí hrozí Davidovi ukrytému v poli.

Zaráží, že by *Jónatan* o otcově tvrdém postupu vůči Davidovi doposud nic nevěděl; podle 19,1n Saul před ním mluvil o svých záměrech zcela otevřeně. Davidův přítel sice hovoří, jako by se ještě nic zlého nepříhodilo, ale hned první věta kapitoly jasně připomíná předcházející události a ukazují na to rovněž Davidovy otázky: „Co jsem provedl? Jaký je můj zločin?“

Čekat na znamení nebylo v Izraeli ničím ojedinělým. Znamení se získávala nejrůznějším způsobem a usuzovalo se z nich na Boží vůli. Přitom nikoho neznepokojovala vymyšlená lest, že David odešel do rodného Bét-lechemu na výroční oběť (sr 1,21 2,19), při které se shromažďovala celá čeleď.

Jónatan Davidovi příslibuje, že ho v případném nebezpečí *nenechá bez výstrahy*. Svě ujištění doprovází na začátku i na konci vzýváním Hospodina, Boha Izraele. Proti pobloudilému Saulovi vystupuje jeho syn Jónatan (= Hospodin dal) jako zastánce čisté víry v Hospodina, na níž staví i své přátelství s Davidem. Jónatan ho zavazuje, aby také on prokazoval 'Hospodinovo milosrdenství' jemu a po jeho smrti jeho rodině. Uzávírají spolu *smlouvu*, jejímž svědkem a ručitelem je sám Hospodin. Slova, že Hospodin 'bude volat k odpovědnosti Davidovy nepřátele' a že je vyhladí, se vztahují bezpochyby na Saula a jeho potomstvo. Celému rodu se vymstí v nedaleké budoucnosti křivda páchaná na nevinném Davidovi.

Oba uzavírají *smlouvu 'v poli'*; také v dalším vyprávění (v.18nn) se nejednou zmiňuje 'pole'. Výrazem 'pole' se ve Starém zákoně myslí především místo vhodné k určitým náboženským úkonům (sr Lv 17,1nn). Ani si jinak nelze představit uzavírání smlouvy, jejímž ručitelem má být Hospodin. V keanaanském prostředí a jeho přírodních kultech bylo přirozené, že se Baalovi obětovalo právě na poli, jemuž měl žehnat úro-

dou. Izrael tyto zvyklosti převzal po příchodu do zaslíbené země, aniž si uvědomoval, že Hospodina snižuje na úroveň Baalovu. Teprve později začali proroci brojit proti tomuto zpo- hanštělému náboženství (sr Oz 2), ale v době Saulově se tím nikdo neurážel.

^{18–23} Jónatanova láska k Davidovi je světlým bodem v temné historii Saulova rodu. Ať dopadne budoucnost jakkoli, úmluva mezi Jónatanem a Davidem bude platit. Hospodin bude provždy stát mezi nimi jako *svědek smlouvy* (sr Gn 31,45nn). Potřebné znamení bude zprostředkováno vystřelením šípu. Jónatanová slova 'zde' nebo 'dál' Davidovi naznačí, co má udělat. Význam je jasný: 'zde' znamená pojd' sem, nebezpečí nehrozí, 'dál' vybízí k odchodu. Této praktiky se používalo často při věštění (sr 2Kr 13,15—19); pomocí šípů podobně jako prostřednictvím losovacích předmětů se zjišťovala vůle božstev (Ez 21,26 [= 21 K]). V Jónatanově slovu smí David slyšet výzvu Hospodinovu.

Na poli je určeno i konkrétní místo: *kámen Ezel* (= Pocestných? K). Nejasnosti kolem pojmenování (: žižní strana, H. *neggb*, v.41; *ergab*, O') naznačují, že s tímto temným místem si nevěděly rady už staré překladatelské verze. Kámen je dokladem náboženského rázu 'pole', jež poskytovalo úkryt pronásledovanému; sr kámen v Lúzách, kde našel útočiště Jákob při útěku před Esauem (Gn 28).

^{24–33} O novoluní se příslušníci královského rodu shromáždili k *hostině* a každý se usadil na určeném místě, jenom Davidovo sedadlo zůstalo prázdné. Zpočátku na to král nedbal v domnění, že se David hodu nemůže zúčastnit pro nějaké kul- tické znečištění (sr Lv 15,16 Dt 23,11 [= 10 K]).

Drama vrcholí následujícího dne. Saul se ptá přímo, proč se syn Jišajův nedostavil. Pro něho je a zůstane už téměř napo- řád synem Jišajovým, člověkem bez vlastního jména (: 1S 26,17.21.25). *Davidova nepřítomnost* má krále přimět k tomu, aby vyslovil soud: život nebo smrt. Rozsazení ostatních se líčí jen proto, aby vyniklo prázdné místo Davidovo.

Jónatan Davidovu nepřítomnost zdůvodňuje, ale král roz- poznává, co vězí za omluvnými slovy. A jeho *prudký hněv* se

vybílí nejen v osočování, ale i činem: mrští po svém synu kopím. Nad Davidem vyhláší rozsudek smrti.

Ze Saulových slov vysvítá, že v Davidovi spatřoval ohrožení svého *úsilí o založení dynastie*. Proto mluví tak tvrdě se synem, který nemá pochopení pro otcovy dalekosáhlé záměry. „Neobstojíš ty ani tvé království“, doslova: nebude pevně stát. Rozhodnout se pro Davida znamená podle něho vyvolit si hanbu a smrt. Zbavit se Davida znamená upevnit vládu vlastního rodu.

^{34–42} Jónatan si troufá *vstát od stolu* a neúčastnit se dál slavnostní hostiny. To byla urážka, jakou by mu král jistě neprominul, avšak Saul tu opět vystupuje jako člověk, který neví co dělat, a marně hájí své postavení.

Jónatan plní, co Davidovi slíbil. Svě *varování* ještě doplňuje slovy: „Rychle, spěchej, nezastavuj se!“ A David rozumí. Chlapec sbírající šípy ani netuší, že jde o život a smrt, že je svědkem události, rozhodující o Davidově životě.

Jónatan poznal, při kom je Hospodin a kde je tedy budoucnost. Jeho *věrnost Davidovi* je věrností této budoucnosti a této naději. Znovu se v jeho ústech objevuje jméno Hospodin; jež tak nerozlučně patří k jeho postavě. David je nadále nositelem Hospodinových slibů, závazků a tradic. S domem Saulovým je konec, jen v příklonu k Davidovi je záchrana. Davidovým odchodem se z královského dvora stěhuje nejen věrný služebník, ale i Hospodinovo požehnání. Neprůhlednou situaci prozařuje jasná naděje, že David bude *prokazovat Hospodinovo milosrdenství* Jónatanovu rodu a tím i pozůstalým z rodu Saulova. V tom je pro tento rod jediná možnost života.

Celá kapitola svědčí o Davidovi jako o *budoucím králi*. Doposud se David jevil jako Jónatanův služebník: žádal ho o volno, hluboce se mu klaněl. Dál už bude David jednat nezávisle na něm.

c) David v Nóbe 21,1—10 (= 20,43—21,9 K)

David dostává od kněze Achímeleka předkladné chleby a Goliášův meč.

21 ^{1 [43]} David vstal a odešel, zatímco Jónatan se ubíral do města. ^{2 [1]} I přišel David do Nóbe ke knězi Achímelekov^a. Achímelek ^a vyděšen vyšel Davidovi vstříc a otázal se ho: „Proč jsi sám? Není s tebou nikdo?“ ^{3 [2]} David knězi Achímelekov^a odpověděl: „Mám pověření od krále ^b. Poručil mi: Nikdo ať nezví nic o tom, k čemu tě posílám a čím jsem tě pověřil. Družině jsem uložil ^c, aby čekali na určeném místě ^d.“ ^{4 [3]} Nyní však mi dej, co máš po ruce, pět chlebů, či co se najde.“ ^{5 [4]} Kněz Davidovi odpověděl takto: „Nemám po ruce obyčejný chléb, je tu jenom svatý chléb. Jen jestli se družina vyvarovala styku se ženami.“

^{6 [5]} David odpověděl knězi ujištěním: „Jistě. Žen jsme se nedotkli už předtím. Když jsem odcházel, byla těla ^e členů družiny svatá. Cesta ovšem svatá nebyla, ale dnes bude ^ě tímto způsobem ^ě posvěcena.“ ^{7 [6]} Kněz mu tedy dal svatý chléb, protože tam jiný nebyl, totiž jenom chléb předkladný, který byl od Hospodinovy tváře odložen, aby tam byl položen čerstvý chléb v den, kdy se starý odebíral. ^{8 [7]} V onen den tam však byl jeden ze Saulových služebníků v uzavření ^f před Hospodinem, jménem Dóeg Edómský ^g, nejprřednější ^h ze Saulových pastýřů ^h. ^{9 [8]} David se ještě otázal Achímeleka ^a: „Nemáš zde po ruce nějaké kopí nebo meč? Nevzal jsem s sebou svůj meč ani svou zbroj, protože králova záležitost byla neodkladná.“

^{10 [9]} Kněz řekl: „Je tu meč Pelištejce Goliáše, kterého jsi zabil v dolině Éla. Je zavnutý do pláště ⁱ za efódem ⁱ. Chceš-li si jej vzít, vezmi. Kromě něho tu žádný jiný není.“ David odpověděl: „Není nad něj, dej mi jej.“

^a Achímelek, O' [v.2 [2×].9]. — ^á × O'. — ^b + dnes, O'. — ^c dosl. dal vědět; smluvil jsem, O' (< j'-d místo j'-á', H.). — ^d + (zvaném) Boží věrnost, *fellani alemóni* (zkomolený přepis), O'. — ^e H. *kelí* (= předmět, náradí); těla, K. — ^{ě-ě} volný pk. — ^f pro nějaké znečištění? (sr vk Neh 6,10). — ^g Syřan, O' (< *há'arámí* místo *há'edómí*,

H.). — h+h dozírající na mezky, O'. — i-i × O'. — i + a on mu jej dal, O' (v.11a).

(2) 1S 22,9.19n; 16,4 (5) Ex 25,30 Lv 24,5—9; Ex 19,15 (7) > Mt 12,3n Mk 2,25n L 6,3n; Lv 24,8n (8) : 1S 22,9.18 Ž 52,1; : Neh 6,10 (10) 1S 17,2.50n; : 31,10; : Sd 8,27 17,5

¹⁻¹⁰ Davidův útěk k Samuelovi do Rámy (k.19) vysvětluje Davidův kladný poměr k prorokům; jeho *útěk k Achímelekoví* do Nóbe jeho vztah ke kněžstvu (sr 22,20nn). Saulův vztah byl k těmto skupinám velmi napjatý.

Nóbe jistě nebylo bezvýznamnou svatyní; bezpochyby nahrazovalo dřívější ústřední svatyni v Šílu (22,19). Proto tam uložili Goliášův meč jako vzácnou trofej (v.10). Podle Neh 11,32 leželo jakési Nóbe poblíž města Anatót na benjamínském území, ale sotva jde o tutéž svatyni jako v 1S 21n. Hieronymus hledal toto Nóbe v blízkosti Lyddy (= dnešní Bét-núba?). David sem přichází v očekávání, že mu pomohou místní kněží, Boží služebníci. Správcem svatyně je *Achímelek, syn Achítúbův* (22,20), pravnuke Eliho; je patrně totožný s Achíjášem, synem Achítúbovým (14,3). Achímelek zná Davida a snad právě proto se jeho příchodu děsí. Tuší něco neblahého. David přichází, aby získal od Hospodina znamení, ale s ohledem na bezpečnost kněží neřekne pravý důvod svého příchodu.

Ve svatyni byl v době Davidova příchodu Saulův služebník, který králi všechno udal a potom i vykonal exekuci nad kněžími z Nóbe. Není ovšem jasné, co tam *Dóeg Edómský* dělal. Z údaje, že tam byl 'uzavřen', tedy v klausuře, se dá nejspíše soudit na to, že podle starověkého zvyku čekal ve svatyni na Boží vnuknutí, které přicházelo zvláště ve spánku; nešlo-li ovšem o izolaci v důsledku nemoci či jiného kultického znečištění (sr Neh 6,10, též Lv 13,4.31). Mezi Izraelci a Edómci bylo neustálé napětí, které nejednou přerůstalo v otevřené nepřátelství (sr vk Abd 1). David, který si přítomného Edómce všiml, později litoval, že dal podnět k tvrdému zásahu proti kněžím z Nóbe (22,22).

David žádá Achímeleka o chléb; nikoli pro nasycení, jak dává najevo, ale zřejmě pro znamení. Ve svatyni jsou jen *předkladné chleby* (Ex 25,30 Lv 24,5—9 1Kr 7,48), které se

vždy v sobotu vyměňovaly; směli je jíst jenom kněží a příslušníci jejich rodin. Kněz vydává tyto chleby Davidovi pod jedinou podmínkou: že se muži nestýkali se ženami (sr Ex 19,15). A David ho uklidňuje, že všichni jsou svatí, i ti, kteří čekají na smluveném místě (sr Mk 2,25n). Pohlavní styk neznečišťoval ve smyslu mravním, nýbrž kulticky. V Izraeli byla zdrženlivost přísně požadována před jakýmkoli dotykem něčeho posvěceného. Bylo to dáno obavou, aby se do bohoslužeb nevloučilo nic z praktik pohanských kultů plodnosti. Byla požadována například i při účasti na Hospodinových bojích (sr 2S 11).

David žádá kněze o *pět chlebů*. Počet je dán počtem pelištejských městských státek (6,4). Podle chvástavých slov Goliášových se měli po jeho porážce stát Pelištejci otroky Izraele (17,9). David prchá před Saulem a má namířeno právě k Pelištejcům (21,11 [= 10 K]). To, že dostane žádaných pět chlebů, bude pro něho znamením dalšího úspěchu. A snědením chlebů už jakoby předjímá pohlcení nepřátelských knížectví. Nebudou mu moci odolat, jejich moc bude zlomena.

Kromě chleba žádá David zbraň; bezpochyby myslí na Goliášův meč, ale opět se nevysloví přímo. Svou žádost dokládá slovy, že králův rozkaz byl tak náhlý, že si nemohl ani vzít svou výbroj. Dostává *Goliášův meč*, jenž je ve svatyni za posvátným efódem (sr Sd 8,27 17,5) jako trofej, doklad Hospodinova vítězství. Zbraně poražených se ukládaly ve svatyních a chrámch vítězů jako symbol moci vítězného božstva (sr 1S 31,10). Pro Pelištejce bude Goliášův meč znamenat připomínku jejich porážky a svrchovanost Davidovu. Vskutku se jejich předáci před Davidem třásli jako před 'králem země' (21,12 [= 11 K]). Dále už o tom meči není žádná zmínka. Je lhostejno, zda jej měl David i později anebo kde jej zanechal. Důraz je na tom, že právě jím vyzbrojen jde přímo mezi protivníky jako do jámy lvové. Kněz jej správně odevzdal do pravých rukou, tomu, komu patří zásluha za vítězství nad Pelištejci.

Efódem se míní v bibli buď prostý oděv v podobě lněné zástěry či sukničky nebo vrchní roucho pro velekněze (Ex 29,5 1S 2,18 2S 6,14), či dokonce kultovní předmět (sr vk Sd 8,27 17,5). V daném případě šlo nejspíše o podobný předmět.

d) David u krále Akíše
21,11—16 (= 10—15 K)

David hledá útočiště v pelištejském městě Gátu.

¹¹ [10] I povstal David, aby onoho dne prchl před Saulem. Přišel k Akíšovi^k, králi Gátu. ¹² [11] Akíšovi služebníci řekli králi: „Což to není David, král země? Což se o něm nezpívalo při tanečním reji:

Saul pobil své tisíce,
ale David své desetitisíce?“

¹³ [12] Tato slova utkvěla Davidovi v mysli a velice se bál Akíše, krále Gátu. ¹⁴ [13] Proto před nimi^l změnil své chování^m, jednal v jejich rukou jako pomatený, ⁿ dělal značkyⁿ na vrata brány a pouštěl sliny po bradě.

¹⁵ [14] Akíš však řekl svým služebníkům: „Vidíte přece, že to je šílenec, proč ho přivádíte ke mně? ¹⁶ [15] Nedostává se mi snad šilenců, že jste přivedli tady toho, aby mě svým šílením obtěžoval? Takový^o by měl vstoupit do mého^o domu?“

^k Anchúsovi, O'. — ^l před ním, O'. — ^m + v onen den a tloukl na městská vrata, O' (< *va-játáp* místo *va-jetáv*, H.) ∼ V. — ⁿ padal O'. — ^o nevstoupí do, O'.

[11] : Ž 56,1 [12] 1S 18,7 29,5 [14] : Ž 34,1

^{11–16} David přichází do města Gátu, odkud pocházel Goliáš (17,4). Nezapomněl tam náhodou, z neznalosti místních podmínek. Jako velitel Saulova vojska podnikl proti Pelištejcům tolik výprav, že jistě dobře znal celou krajinu a i svým protivníkům byl znám. Je omyl domnívat se, že tam přišel, aby se dal najmout do služeb jako voják (:: Gutbrod, Hertzberg). Jako pomazaný Hospodinův nemohl utéci od nedokončeného díla záchrany, které začal vítězstvím nad Goliášem. Útěk před Saulem je pro Davida vítanou příležitostí, aby zašel právě do Gátu, a to dokonce vyzbrojen Goliášovým mečem (v.10). Jen z tohoto zorného úhlu pochopíme další popis událostí.

Sotva vstoupil do města (jde zároveň o městský stát, jakých měli Pelištejci v době izraelského království pět, sr 5,4),

služebníci pelištejského krále ho poznali a dokonce si připomněli píseň oslavující jeho vítězství nad Goliášem. Z jejich slov *vycitujeme strach*. Obávaný protivník se jim vlastně vydal do rukou, ale v pelištejském táboře se neozývá žádný jásoť.

Král Akíš — jeho jméno odpovídá řeckému jménu Anchises — se o něm dozví od svých sluhů, kteří Davida téměř jasně označují za 'krále země' (nejisto, zda jen izraelské nebo spíše celého okrsku zemského). Podobně poznají jednu démoni v Synu Davidovu Ježíše Krista, Pomazaného Hospodina, Krále králů (Mk 1,24 aj.).

Také David se na pelištejském dvoře bál. Reaguje však zvláštním způsobem. Na to poukazuje zvláště Ž 34, který svým nadpisem navazuje na situaci z 1S 21. Jedinečnou, nepřeložitelnou slovní hříčkou ukazuje na to, v čem *Davidova 'pomatenost'* spočívala: mezi Pelištejci 'chválil Hospodina' (sr Ž 34,3, v hebrejštině se obojí dá vyjádřit odvozeninami kořene *h-l-l*; od něho je i liturgické zvolání Hallelú-jáh). Jde tedy o to, že v cizím nepřátelském prostředí vzdává čest a chválu Bohu, kterého tam nikdo neuznává. Takové počínání je v očích světa ovšem vyloženým bláznovstvím (sr 1K 4,10), stejně jako je bláznovství, když tam, kde je Hospodin uctíván jako Pán, se někdo klaní modlám (Ž 5,6 aj.).

Davidovo počínání bylo v očích Pelištejců tak *neuvěřitelné*, že se neodvážili vztáhnout na něj ruku. Ve starověku byli šilenci pokládáni za lidi posedlé nějakým duchem. Vzbuzovali proto děs a stáli zároveň pod mimořádnou ochranou. Byli nedotknutelní.

Sdělení, že 'dělal značky' na vrata městské brány, se dají chápat jen jako psaní či rytí zvláštního znamení. O takových znameních mluví i prorok (Ez 9,4 sr vk Gn 4,13—16). Šle zřejmě přímo o znamení příslušnosti k Hospodinu. A David tu vystupuje jako vyznavač pravého Boha v zemi Pelištejců (Bič, La folie, 156—162). Nedá se s určitostí říci, co míní septuagintní 'tlučením na vrata', převzaté i Vulgátou.

Král se brání tomu, aby byl David *uveden do jeho domu*; bojí se mocnosti, která se tu viditelně projevuje Davidovým bláznovstvím. Vidí, že je posedlý Hospodinovou mocí, tou bož-

skou silou, která se už tolikrát vítězně projevila. Proto Akíš nedovolí Davidovi vstoupit do svého paláce. Zde není pro něho asyl. Jeho místo a poslání je jinde. Boží prozřívá ochrana spočívá v tom, že musí odejít z oblasti Pelištejců (sr Abram vyhoštěný z Egypta, Gn 12,20). Hospodinova svrchovaná moc se projevuje i v zemi nepřátel a bdí nad kroky jeho vyznavačů.

e) David v Adulámu a Mispě

22,1—5

David chrání svůj rod. Kolem něho se shromažďuje na čtyři sta mužů.

22¹ David odtud odešel a uchýlil se do jeskyně Adulám. Když o tom uslyšeli jeho bratři a celý jeho rod, sestoupili tam k němu. ² Také se kolem něho shromáždili všichni utlačovaní, všichni stíhaní věřitelem a všichni, jejichž život byl plný hořkosti. Stal se jejich velitelem. Bylo s ním na čtyři sta mužů. ³ Odtud David odešel do Mispy Moábské. Moábskému králi řekl: „Ať tu prosím zůstanou^a můj otec a má matka s vámi, dokud nezmím, jak se mnou Bůh naloží.“ ⁴ Nechal je u moábského krále a pobývali u něho po všechny dny, pokud byl David ve^b skalní skrýši^b.

⁵ Prorok Gád pak řekl Davidovi: „Nezůstávej ve^b skalní skrýši^b. Odeber se do judské země.“ David šel, až přišel do lesa Cheret^c.

^a dosl. ať vychází. — ^{b-b} v Mispě, P (v.4n; < *b^emīṣpā* místo *ba-m^eṣūdā*, H.). — ^c Sarich, O'.

(1) : Ž 57,1; 2S 23,13 (2) : Sd 11,3 (3) : Rt 1,1 :: 2S 8,2 (5) 2S 24,11 1Pa 21,9 2Pa 29,25; : Ž 63,1

¹⁻⁵ David odchází z pelištejského Gátu a nalézá útočiště v jeskyni Adulám. Jeskyně sloužily za útočiště v dobách ohrožení (Sd 6,2 1S 13,6). Jeskyně Adulám byla podle tradice na jih od Bét-lechemu. Stejně se však nazývá jedno kenaanské město (Joz 12,15) a toto jméno dodnes nese vyvýšenina se sva-

tyní a četnými jeskyněmi, ležící 11 km severovýchodně od Bét-džibrínu (Hertzberg).

Za Davidem přicházejí *příslušníci jeho rodiny*; výraz bratři zde má širší význam, označuje příslušníky rodu. Ti dosud žili v Bét-lechemu. Dále se kolem Davida shromažďují lidé, kteří jako by stáli na okraji společnosti, *psanci* (sr Jiftách, Sd 11,3nn též 9,4 a 1S 25,10n), lidé utlačovaní, zadlužení a zahořklí (sr Rt 1,20). Všecky tři obraty označují jejich celkový úděl, nikoli přechodný stav; ve společenství lidu pro ně nebylo místa. Bylo jich asi 400, později 600 (27,2). A David se stává jejich velitelem. Nejen zde, ale i na jiných místech, kde čteme o Davidovi, že se stal velitelem, dostává jeho jméno nový konkrétní význam, pokud toto jméno nedostal vůbec teprve v době své 'partyzánské' činnosti (sr vk 16,1—13).

Z jeskyně David odchází do *moábského města Mispy* (= Hlídka, Stráž), jehož poloha není známa. Zase nalézá útočiště v zemi nepřátel Božího lidu, ba dokonce sem přivádí i své rodiče, kteří tam mají zůstat po celou dobu jeho nejistého života. Jsou přijati přátelsky, jako spojenci. Budou žít ve společenství Moábců jako hosté. V pozadí tohoto přátelského vztahu je možno spatřovat také skutečnost, že Davidova pramáti Rút pocházela z moábského rodu (Rt 1 4,17—22). Později ovšem David proti Moábcům tvrdě zakročuje (2S 8,2).

Ve skalní skrýši sídlí David jen do doby, než k němu promluví prorok Gád (ještě v 2S 24,11nn); ohlašuje mu Boží vůli a řadí se tak po bok Samuela a Nátana (1Pa 29,29). Sám Hospodin má být Davidovi 'pevnou tvrzí' (Ž 18,3 31,4; H. rovněž = *m^eṣūdā*).

Boží rozkaz tlumočený prorokem je jednoznačný: Davidovo místo není v pochybném bezpečí, nýbrž tam, kde na každém kroku hrozí nebezpečí (sr poslání Mojžíše zpátky do Egypta, Ex 3). David poslechně a přijde *do lesa Cheret*. Jen zde čteme toto jméno: jde patrně o nějaké místo v judském pohorí. 'Les' lze chápat jako protiklad k obdělávané zemi (sr Iz 29,17), jako místo divoké zvěře (2Kr 2,24). Davidovi, i když zůstává psancem prchajícím před Saulovou zvěří, slouží nakonec i 'divoká příroda', jež se mu stává útočištěm i hradbou.

f) Saulova pomsta

22,6—23

Na Saulův rozkaz pobíjí Dóeg Edómský kněze z Nóbe; zachraňuje se jen Ebjátar a prchá k Davidovi.

⁶ Saul se doslechl, co se o Davidovi a jeho mužích povídalo^d. Saul tehdy seděl^e v Gibeji pod tamaryškem na výšině^e s kopím v ruce a všichni jeho služebníci stáli před ním. ⁷ Tu řekl svým služebníkům, kteří před ním stáli: „Poslyšte, Benjamínovci! To vám všem dá Jišajův syn pole a vinice? Všechny vás ustanoví za velitele pluků a setnin? ⁸ Proto jste se všichni spikli proti mně? Nikdo mi neohlásí^f, že můj syn uzavřel se synem Jišajovým smlouvu! Nikdo z vás se kvůli mně netrápí^g a neohlásí^f mi, že můj syn podporuje mého služebníka, aby mi^h strojil úklady^h, jak je tomu právě dnes!“

⁹ Dóeg Edómskýⁱ, který stál nad Saulovými služebníkyⁱ, odpověděl: „Viděl jsem syna Jišajova, jak přišel do Nóbe k Achímelekovi^k, synu Achítúbovu. ¹⁰ Ten se kvůli němu doptával Hospodina^l, dal mu stravu na cestu — i meč Pelištejce Goliáše mu dal!“ ¹¹ Král si^m předvolal kněze Achímeleka^k, syna Achítúbova, i celý jeho rod, kněžstvo z Nóbe. Všichni se ke králi dostavili. ¹² Saul řekl: „Poslyš, synu Achítúbův!“ On odpověděl: „Tu jsem, ⁿ můj pane.“ ¹³ Saul se na něj obořil: „Proč jste se proti mně spikli, ty a syn Jišajův? Dal jsi mi chléb a meč a doptával ses kvůli němu Boha, a on proti mně povstal a strojí^h mi úklady^h, jak je tomu právě dnes.“ ¹⁴ Achímelek^o králi odpověděl: „Kdo je mezi všemi tvými služebníky tak věrný jako David? Je zetěm krále, je příslušníkem^p tvé tělesné stráže a je ve tvém domě vážen. ¹⁵ Že bych se zrovna dnes kvůli němu doptával Boha, toho jsem dalek. Ať král nepodkládá něco takového svému služebníku, celému mému rodu! Vždyť tvůj služebník o tom všem vůbec nic neví, ani to nejmenší!“ ¹⁶ Král se však rozkřikl: „Propadl jsi smrti, Achímeleku^k, ty i celý tvůj rod.“ ¹⁷ A král poručil běžcům, kteří stáli před ním: „Obkličte a usmrťte Hospodinovy kněze. I jejich ruka byla s Davidem! Věděli, že prchá, a neohlásili^f mi to.“ Avšak královi služebníci nechtěli vztáhnout ruku a udeřit na kněze Hospodinovy.

¹⁸ Král tedy poručil Dóegovi: „Obklič je ty! Udeř na kněze!“ Dóeg Edómskýⁱ je obkličil, udeřil na kněze a usmrtil onoho dne ^q osmdesát pět^q mužů nosících lněný^r efód. ¹⁹ Také kněžské město Nóbe vybil ostrím meče; muže i ženy, pacholata i kojence, býky, osly a ovce pobil ostrím meče. ²⁰ Unikl jen jeden syn Achímeleka^k, syna Achítúbova, jménem Ebjátar. Uprchl za Davidem. ²¹ Ebjátar oznámil Davidovi, že Saul Hospodinovy kněze povraždil. ²² David Ebjátarovi řekl: „Věděl jsem onoho dne, že je tam Dóeg Edómskýⁱ a že to určitě oznámí Saulovi. To^s jako bych sám^s napadl všechny příslušníky tvého rodu. ²³ Zůstaň se mnou, neboj se! Kdo usiluje o život mně, usiluje o život tobě. U mne jsi pod ochranou.“

^d dosl. bylo známo; byl objeven, O'. — ^{e-e} na posvátném návrší, pod polem, které je v Rámě, O'; v Gibeji v háji, který je v Rámě, V ∞ K. — ^f dosl. neodkryje mé ucho [v.8 [2×] ∞ v.17]. — ^g nemá soucit, O' > K (< *ch-m-l* místo *ch-l-h*, H.). — ^{h-h} byl nepřitelem, O' (v.8.13; < *le'ojeb* místo *le'oreb*, H.). — ⁱ Syřan, O' (v.9.18.22; sr 21,8). — ^j mezky, O'. — ^k Abímelekovi, O' (v.9.11.16.20; sr 21,2). — ^l Boha, O'. — ^m dosl. poslal. — ⁿ + mluv, O'. — ^o × O'. — ^p velitelem, O' ∞ T (< *šar* místo *sár*, H.). — ^{q-q} 305, O'. — ^r × O'. — ^{s-s} jsem vinen, že, O' ∞ V.

{8} 1S 18,3 {9} 21,8 Ž 52,2 {10} 1S 21,10 {14} 18,27 {17} : Sk 5,29 {18} : 1S 2,18 {19} 21,2 {20} 23,6 2S 15,24nn : Mk 2,26 {22} v.9 {23} :: 1Kr 2,26n

⁶⁻¹¹ David se vrací do Judska už ne jako bezmocný štvaneč. Není již sám, má své věrné. Ale taková skupina bojovníků se neutají. *I Saul se dozví*, že David navštívil svatyni v Nóbe a že nyní prodlévá v judské zemi.

Hlášení o Davidovi přijímá Saul *'na výšině pod tamaryškem'* a přitom má v ruce opět kopí. Bezesporu jde o posvátné místo v sídelním městě Gibeji.

Čteme např. o Abrahamovi, že zasadil tamaryšek (Gn 21,33); pod tamaryškem v městě Jábeš byl později pochován Saul (1S 31,13) nebo byl pohřben pod 'dubem' (H. 'élá, 1Pa 10,12), přesněji: pod posvátným stromem (Gn 35,4 Oz 4,13). Takové stromy tvořily zpravidla součást 'božiště' (H. 'élón, Gn 12,6). Snad právě proto chybí zmínka o tamaryšku jak v O' tak ve V. — Septuaginta vnáší i jinak zmatek do údajů o Saulově stanovišti.

Předpokládá mj. výraz odpovídající hebrejskému označení 'posvátných návrší', kultických vyvýšenin, někdy zhotovených i uměle (H. *bāmā*). Spolu s ní i Vulgáta uvádí vlastní jméno Ráma, ačkoli vedle Gibeje jiné město nemůže přijít v úvahu. Jde tu o výšinu (H. *rāmā*).

Údajem, že Saul tu 'sedí' a že má v ruce kopí, zatímco jeho služebníci před ním stojí připraveni k službě (H. *n-ḡ-b*), nabývá celý obraz na konkrétnosti: král sedí jako bohorovný vladař a vydává rozkazy, které si činí nárok, aby byly pokládány za rovné božským výrokům. Právě tak stojí před Hospodinem jeho nebeské dvořanstvo včetně satana v knize Jóbově (1,6). Saul oslovuje nejprve své služebníky. Nazývá je Benjamínovci, tedy jménem vlastního rodu; měl bezpochyby bojovníky a úředníky převážně ze svého vlastního rodu (např. Abnéra, 1S 14,50n); výjimkou je David a Dóeg Edómský.

Král obvykle odměňoval své služebníky za jejich služby tím, že jim přiděloval pole a vinice. Saul poukazuje na to, že od Davida s podobnou odměnou počítat nemohou. Spoléhá se prostě na zisknost svých dvořanů. Vyčítá jim, že se proti němu spikli a připojili se k Davidovi. Jeho výčitky působí směšně a bezmocně. Největší tíha jeho hněvu dopadá na Jónatana; obviňuje ho ze spolčení s Davidem. V Davidovi vidí vzbouřence, který si neoprávněně osobuje nárok na královský trůn.

Jen jediný ze Saulových služebníků se chová podle jeho přání, a to Dóeg Edómský, Neizraelec. Vyzrazuje, donáší, udává, že se David zastavil ve svatyni v Nóbe (21,8). Proto jsou ihned předvoláni kněží z této svatyně v čele s Achímelekiem. Ten je obviněn, že se vypytał Hospodina v Davidově záležitosti a že Davidovi předal pokrmy a Goliášův meč. Doptáváním Boha se míní získávání věštby. Podle Dóegovy výpovědi chtěl David získat právě takové orákulum (sr Sd 18,5n); ve zprávě o jeho pobytu v Nóbe (1S 21) však nic takového nečteme.

¹²⁻¹⁷ Kněz Achímelek stojí před Saulem jako obžalovaný, ne však jako viník. Hájí se přesvědčivě a v obhajobě se zastává i Davida. Popírá obvinění, že by s ním měl úmluvu. Vypovídá shodně s vymyšlenou odpovědí Davidovou (21,3), který předstíral, že podniká cestu v Saulových službách. Proto později vyznává David, že sám nese vinu na povraždění kněží. Achí-

melek pocházel z rodu Élího, jenž byl Hospodinovým výrokem odsouzen k zániku (2,27nn). Soud se tu zřejmě naplňuje, ale na samém konci existence tohoto rodu stojí příslušník, jenž se statečně staví na stranu vyvoleného Božího, i když ví, co tím riskuje. Podle jeho slov je David Saulův nejuvěrnější služebník.

Otevřená slova král pokládá za přiznání ke spiknutí. Vidí své protivníky všude a ve všech. Snaží se čelit Božímu soudu nad sebou tím, že vynáší rozsudek smrti nad domnělými spiklenci. Vypovídá otevřený boj kněžím, Hospodinovým služebníkům. Chce mít takové kněze, kteří by stáli bezvýhradně v jeho službách a usilovali získávat pro něj a pro jeho jednání Boží přízeň a požehnání.

Běžci, kteří krále doprovázeli (sr 2Kr 10,25), však odmítnou vztáhnout na kněze ruku. Jak ve slovech Achímelekových, tak v rozhodné neposlušnosti strážných, nejbližších Saulových ochránců, lze vidět slavné svědectví pro všechny doby a země: je také požehnaná neposlušnost, jestliže panovníkovy rozkazy jsou v rozporu s Boží vůlí (sr Ex 1,15nn Sk 4,19 5,29).

¹⁸⁻²³ Jediný, kdo uposlechne, je Dóeg Edómský. Tento cizinec se odvažuje na Hospodinovy kněze zaútočit, povraždí je a vyplení kněžské město Nóbe, vybijí v něm vše živé, včetně dobytka. Dóeg vykoná exekuci po způsobu klatby. O jeho postavení na Saulově dvoře se údaje rozcházejí. Podle palestinského kánonu byl dozorcem nad služebníky, podle Septuaginty měl na starosti královu mezky. Saul tedy užívá v Izraeli služeb zlořečeného Edómce (sr vk Abd 1), a to proti Izraeli.

Jen jediný se zachránil, Achímelekův syn Ebjátar. Uprchl k Davidovi a vzal s sebou i efód, znamení kněžského úřadu (23,6). A David, pln výčitek, že sám zavinil vyvraždění nóbského kněžstva, ho přijímá k sobě a slibuje mu ochranu, doslova stráž. Ebjátar zůstane v Davidových službách po všechny dny jeho života (sr 1Kr 2,26n).

David, Hospodinův pomazaný, který se musí stále skrývat, připomíná toho, jenž neměl, kde by hlavu sklonil (Mt 8,20) a jenž hned po narození byl ohrožen Edómcem Heródem, musel utéci do Egypta a až na Boží pokyn se vrací zpět (2,13nn). V Davidově přátelství s vyvrženci lze vidět období Ježíšova vztahu k publikánům a nevěstkám (11,19,28n).

g) David v Keíle 23,1—13

David vysvobozuje judské město z moci Pelištejců, usazuje se v něm, ale i odtud musí před Saulem utéci.

23¹ Davidovi bylo oznámeno: „Hle, Pelištejci bojují proti Keíle, už plení humna.“² David se doptával Hospodina: „Mám jít a pobít tyto Pelištejce?“ Hospodin Davidovi řekl: „Jdi, pobiješ Pelištejce a zachráníš Keílu.“³ Davidovi muži však namítali: „Už tady v Judsku žijeme ve strachu, natož když potáhneme ke Keíle proti bitevním řadám Pelištejců.“⁴ Proto se David doptával Hospodina znovu a Hospodin mu odpověděl. Řekl: „Jen táhni dolů ke Keíle, já ti dávám Pelištejce do rukou.“⁵ David se svými muži tedy odtáhl ke Keíle a bojoval proti Pelištejcům. Zahnal jejich stáda a připravil jim zdrcující porážku. Tak David vysvobodil obyvatele Keíly.

⁶ Když Ebjátar, syn Achímelekův^a, uprchl k Davidovi^b do Keíly, vzal s sebou efód.⁷ Saulovi oznámili, že David přišel do Keíly. Saul si řekl: „Bůh ho vydal^c do mých rukou. Je polapen, vstoupil do města s vraty a závorami.“⁸ Saul vyzval k boji všechny lid, aby táhli dolů na Keílu a oblehli Davida a jeho muže.⁹ Když David zvěděl, že Saul proti němu chystá to nejhorší, poručil knězi Ebjátarovi: „Přines efód^d.“¹⁰ A David se ptal: „Hospodine, Bože Izraele, tvůj služebník dostal jistou zprávu, že Saul hodlá přitrhnout ke Keíle a zničit město kvůli mně.“¹¹ Vydají mě občané Keíly do jeho rukou^e? Sestoupí sem Saul, jak to slyšel tvůj služebník? Hospodine, Bože Izraele, oznam to prosím svému služebníkovi.“ Hospodin odpověděl: „Sestoupí.“¹² David se tázal: „Vydají občané Keíly mě i mé muže Saulovi do rukou?“ Hospodin odpověděl: „Vydají.“

¹³ Nato David se svými muži — bylo jich kolem^g šesti set^g — vytáhl z Keíly a přecházeli z místa na místo. Když bylo Saulovi oznámeno, že David z Keíly unikl, zanechal tažení.

^a Abímelekův (sr 21,2). — ^b + táhl také on dolů s Davidem, O'. — ^c tak už rabínské komentáře; prodal, O' T (< m-k-r místo n-k-r pí,

H.). — ^d + Hospodinův, O'. — ^{e-e} Bude obleženo? O'. — ^f v.12, × O'. — ^{g-g} 400, O'.

(1) Joz 15,44 (2) :2S 5,19,23 (5) :1S 19,8 (6) 22,20; 21,10
(9) 30,7 :Nu 27,21 (10) :1S 22,19 (13) :25,13

¹⁻⁵ Keíla bylo město v Judské vrchovině na severozápad od Chebrónu (Joz 15,44 sr Neh 3,17n). Bylo tehdy vystaveno silnému tlaku Pelištejců. Mluví se tu o nich opovržlivě jako o 'těchto Pelištejcích'. Vpadávali po sklizni do kraje, drancovali a loupili.

Slova o tom, že 'plénili humna', není však nutné chápat jen jako rabování. Na humně se sice mlátilo i uskladňovalo obilí, ale konaly se tam také různé slavnosti (Rt 3,3,6). V kenaanských kultech plodnosti bylo zasvěceno Baalovi, ale bylo svaté i Izraeli. Zde se zjevoval i sám Hospodin (Sd 6,11nn).

Když se David dozví o nebezpečí hrozícím Keíle, chápe, že se mu tu naskýtá příležitost zakročit proti Pelištejcům. Nechce však jednat unáhleně a svévolně. Napřed se dotáže Hospodina, jak se má zachovat. *Zjištění Boží vůle* bylo základním požadavkem ve svatých bojích Hospodinových (sr Sd 7,1nn). Davidův zásah proti Pelištejcům je tedy předznamenán Božím souhlasem a stává se tak bojem Hospodinovým, který vede místo Saula jako Hospodinův pomazaný. Davidovi muži svého velitele od této akce odrazují. Mluví o strachu, který se jen zvýší, jestliže proti sobě poštvoou i Pelištejce. Ale David má Boží pověření, a to rozhoduje.

O průběhu bitvy nečteme opět nic. Slova, že *zahnal stáda* Pelištejců, prozrazují, že zahnal na útěk útočníky i s jejich zvířaty určenými zřejmě pro odvoz kořisti, především obilí (Hertzberg). Nejdůležitější výsledek boje však byla záchrana obyvatel Keíly.

⁶⁻¹³ V Davidově *pobytu v hrazeném městě* spatřuje Saul past, do níž se pronásledovaný sám chytil. Domnívá se, že se ho Bůh zřekl. Na svůj dotaz dostává David od Hospodina jasnou odpověď, že mu Saul usiluje o život a že keílské obyvatelstvo ho vydá králi do rukou. Občané ('panstvo') Keíly (H. ba'atē q'elā; sr 'panstvo Šekemu', Sd 9) jsou představitelé

města, členové předních rodin, bezpochyby lidé bohatí a mocní (H. *b-ʿ-l* = vlastnit, od téhož kořene je odvozeno jméno boha Baala). David se tedy nedočkal vděčnosti, avšak biblické podání se zmiňuje i tom, že nechtěl, aby kvůli němu trpělo město.

S Davidem přišel do Keily také *Ebjátar* (22,20—23). David měl tedy s sebou kněze pověřeného dotazováním po Boží vůli. V této souvislosti je znovu zmíněn efód (sr 21,10 Sd 8,27 17,5). Tento efód je pravděpodobně nutno odlišit od 'lněných efodů', jimiž se při výkonu služby přidávali nobšší kněží (22,18 sr 2,18). Jestliže kněz doprovází Davida, pak je tím řečeno, že pronásledovaného všude provází možnost slyšet Boží vůli. David zůstává s Bohem v ustavičném styku, na všechno se Boha dotazuje a Bůh mu odpovídá. Jakmile zjistil, že keilské 'panstvo' by ho vydalo Saulovi, opouští město.

h) David ustupuje k Judské poušti

23,14—28

David nalézá nové útočiště v Zifu a Maónu. Naposledy se setkává s Jónatanem.

¹⁴ David pobýval v poušti ⁱ na nepřístupných vrcholcích ⁱ; pobýval v horách pouště Zíf ⁱ. Ačkoli po něm Saul po celý čas pátral, Bůh ^k mu ho do rukou nevydal. ¹⁵ David viděl, že Saul vytáhl, aby mu ukládal o život, i ukryl se v poušti Zíf v Choreši ¹. ¹⁶ Jónatan, syn Saulův, se vypravil a šel za Davidem do Choreše ¹. Ve jménu Božím ^m mu dodal odvahy. ¹⁷ Řekl mu: „Neboj se, ruka mého otce Saula tě nenajde. Ty budeš kralovat nad Izraelem a já budu druhým po tobě. Také můj otec Saul to ví.“ ¹⁸ Oba uzavřeli před Hospodinem smlouvu. David zůstal v Choreši ¹ a Jónatan se odebral ke svému domu.

¹⁹ Zifejci vystoupili ⁿ k Saulovi do Gibeje ^o a řekli: „David se přece skrývá u nás ^p na nepřístupných vrcholcích ^p v Choreši ¹, na pahorku Chakíla, na jih od pouště Ješimón. ²⁰ Nyní tedy, králi, když celou svou duší toužíš táhnout dolů, přitáh-

ni ^r. Vydát ho králi do rukou už bude na nás.“ ²¹ Saul odvětil: „Budte požehnáni od Hospodina, neboť jste se mnou měli soucit. ²² Jděte ještě vykonat přípravy. Zjistěte a obhlédněte místo, kde se zdržuje ^s a kdo ho tam viděl. Bylo mi řečeno, že si počíná vychytrale ^s. ²³ Obhlédněte a zjistěte ^t všechny úkryty, kde se ukrývá. Až to zjistíte, vraťte se ke mně ^t a já potáhnú s vámi. Jestli je v zemi, budu po něm slídit mezi všemi judskými rody.“ ²⁴ Vypravili se tedy a šli před Saulem ^u do Zífu ^u. Ale David se svými muži byl v poušti Maón, v pustině na jih od pouště Ješimón. ²⁵ Saul se dal se svými muži do pátrání. Když to oznámili Davidovi, táhl dolů ke skalisku ^v a zůstal ^v v poušti Maón. Saul o tom uslyšel a pronásledoval Davida v poušti Maón. ²⁶ Saul ^x táhl po jedné straně pohoří, zatímco David se svými muži byl na druhé straně pohoří. David se snažil před Saulem nakvap ustoupit, ale Saul se svými muži Davidem a jeho muže obklíčil, aby je pochytali. ²⁷ Vtom přišel k Saulovi posel se zprávou: „Rychle odtáhni, neboť do země vpadli Pelištejci.“ ²⁸ Saul tedy přestal pronásledovat Davida a táhl proti Pelištejcům. Proto se to místo nazývá Skalisko rozdělení.

i-v Maserem, O' (zkomolený přepis). — i+ ve vyprahlé zemi, O'; + ve stinném pohoří, V. — ^k Hospodin, O'. — ^l v Kainé (= Nové; ve v.15 spojeno se Zíf; < *ch-d-š* místo *ch-r-š*, H.), O'; v lese, V > K (tak i v.16.18n). — ^m Hospodina, O'. — ⁿ + z vyprahlých končin, O'. — ^o na pahorek, O' (H. rovněž = *gib'á*). — ^{p-p} v Messaře, O'. — ^r + k nám, O'. — ^{s-s} rychle tam, jak jste říkali, aby (nás) nepřelstil, O'. — ^{t-t} X O'. — ^{u-u} Zifejci, O'. — ^{v-v} které je, O'. — ^x + se svými muži, O'.

[14] Joz 15,55 [17] 1S 24,21; 20,30n [18] 18,3 20,16.42 2S 21,7 [19] : 1S 26,1 Ž 54,2 [24] 1S 25,2

¹⁴ⁿ David odchází z Keily a skrývá se na nepřístupných místech, *ve skalních skrýších*, jakých je v Judské poušti dostatek. Divoká krajina *u Zífu*, jihovýchodně od Chebrónu (sr Joz 15,55), poskytuje dost vhodných úkrytů i pro rozrůstající se počet Davidových spolubojovníků (600 mužů, :: 1S 22,2). Opět se ukazuje, že rozhodující není Saulovo lstivé jednání ani Davidova hbitost, nýbrž Boží úmysl nevydat pronásledovaného. Není jasné zda se pod pojmem Choreš rozumí 'zalesněné místo'

(H. rovněž = *chóreš*) anebo jméno propůjčené celému kraji. Není ani vyloučeno, že jde o posvátnou modlářskou končinu (H. *ch-r-š*), která je Davidovým pobytem přiváděna pod Davidovu svrchovanost. To by nejlépe vystihovalo úsilí Zifejců vydat nevídaného příchozího do Saulových rukou (v.19). Nestojí tu proti sobě jen David a Saul, případně Zifejci, ale zároveň ničivá saulovská moc a zifejské modlářství proti Boží ochranné péči.

^{16–18} Davida přichází posílit v zápase i jeho věrný přítel *Jónatan*. Dodává mu odvalu, vytrvalost i naději, doslovně 'upevňuje jeho ruku'. Proti ruce pronásledovaného staví *Jónatan* ruku otcovu, která se sice jeví pevnou a mocnou, ale nebude mít sílu vykonat, co by si přála. Zato ruka psancova uchopí jednou pevně otěže vlády v Izraeli.

Jónatan přináší totiž také ujištění, že *David bude královat*. V tom se nemýlil, i když se toho nedočkal, takže se nestal druhým po Davidovi, jak si přál (sr Gn 41,40nn). A opět čteme, že spolu uzavírají před Hospodinem smlouvu (sr 18,3 20,16). Tak se i toto místo Davidova úkrytu stává památným. Uzavírání smluv provází Boží muže, s nimiž má Hospodin své zvláštní plány. Saul žádnou smlouvu s nikým neuzavřel; i jeho vztah k Bohu je vzdálen od základní smlouvy Hospodina s lidem.

^{19–28} Obyvatelé Zifu, v jehož blízkosti se David zdržoval, hlásí Saulovi, že *znají Davidův úkryt* (Ž 54,2). Vybízejí dokonce krále, aby proti svému soku vytrhl. A sami se nabízejí, že se postarají o to, aby se ho zmocnil. Král je však velice opatrný. Počíná si jako zkušený válečník, vyčkává. Ujišťuje však uduvače, že bude po Davidovi 'slídit' (sr Gn 31,35: Lában slídlil po svých domácích bůžcích; zde je tentýž výraz) všude v judské zemi, mezi všemi 'judskými rody'.

Situace se vyvíjí pro Davida velice zle. Ze získe oblasti prchá dále k jihu do *pouště Maón* (dnešní *tell ma'in*), ale i tam za ním žene Saula strach o království. Už se zdá, že se David z obklíčení nedostane. A právě v této chvíli po lidsku naprosto bezvýhodné zasahuje Hospodin. Na Saulovo území vtrhnou Pelištejci. Spěšný posel hlásí tuto zprávu králi. Saulovi nezbyvá než zanechat pronásledování a rychle spěchat vstříc novému úhlavnímu nepříteli.

i) David v jeskyni Ěn-gedí

24,1—23

David dokázal Saulovi svou upřímnost; neohrozil jeho život, ač ho měl ve své moci.

24¹ David odtud vystoupil a usadil se na nepřístupných vrcholcích u Ěn-gedí. ² Když se Saul vrátil ze stíhání Pelištejců, oznámili mu: „Hle, David je v poušti Ěn-gedí.“ ³ Saul tedy vzal tři tisíce mužů vybraných z celého Izraele a vydal se hledat Davida a jeho muže po ^a Kozorožcích skalách ^a. ⁴ Došel až k ohradám pro stáda, které byly při cestě; byla tam jeskyně. Saul do ní vstoupil, ^b aby vykonal potřebu ^b. V odlehleém koutu jeskyně však seděl David se svými muži. ⁵ Tu Davidovi jeho muži řekli: „Toto je den, o němž ti Hospodin řekl: Vydám ti do rukou tvého nepřítele. Můžeš s ním naložit, jak se ti zlíbí.“ David se přikradl a odřízl cíp Saulova pláště. ⁶ Ale za to odříznutí cípu Saulova pláště ^c si David potom dělal výčitky ^c. ⁷ Svým mužům řekl: „Chraň mě Hospodin, abych se dopustil něčeho takového na svém pánu, na Hospodinovu pomazaném, a vztáhl na něho ruku. Je to přece Hospodinův pomazaný!“ ⁸ Těmi slovy David své muže zarazil a nedovolil jim povstat proti ^d Saulovi. Saul vstal, vyšel z jeskyně a šel svou cestou.

⁹ Potom vstal i David, vyšel z jeskyně a volal za Saulem: „Králi, můj pane!“ Saul se ohlédl. David se sklonil tváří až k zemi a klaněl se. ¹⁰ David Saulovi řekl: „Proč posloucháš lidské řeči, že David usiluje ^e o tvou zkázu ^e?“ ¹¹ Hle, na vlastní oči dnes vidíš, že tě dnes v jeskyni vydal Hospodin do mých rukou. Říkali ^f, abych tě zabil. Já jsem tě však ušetřil. Řekl jsem: Na svého pána nevztáhnou ruku. Je to přece pomazaný Hospodinův. ¹² ^g Pohleď, můj otče! ^g Pohleď na cíp svého pláště v mé ruce. Odřízl jsem cíp tvého pláště a nezabil jsem tě. Věz a viz, že na mé ruce nelpí ani zkáza ani vzpoura. Já jsem proti tobě nezhřešil, ale ^h ty mi ukládáš o život, chceš mi jej vzít ^h. ¹³ Ať nás rozsoudí Hospodin. Ať Hospodin vykoná nad tebou pomstu za mne. Má ruka však proti tobě nebude. ¹⁴ Jak praví dávné přísloví:

Svévole pochází od svévolníků.

Má ruka proti tobě nebude.

¹⁵ Proti komu vytáhl izraelský král? Koho pronásleduješ? Mrtvého psa, pouhou blechu! ¹⁶ Ať Hospodin vede mou při a rozsoudí nás. Ať ⁱ přihlédne a rozhodne můj spor a svým rozsudkem mě vysvobodí z tvých rukou.“

¹⁷ Když David přestal k Saulovi takto mluvit, Saul zvolal: „Což to není tvůj hlas, můj synu Davide?“ A Saul se dal do hlasitého ^j pláče. ¹⁸ Pak ^k Davidovi řekl: „Jsi spravedlivější než já. Ty mi odpláceš dobrým, ale já jsem ti odplácel zlým.“ ¹⁹ Dals mi to dnes najevo, když jsi mi prokázal dobro. Hospodin mě vydal do tvých rukou, ale tys mě nezabil. ²⁰ Kdypak někdo najde svého nepřítele ^l a ^m nechá ho odejít v dobrém ^m? Kéž tě Hospodin odmění dobrým za to, cos mi dnes učinil. ²¹ Věřu, teď už vím, že kralovat budeš určitě ty. Izraelské království bude v tvých rukou stálé. ²² A teď mi odpřísáhní při Hospodinu, že nevyhubíš mé potomstvo a že mé jméno z mého rodu nevyhladí!“ ²³ David to Saulovi odpřísáhl. Saul se pak odebral ke svému domu a David se svými muži vystoupil ⁿ do skalní skrýše ⁿ.

a-a Sadaem, O'. — b-b dosl. aby si zastřel nohy. — c tak O' P V T; × H. — d dosl. srdce Davidovo se rozbušilo. — e usmrtit, O'. — e-e o tvůj život, O'. — f nechtěl jsem, O'; uvažoval jsem, V. — g-g × O'. — h-h dosl. ukládáš o mou duši, abys ji vzal. — i + Hospodin, O'. — i dosl. pozdvihl hlas. — k + Saul, O'. — l + v úzkosti, O'. — m-m dosl. pošle jej na dobrou cestu. — n-n do Mesary, O'.

(1) Joz 15,62 (4) : Sd 3,24 (5) : 1S 26,8 (6) : 2S 24,10 (7) : 2S 1,14 (13) : R 12,19 1Pt 2,23 (15) : 1S 26,20 (16) : Gn 16,5 31,53; Ž 17,2 (21) 1S 23,17 (22) :: 2S 21,6,8

¹⁻⁸ *En-gedi* (česky Kůzlečí pramen) leží asi v polovině západního břehu Mrtvého moře (Joz 15,62). Hory Judské pouště jsou bohaté na jeskyně, často velmi prostorné a těžko přístupné, s četnými průchody a zákruhy. V takových jeskyních přechovávali místy i pastevci svá stáda. Prostor před jeskyní býval ohrazen ohradou z nakupeného kamení. Místo Kozorožčích skal nedovedeme určit. Saul tentokráte vytáhl s celým svým vojskem, s třemi tisíci muži. Byla to proti Davidovým bojovníkům pětinasobná přesila.

V Saulově *počinání v jeskyni* nemusí čtenář vidět nic ponižujícího. Biblické podání mluví o tělesné potřebě prostě a realisticky. Přesto však se nelze ubránit dojmu, že přece jen jde o jisté znevážení krále, když se o něm takto hovoří (sr vk Sd 3,24).

Rada, kterou dávají Davidovi jeho stoupenci, se odvolává na nějakou věštbu nebo prorocký výrok, o němž jinak nic nevíme. Saulova osamocenost, jeho příchod do jeskyně, kde se ocitl *v moci svého protivníka*, to vše je pro ně přímo znamením, že teď nastala chvíle, kdy sám Hospodin vydává krále do rukou Davidových. David však ví, že Hospodinův pomazaný je nedotknutelný — ne pro své vlastnosti, ale proto, že byl pomazán od Hospodina. David má výčitky svědomí i kvůli tomu, že uřízl cíp Saulova pláště, jako by si tím symbolicky chtěl už teď svévolně přivlastnit aspoň část izraelského království (sr 15,27n).

Výraz *lát* (H. = něco utajeného), s předložkou *ba-lát* (= tajně; místo doslovného 'David vstal a *tajně odřízl*' překládáme 'David se příkradl a odřízl') se vyskytuje v jednotném čísle ve Starém zákoně třikrát (1S 18,22 24,5 Rt 3,7). V množném čísle znamená spíše 'kejkle', magii, kouzla (Ex 7,22 8,3,14 [= 7.18 K]); ostatně v každém 'tajném' jednání může být něco tajemného až magického.

⁹⁻¹⁶ David prokazuje Saulovi *nejvyšší poctu* (sr vk Gn 33,3). Původní význam tohoto gesta, padání tváří k zemi, už ovšem vyprchal: před 'božným' králem ležel člověk jakoby mrtev; král ho svým slovem pozvedl a 'oživil'. David nazývá Saula nejen pánem, ale i otcem, což se nesmí chápat jako oslovení důvěrné, nýbrž vysoce uctivé. Tak byli titulováni lidé s mimořádným pověřením od Hospodina, například proroci (2Kr 2,12). Touto poctou se však David nevzdává své spravedlivé věci. Saul ho pronásleduje neprávem. A David počítá s tím, že Hospodin ho potrestá, rozhodně však odmítá zasahovat do Boží pravomoci sám. Hospodin je pro Davida soudce, obhájce i mstitel. David předává svou při do Božích rukou a zároveň vyznává, že sám je nevinný. To dokládá i pokorným sebezhdnocením: Saul se vyčerpává zbytečným zápasem, neboť honí 'mrtvého psa, pouhou blechu'.

¹⁷⁻²³ Saul je Davidovým jednáním dojat. Důležitější však je, že v té chvíli poznal Boží záměr a přiznal to. Nyní ví, že David je předurčen za krále. Jónatan poznal Davidovo vyvolení už mnohem dříve. Tento závěr vyvodil Saul ze skutečnosti, že Hospodin jej — krále — vydal do Davidovy moci. Saul zavazuje budoucího krále přísahou, že nevyhladí jeho potomstvo. Tak doznává, že nadějí pro něho i pro jeho rod je pouze David.

Oba — zavržený i předurčený král — se rozcházejí. Pro Davida není k Saulovu dvoru návratu.

j) David a Abígajil

25,1—44

Izrael oplakává Samuela. David se setkává s Abígajilou, která ho zahrnuje úctou a dary a po Nabalově smrti se stává jeho ženou.

25¹ Když zemřel Samuel, všichni Izrael se shromáždil a oplakával ho. Pochovali ho v jeho domě v Rámě. A David nato sestoupil do Páranské^a stepi.

² V Maónu byl muž, který měl hospodářství^b na Karmelu. Byl velmi zámožný. Měl tři tisíce ovcí a tisíc koz. Právě stříhal na Karmelu ovce^b. ³ Ten muž se jmenoval Nabal a jeho žena se jmenovala Abígajil. Byla to žena bystrého rozumu a krásné postavy, ale muž byl zatvrzelý a v jednání zlý. Byl to Kálebovec^c. ⁴ David se v poušti doslechl, že Nabal^d stříhá své ovce. ⁵ I poslal David deset mládenců, jimž řekl: „Vystupte na Karmel. Půjdete k Nabalovi a popřejete mu mým jménem pokoj. ⁶ Řeknete toto: „Bud' zdrav^e! Pokoj tobě, pokoj tvému domu, pokoj všemu, co máš. ⁷ Právě jsem slyšel, že slaviš stříž. Nuže, tvoji pastýři bývali s námi^f. Neublížovali jsme jim a nepohřešili nic po všechny dny, co byli na Karmelu. ⁸ Zeptej se svých mládenců, povědí ti^o tom. Kéž má družina u tebe najde vlídné přijetí! Vždyť přicházíme ve šťastný den. Dej, prosím, svým otrokům a svému synu Davidovi něco z toho, co máš po ruce.“ ⁹ Davidovi mládenci přišli, vyřídili to vše Nabalovi Davidovým jménem a vyčkávali. ¹⁰ Ale Nabal se na Davidovy služebníky

rozkřikl: „Kdo je David? Kdo je to syn Jišajův? Dnes přibývá otroků, kteří se odtrhují od svých pánů. ¹¹ Mám snad vzít svůj chléb, svou vodu^g a zvířata, která jsem porazil pro své střihače,^h a dát je mužům, o nichž ani nevím, odkud jsou?““

¹² Davidovi mládenci se vydali na zpáteční cestu. Vrátili se a všechno mu to oznámili. ¹³ David svým mužům rozkázal: „Opásejte se každý mečem!“ ¹⁴ Každý se tedy opásal mečem. I David se opásal mečemⁱ. A za Davidem vytáhlo na čtyři sta mužů, dvě stě jich zůstalo u výstroje.

¹⁴ Jeden z mláďenců oznámil Nabalově ženě Abígajile: „Hle, David poslal z pouště posly s požeňmáním pro našeho pána, ale on se na ně osopil. ¹⁵ Ti muži se k nám chovali velice dobře. Nebylo nám ubližováno a nic jsme nepohřešili po všechny dny, co jsme se s nimi stýkali, když jsme byli na poli. ¹⁶ Byli nám hradbou ve dne v noci po všechny dny, co jsme byli s nimi, když jsme pásli ovce. ¹⁷ Teď věz a viz, co bys měla udělat. Vždyť se na našeho pána a celý jeho dům valí pohroma! A on je takový ničema, že se s ním nedá mluvit.“

¹⁸ Abígajil rychle vzala dvě stě chlebů, dva měchy vína, pět připravených ovcí, pět měr^k praženého zrní, sto^l sušených hroznů, dvě stě pletenců sušených fíků a naložila to na osly. ¹⁹ Svým mláďencům řekla: „Jděte napřed, já půjdu za vámi.“ Svému muži Nabalovi^m neoznámila nic. ²⁰ Když sjížděla na oslu dolů, kryta horou, tu proti ní sestupoval David se svými muži, takže na ně narazila. ²¹ David si řekl: „Věru, nadarmo jsem střežil ve stepi všechno, co mu patřilo. Ze všeho, co má, nic nepohřešil. A přece se mi odplatil za dobro zlem. ²² Ať Bůh ztrestáⁿ Davidovy nepřáteleⁿ! Ve všem, co má^o, nezanechám do rána jediného močícího na stěnu.“ ²³ Jakmile Abígajil uviděla Davida, rychle sesedla s osla, padla před Davidem na tvář a poklonila se k zemi. ²⁴ Padla mu k nohám a zvolala: „Má, má to je vina, můj pane. Ať smí tvá otrokyně k tobě promluvit, vyslechni slova své otrokyně. ²⁵ Kéž můj pán nebere^p toho ničemu Nabala^q vážně^p. Vždyť je takový jako jeho jméno. Jmenuje se Nabal (to je Bloud) a jen blud je v něm. Já, tvá otrokyně, jsem neviděla mládence svého pána, které poslal. ²⁶ Ale nyní, můj pane, jakože živ je Hospodin a jakože živ jsi

ty^r, Hospodin ti zabránil dopustit se krveprolití a pomoci si vlastní rukou. Ať jsou nyní jako Nábal tvoji nepřátelé, kteří vyhledávají zkázu mého pána. ²⁷ Toto požeňání zde přinesla svému pánu tvá služka. Ať je rozdáno družině, která chodí v šlépějích mého pána. ²⁸ Promiň své otrokyni přestoupení. Vždyť Hospodin jistě zbuduje mému pánu trvalý dům. Můj pán vede boje Hospodinovy a po všechny tvé dny se na tobě ne-našlo nic zlého. ²⁹ Kdyby někdo povstal, aby tě pronásledoval a ukládal ti o život, ať je život mého pána pojat do svazku živých u Hospodina, tvého Boha. Ale život tvých nepřátel ať vloží do praku a odmrští. ³⁰ Až Hospodin učiní mému pánu všechno to dobré, jež ti přislíbil, a pověří tě, abys byl vévodou nad Izraelem, ³¹ nebudeš mít újmu ani výčitky, můj pane, že jsi zbytečně prolil krev, aby sis^s pomohl. Až Hospodin prokáže mému pánu dobro, vzpomeň na svou otrokyni^s.“

³² David Abígajile odvětil: „Požeňán buď Hospodin, Bůh Izraele, že mi tě dnes poslal vstříc. ³³ A požeňán buď tvůj důvtip a požeňána ty sama, žes mě dnes zadržela, abych se nedopustil krveprolití a nepomohl si vlastní rukou. ³⁴ Ale jakože je živ Hospodin, Bůh Izraele, který mi zabránil způsobit ti něco zlého, kdybys mi nebyla rychle vyšla vstříc, nezůstal by Nábalovi do jitřního úsvitu jediný močící na stěnu.“ ³⁵ David od ní vzal, co mu přinesla, a řekl jí: „Pokojně vystup do svého domu. Hleď, vyslyšel jsem tě a^t beru na tebe ohled^t.“

³⁶ Když Abígajil přišla k Nábalovi, měl právě ve svém domě hody jako^u nějaký král^u.^v Byl v náladě^v, opilý až přespříliš. Proto mu neoznámila ani to nejmenší až do jitřního úsvitu. ³⁷ Ráno, když Nábal vystřízlivěl, jeho žena mu oznámila, co se událo. Tu ho^w ranila mrtvice^w a ztuhl jako kámen. ³⁸ Asi po deseti dnech Hospodin Nábala tvrdě zasáhl, takže zemřel. ³⁹ Když David uslyšel, ^x že Nábal zemřel^x, řekl: „Požeňán buď Hospodin, že rozhodl spor proti Nábalovi, jenž mě pohaněl, a že překazil svému otroku zlý čin a že zlobu Nabalovu Hospodin obrátil na jeho hlavu.“ David pak poslal Abígajile vzkaz, že si ji chce vzít za ženu. ⁴⁰ Davidovi služebníci přišli k Abígajile na Karmel a promluvili k ní: „David nás k tobě posílá. Chce si tě vzít za ženu.“ ⁴¹ Hned se poklonila tváří až

k zemi a řekla: „Hle, tvoje otrokyně bude služkou, která umývá služebníkům svého pána nohy.“ ⁴² Abígajil se rychle vypravila; jela na oslu a doprovázelo ji pět jejich dívek. Následovala Davidovy posly a stala se jeho ženou.

⁴³ David pojal také Achínóamu z Jizreelu; tak byly obě jeho ženami. ⁴⁴ Ale Saul dal svou dceru Míkal, ženu Davidovu, Faltimu, synu Lajišovu, který byl z Galímu^v.

^a Maanské (Maónské), O'. — ^{b,b} stáda [1°, stádo 2°], O'. — ^c tak qr T V; psovský (pk), O'; podle svého srdce, kt (< *ke'libbō* :: *kālibbī*). — ^d + Karmelský, O'. — ^{e-e} dosl. Buď živ; bratřím, V [= *le'echdaj?* < *lechdaj*, H.]; do času, O'. — ^f + v poušti, O'. — ^g víno, O'. — ^h + ovce, O'. — ⁱ⁻ⁱ × O'. — ^k dosl. 5 seá (1 seá = 12 l); 5 oifí, O' (1 oifí = éfá = 36 l). — ^l jeden omer (= 3,6 l), O'. — ^m × O'. — ⁿ⁻ⁿ Davida, O'. — ^o + Nábal, O'. — ^{p+p} dosl. neklade si na srdce. — ^q × O'. — ^r dosl. tvá duše. — ^s dosl. si můj pán. — ^s + abys jí prokázal dobro, O'. — ^{t-t} dosl. pozvedám tvou tvář. — ^{u-u} dosl. hody královské. — ^{v-v} dosl. Nabalovo srdce bylo dobré (= rozjařené) v něm. — ^{w-w} dosl. zmrtvého srdce v jeho nitru. — ^{x-x} × O'. — ^y z Rommy, O'.

(1) 1S 28,3; :Nu 20,29 Dt 34,8; Gn 21,21 (2) 1S 23,24 Joz 15,55 (4) :Gn 38,13 2S 13,23 (6) :Ž 122,7 L 10,5 (8) :Neh 8,10 Est 9,19 (10) :Sd 9,28 (11) :Sd 8,6 (13) :1S 30,24 (18) :Gn 32,14 (= 13 K) Př 18,16 21,14 (19) :Gn 32,17,21 (= 16,20 K) (21) :Ž 109,5 Př 17,13 (22) :Rt 1,17; :1Kr 14,10 16,11 21,21 2Kr 9,8 (23) :Joz 15,18 Sd 1,14 (26) :2Kr 2,2; :Gn 20,6; :Dt 32,35 Ř 12,19; :2S 18,32 (27) :Gn 33,11 2Kr 5,15 (28) 2S 7,11.16.27 1Pa 17,10.25 :1Kr 9,5 (29) :Jr 10,18 Ž 69,29 (30) 2S 5,2 (32) :Gn 24,27 Ex 18,10 Ž 41,14 72,18 L 1,68 (35) :2S 15,9 2Kr 5,19 L 7,50 8,48 (39) Př 22,23; :1Kr 2,44 Ž 7,16 (41) :Rt 2,13 (42) 1S 27,3 30,5 2S 3,3 (43) 1S 27,3 30,5 2S 3,2 (44) 2S 3,14n; Iz 10,30

¹⁻¹³ *Samuelova smrt* jako by sjednotila opět celého Izraele. Možná, že smutečních obřadů se zúčastnil i David. V takových případech asi platil 'Boží mír' (Budde). Potom se David uchyluje zase do stepi, do bezpečí před Saulem. Ví o Saulově posedlosti, nemůže tedy spoléhat na jeho kající a lítostivá slova. Ustupuje na jih až do Páranské stepi (Gn 21,21), ale brzy jej opět vidíme na judském pomezí u Maónu. Maón (1S 23,24) leží asi v polovině západního břehu Mrtvého moře. Karmel, o kterém se tu mluví, není totožný s horou téhož jména, na níž zápasil Eliáš s proroky Baalovými. Byl to kopec poblíž Maónu.

Šest set uprchlíků a psanců, které má David při sobě, se

ovšem těžko uживí, nechtějí-li rabovat. Proto David využívá vhodné příležitosti. Stráží ovcí končí slavností, k nimž bývali zváni i hosté. V takový 'šťastný' den se David nadál nějakého daru od *Kálebovce Nábala*. Jeho požadavek byl docela odůvodněný. Když byli jeho muži v blízkosti Nabalových stád, nehrozilo stádům ani pastýřům žádné nebezpečí. Byli chráněni před obávanými loupežníky z pouště. Za takovou ochranu měl David nárok na odměnu. Nabal je však 'Kálebovec'. Toto označení je dvojsmyslné: předně je údajem o Nabalově původu z edómského rodu (Sd 1,10—15). Je však také možno chápat je tak, že Nabal je psí povahy (H. *kaleb* = pes); tak to čte Septuaginta. Nabal ve své pýše neváhá Davida prohlásit za Saulova uprchlého otrocka. Davidovi muži jsou pro něho potulná sebran-ka. Zaslepen svou sebejistotou ani nechápe, že jeho odmítnutí znamená pro tyto lidi těžkou urážku. Jedná v duchu svého jména, které je asi přezdívkou. Znamená Bloud, Blázen (H. *nábál*), se spodním tónem, který toto bláznovství staví naroveň bezbožnosti (sr Ž 14,1).

^{14—22} Nabalova žena, *krásná Abígajil*, je Nabalovým protikladem. Proto se na ni může obrátit otrok, který ví, že hrozí pohroma. Otrok sám v té věci nemůže ovšem nic vykonat. Žádá ji o rozhodnutí. Dovoluje si přitom podivuhodně mnoho: svého pána nazývá ničemou, doslova synem Belijaalovým. Podle některých vykladačů je toto označení odvozeno od jména babylónské podsvětní bohyně Bellúlu (Budde); pak by znamenalo asi tolik co 'ztracenec'. Většinou se však chápe jako výraz pro darebáka, z něhož není žádný užitek, pro škůdce a ničemu.

Abígajil posílá předem dary, jako kdysi Jákob před setkáním s Esauem (Gn 33). Dříve než se setká s Davidem, už má být jasno, že *usiluje o smír a shodu* a že mu chce prokázat poctu. Praženého zrní je víc než šedesát litrů. Fíky byly sušené, v pletencích. Obojí patřilo pro svou trvanlivost k zásobám. Potom za svými dary přijíždí i ona na oslu. Volí cestu tak, aby ji Nabal neviděl, jede kryta horou.

David se chystá odpovědět na Nabalovu hrubost opravdu tak, jak předpokládal onen moudrý otrok. Zapřísahal se, že vyhubí příslušníky Nabalova statku, a to každého '*močícího na*

stěnu'. Podle běžného výkladu se má za to, že tento obrat označuje muže na rozdíl od ženy (GB, většina komentářů); jiné výklady myslí na psa (Kv). Avšak slova, která jsou podkladem překladu: 'močící na stěnu' (H. *maštín b'qir*), svými souhláskami výrazně ukazují na hody (*mišté*) při ranní věštbě (*boqer*). David tedy neohlašuje bezhlavé vyvraždění celé společnosti, případně vůbec všeho živého (až do psa), nýbrž likvidaci těch, kteří měli právo při takových bohoslužebných hostinách zasedat. Vždyť Nabalovy hody jsou srovnávány s královskými (v. 36). To svědčí o významném postavení tohoto 'Blouda' a napovídá, že měl i své kněžstvo, které mu obstarávalo věšty. Označením 'močící na stěnu' je toto kněžstvo zesměšněno, vždyť to nejsou kněží Hospodinovi. Budou-li vyhubeni, ztratí Nabal možnost styku se svými bohy — a je ztracen. To je smysl oněch pozoruhodných slov o 'močících na stěnu' (Bič, Studie 21nn).

^{23—31} Moudrá *Abígajilina řeč* je zachycena ve slohu tehdejší zdvořilé mluvy. Abígajil pochopila a také to přiznává, že David vede boje Hospodinovy. Jako Hospodinův pomazaný se nutně střetne s Bloudem — Nábalem, a Nabal podlehne. Abígajil také chápe a připomíná i Davidovi, že jeho boj by byl znesvěcen, kdyby mstil sám sebe a osoboval si právo, které náleží jen Hospodinu (Dt 32,35 Ř 12,19).

Trvalý dům, který Davidovi přeje Abígajil, ukazuje na dynastii, která se udrží i po jeho smrti. Obraz, jímž znázorňuje jistotu Boží ochrany Davidova života, je značně nezvyklý: jeho život má být pojat '*do svazku živých*' u Hospodina; výraz 'svazek' znamená doslova měsíc (Gn 42,35 Ag 1,6). Tímto způsobem má Hospodin opatrovat život Davidův. Pozdější doba nahradila tento obraz obrazem 'knihy života' (Zj 20,12).

^{32—44} David správně pochopil, co pro něho znamená čin moudré Abígajil. Přijal její poctu a hold a *odpověděl jí královsky*. Nikdo jiný než král nemohl by prosebníkovi říci: „Vyslyšel jsem tě a беру na tebe ohled“ (dosl. pozvedám tvou tvář). Abígajil na sebe brala jakoby zástupně Nabalovu vinu a David jí tuto vinu odpouští.

Zbytek vyprávění je velmi stručný. Nabalova opilost byla také projevem jeho pobloudilosti a uspišila jeho konec. Nekál

se, zbyla mu jen *hrůza a smrt*. Naproti tomu David vidí v odstranění Nábala, svého odpůrce, novou milost a důkaz Hospodínova vedení. Hospodín urovnává Davidovi cestu za královstvím, nemusí a nemá si ji razit sám svévolně.

Námluvy se nemohly konat hned po Nabalově smrti. Byla tu povinná doba smutku (sr 2S 11,27). Teprve pak si mohl David *vzít Abígajil za ženu*. Současně se uvádí i jméno druhé jeho ženy Achínoam. To je totožné s jménem ženy Saulovy (1S 14,50). Možná, že to byla jenom shoda jmen, možná však — tak soudí někteří badatelé — že tradice o prvních královnách v Izraeli kolísala. Pro krále bylo tenkrát mnohoženství běžným zvykem; v množství synů a dcer se vidělo požehnání pro celou zemi.

Velikou potupou pro Davida bylo, že Saul svévolně rozvedl jeho manželství s *princeznou Míkal* a provdal ji za jiného muže, zřejmě svého přívržence. David ji však i nadále považoval za svou ženu a po Saulově smrti si ji dal přivést opět k sobě (2S 3,13n).

k) David v Saulově táboře

26,1—25

Pronásledovaný David se nepozorovaně dostává do Saulova ležení a znovu králi dokazuje, že mu neusiluje o život.

26¹ Zífejci přišli^a říci Saulovi do Gibeje^b: „Vskutku, David se skrývá^c na pahorku Chakíla naproti poušti Ješimón.“² Saul hned sestoupil do pouště Zíf se třemi tisíci muži vybranými z Izraele, aby hledal Davida v poušti Zíf.³ Saul se utábořil na pahorku Chakíla, který je při cestě naproti poušti Ješimón. David, který se usadil v poušti, viděl, že Saul přitáhl do pouště za ním.⁴ David totiž vyslal zvědy a zjistil, že Saul opravdu přitáhl^d.⁵ Odebral se tedy^e na místo, ^g kde se utábořil Saul. David uviděl místo ^g, kde ležel Saul i Abnér, syn Nérův, velitel jeho vojska^h. Saul spal v ležení a lid tábořil kolem něho.

⁶ David vyzval Chetejce Achímeleka a Abíšaje, syna Serújina, bratra Jóabova: „Kdo se mnou sestoupí k Saulovi do tábora?“ Abíšaj řekl: „Já s tebou sestoupím.“⁷ Tak vnikl David s Abíšajem v noci mezi lid, a hle, Saul leží, spí v ležení a jeho kopí je zabodnuto do země v hlavách lože; Abnér a lid leželi kolem něho.

⁸ Abíšaj řekl Davidovi: „Bůhⁱ ti dnes vydal do rukou tvého nepřítele. Teď dovol, ať ho jedinou ranou přirazím kopím k zemi; druhé rány nebude třeba.“⁹ David však Abíšajovi řekl: „Neodpravuj ho! Vždyť kdo vztáhne ruku na Hospodínova pomazaného a zůstane bez trestu?“¹⁰ David ještě řekl: „Jakože živ je Hospodín, buďto jej zasáhne sám Hospodín anebo najde den, kdy on zemře, nebo odejde do boje a bude smeten.“¹¹ Chraň mě však Hospodín, abych vztáhl ruku na Hospodínova pomazaného. Vezmi tady to kopí, které má v hlavách, i džbánek na vodu a odejděme.“¹² David vzal kopí a džbánek na vodu od hlav Saulova lože a odešli. Nikdo nic neviděl, nikdo nic nevěděl, nikdo se neprobudil, všichni spali; padla na ně mrákota od Hospodína.¹³ David pak přešel na protilehlou stranu, postavil se na vrchol hory vpovzdálí, takže mezi nimi byl značný prostor.¹⁴ David zavolal na lid a na Abnéra, syna Nérova: „Jestlipak odpovíš, Abnére?“ Abnér se ozval: „Kdo jsi, že voláš na krále?“

¹⁵ David Abnérovi řekl: „Jsi přece muž. Kdo je ti v Izraeli roven? Proč jsi nestřežil krále, svého pána? Někdo z lidu přišel krále, tvého pána, odpravit.“¹⁶ Nepočínal sis dobře. Jakože živ je Hospodín, jste syny smrti, protože jste nestřežili svého pána, Hospodínova pomazaného. Podívej se teď, kde je královo kopí a džbánek na vodu, který měl v hlavách!“¹⁷ Saul poznal po hlase Davida. Otázal se: „Je to tvůj hlas, můj synu Davide?“ David řekl: „Je to můj hlas^k, králi, můj pane.“¹⁸ Dále řekl: „Proč vlastně můj pán pronásleduje svého otroka? Vždyť čeho jsem se dopustil? Co je na mně zlého.“¹⁹ Necht' nyní král, můj pán, vyslechne slova svého otroka. Jestli tě proti mně podnítí Hospodín^l, necht' přijme vůni obětního daru. Jestli však lidé, ať jsou prokleti před Hospodínem. Vždyť mě dnes zapudili, abych se nemohl podílet na Hospodínově dědictví, jako by

řekli: Jdi sloužit jiným bohům. ²⁰ At má krev nevyteče na zem daleko od Hospodinovy tváře. Vždyť izraelský král vytáhl, aby hledal ^m pouhou blechu ^m, jako by honil ⁿ po horách koroptev ^o.“ ²¹ Saul na to řekl: „Zhřešil jsem. Vrať se, můj synu Davide. Nic zlého ti už neudělám, protože sis dnes cenil mého života. Počínal jsem si pošetile, převelice jsem chybil.“ ²² David odpověděl: „Tu je královo kopí. At sem přijde někdo z družiny a odnese je. ²³ Hospodin odplatí každému za jeho spravedlnost a věrnost. Hospodin tě dnes vydal do mých rukou, ale já jsem nechtěl na Hospodinova pomazaného vztáhnout ruku. ²⁴ Hle, jaký význam jsem dnes přikládal tvému životu, takový význam at přikládá Hospodin životu mému. Kéž mě vysvobodí z každé úzkosti.“ ²⁵ Saul Davidovi pravil: „Buď požehán, můj synu Davide! Jistě mnoho vykonáš a dokážeš.“ David pak šel svou cestou a Saul se vrátil ke svému místu.

a + z vyprahlých končin, O'. — b na pahorek, O'. — c + s námi, O'. — d + z Keily, O'. — e + David, H. — f + tajně, O' V. — g-g × O'. — h × O'. — i Hospodin, O'. — j mne, O'. — k tvůj otrok (ve smyslu: k službám), O'. — l Bůh, O'. — m-m mou duši (= můj život), O'. — n + jestřáb, O'. — o × O'.

(k. 26) // 23,19—24,23 (1) 1S 23,19 Ž 54,2 (5) 1S 14,50 17,55 (6) 1Pa 2,16; : Sd 7,10m (8) : 2S 16,9 (9) 1S 24,7 : 2S 1,16 (10) : L 18,7 Ř 12,19; 1S 31,6 (12) : 24,5; : Gn 2,21 15,12 (19) : Gn 8,21; Dt 4,28; : 2S 14,16 Dt 32,9 (20) 1S 24,15 (21) : 15,24 (23) : Ž 7,9 28,4

¹⁻¹² Saul, podnícen zífskými udavači, pronásleduje Davida s celým vojskem. Vyprávění o tom je obdobou zprávy z 23,19—24,23. David je mu jakoby vydán do rukou. Avšak víc než na statečnost se tu myslí na víru toho, který se cítí v právu a věří v Hospodinovu spravedlnost. David v noci proniká se svým synovcem Abíšajem (1Pa 2,16) do Saulova tábora (sr Sd 7). Proti králi a jeho vojsku tu stojí David s jediným služebníkem. Průvodce se přihlásil dobrovolně. Nešlo tu o vysvoboditelský boj proti nepříteli Izraele. Ukáže se, že i Davidovi nejbližší příbuzní jsou jiného smýšlení než on. Synové Davidovy sestry Serúje vystupují několikrát dokonce jako Davidovi pokušitelé.

Nemůžeme vyloučit, že se vyskytovaly *dvě verše* téhož příběhu. Zpočátku kolovaly ústně. Když se biblické látky po zničení jeruzalémského chrámu začaly v babilónském zajetí sbírat a spisovat, byly prostě přijaty obě zprávy a podány jako samostatné příběhy. Obdobně můžeme vidět dvojí podání v příbězích zdůvodňujících úsloví: Také Saul je mezi proroky? (10,10—12 : 19,20—24); rovněž dvakrát je podána zpráva, jak se dostal David na Saulův dvůr (16,16—23 : 17,55—58); také o zavržení Saula máme dvojí vyprávění (13,8—15 : 15,10—26); stejně tak o Davidově útěku k Pe-lištejcům (21,11—16 : 27,1nn).

Příběh je uveden zprávou o udavačství Zífejců, jimž je nepříjemná silná 'partyzánská' skupina na jejich území. Pahorek Chakíla je sice v pusté vyprahlé zemi, ale při cestě, zřejmě karavanní. Saul se utáboří, aniž to ví, *Davidovi na dosah*. Saulův stan byl uprostřed ležení. Byl jistě chráněn strážemi, ale lidská opatření jsou bezmocná proti záměrům Hospodinovým. To známe z válek z doby soudců. Hospodin zasahuje. V daném případě uvádí na všechn lid tvrdý spánek; pro spánek je užito výrazu, který znamená přímo mráкотy, mdloby, stav, kdy člověk nic nevnímá (sr vk Gn 2,21 15,12). Davidův čin není proto popisován jako hrdinský skutek; nebyl by možný bez situace, kterou připravil Hospodin.

Abíšaj by chtěl *probodnout krále kopím*, snad dokonce jeho vlastním. Byl by to obzvláštní triumf. Bylo to jediné Saulovo žezlo, o němž víme, odznak jeho moci, zbraň, kterou ve své posedlosti obrátil proti Davidovi i proti svému vlastnímu synu (18,11 19,10 20,33). Takové pokušení bylo jistě i pro Davida lákavé, ale on se mu brání a ubrání, neboť ví, že král jako pomazaný Hospodinův je nedotknutelný. Zločin proti králi se hodnotil jako vzpoura proti Hospodinu. Proto byly tresty za takový čin velmi tvrdé. I to ví David. Hospodinovi pomazaní stojí pod mimořádnou ochranou Boží. Dosti bude na tom, odnese-li královo kopí a džbánek na vodu.

¹³⁻²⁵ Po vykonaném činu *volá David na Abněra*, svého někdejšího velitele. Šlehá jej výsměchem. Vždyť usnout na stráži je zločin. Na to znal vojenský řád zpravidla trest smrti. A zde se jednalo o stráž při osobě samotného krále! David tak dokazuje svým pronásledovatelům, odkud hrozí králi větší nebezpečí. Ti, kdo nedokázali svého krále chránit, jsou přece

jistě větší provinilci než ten, kdo svého protivníka ušetřil. David má doklad své nevinny: královo kopí. Zvítězil tedy nad pokušením a respektoval výhradní právo Hospodina na potrestání pomazaného.

Tu si rozhovoru všimne sám král a pozná Davida po hlase. A David se na něho obrací s přímým obviněním. Pronásledování má za cíl vyloučit ho z obecnství lidu Božího. Je nucen uchýlovat se mezi pohany, kde mu hrozí znečištění, které ho učiní nezpůsobilým k účasti na bohoslužebném životě a tím i zbaví Hospodinovy ochrany. Kdo na tom může mít zájem? Je-li příčina přímo u Hospodina, je i naděje na jeho usmíření vhodnou obětí. Jde-li však jen o lidskou zlobu, pak ať se jejich záměry obrátí na jejich hlavy a oni ať jsou jako zlořečení vyobcováni ze svazku Hospodinových věrných.

V Davidově řeči se uplatňují dvě starobylé lidové představy. Prvá se prozrazuje v obavě, aby jeho krev nebyla prolita někde daleko od Hospodina. Starý Izrael neměl dogmatický pojem Boží 'všudypřítomnosti'. Bůh byl pro něj ve své svatyni nebo na své svaté hoře blíže než jinde. A zaslíbená země byla Hospodinova v tom nejvlastnějším smyslu slova, i když je Hospodin Stvořitel všeho. Vláda jiných bohů nad jinými zeměmi je pro Izraelce samozřejmou skutečností. Cizí země není svatá, neboť je vystavena různým démonským mocnostem. Ve svaté zemi je prolitá krev přímou urážkou Hospodina, volá o pomstu, kdežto 'mimo dohled Hospodinův' by zůstala nepomstěna.

S tím souvisí druhá představa: v cizí zemi nutno sloužit cizím bohům. Ne však z mocenského donucování — pohané bývali dosti snášenliví —, ani podle známého úsloví „Cí chleba jíš, toho píseň zpívej“, ale proto, že nad cizí zemí vládnou cizí bohové a mají skutečnou moc. Božstvo je mocí až zhoubnou tam, kde není přítomen Hospodin. David ví, že s tím počítají jeho protivníci, i sám Saul. Dokázal sice svým pobytem mezi Pelištejci, že je možno zůstat věrným vyznavačem Hospodinovým i mezi neobřezanci (sr vk 21,11nn), ale chce odhalit nešlechtný záměr svých odpůrců, který nemůže zůstat bez trestu, protože znamená znevážení Hospodinovy síly a moci.

Zahanbený Saul lituje svého nepřátelství vůči Davidovi

(sr 24,21) a vyznává, že v Hospodinově síle vykoná David ještě veliké věci. Tím současně přiznává vlastní porážku. Hospodin svým požehnáním bude provázet ne jeho, nýbrž Davida. Přes toto poznání se ani nepokusí Davida znovu připoutat ke svému domu a David jde dál svou cestou. Pro Saula to byla poslední příležitost ke změně cesty.

1) David v zemi Pelištejců

27,1—12

David se uchyluje ke králi Akíšovi do Gátu a stává se jeho vasalem.

27¹ David si řekl: „Kteréhokoli dne mohu být zahuben Saulovou rukou. Nezbyvá mi nic lepšího než uniknout do pelištejské země. Saul mě nechá být, přestane mě hledat po celém izraelském území. Tak mu uniknu z rukou.“² A David hned přešel spolu se svými^a šesti sty^a muži k Akíšovi^b, synu Maókovu, králi Gátu. ³ David se usadil u Akíše v Gátu, on i jeho muži, každý se svou rodinou, David se svými dvěma ženami, Achinoamou Jizreelskou a Abígajilou Karmelskou^c, ženou po Nabalovi. ⁴ Když Saulovi ohlásili, že David uprchl do Gátu, už ho dál nehledal. ⁵ David řekl Akíšovi: „Jestli jsem^d získal tvou přízeň, kéž by mi dáno místo v některém z^e venkovských měst^e a já se tam usadím. Proč by měl tvůj otrok sídlit s tebou v městě královském?“ ⁶ Akíš mu dal onoho dne Siklág. Proto náleží Siklág judským králům dodnes.

⁷ Údobí, po které David sídlil v pelištejské krajině^f, trvalo celkem^g jeden rok^g a čtyři měsíce. ⁸ David se svými muži vycházel a podnikal vpády proti Gešúrejčům, Girzejčům^h a Amálekovcům; to bylo totiž pradávneⁱ obyvatelstvo té zeměⁱ od cesty do Šúruⁱ až po egyptskou zemi. ⁹ David bil zemi, nechalval naživu muže ani ženu, ale bral brav a skot, osly, velbloudy i šaty. S tím se vracel a přicházel k Akíšovi. ¹⁰ Když se Akíš ptal: „Kam^j jste dnes vpadli?“ David odpovídal^k: „Na jih Judy,“ nebo „Na jih Jerachmeelců^l,“ nebo „Na jih Kénijců.“

¹¹ David nenechával naživu muže ani ženu a nevodil je do Gátu. Říkal: „Mohli by na nás vyzradit: Toto dělá David.“ Takto si počínal po celou dobu, co sídlil v pelištejské krajině^f. ¹² Akíš Davidovi důvěřoval. Říkal: „Příliš se zošklivil svému lidu, Izraeli; navždy zůstane mým otrokem.“

a-a 400, O'. — ^b Anchúsovi, O' (sr 21,11). — ^c × (> [po Nabalovi] + Karmelském), O' V. — ^d tvůj otrok, O'. — ^{e-e} dosl. měst (v) poli (O' = H.); měst tohoto kraje, V. — ^f dosl. poli (v.7.11). — ^{g-g} tak As J Lr; den, K; × O' V. — ^h × O'. — ⁱ⁺ⁱ od Gelampsúru, O'. — ⁱ tak P T ∼ O' V. — ^k + Anchúsovi (= Akíšovi), O'. — ^l Jesmegy, O'.

(1) : 1S 23,23 (2) 25,13; 21,11 (= 10 K) (3) 25,42n 30,5 (6) : Joz 15,31 19,5 (8) Joz 13,2; : Ex 17,16; Gn 25,18 (10) :: 1S 30,29

¹⁻¹² O Davidově útěku do pelištejského Gátu se vypráví také podruhé (sr 21,11—16). Nyní sem přichází jako velitel šesti set mužů ke všemu odhodlaných, psanců, jimž nezbývalo nic jiného než držet pospolu a jít za svým velitelem. Měli s sebou své ženy a děti. Gátský král nebyl příliš velkým panovníkem. Hodí se mu přijmout do služeb přeběhlíky z Izraele, lidi, kteří se vrátit nemohou, protože by je doma čekala smrt.

David se pro tuto cestu rozhodl sám. Nic se nevypráví o tom, že by se dotázal Hospodina, ačkoli jindy tak činíval. Ostatně celá kapitola pojednává o tom, co si David myslel, co si říkal a co dělal na vlastní pěst — a co si také myslel Akíš. Nadobro se ztrácí jakákoli zmínka o Bohu a jeho vůli, jako by šlo o čistě lidskou záležitost. Aní David jako by neznal hranice, kam až člověk se svými plány a nápady může (sr vk 1S 29). Podání ho ukazuje v nepříznivém světle jako lapku a kořistníka. Nesmí se však přehlédnout, že jde i tu vposledu o boje Hospodinovy (sr Ex 17,16), uložené kdysi Saulovi (1S 15,3), nyní vedené Davidem a před Pelištejci dobře utajené (sr 30,29). Tím, že získal vlastní město, získal David i značnou nezávislost, zvláště duchovní, i když navenek se stal Akíšovým vasalem; město *Siklág* přijal jako léno. Jeho povinností bylo nakonec vlastně jen táhnout se svým pánem do boje proti nepříteli. Válka mezi Pelištejci a Izraelem mohla opět kdykoli vzplanout. Zde hrozilo nebezpečí. Jak se David zachová (sr 29,1—11)?

Z nepřátelských skupin, které David přepadal, známe ze Starého zákona pouze *Amálekovce*, dávné nepřátele Izraele (Ex 17,16 Nu 24,20 Dt 25,19). Jejich vyhubení za Saula (1S 15,9.15) nelze tedy brát doslovně. Gešúrejci sídlili kdesi na jihu země. O Girzejcích jinak nevíme nic. Vidět v těchto výpadech loupeživé akce (jako např. Hertzberg) znamená nechtát záměr textu. David jen *plní poslání*, které Hospodin svému pomazanému přikázal (sr 15,3); způsob, jak to činí, je podmíněn dobově.

IV. SAULŮV KONEC

1. SAUL V ĚN-DÓRU

28,1—25

Zavržený král si dává před bitvou s Pelištejci vyvolat ducha zemřelého Samuela. Ten mu ohlašuje zánik.

28¹ V oněch dnech shromáždili Pelištejci své válečné šiky, aby bojovali proti Izraeli. Akíš^a řekl Davidovi: „Jistě víš, že potáhneš se mnou v šiku ty i tvoji muži.“² David Akíšovi odvětil: „Však poznáš sám, co tvůj otrok udělá!“ Akíš na to Davidovi řekl: „Ustanovuji tě tedy^b svým osobním^b strážcem po všechny dny.“

³ Samuel zemřel a všechen Izrael ho oplakával. Pochovali ho v Rámě, jeho městě. Saul pak vymýtil ze země vyvolavače duchů zemřelých a jasnovidce.

⁴ Pelištejci se shromáždili, vtrhli do země a utábořili se v Šúnemu. Saul proto shromáždil celého Izraele a utábořili se v pohoří Gilbóa. ⁵ Když Saul uviděl pelištejský tábor, strachy se celý^c roztrásl. ⁶ I doptával se Saul Hospodina, ale Hospodin mu neodpovídal ani skrze sny, ani pomocí urím, ani prostřednictvím proroků. ⁷ Tu řekl Saul svým služebníkům: „Vyhledejte mi ženu, která vyvolává duchy zemřelých. Půjdu k ní a dotážu se jí.“ Jeho služebníci mu řekli: „Taková žena,

kteřá vyvolává duchy zemřelých, je v Ěn-dóru.“⁸ Saul se přestrojil, vzal si jiné šaty a šel tam spolu se dvěma muži. Přišel k té ženě v noci a řekl jí: „Věšti mi prostřednictvím ducha zemřelého. Přivolej mi, koho ti řeknu.“⁹ Žena mu odpověděla: „Však ty víš, co udělal Saul, že vyhladil ze země vyvolavače duchů zemřelých a jasnovidce. Proč mi ukládáš o život? Chceš mě vydat na smrt?“¹⁰ Ale Saul se jí zapřísáhl při Hospodinu: „Jakože živ je Hospodin, žádný trest tě za to nestihne.“¹¹ Žena se ho zeptala: „Koho ti mám přivolat?“ Odvětil: „Přivolej mi Samuela.“¹² Když žena Samuela uviděla, hlasitě vykřikla a obrátila se na Saula: „Proč jsi mě obelstil? Vždyť ty jsi Saul!“¹³ Ale král jí řekl: „Neboj se! Co vidíš?“ Žena Saulovi odvětila: „Vidím božský zjev, jak vystupuje ze země.“¹⁴ Rekl jí: „Jak vypadá?“ Odpověděla: „Vystupuje^d starý muž^{d e}, zahalený pláštěm.“ Saul poznal, že to je Samuel, sklonil se tváří až k zemi a klaněl se.

¹⁵ Samuel se Saula otázal: „Proč rušíš můj klid? Proč jsi mě dal přivolat?“ Saul řekl: „Jsem ve velkých úzkostech. Pelištejci bojují proti mně a Bůh ode mne odstoupil. Vůbec mi neodpovídá ani prostřednictvím proroků, ani skrze sny. Proto jsem zavolał tebe, abys mi oznámil, co mám dělat.“¹⁶ Samuel odvětil: „Proč se ptáš mne, když Hospodin od tebe odstoupil a stal se tvým protivníkem?“¹⁷ Hospodin učinil^g, co prohlásil skrze mne: Hospodin vytrhl království z tvé ruky a dal je tvému bližnímu, Davidovi.¹⁸ Žes neuposlechl Hospodina a nestal se vykonavatelem jeho planoucího hněvu proti Amálekovi, za to ti dnes Hospodin udělal toto:¹⁹ Spolu s tebou vydá Hospodin do moci Pelištejců též Izraele. Zítřa^h budeš ty i tvoji synové u mne^h. Také izraelský tábor vydá Hospodin do moci Pelištejců.“²⁰ Saul se rázem skácel k zemi v celé své délce; tak velice se polekal Samuelových slov. Nebylo v něm síly, protože nepojedl chleba celý den a celou noc.²¹ Žena přistoupila k Saulovi a viděla, jak strašně se zhrozil. Řekla mu: „Hle, tvoje otrokyně tě uposlechla. Svěřila jsem svůj život do tvých rukou. Poslechla jsem tě v tom, cos mi poručil.“²² Ted zase ty, prosím, poslechni svou otrokyni. Předložím ti sousto chleba a pojiš, aby ses posílil, vždyť musíš pokračovat v cestě.“

²³ Ale on se zdráhal. Říkal: „Nebudu jíst.“ Jeho služebníci spolu s tou ženou na něho však naléhali a on je uposlechl. Povstal ze země a posadil se na lože.²⁴ Žena měla doma vykrmeného býčka. Rychle ho připravila k hodu, nabrala mouky, zadělala a napekla nekvašených chlebů.²⁵ Předložila to Saulovi i jeho služebníkům a oni jedli. Pak se zvedli a odešli ještě té noci.

^a Anchús, O' (sr 27,2). — ^{b-b} dosl. své hlavy. — ^c dosl. jeho srdce. — ^{d-d} vzpřímený muž, O'. — ^e + ze země, O'. — ^{f-f} H. 'ár = çár; je s tvým druhem (< 'im ré'eká?), O' P ∞ V. — ^g + ti, O' V; + jemu (= Davidovi ?), H. — ^{h-h} ty i tvoji synové s tebou padnou, O'.

[1] 1S 29,1 [3] 25,1 : Ex 22,17 (= 18 K) Lv 19,31 Dt 18,10n [4] Joz 19,18 2Kr 4,8; 1S 31,1 (5) : Jb 18,11 (6) 1S 14,37 : Př 1,28 Pl 2,9; : Ex 28,30 Nu 27,21 Dt 33,8 (8) : 1Pa 10,13 Iz 8,19 [14] : 2Kr 2,8,13 [15] 1S 18,12 : Sd 16,20 [17] 1S 15,28 [18] 15,18n : Ex 17,14,16; : 1Kr 20,42 Jr 48,10 [19] 1S 31,6 [21] : 19,5 Sd 12,3

¹ⁿ První dva verše uvádějí snad nejtěžší krizi v Davidově životě. Jako vasal pelištejského vladaře má vytáhnout do boje proti svému vlastnímu lidu. Je mu ovšem jasné, že něco takového udělat nemůže. Jeho odpověď pelištejskému králi zní proto dvojznačně. Akíš ji však chápe jako jednoznačný souhlas a jako odhodlání k společnému boji. Proto ustanovuje Davida svým osobním strážcem: Králové mívali často tělesnou stráž z cizinců. Když docházelo ke spiknutí proti vladaři, bývali obvykle věrnější než vlastní lidé. Také David měl později své věrné gardisty např. z Gátu, tedy Pelištejce (2S 15,18—22).

³⁻⁷ Následuje nová zmínka, že Samuel zemřel (sr 25,1), a poznámka, že Saul vyhladil ze země *duchaře a věštce*. To nebylo dosud zmíněno; nevíme tedy, kdy tak učinil.

Je nápadné, že obě zprávy jsou spojeny. Nesouvisely, když ne časově, tedy svým motivem? Samuelova smrt znamenala, že *zmlká Hospodinovo slovo*, tedy i to, které obviňovalo Saula z neposlušnosti a vzpoury vůči Hospodinu a ohlašovalo jeho zavržení. Vyhlazením duchařů a věštců znemožňuje Saul jakýkoli styk se zemřelým Samuelem. Saulův čin není nutno chápat jako projev jeho ryzí poslušnosti Hospodinových nařízení (Ex 22,17 [= 18 K] Lv 19,31). Je možné, že se tímto způsobem snažil umlčet jakékoli další připomenutí svých vin. Nebo chtěl dosáhnout, aby nikdo neměl možnost obracet se na Boha jinak, než jeho prostřednictvím jako krále (sr Da 6,8 [= 7 K])? Zřejmě je, že Saulovou snahou je čím dále tím více

přisvojovat si práva a moc, jaké nepříslušely žádnému králi v Izraeli, a využívat Hospodinových příkazů ve svůj prospěch (sr 15,18n).

Duchařství je pradávna lidská činnost, přetrvávající dodnes. Pramení z touhy po poznání budoucnosti, kterou by 'duchové' zemřelých měli znát lépe než lidé živí. Ve staré době bylo *duchopravectví* spojeno s kultem duchů zemřelých předků. Duch je nazýván božským zjevem, doslova 'božstvem' (v.13), byl tedy předmětem božské úcty u těch, kteří propadli kenaanským vlivům. Izrael na rozdíl od svých sousedů, zvláště Egyptanů, nehloabal o posmrtné pouti zemřelého (Ž 6,6 30,10 88,11nn). Věštec, který mohl ducha vyvolat, tedy nemůže být Izraelec, ale patří k těm, se kterými Izraelec neměl mít nic společného (sr vk Dt 18,9nn). Nazývá se *ba'al 'ób* čili 'pán ducha zemřelého'. Septuaginta mluví o ženě vyvolávající duchy zemřelých jako o břichomluvkyni.

Saul se dotazoval Hospodina nejdříve regulárními způsoby. Očekávání Božího zjevení ve snu bylo celkem nasnadě, zvláště v případě krále. Mohly to být přímé pokyny anebo sen, který mu mohl vyložit charismaticky nadaný vykladač. Tak je tomu v případě Josefova výkladu faraónových snů (Gn 41) i výkladů Danielových (Da 2). Saulovi byla odpověď touto cestou odepřena. Rovněž tak tomu bylo při věštbě pomocí losů urím a tumím (sr vk Ex 28,30 Nu 27,21). Saul měl kdysi blízko k prorockému hnutí své doby, k extatikům (1S 10,11). Prorok však není věštec. Snad se při dotazovaných prorocích nedostavilo ani vytržení mysli, rozhodně však žádné jasné a použitelné slovo. Tím Saul vyčerpал možnosti řádného dotazování na Boží vůli.

Saulovo další jednání je *bézzradné a zoufalé*. Myslí, že se musí uchýlit k praktikám, které sám pod trestem smrti zakázal. Je zajímavé, že v jeho okolí vědí hned o věštkyni, která by mu mohla posloužit. Ani Saulovou horlivostí nebyla tato živnost zcela vymýcena. Ta věštkyně žije v Ěn-dóru. Saul se tam rozhodne jít. Jeho převlečení je výrazným znamením jeho hluboké krize: tak nekrálovsky si počíná.

⁸⁻²⁵ *Žena v Ěn-dóru* se odhodlá k věštbě teprve po Saulově přísaze. Celá scéna je podána ve zkratce. Vyvolávání podsvět-

ných duchů a stínů bylo spojeno se složitými obrady, které měly sugestivně zapůsobit na účastníky. Samuela vidí jen věštkyně, která jeho slovo tlumočí Saulovi. Starý Izrael narušený kenaanským pohanstvím tedy počítal se skutečnou možností styku s podsvětím, jenomže to bylo Hospodinovým zákonem přísně zakázáno. Podle rabínských výkladů, značně fantastických, se duchařům zjevuje vyžádaný duch hlavou dolů, pouze když je tazatelem král, stojí duch zpříma. Tento výklad by snad ani nestál za zmínku, nebýt toho, že Septuaginta čte místo slov: starý muž 'vzprímený muž', a že žena poznala Saula, když se jí Samuel zjevil.

Vyvolaný *Samuelův duch* vytýká Saulovi rušení podsvět-ního klidu (sr Jb 3,11nn Iz 14,9nn). Těžká je otázka, jak nahlížet na fakt, že se Samuel zjevil a mluvil. V každém případě tu šlo o nepřipustné jednání. A Saul je z toho prožitku zdrcen. Je souzen a odsouzen celý jeho duchovní postoj; pro něho už platí jen zavržení. Chlácholivá snaha věštkyně a Saulových služebníků, dodat mu znovu síly, nemůže přehlušit ani zmírnit tvrdý výrok Samuelův, že se Bůh stal Saulovým nepřítelem. Pelištejci budou opět pány v izraelské zemi. Tak i společná hostina stojí ve stínu toho, co se stane, jako by to byla hostina před popravou. Saul v noci přišel, v noci odchází a do noci se ztrácí jeho cesta (: 1S 29,10n).

2. DAVID PELIŠTEJSKÝM VASALEM

a) David zapuzen z vojska Pelištejců

29,1—11

David opouští se svými muži pelištejské vojsko, protože mu velitelé nedůvěřují.

29¹ Pelištejci shromáždili všechny své šiky do Afeku, zatímco Izrael tábořil u pramene^a, který je v Jizreelu. ² Pelištejská knížata pochodovala se svými setninami a pluky, kdežto David

a jeho muži pochodovali s Akíšem^b jako poslední. ³ Pelištejští velitelé se ptali: „^cCo s těmito Hebreji^e?“ Akíš pelištejským velitelům odpověděl: „Vždyť je to David, služebník izraelského krále Saula, který je u mne už rok, ba léta^d. Neshledal jsem na něm nic zlého, ode dne, kdy odpadl^e od Saula, až dodnes.“

⁴ Ale pelištejští velitelé se na něho rozzlobili. ^f Pelištejští velitelé^f mu řekli: „Pošli toho muže zpět, ať se vrátí tam na své místo, které jsi mu určil. S námi ať do boje netáhne, aby se v boji^g nestal našim protivníkem. Címpak by se lépe svému pánu zalíbil než hlavami těchto mužů? ⁵ Cožpak to není David kterého opěvovali v tanečním reji:

Saul pobil své tisíce,
ale David své desetitisíce?“

⁶ Akíš si zavolal Davida a řekl mu: „Jakože živ je Hospodin, ty jsi přímý a tvé vycházení a vcházení u mne v táboře^h se mi líbí^h. Neshledal jsem na tobě nic zlého ode dne, kdy jsi ke mně přišel, až dodnes. Ale^h nelíbíš se^h knížatům. ⁷ Vrať se tedy pokojně zpátky, aby ses nedopustil něčeho, co pelištejská knížata považují za zlé.“

⁸ David Akíšovi namítl: „Čeho jsem se dopustil a co zlého jsi shledal na svém otroku ode dne, kdy jsem se před tebou objevil, až dodnes, že nesmím jít do boje proti nepřátelům svého pána, krále?“ ⁹ Akíš Davidovi odpověděl: „Uznávám, v mých očích jsi dobrýⁱ jako Boží poselⁱ. Pelištejští velitelé však řekli: Ať netáhne s námi do boje. ¹⁰ Nyní tedy přivstaň si ráno, ⁱ i služebníci tvého pána, kteří přišli s tebou^k, přivstaňte si ráno hned na úsvitě a odejděte.“ ¹¹ Tak si David spolu se svými muži přivstal a vydal se ráno na cestu zpátky do pelištejské země, zatímco Pelištejci vystupovali^l do Jizreelu^l.

^a v Ěn-dóru, O'. — ^b Anchúsem (sr 27,2). — ^{c-c} Kdo jsou ti, kdo přecházejí, O'. — ^d na druhý rok, O'. — ^e + ke mně, O' V. — ^{f-f} × O' P V. — ^g v táboře, O'. — ^{h-h} dosl. je dobré v mých očích (1° ~ 2°). — ⁱ⁻ⁱ × O'. — ^j + ty, O' V. — ^k + jděte na místo, které jsem vám určil, a neber si k srdci tu ničemnou věc. V mých očích jsi dobrý, O'. — ^{l-l} proti Izraeli k boji, O'.

[1] 1S 4,1 Joz 15,53,56 [2] :Joz 13,3; 1S 28,1n [3] 27,7 [4] 1Pa 12,19; :1S 14,21 [5] 18,7 21,12 (= 11 K) [9] :2S 14,17 19,28 (= 27 K) [11] 2S 4,4

¹⁻¹¹ Svolání pelištejských vojenských oddílů znamená, že každý z vládců (Joz 13,3) a jejich vasalů dodá určitý *kontingent bojovníků*. V tomto případě se Akíšovi výborně hodí, že má na svém území vojenskou kolonii izraelských uprchlíků, jejichž povoláním je vlastně boj. O Davidovi je přesvědčen, že jeho návrat do Izraele je nemožný.

Přehledka se koná v obvyklém shromaždišti Pelištejců, v Afeku (1S 4,1). Starověká *přehledka* byla spíše náboženskou než vojenskou záležitostí. Kněz nebo věstec určoval, které oddíly vojska mají tvořit přední voj a podobně. Pelištejská knížata (H. *s'rānim*; tento výraz je příbuzný s řeckým *tyrannos* — česky tyran; Pelištejci přišli do Palestiny z egejské oblasti) zde vystupují jako vojenští velitelé (H. *šārīm*). Toto kolegium energicky radí Akíšovi, aby se David boje neúčastnil. Mluví o Davidovi a jeho spolubojovnících jako o Hebrejích (sr vk Gn 14,13n); už v tomto označení se značí odstup, ne-li pohrdání (sr 1S 14,21). Vědí, že tento muž má za sebou slávu právě z minulé války mezi nimi a Izraelem, a obávají se proto, že by zradou nynějšího pána zase mohl získat postavení, které v Izraeli ztratil. Nechtějí tedy připustit, aby Hebrejové spolu s nimi bojovali. Pokládají je za živel krajně nespolehlivý.

Pro Akíše je *situace velmi nepříjemná*. Vasal, kterého si vážil, by se mohl takovým odmítnutím urazit. Mohl by opravdu přejít k nepříteli nebo v králově nepřítomnosti napáchat jiné zlo. Akíš se ho zřejmě bojí. Lichotí mu, nazývá ho dokonce 'Božím poslem' a při ujišťování užívá přísahy při Hospodinu, což je v jeho ústech jakožto pohana podivné. Musíme však uvážit, že pohanovi nepřišlo zatěžko ze slušnosti přísahat při bohu toho druhého.

Rozhodnutí pelištejských knížat vysvobozuje Davida z jeho velmi svízelné situace. Už hrozilo nebezpečí, že bude muset bojovat proti vlastnímu lidu. Ve styku s Akíšem se nesmí nijak prozradit. Proto Saula a jeho vojsko nazývá 'nepřáteli svého pána, krále'. Jestliže nakonec *k boji nedojde*, za to vděčí jedině Božímu zásahu. Hospodin si za své nástroje zvolil pelištejské velitele, do jejichž srdcí zasil símě nedůvěry. David nebude zatažen do bratrovražedné války a neposkvrní si ruce krví

příslušníků svého lidu. Podání nám chce ukázat, jak jenom Boží řízení odstranilo Davida ze scény připravené pro tragédii Saulovy poslední bitvy.

b) David táhne proti Amálekovi

30,1—31

Amálekovci zničili město Siklág a odvedli ženy a děti do zajetí. David je však porazí a osvobodí zajaté.

30¹ David právě dorazil se svými muži třetího dne do Siklágu, poté co Amálekovci vpadli do Negebu, k Siklágu. Zničili Siklág a vypálili jej. ² Ženy^a, mladé i staré, které v něm byly, zajali. Nikoho^b neusmrtili. Odvedli je a šli svou cestou. ³ Když přišel David se svými muži k městu, viděl, že je vypáleno a že jejich ženy, synové a dcery jsou zajati. ⁴ David i všecken lid, který byl s ním, se dali do hlasitého pláče a plakali až do úplného vysílení. ⁵ Zajaty byly také obě Davidovy ženy, Achínoam Jizreelská a Abígajil, žena po Nabalovi Karmelském. ⁶ Davidovi bylo velmi úzko. Lid se domlouval, že ho ukamenuje. Všecken lid byl totiž rozhořčen, každý pro své syny a dcery. David však našel posilu v Hospodinu, svém Bohu. ⁷ David řekl knězi Ebjátarovi, synu Achímelekovu: „Přines mi^c efód!“^c Ebjátar Davidovi efód přinesl^c. ⁸ David se doptával Hospodina: „Mám pronásledovat tu hordu^d? Dostihnu ji?“ On mu řekl: „Pronásleduj! Jistě dostihneš a jistě vysvobodíš.“

⁹ David tedy vytáhl se^e šesti sty^e muži, které měl při sobě, a došli až k úvalu Besór, kde někteří zůstali. ¹⁰ David pronásledoval nepřítelů se čtyřmi sty muži; dvě stě mužů tam zůstalo, protože byli na smrt zemdleni a nemohli už úval Besór přejít. ¹¹ Na poli našli nějakého Egyptana a vzali ho k Davidovi. Dali mu najíst chleba a napít vody. ¹² Dali mu též pletenec sušených fíků^f a dva sušené hrozny^f. Jedl a vrátila se mu^g životní síla^g. Vždyt tři dny a tři noci nejedl chléb a nenapil se vody.

¹³ David se ho zeptal: „Či jsi a odkud jsi?“ On řekl: „Já jsem egyptský sluha, otrok jednoho Amálekovce. Před třemi dny mě můj pán opustil, protože jsem byl nemocen. ¹⁴ Vpadli jsme do Negebu osídleného Keretejci^h i na území Judy, totiž do Negebu Kálebovců, a vypálili jsme Siklág.“ ¹⁵ David se ho otázal: „Přivedl bys mě k té hordě^d?“ On řekl: „Přisahej mi při Bohu, že mě nezabiješ a že mě nevydáš mému pánu do rukou, a přivedu tě k té hordě^d.“ ¹⁶ Přivedl ho k nim, a hle, byli roztažení po celé zemi, jedli, pili a oslavovali všechnu tu velikou kořist, kterou pobrali v pelištejské a judské zemi. ¹⁷ David je pobíjel od ranního rozbřesku až do večera příštího dne. Nikdo z nich neunikl, jen asi čtyři sta mladých mužů, kteří vsedli na velbloudy a ujeli. ¹⁸ Tak vysvobodil David všechno, co Amálekovci pobrali, i obě své ženy David vysvobodil. ¹⁹ Nikdo z nich nechyběl, mladí ani staří, synové ani dcery, kořist ani cokoli jim pobrali. Všechno David získal zpět. ²⁰ David také pobral všechnu brav a skot. ⁱ Hnali před ním to stádoⁱ a říkali: „To je Davidova kořist.“

²¹ Tak došel David ke dvěma stům mužů, kteří byli na smrt zemdleni a nemohli jít za Davidem a které zanechali v úvalu Besór. Vyšli vstříc Davidovi a lidu, který byl s ním, David přistoupil k lidu a ⁱ přál jimⁱ pokoj. ²² Tu se mezi těmi muži, kteří šli s Davidem, ozvali všichni zlí a ničemové: „Protože s námi^k nešli, nedostanou nic z kořisti, kterou jsme získali. Ať si toliko každý odvede svou ženu a děti a ať jdou!“ ²³ Ale David řekl: „Nenakládejte tak, moji bratři, s tím, co nám dal Hospodin. Ochraňoval nás a vydal nám do rukou tu hordu^d, která na nás přitrhla. ²⁴ Kdopak vás v této věci uposlechne^l? Podíl toho, jenž vyšel do boje, bude stejný jako podíl toho, jenž zůstal u výstroje; dostanou stejný díl.“ ²⁵ Tak tomu bylo od onoho dne i nadále. Ustanovil to jako nařízení a řád pro Izraele, platný dodnes.

²⁶ Když David dorazil do Siklágu, rozeslal podíly z kořisti starším judským, svým přátelům, se vzkazem: „To je pro vás dar z kořisti získané na Hospodinových nepřítelích.“

²⁷ Poslal jej starším

do Bét-elu^m,

do Rámotu v Negebuⁿ,

- do Jatiru^o,
^p do Sifmótu,
²⁹ do Rákalu^r,
 do měst Kénijců,
 do Bór-ašanu^t,
³¹ do Chebrónu a na všechna místa, kam David se svými muži chodíval.
- ²⁸ do Aróeru,
 do Eštemoy^{p q},
 do měst Jerahmeelovců,
³⁰ do Chormy^s,
 do Ataku^u.

^a a všechno, co v něm bylo, O'. — ^b muže ani ženu, O'. — ^{c,c-c} × O'. — ^d geddúr (zkomolený přepis), O' (v.8.15.23). — ^{e-e} 400, O'^B. — ^{f-f} × O'. — ^{g-g} dosl. jeho duch. — ^h Cholthi, O' (zkomoleno přes *chelthei* z *cheréthei*; přepis). — ⁱ⁻ⁱ hnál je před kořistmi, O'; hnál je před sebou, V. — ^{j-j} oni mu přáli, O'. — ^k tak O' P V; :: se mnou, H. — ^l + vždyť nejsou méně než vy, O'. — ^m Baithsúru, O'. — ⁿ Rámy na jihu, O'. — ^o Jethoru, O'. — ^{p-p} těm v Amadí, v Safi, v Esthii, O'. — ^q + těm v Gethu, v Kinanu, v Safeku, v Thimathu, O'. — ^r na Karmeli, O'. — ^s Jerimúthu, O'; těm v Aramě, V. — ^t Beer-šeby, O'; při vodách Asan, V. — ^u Noo, O'.

(1) : 1S 15,7; 27,6 (5) 25,42n 27,3 2S 2,2 (6) : Ex 17,4; : Ž 56,3n (7) 1S 23,6.9 (8) : 23,2.4 2S 5,19 (12) : Sd 15,19 (14) 2S 8,18 1Kr 1,38.44; Joz 14,13 15,13 (16) : 1Te 5,3 (24) 1S 25,13 : Nu 31,27 Joz 22,8 (26) : Gn 33,11 (27) Joz 19,8; Joz 15,48 (28) Joz 15,50 (29) 1S 27,10; Sd 1,16 5,24 1S 15,6 (30) Sd 1,17 (31) Joz 14,13 2S 2,1

¹⁻⁸ David se vrací do místa, které mu bylo přiděleno Akíšem (27,6), do Siklágú. Siklág byl vzdálen od Afeku více než sto kilometrů. Za Davidovy nepřítomnosti odvedli *Amálekovci* ženy a děti a město vypálili. Hrozná skutečnost přivedla Davida do nebezpečí podobného těm, do jakých se dostával vždy znovu Mojžíš. Jeho lidé jsou rozhořčení a hněvají se i na něho, svého vůdce. Byli to psanci, hořkost srdce byla základním tónem jejich života (22,2). Nechybělo mnoho do vzpoury. David však hledá sílu v Hospodinu a s ním se radí. Má po ruce kněze Ebjátara a efód (sr 23,6.9). *Orákulum* je formulováno stručně, až úsečně; taková byla řeč dávných věštev. Pro Davida a jeho muže to však je Boží slovo. Nastává čas boje, o jeho výsledku Hospodin už rozhodl. Je v tom něco z 'bojů Hospodinových' z doby soudců. Hospodinův pomazaný, poslušen Hospodinova výroku, táhne do boje proti nepřítelům již odsouzeným. Právě zde, v případě Amálekovců, koná výrazně úkol, v němž Saul zklamal a vydobyl si zavržení (k.15). Stává se ochráncem

a vysvoboditelem Izraele, který je tu zastupován skupinou psanců a jejich rodinami.

⁹⁻²⁰ Jméno *Besór* se odvozuje od slovního kořene *b-š-r* (*m^ebaššér* = zvěstovatel dobré zvěsti, radostné zprávy; Iz 40,9). Proč ten úval dostal právě toto jméno, není nikde vysvětleno. — Pochod byl příliš náročný. Třetina všech — dvě stě mužů — nemá již k další namáhavé cestě sil. David jich použije jako oddíl, který má střežit výstroj (sr 25,13). Rozhodující pro další průběh výpravy je *nalezení vysíleného otroka*. Byl to Egypťan, kterého jeho pán zanechal v nehostinné pustině, kde by jistě zemřel hlady a žízní. David ho žádá, aby mu vyradil postavení Amálekovců. Mládenec se bojí, že ho David zabije, až ho nebude potřebovat, a proto žádá nejprve přísahu.

Amálekovci nepočítali s tím, že se David tak brzo vrátí do Siglágú. Domnívali se, že Pelištejci i Izraelci jsou dostatečně zaměstnáni válkou a že tedy budou mít volnou ruku k výbojům. Nyní slaví *hostinu po vítězství*. Nebyli vůbec připraveni k nějakému boji. Jen čtyři sta mladíků uprchlo na velbloudech. Amálekovci už nebudou hrát v životě Izraele žádnou úlohu. David tak již nyní naplnil Boží příkaz (Ex 17,14 Nu 24,20).

Ve v.14 se mluví o *Keretejcích*. Je to označení Pelištejců nebo aspoň některých jejich skupin či příbuzných kmenů. Pelištejci patřili k 'mořským národům', které se koncem druhého tisíciletí př. Kr. vyrojily z egejské oblasti, částečně přes Krétu, částečně přes Malou Asii a dál na jih a na východ a usadily se mj. v Palestině.

Amálekovci nechali naživu *ženy a děti*; nebyl to projev humanity, nýbrž si je chtěli zachovat pro trh s otroky v některé cizí zemi. Tak se David a jeho muži setkali se svými rodinami beze ztrát na životech. Ukořistěná *stáda dobytka* pocházela z jižního Izraele a ze země Pelištejců. Podle běžných zvyků a představ patřila nyní Davidovi. Na něm záleží, jakým způsobem je rozdělí a co si ponechá.

²¹⁻²⁵ Ustanovení o stejném *rozdělení kořisti* mezi ty, kteří aktivně bojovali, a ty, kteří byli na strážích u výstroje a proviantu, nacházíme také v Nu 31,27. David při návratu z vý-

pravy pozdraví muže, kteří zůstali v úvalu Besór, přáním pokoje od Hospodina. To znamená, že mezi nimi není hněvu; nic jim nevyčítá. Ve svém malém vojsku má však také lidi zlé vůle, ničemy (H. *b^ené b^eliija'al*). Ne všichni, kteří se k němu utekli, byli pronásledováni pro dobrou věc. Bible nikterak nezastírá, že v lidu Božím bude až do Boží žně plevel mezi pšenicí. Logika reptajících je jednoznačná: kdo bojoval, dostane kořist, kdo nebojoval, nedostane nic; musí mít dost na tom, že se mu vrátí žena s dětmi. David však odkazuje na to, jak věci vidí víra. Vítězství přijali jako dar od Hospodina.

^{26–31} Bohatými *dary z kořisti* David jednak odškodňuje ty, kdo byli také postiženi amálekovskými vpády, jednak si jimi získává přízeň starších z judských měst. Právě v těchto městech a v jejich starších bude mít později oporu, až se tu bude jednat o královskou volbu. David se stal jistě pro mnohé pochlebnou postavou; bylo to vidět už při Nabalovi, který ho považoval za dezertéra a dobrodruha [k. 25]. Po jeho útěku do pelištejské země si mnozí mohli myslet, že zradil.

Rada *jmen judských obcí* je velmi nejasná. Septuaginta má na některých místech jména docela jiná a má jich i více; její překladatelé měli tedy před sebou hebrejský text o něco obsírnější. Zde jmenované Bét-el není onou slavnou svatyní severního Izraele, ale spíše místo, zvané v Joz 19,4 Betúl. Aróer je snad totožné s Arárou blízko Beer-šeby, Bór-ášan je asi Ášan z Joz 19,7; jméno Atak odjinud neznáme. Chebrón je metropolí celé jižní krajiny judské.

3. SAULOVA SMRT

31,1—13

Izraelci byli poraženi od Pelištejců na pohoří Gilbóa, Saul a jeho synové padli, obyvatelé Jábeše v Gileádu pochovali jejich ostatky.

31 ¹ Pelištejci bojovali proti Izraeli. Izraelští muži před Pelištejci utíkali a padali pobiti v pohoří Gilbóa. ² Pelištejci se pustili za Saulem a jeho syny. I pobili Pelištejci Saulovy syny

Jónatana, Abínádaba a Malkišúu. ³ Pak zesílil boj proti Saulovi. Objevili ho lukostřelci a těžce ^a ho postřelili ^b. ⁴ Saul řekl svému zbrojnoši: „Vytas meč a probodni mě jím, než přijdou ti neobřezanci, aby mě neprobodli ^c oni a nezneuctili.“ Zbrojnoš však nechtěl, velmi se bál. Saul tedy uchopil meč a nalehl na něj. ⁵ Když zbrojnoš viděl, že Saul zemřel, také on nalehl na svůj meč a zemřel s ním. ⁶ V téže době spolu zemřeli Saul, jeho tři synové, jeho zbrojnoš ^d i všichni jeho muži ^d. ⁷ Když izraelští muži na druhé straně doliny ^e a na druhé straně Jordánu ^e viděli, že izraelští muži utekli a že Saul a jeho synové zemřeli, opouštěli města a utíkali. Přišli Pelištejci a usadili se v nich.

⁸ Pelištejci přišli druhého dne, aby obrali pobité ^f a našli přitom Saula a jeho tři syny padlé v pohoří Gilbóa. ⁹ ^g Utali mu hlavu ^g, vzali zbroj a poslali kolovat po pelištejské zemi jako radostné poselství pro dům svých modlářských stvůr i pro lid. ¹⁰ Jeho zbroj uložili v Aštartině domě a jeho mrtvolu přibili na hradby Bét-šanu. ¹¹ I uslyšeli o něm obyvatelé Jábeše v Gileádu, o tom, co se Saulem provedli Pelištejci. ¹² Všichni válečníci se vypravili, ^h šli celou noc ^h a sňali mrtvolu Saulovu i mrtvolu jeho synů ^h z bétšanských hradeb ^h. Když došli do Jábeše, ^h spálili je tam ^h. ¹³ Pak posbírali jejich kosti a pochovali je pod tamaryškem ⁱ v Jábeši. Poté se postili sedm dní.

^a do břicha, O'. — ^b tak už O' V. — ^c × 1Pa 10,4. — ^{d-d} × O'. — ^{e-e} × 1Pa 10,7. — ^f mrtvé, O'. — ^{g-g} obrátili ho, O'. — ^{h-h} × 1Pa 10,12 (3×). — ⁱ pod posvátným stromem, 1Pa 10,12; na poli, O'; v háji, V.

[1nn] // 1Pa 10,1—12 (1) 1S 28,4 (2) 14,49 1Pa 8,33 (3) : 2S 1,6 (4) : Sd 9,54; : Sd 19,25 (9) 2S 1,20 (10) : 1S 21,10 (= 9 K); Sd 2,13; :: Dt 21,22n; Joz 17,11 Sd 1,27 (11) 1S 11,1—11 (12) : 2Pa 16,14 Jr 34,5 Am 6,10 (13) 2S 2,4—7 21,12—14; 2S 1,12 : Gn 50,10

^{1–13} Saul nastupuje *do boje předem ztraceného*. Spolu se svými nejbližšími ví, že v tom boji zahyne. Patrně ostatním Izraelcům také chybělo příznivé znamení před bitvou, Hospodinův výrok získaný řádnou věštbou. 'Saulovi muži', o nichž čteme, že padli, to byly asi ony 'tři tisíce' vybraných bojovníků z celého Izraele, jádro jeho vojska.

Saul tu stojí opět proti nepříteli, jehož převaha je značná. A bitva se rozvinula velmi neúspěšně. Mnozí Izraelci se dali na útěk. Chybělo zmocnění k boji a tím chyběla i odvaha. V průběhu bitvy *padli všichni* tři Saulovi synové, kteří byli schopni válečné nebo politické akce; zůstal jen neschopný Íš-bóšet (2S 2,8), který nebyl tomuto boji přítomen.

Saula objevili *lukostřelci*. Podle Septuaginty byl jimi Saul raněn. Hebrejský text tu není srozumitelný. Dalo by se také přeložit, že byl bezmocný nebo že se třásl před lukostřelci, snad ze strachu, aby nebyl zajat a nestal se předmětem obscénních kratochvílí vítězů (sr vk Sd 16,25nn). Nebyl prostě schopen dál se bránit a proto unikl před zajetím sebevraždou.

Sebevraždu ovšem bible nehodnotí jako východisko z nouze, ale jako znamení toho, že byl přerušen jakýkoli styk s Bohem, pramenem života (Ž 36,10). Tak může končit jen cesta zavrženého (sr Sk 1,16—18). Saulův zbrojnoš se hrozil myšlenky, že by měl vztáhnout ruku na Hospodinova pomazaného. Posmrtnému zhanobení však Saul přece neušel. Těla krále i jeho synů byla připevněna *na hradby města Bét-šanu* (zpravidla se jméno tohoto města píše Bét-šeán; leželo na východním konci Jezreelské nížiny). Veřejné vystavení mrtvol, odepření pohřbu, to bylo tenkrát hrozné pomýšlení. V Izraeli platilo nařízení, že mrtvola musí být do západu slunce pohřbena (Dt 21,22n sr Joz 8,29 10,26n). Jednání Pelištejců bylo výsměchem celému Izraeli, o němž se teď mohli domnívat, že už natrvalo zůstane jejich otrokem, že zvítězila božstva pelištejské země.

Jábešané ze zajordánského Gileádska byli Saulovi vděční za vysvobození z obležení Náchašem, králem Amónců (1S 11,1nn). Nyní se mu přišli odvděčit aspoň *posmrtnou poctou*. Byl to odvážný čin. Věřili, že pověšené tělo znečišťuje celou zemi a přináší prokletí všem (Dt 21,23). Mrtvoly však nepohřbili, ale spálili, což je v Izraeli něco zcela ojedinělého. Upálení bylo zvlášť těžkým trestem (sr Gn 38,24 Lv 21,9 Joz 7,15) a uplatňovalo se proto tam, kde mělo být některé místo zbaveno svého posvátného charakteru. Jóšijáš např. při reformě pálí na oltářích modlářských svatyní kosti kněží i jiných

stoupenců modloslužby (2Kr 23,16.20). Jábešané však chtěli králi prokázat poctu. Jejich počín nebyl pozdější době zřejmě už srozumitelný nebo přijatelný, proto se v souběžném textu 1Pa 10,12 o spálení mrtvol již nemluví.

Velmi brzy se v Izraeli objevily zhoubné *následky porážky* v pohoří Gilbóa. Některá města se vylidnila, obyvatelé utekli před Pelištejci a bez dalšího boje jim umožnili, aby rozšířili své území. Údaj 'na druhé straně Jordánu' není asi přesný, neboť z dalšího průběhu dění vidíme, že tak daleko pelištejská moc nikdy nesahala. První kniha Paralipomenon tento údaj vskutku opravuje (10,7). Jestliže se Saulova porážka nestala katastrofou Izraele, tak jen proto, že tu byl připraven již jiný Hospodinův pomazaný, aby včas zasáhl a svůj lid vysvobodil.